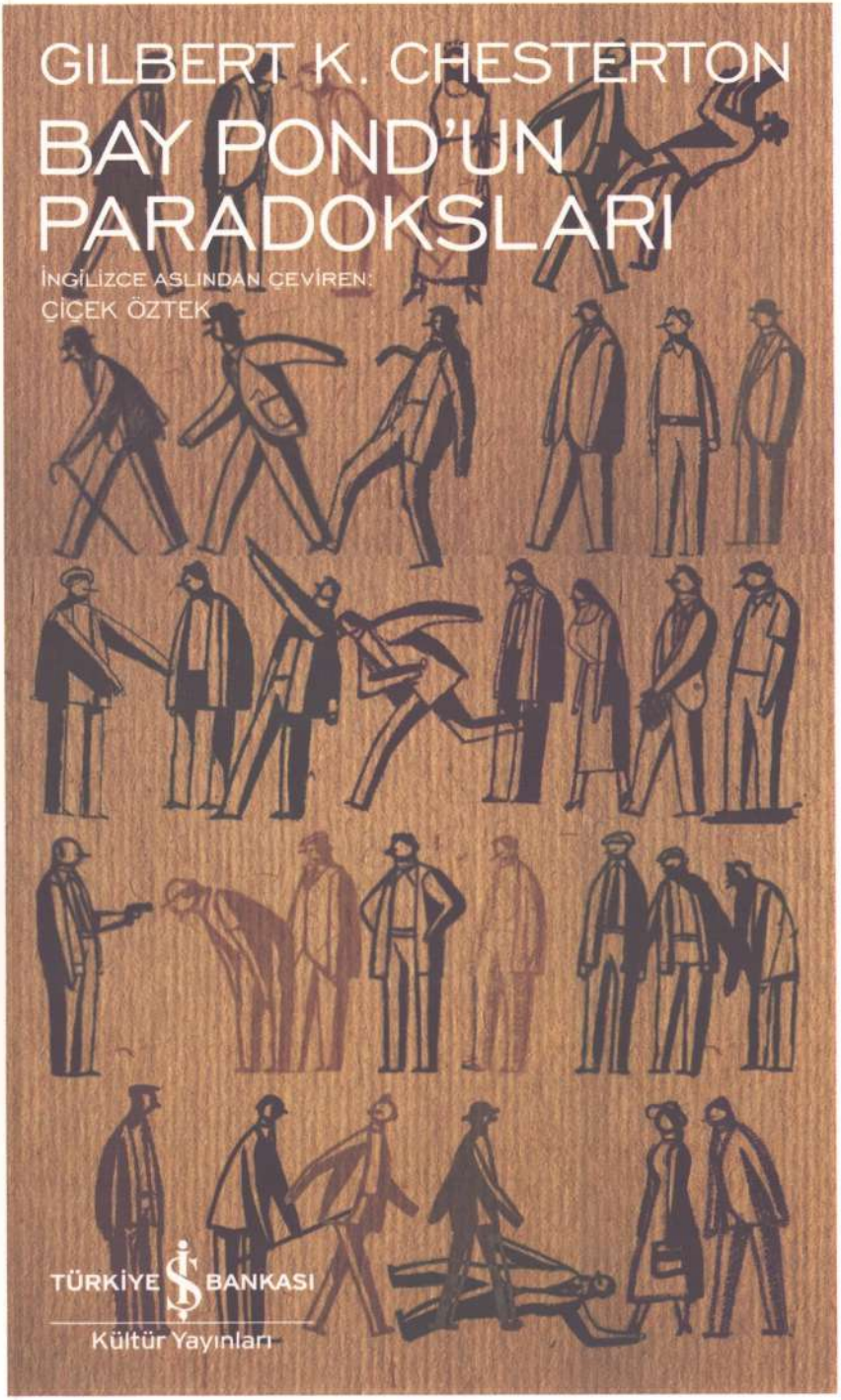
MODERN KLASİKLER Dizisi -221

GILBERT K. CHESTERTON

BAY POND'UN PARADOKSLARI

İNGİLİZCE ASLINDAN ÇEVİREN:
ÇİÇEK ÖZTEK

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5981

G.K. CHESTERTON
BAY POND'UN PARADOKSLARI

ÖZGÜN ADI
THE PARADOXES OF MR. POND

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2019
SERTİFİKA NO: 40077

EDİTÖR
BARIŞ ZEREN

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
COŞKUN AK

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM KASIM 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-632-1 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-631-4 (KARTON KAPAK)

BASKI: YAYLACIK MATBAACILIK
Litros Yolu Sok. Fatih Sanayi Sitesi No: 12/197-203
Topkapı/İstanbul
Tel. (0212) 612 58 60
Sertifika No: 44865

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İstiklal Caddesi, Meşelik Sokak No: 2/4 Beyoğlu 34433 İstanbul
Tel. (0212) 252 39 91 Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

ÇEVİREN: ÇİÇEK ÖZTEK

1970 Ankara doğumlu. ODTÜ Elektrik-Elektronik Mühendisliği Bölümü'nden mezun oldu, Sosyoloji Bölümü'nde yüksek lisans yaptı ve yayıncılık dünyasına girdi. Çevirmenlik, editörlük, yayıncılık, koordinatörlük yapıyor. İngilizce ve İspanyolcadan iki yüzü aşkın kitabı yayına hazırladı. Yayımlanan çevirilerinden bazıları şunlardır: S. Lem, *Küvette Bulunan Günce*; G.K. Chesterton, *Apollon'un Gözü*; M. Bahtin, *Rabelais ve Dünyası*; J.L. Borges, *Tartışmalar*; A. Roy, *Kapitalizm: Bir Hayalet Hikâyesi*; G. Jusdanis, *Kurgu Hedef Tahtasında: Edebiyatın Savunusu;* E.H. Rius, *Çizgilerle Lenin ve Çizgilerle Felsefe*; C. Snyder, *Kız Koşucu*; T. Parks, *Ölümü Resmetmek*. Bir çocuk annesidir.

Modern
Klasikler
Dizisi - 221

G.K. Chesterton

Bay Pond'un Paradoksları

İngilizce aslından
çeviren: Çiçek Öztek

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Mahşerin Üç Atlısı

Bay Pond'un, o beylik nezaketi ve şık zarafetine rağmen üzerimde yarattığı tuhaf, bazen de ürpertici etki, çocukluk anılarımla ve adının belirsiz çağrışımlarıyla ilgiliydi belki de. Babamın eski bir ahbabı olan bir devlet memuruydu ve sanırım benim çocuk hayal gücüm, Bay Pond'un adıyla bahçedeki küçük havuzu bağdaştırıyordu.* Gerçekten de biraz düşününce, garip bir biçimde bahçedeki o havuza benziyordu. Normal zamanlarda son derece sessiz, şekil bakımından son derece sade, tabiri caizse, gün ışığında dünyayı ve gökyüzünü yansıtışında son derece parıltılı bir insandı. Ayrıca bildiğim kadarıyla, bahçedeki havuzda bazı ilginç şeyler olurdu. Binde bir, hadi diyelim yılda bir ya da iki gün, havuz tuhaf biçimde farklı görünürdü; o dümdüz berraklığında aniden koşuşturan bir gölge, bir kıpırtı ortaya çıkar, bir balık ya da kurbağa yahut acayip bir yaratık yüzünü gösterirdi gökyüzüne. Ben, Bay Pond'un kafasında da bir anlığına yüzeye çıkıp sonra dibe batan canavarlar olduğunu biliyordum. Bunlar onun ılımlı ve mantıklı sözlerinin ortasında beliriveren canavarımsı yorumlar şeklini alırdı. Bazıları, onun son derece aklı başında konuşurken birden delirdiğini düşünürdü. Ama aynı kişiler, aniden aklının başına tekrar geldiğini de kabul etmek zorunda kalırdı.

* Pond İngilizcede gölet, su birikintisi, süs havuzu anlamına gelir. (ç.n.)

Yine, genç bir zihnin ürettiği delice bir fantezi denebilir ama, belirli anlarda biraz balığa da benzerdi Bay Pond. Tavırları son derece kibar olmakla kalmayıp son derece beylikti; hareketleri de çok beylikti, ama bir istisnayla, arada bir sivri sakalını çekiştirme âdetindeydi, ki bu tik, o tuhaf, rasgele sözleri ettikten sonra ciddi olmaya zorlandığı anlarda ortaya çıkardı. Bu anlarda gözlerini baykuş gibi önüne diker, sakalını çekiştirirdi; sakalın yerine ip koyacak olsanız, hareketi bir kuklanın ağzını açıp kapamasına benzer, komik bir etki yaratırdı. Bu sessiz ağız açıp kapama, bir balığın ağzını açıp kapamasına şaşılacak kadar benzerdi. Ancak asla birkaç saniyeden fazla sürmezdi, ki sanırım bu sürede o, pek hoşuna gitmeyen açıklama çabasından vazgeçer, dilinin ucuna gelen sözleri yutardı.

Bir gün, bahçemizdeki cıvıl cıvıl çizgili tentelerin, yani o devasa güneş şemsiyelerinin altında, tanınmış diplomatlardan Sir Hubert Wotton ile alçak sesle konuşuyordu, onu münasebetsizce benzettiğim havuza bakıyorlardı. Her ikisinin de çok iyi bildiği, ancak Batı Avrupa'da pek az insanın haberdar olduğu bir yer hakkında konuşuyorlardı: Pomeranya, Polonya, Rusya ve ötesine, yani bildiğim kadarıyla ta Sibirya bozkırlarına dek uzanan, çayırlardan bataklığa dönüşen o uçsuz bucaksız topraklar. O sırada Bay Pond, en derin bataklıkların bulunduğu, su birikintileri ve miskin ırmaklarla kesintiye uğrayan bir bölge boyunca uzanan, iki yanı sarp yamaçlı bir yoldan bahsediyordu: Bu, bir yaya için yeterince güvenli, düz bir yolmuş, fakat birlikte giden iki atlının yan yana zar zor geçebileceği genişlikteymiş. Hikâye de böyle başlıyor işte.

Atlıların günümüzden daha yaygın göründükleri, ama savaşçıdan çok haberci niyetiyle kullanıldıkları, çok da eski olmayan bir zamanda geçiyordu hikâye. Olaylar, dünyanın o bölgesini harabeye çeviren, tarihteki pek çok savaştan biri sırasında vuku bulmuş demek yeterli olur; öylesine vahşi bir doğayı harabeye çevirmek ne kadar mümkünse tabii. Kaçınılmaz olarak işe Prusya sisteminin Polonya halkı üzerindeki baskısı da karışmıştı; ancak burada, olayın politik yönünü irdelemeye

ya da eğrisini doğrusunu tartışmaya gerek yok. Biz ağır meselelere girmeden, Bay Pond hikâyeyi, etrafındakileri bir bilmeceyle eğlendirmek amacıyla anlattı demekle yetinelim.

"Krakowlu şair Paul Petrowski ile ilgili ortalıkta büyük heyecan yaratan olayı hatırlıyorsunuzdur," dedi Pond, "o günlerde epey tehlikeli iki şey yapmıştı: Birincisi, Krakow'dan taşınıp Poznan'a yerleşmek; ikincisi, şairliği vatanseverlikle bağdaştırmaya çalışmak. Şairin o günlerde yaşadığı kasaba Prusyalıların işgali altındaydı; o uzun yolun doğu ucundaydı bu kasaba, Prusyalı komutan da haliyle, uçsuz bucaksız bataklık denizindeki tek köprüye hâkim olabilmek için yolun başını tutmuştu. Ancak, bu harekât için kurdukları karargâh yolun batı ucundaydı; ordunun başında meşhur Mareşal Von Grock vardı; hâlâ gözdesi sayılan eski alayı Beyaz Süvariler, o toprak setle yükseltilmiş yolun en başında konuşlandırılmıştı. Tabii her şey, muhteşem beyaz üniformalarına çapraz asılmış alev renkli kılıç kayışlarının en ince ayrıntısına dek her şey gıcır gıcırdı; çünkü bu hikâye, dünyanın dört köşesinde arazi renklerinin üniformalarda evrensel olarak kullanılmaya başlamasından hemen önce geçiyor. Bunun için onları suçlamıyorum; bazen o eski, ihtişamlı hanedan armacılığı çağının, şu doğa tarihiyle, bukalemun ve böceklere tapınmayla birlikte gelen taklit renkler çağından daha zarif olduğunu düşünüyorum. Her neyse, Prusya'nın hizmetindeki bu bitirim süvari alayı hâlâ kendi üniformalarını giyiyordu ve sizin de biraz sonra göreceğiniz gibi, fiyaskodaki etkenlerden biri buydu. Sadece üniformalar değil, üniformluk da bir etkendi. Her şey kötü gitti, çünkü disiplin fazlasıyla iyiydi. Askerleri, Grock'un emirlerine fazlasıyla uydular; sonuçta da o hiçbir amacına ulaşamadı."

"Sanırım, bu bir paradoks," dedi Wotton iç geçirerek. "Elbette çok akıllıca falan filan ama aslında tamamen saçma, değil mi? Tabii, insanlar genellikle Alman ordusunun fazla disiplinli olduğunu söyler, bilirim. Öte yandan bir ordu ne kadar disiplinli olabilir ki?"

"Ama ben genel anlamda söylemiyorum," dedi Pond hüzünle. "Ben bu özel olay için, özel bir durum olarak söylüyo-

rum. Grock, askerleri emirlerine itaat ettiği için kaybetti. Elbette, askerlerinden yalnızca biri itaat etseydi, durum bu kadar kötü olmayabilirdi. Ama iki askeri de itaat edince — zavallı ihtiyar şeytanın hiç şansı kalmadı."

Wotton gevrek gevrek güldü. "Yeni askeri teorine bayıldım doğrusu. Sence bir alayda bir asker emirlere uyarsa tamam, ama iki asker uyarsa, Prusya disiplini de biraz fazla ileri gitti dersin, öyle mi?"

"Askeri teorim yok benim. Ben, askeri bir olgudan bahsediyorum," diye karşılık verdi Bay Pond sakince. "Grock'un başarısızlığı askeri bir olgu, bunun nedeni de askerlerinden ikisinin onun emirlerine itaat etmiş olması. Eğer ikisinden biri emirlerine itaat etmeseydi, başarılı olacağı da askeri bir olgu. Eh, bundan sonra hangi teoriyi kurarsan kur."

"Teorilerle o kadar ilgilenmiyorum," dedi Wotton sertçe, yersiz bir hakarete uğramış gibi.

O sırada, Bay Pond'un hayranı ve dostu Yüzbaşı Gahagan, ufak tefek arkadaşına tezat oluşturan iriyarı gövdesiyle, uzun adımlarla gün ışığıyla bezenmiş çimenlikte belirdi. Ceketinin iliğinde ateş rengi bir çiçek, havuç rengi saçlarının tepesinde hafifçe yana yatırılmış gri bir şapka vardı; eski züppeler ve düellocular zamanından fırlamış bir kabadayı gibi yaylanarak yürüyordu, halbuki, görece genç bir adam sayılırdı. Geniş omuzlu uzun gövdesi gün ışığının altında kibrin cisim bulmuş hali gibiydi. Ama gelip yanlarına oturduğunda yüzü ışıl ışılken, yumuşacık kahverengi gözlerinde bütün bunlarla çelişen bir ifade vardı; bu gözler hüzünlü, hatta biraz endişeli bakıyordu.

Monoloğunu kesen Bay Pond, heyecanlı heyecanlı özür dilemeye girişti: "Korkarım çenem düştü yine, her zamanki gibi; aslında şu şairden bahsediyordum, uzun zaman önce, Poznan'da neredeyse idam edilecek olan Petrowski'den. Askeri yetkililer infaz anında tereddüt ettiler, Mareşal Von Grock ya da daha üst düzey bir komutanın doğrudan emri olmasa şairi salıvermeye niyetlenmişlerdi; fakat Mareşal Von Grock şairin

öldürülmesi konusunda kararlıydı, derhal o akşam idam edilmesi emrini gönderdi. Şairin hayatını kurtarmak için o emrin ardından bir de af emri gönderildi; ama af emrini götüren adam yolda öldüğünden, tutuklu da nihayetinde serbest bırakıldı."

"Ama..." diye tekrarladı Wotton mekanik bir sesle.

"Af emrini götüren adam," diye ekledi Gahagan bir nevi alayla.

"Yolda öldüğü için," diye mırıldandı Wotton.

"Tabii, neden olmasın? Tutuklu da serbest bırakıldı," dedi Gahagan yüksek sesle, neşeyle. "Her şey gün gibi ortada. Hadi o hikâyelerinden birini anlat bize büyükbaba."

"Bu yüzde yüz gerçek bir hikâye," diye itiraz etti Pond, "ve her şey tamı tamına söylediğim gibi cereyan etti. Bu bir paradoks falan değil. Sadece, ne kadar basit olduğunu görmeniz için hikâyenin tamamını bilmeniz gerek."

"Öyledir tabii," dedi Gahagan onaylayarak. "Sanırım ne kadar basit olduğunu kavramak için tamamını bilmem gerek."

"O halde bize hikâyeyi anlat, olsun bitsin," dedi Wotton kısaca.

Paul Petrowski, aktif politikada olağanüstü öneme sahip, son derece işe yaramaz o adamlardan biriydi. Adamın gücü ulusal bir şair, aynı zamanda da uluslararası bir şarkıcı olmasından kaynaklanıyordu. Çok güzel, güçlü bir ses bahşedilmişti ona ve bu sesle dünyadaki konser salonlarının yarısında ülkesinin vatansever şarkılarını söylüyordu. Kendi vatanındaysa, devrimci umutların sönmez meşalesi ve sesiydi elbette; özellikle de, tam o sıralarda yaşanan, meydandaki pratik politikacıların ortadan kaybolduğu, yerlerini de onlardan az veya çok pratik olan adamların aldığı, bir nevi uluslararası kriz zamanında. Çünkü saf idealistle gerçek realistin ortak noktası sahip oldukları eylem aşkıdır. Pratik politikacı her eyleme pratik itirazlarda bulunarak gelişir, serpilir. Belki idealistin yaptıkları işe yaramaz, eylem adamının yaptıkları da vicdansızlık olabilir, ama

insan hiçbir işte, hiçbir şey yapmadan saygınlık elde edemez. Ve gariptir ki, bu iki uzlaşmaz taraf, bataklığın içinden geçen tek yolun iki ucundaydı: Kasabadaki tutuklu Polonyalı şair bir uçta, askeri karargâhtaki Prusyalı komutan diğer uçta.

Hakiki bir Prusyalı olan Mareşal Von Grock son derece pratik bir insan sayılmasının yanı sıra şairanelikten de son derece uzaktı. Tek satır şiir okumamıştı kendisi; ama aptal da değildi. Askerlere özgü gerçeklik duygusu vardı onda; bu da onu, pratik politikacının düşeceği eşekçe hatalardan koruyordu. Hayallerle alay etmez, onlardan düpedüz nefret ederdi. Bir şair ya da peygamberin, ordu kadar tehlikeli olabileceğini bilirdi. Ve şairin ölmesi gerektiğine karar vermişti. İşte bu onun şiire iltifatıydı ve bunda da çok ciddiydi.

O sırada çadırında, bir masanın başında oturuyordu; halk içinde her zaman giydiği sivri uçlu miğferi önünde, masanın üzerinde duruyordu; kocaman kafası oldukça kel görünüyordu, oysa sinekkaydı tıraş olmuştu sadece. Yüzünün tamamı da tıraşlıydı; ileri numaralı bir gözlük dışında hiçbir şey yoktu yüzünde; sırf o gözlük bile, sarkmış kaba suratına anlaşılmaz bir ifade vermeye yetiyordu. Yanında duran açık renk saçlı, muşmula suratlı, mavi renkli fincan gözleri boş boş bakan Alman teğmene döndü.

"Teğmen Von Hocheimer," dedi, "Ekselansları bu gece karargâhımıza ulaşır mı demiştin?"

"Yedi kırk beşte Mareşalim," diye cevapladı, konuşmaya pek istekli değilmiş gibi görünen teğmen. Konuşmayı yeni öğrenen iri bir hayvana benziyordu.

"O halde," dedi Grock, "gelmeden önce, şu infaz emrini seninle göndermeye ancak vaktimiz var. Ekselanslarına her konuda hizmet etmeliyiz, onu özellikle de gereksiz sorunlardan uzak tutmalıyız. Taburları teftiş etmekle meşgul olacak zaten. Her şey Ekselanslarının emrine amade olsun. Bir saat içinde, bir sonraki karargâha gitmek üzere yola çıkacak."

İrikıyım teğmene bir canlılık gelir gibi oldu, belli belirsiz bir selam çaktı. "Tabii Mareşalim, hepimiz Ekselanslarına itaat etmeliyiz."

"Ben, hepimiz Ekselanslarına hizmet etmeliyiz dedim," dedi Mareşal.

Beklenenden daha sert bir hareketle gözlüğünü çıkarıp masanın üzerine attı. Teğmenin açık mavi gözleri daha önce böyle bir şey görseydi ve bunun sonucunda fal taşı gibi açılıp da normalden daha iri bir hal alsaydı, işte ancak bu hareketin yarattığı dönüşümün etkisiyle açıldığı kadar kocaman açılabilirdi. Demir bir maskenin çıkarılıp atılması gibi bir durumdu karşısındaki. Mareşal Von Grock bir saniye önce, kayış gibi çenesi, boğum boğum yanaklarıyla, inanılmaz bir şekilde gergedana benzerken şimdi, yeni bir canavara dönüşmüştü: Kartal gözlü bir gergedana. İhtiyar gözlerinin soğuk bakışları hemen hemen herkese ezici olması dışında da bir şeyler barındırıyormuş gibi gelirdi; yani adamın tamamı demirden değil de, bir kısmı da çeliktenmiş gibi. Çünkü, her insan bir ruhla yaşardı; ister kötü bir ruh olsun, ister sıradan bir Hıristiyanın iyi mi kötü mü anlayamayacağı kadar tuhaf bir ruh olsun.

"Hepimiz Ekselanslarına hizmet etmeliyiz, dedim," diye tekrarladı Grock. "Daha açık konuşacağım: Hepimiz Ekselanslarını koruṃalıyız. Tanrılarımız olmak yetmez mi krallarımıza? Onlara hizmet edilmek ve korunmak yetmez mi? Onlara hizmet edecek ve onları koruyacak olan, yine bizleriz."

Mareşal Von Grock nadiren konuşurdu, hatta daha teorik zihniyetli bir insanın düşünme diyeceği işi de nadiren yapan bir adamdı. Onun gibi bir adamda sıkça rastlanan bir tutum da, hasbelkader yüksek sesle düşünüyorsa, köpeğiyle konuşmayı tercih etmesiydi. Hatta bu tip adamlar, bir köpekle uzun cümleler ve karmaşık argümanlarla konuşmaktan belirgin bir patronluk taslama zevki alırlar. Tabii, Teğmen Von Hocheimer'ı köpekle karşılaştırmak haksızlık olur. Daha hassas, daha uyanık bir yaratık sayılan köpeğe haksızlık olur. Aslında Grock'un o ender düşünme anlarından birinde olduğunu, düşüncelerini bir koyunun ya da lahananın huzurunda yüksek sesle dile getiriyor olma duygusunun verdiği rahatlık ve güvene kapıldığını söylemek daha doğru.

"Kraliyet tarihimizde, hizmetkârlar her daim efendilerini korumuştur," diye devam etti Grock, "ve bu hizmetlerine karşılık kötü gözle bakılan yine onlar olmuştur, en azından dış dünyadan; çünkü bu dünya başarılının ve güçlünün karşısına her zaman gözü yaşlı bir duygusallıkla çıkar. Ama en azından biz başarılı ve güçlü olduk. Onlar, Ems telgrafı konusunda efendisini bile aldattığı için Bismarck'ı lanetlediler; ama bu, o efendiyi dünyanın efendisi yaptı. Paris zapt edildi, Avusturya tahtından edildi, biz ise güvendeydik. Bu gece Paul Petrowski ölecek ve biz yine güvende olacağız. Senin, onun ölüm emrini hemen götürmeni istememin sebebi bu işte. Petrowski'nin anında infaz edilmesi emrini taşıdığını ve emrin yerine getirilişini gözlerinle görmeden dönmemen gerektiğini iyice anladın mı?"

İfadesi kıt Hocheimer bir selam çaktı; çok iyi anlamıştı. Onda bazı köpek özellikleri vardı ne de olsa: Bir buldok kadar cesur ve ölesiye sadıktı.

"Derhal atına atla," diye devam etti Grock, "sakın yollarda oyalanma. Bir mesaj gelmezse, budala Arnheim'ın Petrowski'yi bu gece serbest bırakacağını çok iyi biliyorum. Haydi fırla!"

Teğmen bir selam daha çakıp gecenin içine daldı; muhteşem alayın ihtişamının bir parçası olan beyaz süvari atlarından birine atlayıp karanlık ufka, geniş bataklıkların koyu karaltılarına, sönen renklerine tepeden bakan, sırt boyunca uzayan yüksek, dar yolda atını sürdü. Sanki bir duvarın üzerinde yol alıyordu.

Nal seslerinin son yankıları da duyulmaz olduğunda, Von Grock ayağa kalkıp miğferini ve gözlüğünü taktı, ardından çadırının önüne çıktı, ama farklı bir nedenle. Kurmay başkanı tam takım üniforması içinde ona doğru geliyordu, daha gerideki saflardan askeri selamlamalar ve yüksek sesle verilen emirler duyuluyordu. Ekselansları Prens gelmişti.

Ekselansları Prens, etrafındaki adamlarla bir tezat oluşturuyordu, en azından dış görünüş itibariyle, hatta daha başka

konularda da; içinde bulunduğu ortamda bir istisnaydı bu adam. O da sivri uçlu bir miğfer takmıştı, mavi, çelik parıltılı siyah bir miğfer; ama onunki başka bir alaya aitti; tüm o tıraşlı Prusyalıların ortasında uzun, koyu renk, dalgalı sakalının miğferiyle oluşturduğu bileşimde, yarı aykırı, yarı düşsel, modası geçmiş bir uyum vardı. Sanki uzun, koyu renk, dalgalı sakalına uysun diye, en yüksek Kraliyet Nişanı'nın parıldadığı uzun, koyu mavi, dalgalı bir pelerin giymişti; onun altına da, siyah bir üniforma. Her Alman kadar Alman olsa da, farklı bir Alman'dı ve gururlu ama dalgın bakışlarındaki bir şeyler, hayatındaki tek gerçek tutkunun müzik olduğu rivayetiyle örtüşüyordu.

Grock içinden homurdana homurdana, Prens'in ilk iş olarak, ulusal askeri teamüllerin gerektirdiği karmaşık resmigeçit protokolü uyarınca en önde gelen alayın teftiş ve kabulüne yönelmek yerine, Grock'un bir yana itilmesini en çok arzu ettiği, şu lanet olası Polonyalının hem popüler hem de tehlikede olması konusuna sabırsızlıkla dalmasını son derece rahatsız edici, hatta çileden çıkarıcı bulduysa da, bunu Prens'in o az rastlanır tuhaflığıyla bağdaştırmayı tercih etti; adamın şarkılarından bazılarının Avrupa'daki operaların yarısında söylenmekte olduğu Prens'in kulağına gitmişti.

"Onun gibi bir adamı infaz etmekten söz etmek delilik," dedi Prens, kara miğferinin altından hiddetle kaşlarını çatarak. "O sıradan bir Polonyalı değil. O bir Avrupa kültü. O, müttefiklerimiz, dostlarımız hatta Alman yandaşlarımız tarafından affedilmeli ve yüceltilmelidir. Orpheus'u öldüren deli kadınlar gibi mi olmak istiyorsunuz?"

"Ekselansları," dedi Mareşal, "affedilebilirdi, tabii ölmüş olmasaydı. Ya da yüceltilebilirdi, eğer ölmüş olmasaydı. Her ne yapıyorduysa ve ne yapacaktıysa, artık asla yapamayacak. Ölüm, bütün gerçeklerin en gerçeğidir ve ben de gerçeklere âşığım."

"Sizin bu dünyadan hiç mi haberiniz yok?" diye buyurdu Prens.

"Anavatanımızın en ücra sınır karakolunun ötesinde kalan dünya," diye cevapladı Grock, "umurumda bile değil."

"Aman Tanrım!" diye bağırdı Ekselansları, "Weimar'la tartışmaya girse, Goethe'yi de asardınız siz!"

"Kraliyetinizin güvenliği için," diye cevapladı Grock, "bir an bile tereddüt etmezdim."

Kısa bir sessizlik oldu ve Prens aniden, "Bu da ne demek oluyor?" dedi sertçe.

"Bir an bile tereddüt etmedim, demek oluyor Prensim," diye hemen cevapladı Mareşal. "Petrowski'nin öldürülmesi için çoktan emir gönderdim."

Prens, kocaman kara bir kartal gibi ayağa kalktı; pelerini kudretli kanatlar gibi dalgalandı ve herkes biliyordu ki onu bir eylem adamı yapan şey, kuru lafların ötesinde, o ünlü gazabıydı. Von Grock'la konuşmadı bile; onu hiçe sayarak, en yüksek sesiyle, emir komuta zincirindeki ikinci adam olan General Von Voglen'a seslendi. General küt kafalı, tıknaz bir adamdı, arkada taş gibi hareketsiz duruyordu.

"Süvarilerinizin arasında en iyi at kimindir General? En iyi binici kimdir?"

"Arnold Von Schacht'ın atı bir yarış atını geçecek kadar iyidir," diye cevapladı General aceleyle. "Kendisi de bir jokey kadar iyi binicidir. Beyaz Süvarilerdendir."

"Çok güzel," dedi Prens sesinde yeni bir çınlamayla. "Adamınızı derhal, şu çılgın mesajı götüren adamın peşinden yollayınız, onu durdursun. Ona yetki vereceğim; sanırım değerli Mareşal itiraz etmez buna. Kalem ve mürekkep getirin bana."

Pelerinini silkeleyip oturdu, kalem kâğıt geldi; Polonyalı Petrowski'nin serbest bırakılmasını emreden ve diğer emirleri iptal eden emir yazısını sert ve abartılı hareketlerle kaleme aldı.

Sonra, ihtiyar Grock'un tarihöncesi zamanlara ait taş bir heykel gibi gözünü kırpmadan dikilip durduğu ölüm sessizliği içindeki odadan, pelerinini ve süvari kılıcını peşi sıra sürük-

leyerek azametle çıkıp gitti. O kadar sinirliydi ki, kimse ona alayın olağan teftişini hatırlatmaya cesaret edemedi. Kıvırcık saçlı, kıpır kıpır bir delikanlı olan, hatta bir oğlan çocuğunu andıran, ancak üniformasında birden fazla Süvari madalyası taşıyan Arnold Von Schacht, topuklarını birbirine vurup selam vererek emir kâğıdını Prens'ten teslim aldı, iri adımlarla dışarı çıkıp atına atladı, incecik uzayıp giden yüksek yolda gümüş bir ok ya da kuyrukluyıldız gibi hızla gözden kayboldu.

İhtiyar Mareşal sakince, ağır ağır çadırına döndü, sivri uçlu miğferini ve gözlüğünü sakince, ağır ağır çıkardı, yine masanın üzerine koydu. Çadırın dışında bekleyen emir erine, Beyaz Süvarilerden Çavuş Schwartz'ı derhal bulup getirmesini emretti.

Bir dakika sonra Mareşal'in huzurunda, çenesinde büyük bir yara izi olan, zayıf, sırım gibi bir adam duruyordu; bir Alman için epeyce esmerdi; tabii teni fırtına ve kötü hava şartlarında geçen onca yıldan sonra kararmamışsa. Mareşal gözlerini yavaşça kaldırırken, çavuş çakı gibi hazır olda bekliyordu. Emrindeki tüm generallerle imparatorluk Mareşali ve şu itilip kakılan rütbesiz subay arasındaki uçurum ne kadar derin olursa olsun, bu hikâyede bütün adı geçenler içinde, sadece bu iki adam birbirini anlamıştı, bir bakışta, tek kelime etmeden.

"Çavuş," dedi Mareşal ters ters, "seni daha önce iki kez gördüm. İlki, tüm ordu içinde yapılan süvari tüfeği atışlarında birinci olduğundaydı sanırım."

Çavuş selam verdi ve hiçbir şey demedi.

"Ve ikincisi de," diye devam etti Von Grock, "bize kurulan tuzak hakkında bilgi vermeyen o lanet olası ihtiyar kadını vurmaktan ötürü sorgulandığın zaman. Bu olay o zaman pek çok yorumlara neden olmuştu; benim çevremde bile. Fakat o zaman, senin lehine yetki kullanılmıştı. Ben kullanmıştım."

Çavuş bir selam daha çaktı, hâlâ sessizdi. Mareşal soğuk ama tuhaf bir samimiyetle konuşmasına devam etti.

"Ekselansları Prens, şahsının ve yurdumuzun güvenliğiyle ilgili son derece önemli bir konuda yanlış bilgilendirilmiş, hatta kandırılmıştır. Bu nedenle acele verilmiş bir kararla,

bu gece infaz edilecek Polonyalı Petrowski'nin af emrini göndermiştir. Tekrar ediyorum: Bu gece infaz edilmesi gereken Petrowski'nin. Sen hemen af emrini taşıyan Von Schacht'ın peşinden gidip onu durduracaksın."

"Ona yetişebileceğimi zannetmiyorum Mareşalim," dedi Çavuş Schwartz. "Alayın en hızlı atı onda, kendisi de alaydaki en iyi binicidir."

"Sana ona yetişmeni değil, onu durdurmanı emrettim," dedi Grock. Sonra ağır ağır, "Bir adam çeşitli şekillerde durdurulabilir ya da çağrılabilir: Seslenerek ya da ateş ederek," diye ekledi. Sesi giderek cansızlaştı, ama duraksamadan devam etti. "Bir tüfeğin ateşlenmesi dikkatini çekebilir."

Ve esmer çavuş üçüncü kez selam çaktı; merhametsiz ağzı yine sımsıkı kapalıydı.

"Dünya değişti," dedi Grock, "söylenenler, suçlamalar ya da övgüler sayesinde değil, yapılan işler sayesinde. Bir eylem gerçekleştiğinde geri dönüş yoktur. Şu anda yapılması gereken, bir insanın öldürülmesi." Birden çelik parıltılı gözlerini karşısındakine dikip ekledi: "Petrowski'yi kastediyorum, tabii ki."

Çavuş Schwartz daha da zalimce gülümsedi; sonra o da çadırın kapısını aralayıp karanlığa çıktı, atına atlayıp mahmuzladı.

Bu üç atlıdan sonuncusu, hayalperest düşüncelere kapılma konusunda birincisinden bile yeteneksizdi. Ama mükemmel olmasa da, en nihayetinde o da bir insan olduğu için, böyle bir emirle görevlendirildiği böyle bir gecede, o insanlık dışı manzaranın ezici baskısını üzerinde hissetmeden edemezdi. İki yanı uçurum olan yolda atını sürerken, etrafını, denizden katbekat insafsızlıkla dolu, sonsuz bir doğa kuşatmıştı. Çünkü burada insan ne yüzebilir ne bir araçla gidebilir ne de insanca bir şey yapabilirdi; insan burada sadece batardı, debelenmeye bile vakit bulamadan. Çavuş, ne katı ne sıvı ne de herhangi bir şekle sahip ham balçığın varlığını iliklerine kadar hissetti; bütün şeylerin biçimlerinin ardındaki varlığını hissetti.

Kuzey Almanya'daki diğer binlerce sıkıcı, akıllı adam gibi o da ateistti; ancak insanlığın ilerlemesinde dünyanın çiçeklenmesini görebilen o mutlu paganlardan da değildi. O an önünde uzanan dünya, bitkilerin ya da canlıların evrimleşip geliştiği, meyve verdiği bir yer değildi; bütün canlıların, dipsiz bir kuyuya dalar gibi batıp ebediyette kaybolacakları bir uçurumdu; ve böyle berbat bir dünyada yerine getirmesi gereken tuhaf görevini düşününce, bu fikir onu daha da katılaştırdı. Yukarıdan bakıldığında serilmiş bir harita gibi görünen, etrafa yayılmış gri, yeşil bitki öbekleri, gelişmeden çok bir hastalık tablosu sergiliyordu ve etrafı karalarla çevrili su birikintilerinde, sudan çok zehir olması mümkündü. İnsancıl çevrelerin su birikintilerinde zehirlenmesiyle ilgili kopardığı yaygaraları hatırladı.

Ancak çavuşun aklından geçenler, normalde pek düşünme alışkanlığı bulunmayan insanların birçoğunda olduğu gibi, bilinçaltında fazlasıyla gerilen sinirlerine ve pratik zekâsına dayanıyordu. Gerçek şu ki, önünde dümdüz uzanıp giden yol sadece kasvetli değil, aynı zamanda hiç bitmeyecekmiş gibi uzun görünüyordu. Takip ettiği adamı uzaktan da olsa şöyle bir görmeden bu kadar yol gideceğini hiç düşünmezdi. Bu kadar kısa sürede bu kadar yol aldığına göre, Von Schacht'ın atı cidden çok süratli olmalıydı; zira o ne kadar hızlı olursa olsun, kendi de nispeten kısa süre sonra yola çıkmıştı. Schwartz'ın daha önce de söylediği gibi, onu yakalayamazdı; ama kendinde güvendiği mesafe algısına göre, kısa süre sonra görüş alanına girmesi lazımdı. Ve nihayet, tam o ıssız manzaraya korkunç bir umutsuzluk çöküp yayılmaya başladığında Schacht'ı gördü.

Önce beyaz bir leke gibi göründü, derken yavaşça, belli belirsiz beyaz bir siluet haline gelene kadar büyüdü bu şey uzakta; deli gibi at sürüyordu. Giderek büyümesi, Schwartz'ın da atını hızla sürmeye başlamasındandı; süvarilerin beyaz üniformasındaki turuncu nişanın görülebileceği kadar büyümüştü artık. Atıcılıkta koca ordunun önemli bir ödülünü almış olan bu nişancının, bundan daha küçük hedefleri tam on ikiden vurmuşluğu vardı.

Çavuş tüfeğini doğrulttu, sonra çıkan olağanüstü korkunç sesin şiddeti, kilometrelerce uzanan sessiz bataklık boyunca yaban ördeklerini titretti. Ama Çavuş Schwartz onları dert etmedi. Onu ilgilendiren tek şey, o dimdik beyaz şeklin aniden sarsılıp atın üzerine yığılması oldu, aradaki mesafeye rağmen görebiliyordu. Süvari eyerin üzerinde bir kambur gibi duruyordu şimdi. Schwartz ise keskin gözleri ve tecrübesiyle kurbanının vurulduğundan emindi; hatta kalbinden vurulduğuna emin gibiydi. Sonra ikinci bir atışla atı yere serdi. Binicisi ve atı son bir kez şaha kalktı, beyaz bir parıltıyla aşağıdaki karanlık bataklığa doğru kayıp gözden kayboldu.

Soğukkanlı biri olan çavuş, vazifesini tamamladığına emindi. Onun gibi soğukkanlı insanlar, ne yaptıkları konusunda çok titizdirler; yaptıkları işlerde sık sık hataya düşmeleri de bundandır. O, orduların ruhu olan yoldaşlığı ezip geçmiş, bir emri yerine getiren kahraman bir subayı öldürmüş, kralına karşı gelmiş ve ihanet etmiş, kişisel çekişme gibi bir gerekçe bile bulunmadan adi bir cinayet işlemişti; öte yandan, üstüne itaat etmiş ve bir Polonyalının ölümüne yardımcı olmuştu. Bu son iki olgu o an zihnini doldurdu; böylece düşüncelere gark olmuş vaziyette Mareşal Von Grock'a rapor vermek üzere atını sürdü. Yaptığı işin kusursuzluğu konusunda hiçbir şüphesi yoktu. Af emrini taşıyan adam kesinlikle ölmüştü, ayrıca mucize kabilinden kurtulmuş da can çekişiyor olsa bile, ölmüş ya da ölmek üzere olan atını kasabaya kadar sürecek ve infazı durduracak vakti yoktu. Hayır: Bu umutsuz projenin yaratıcısına, koruyucusunun kanatlarının altına dönmek daha pratik ve akla uygun olurdu. Tüm gücüyle, yüce Mareşal'in gücüne sığındı.

Gerçekten de, yüce Mareşal'in mangal gibi bir yüreği vardı: Yaptığı, yaptırdığı canavarlıktan sonra, gerçeklerle karşılaşmaktan ya da maşa gibi kullandığı adamıyla temasa geçmenin doğurabileceği tehlikelerle hemen yüzleşmekten korkmadı bile. Nitekim, birkaç saat sonra, o yolda çavuşla birlikte at sürüyordu; o meşum yere geldiklerinde Mareşal atından

indi, ama ötekine atını sürmeye devam etmesini söyledi. Çavuştan atlıların asıl istikameti olan kasabaya gitmesini, infazdan sonra asayişi kontrol etmesini, herhangi bir ayaklanma tehlikesi olup olmadığına bakmasını istedi.

"O halde, kasaba burada mı, Mareşalim?" diye sordu çavuş alçak sesle. "Ben daha uzakta zannetmiştim; ama şu cehennem yolun bir kâbus gibi uzayıp gittiği de bir gerçek."

"Burada," diye cevapladı Grock. Eyer ve üzengiden atlayıp atından indi, uzun korkuluğun yanına gelip aşağıya baktı.

Ay, bataklığın üzerinde yükselmiş, siyah suların, yeşil köpüklerin üzerinde ihtişamla parlıyordu; oracıktaki yamacın aşağısında, sazlığın dibinde, kadim alayının en müthiş beyaz atlarından ve beyaz süvarilerinden birinden geriye kalanlar yatıyordu; ışıldayan, parıldayan bir harabe gibi. Adamın kimliği şüphe götürmezdi; ay ışığı, af emrini taşıyan ikinci atlı genç Arnold'un altın rengi kıvırcık saçları üzerinde bir hale gibi parlıyordu, ayrıca aynı gizemli ay ışığı, sadece kılıç kayışı ve düğmelerin üzerinde değil, genç askerin aldığı madalyaların, şeritlerin ve rütbesine ait nişanların üzerinde de parlıyordu. Böyle muhteşem bir ışıktan duvak altında, Sir Galahad'ın beyaz şövalyelerinden biri zannedilebilirdi; aşağıda yatan harap zarafet ve gençlik ile aşağıya bakan taştan grotesk figür arasındaki korkunç tezattan daha beterine pek az rastlanabilir. Grock, bir kez daha miğferini çıkardı; cenazeye saygıdan belli belirsiz izler taşıyan bu hareketiyle, kalın derili bir hayvanı andıran tuhaf çıplak kafası ve boynu ay ışığında soğuk soğuk parladı: Taş devrinden kalma bir canavarın çıplak kafasıyla boynuna benziyordu. Fantastik kara Alman ekolünden Rops ya da benzeri bir gravürcü olsa şöyle bir tablo çizerdi: Alaşağı edilmiş kahraman bir meleğin kırık kanatlarına ve beyaz, altın renkli zırhına tepeden bakan, bir böcek kadar insanlık dışı devasa bir yaratık.

Grock ne dua etti ne de acıdı; ancak zihni, uçsuz bucaksız kapkara bataklığın canlıymışçasına arada bir kıpırdanması gibi karanlık bir şekilde kıpırdandı; ne yapacağını bilmediği bir şey karşısında ilk kez kendisini savunma ihtiyacı duyan bir insan gibi, sahip olduğu tek inancı ifade etmeye ve ona

sığınarak, tüm evrenle ve gözlerini dikmiş olan ay ışığıyla yüzleşmeye çalıştı.

"Yüce Alman İradesi bu iş yapılmadan önce de aynıydı, sonra da. Değişimler ve zaman, pişman olanların iradelerine yaptığı gibi değiştiremez onu. O, taştan bir şey gibi zamanın dışında durur, değişmez yüzüyle geçmişe ve geleceğe bakar."

Ardından gelen sessizlik, belirli bir uğursuzluk hissiyle Grock'un soğuk kibrini beslemeye yetecek kadar uzun sürdü; sanki taştan bir figür, sessizlik vadisinin içinden konuşmuştu. Ama sessizlik, uzaktan belli belirsiz gelen nal seslerinin fısıltılarıyla bir kez daha titreşip bozulmaya başladı; kısa süre sonra, yüksekteki yoldan dörtnala, hatta bir at yarışındaymışçasına kan ter içinde gelen çavuş göründü; yara izi dolu kara yüzü şimdi sadece solgun değil, ay ışığı altında ölü gibi bembeyazdı.

"Mareşalim," dedi dimdik selam çakarken, "Polonyalı Petrowski'yi gördüm!"

"Hâlâ gömmemişler mi?" diye sordu Mareşal. Aşağıya bakıyordu, zihni hâlâ meşgul gibiydi.

"Gömmüşlerse bile," dedi Schwartz, "mezar taşını kaldırıp hortlamış."

Çavuş, Mareşal'in önünde aya ve bataklığa bakarak duruyordu; hiç de hayaller gören biri olmamasına karşın, gözünün önünde şimdi baktıkları değil, biraz önce gördükleri vardı. Yolun hemen sonundaki Polonya kasabasının çok iyi aydınlatılmış ana caddesinde kanlı canlı yürümekte olan Paul Petrowski'yi görmüştü; karşısındaki şey, hataya yer vermeyecek şekilde tel tel kabarmış saçlarıyla, Fransızvari sakalıyla, ince uzun siluetiyle, onca albümde, dergide resmini gördüğü Petrowski'ydi. Arkasında, ellerde bayraklar ve meşalelerle ayaklanmış tüm kasabayı, muhteşem kahramanlarının önderliğinde galeyana gelen halkı fark etmişti; tabii halk hükümete daha az düşmandı artık, zira sevilen kahramanlarının serbest bırakılmasına çok sevinmişlerdi.

"Yani," diye bağırdı Grock hırıltılı bir sesle, "sen, benim mesajıma rağmen onu serbest bırakmaya cüret ettiler mi demek istiyorsun?"

Schwartz yine bir selam çaktı ve "Onu çoktan serbest bırakmışlar ve hiçbir mesaj almamışlar," dedi.

"Sen şimdi benim tüm bu olanlardan sonra," dedi Grock, "karargâhtan hiçbir habercinin oraya varmadığına inanmamı mı bekliyorsun?"

"Tek bir haberci bile," dedi çavuş.

Çok daha uzun bir sessizlikten sonra, Grock boğuk bir sesle konuştu. "Ne oldu peki, kahrolası? Bütün bunları açıklayacak bir şey geliyor mu aklına?"

"Sanırım bütün bunları izah eden," dedi çavuş, "bir şey gördüm."

Bay Pond hikâyenin bu noktasında sinir bozucu bir kayıtsızlıkla durdu.

"Evet," dedi Gahagan sabırsızca, "sen bütün bunları izah edecek ne biliyorsun?"

"Şey, sanırım biliyorum," dedi Bay Pond sakince. "Rapor benim şubeye geldiğinde, bu meseleyle bizzat ilgilenmek zorunda kaldım. Olay, Prusyalılara özgü aşırı itaatten kaynaklanıyordu gerçekte. Aynı zamanda, başka bir Prusyalı zaafından da kaynaklanıyordu: Küçümseme. İnsanları körleştiren, delirten ve yanlış yollara sevk eden tutkular arasında en kötüsü ve en soğuğudur küçümseme.

"Grock koyun sürüsünün önünde fazlasıyla rahat konuşuyordu, lahanaların önündeyse kendine daha da fazla güveniyordu. Aptal adamları küçük görürdü, emrindekiler de dahil; ilk haberci Von Hocheimer'a sırf aptala benzediği için bir eşya parçasıymış gibi davrandı, ama teğmen göründüğü kadar aptal biri değildi. En azından bütün hayatı boyunca pis işler yapmış sinsi çavuş kadar kavramıştı yüce Mareşal'in sözlerini. Hocheimer, Mareşal'in tuhaf ahlak felsefesini de anlamıştı: Emirlerine kayıtsız şartsız uyulmalıdır; iler tutar yanı kalmasa da. Komutanının tek isteğinin Petrowski'nin cesedi olduğunu biliyordu, her ne yolla olursa olsun; ister Prens'in aldatılmasıyla ister kendi askerlerinin ölümüyle. Arkasında, kendisinden daha hızlı gelen, kendisini ya-

kalamaya çalışan bir atlının nal seslerini duyunca, bu gelen habercinin Prens'in af emrini taşıdığını anladı. Von Schacht, bu gencecik yiğit subay, hikâyede fazlasıyla ihmal edilen asil Alman geleneğinin vücut bulduğu bu adam, kendisini daha yüce gönüllü bir politikanın habercisi yapan bir kazaya maruz kaldı. Avrupa'ya şövalyelik şanının damgasını vuran o atlıların hızıyla Hocheimer'a yetişti; haberci borazanına benzeyen sesiyle durmasını ve dönmesini söyledi. Von Hocheimer da itaat etti. Durdu, atını dizginledi, eyerinin üstünde döndü, ama elindeki süvari tüfeğini doğrultmuştu; delikanlıyı iki kaşının ortasından vurdu.

"Hocheimer sonra tekrar döndü, elinde Polonyalının ölüm fermanı, yoluna devam etti. Ardında bıraktığı at ve atlı korkuluktan aşağı yuvarlanmış, böylece yol kapanmamıştı. Bu açık yolda üçüncü haberci oflaya puflaya ilerliyor ve yolculuğunun bir türlü bitmemesine hayret ediyordu; en sonunda, süvarilerin uzaktan beyaz bir yıldıza benzeyen, karıştırılması imkânsız üniformasını gördü ve o da tüfeğini ateşledi. Oysa, vurduğu ikinci değil, birinci haberciydi.

"O gece, Polonya kasabasına herhangi bir habercinin canlı olarak ulaşamamasının da, tutuklunun hapishaneden elini kolunu sallayarak çıkıp gitmesinin nedeni de buydu. Şimdi söyleyin: Sizce Von Grock'un iki sadık hizmetkârından birinin fazla olduğunu söylerken yanılıyor muydum?"

Yüzbaşı Gahagan'ın Suçu

Kabul etmek lazım, bazıları Bay Pond'un sıkıcı bir insan olduğunu düşünürdü. Uzun söylevlere girişmek gibi bir zaafı vardı, kendini çok önemli gördüğünden değil de edebiyatta modası geçmiş bir zevke sahip olduğundan, ayrıca bilinçsizce de olsa Gibbon veya Butler ya da Burke'ün alışkanlıklarını miras aldığından. Paradoksları bile şu zekice olanlardan değildi. "Zekice" sözü uzun zamandır eleştirinin en harikulade silahı olageldi; fakat Bay Pond, zeki suçlamasıyla azarlanacak, sindirilecek insan değildi. Dolayısıyla, biraz sonra ele alacağımız vakada olduğu gibi Bay Pond, (üzülerek söylüyorum, kadın cinsinin –en azından en modern evredeki kadınların– büyük kısmını kastederek) "Öyle hızlı gittiler ki ileriye gidemediler" gibi bir şey dediğinde amacı veciz sözler etmek değildi. Ayrıca, bu cümlede nedense veciz bir tını da yoktu; sadece garip ve muğlak bir ifadeydi bu. Üstelik bu ifadeyi yönelttiği bayanlar, özellikle de Saygıdeğer Violet Varney, bir anlam veremediler. Bay Pond'un sıkıcı olmadığı zamanlarda kafa karıştırıcı bir insan olduğunu düşündüler sadece.

Neyse, ne diyorduk, Bay Pond sahiden de bazen kendini uzun söylevlere kaptırırdı. Yani zafer ve şereflerin en büyüğü, Bay Pond'un uzun söylevlerini başarıyla durdurabilenin

olurdu; söz konusu hadisede de zafer tacı, kalkık kaşlarının hatırına Pennsylvania Pentapolisli Bayan Artemis Asa-Smith'e gitti. Bay Pond ile *The Live Wire* için, Haggis Gizemi'yle ilgili sözümona görüşlerini almak amacıyla bir röportaj yapmaya gelmişti, gelin görün ki kadın, mevzuyla alakalı tek kelime etmesine izin vermedi.

Bay Pond "Sanırım," diye söze başladı, biraz gergin, "makaleniz, kimilerinin Özel İnfaz dediği konuya eğilecek, ancak ben buna cinayet—"

"Boş versenize," diye kesip attı genç bayan. "Şu an burada oturup, hükümetinizin bütün sırlarını duymaya bu kadar yaklaşmış olmak öyle harika ki; neden—"

Diye başlayan bir monolog tutturdu, ancak tarzı biraz mors'a benziyordu. Bay Pond'un, sözünü kesmesine ve tek kelime etmesine izin vermediğinden, en iyisi arada sırada kendi sözümü kendim keseyim diye düşünüyor olmalıydı. Bir şekilde, bu konuşma asla bitmeyeceğe benziyordu, üstelik konuşmanın tek bir cümlesi bile tamamlanmıyor gibiydi.

Sağ olsun, aile sırlarını hallaç pamuğu gibi atan, yatak odası kapılarını kırıp içeri dalan, içerideki bilgileri hırsız gibi toplayan Amerikalı röportajcılar hakkında bir sürü şey öğrendik. Şöyle insanlar var, böyleleri var falan filan. Yazar hatırladığı müddetçe akıllıca şeyleri tartışmaya hazır bir sürü akıllı adam vardır veya vardı ve tabii bir de Bayan Asa-Smith vardı. Kısa boylu, esmer bir kadındı, oldukça tatlıydı, dudağına kalıp halinde sürdüğü rujuna zelzeleli, güneş tutulması tonları vermiş* olmasaydı çok çok tatlı bir kadın olurdu. Tırnaklarına beş ayrı renk oje sürmüştü, bir çocuğun boya kutusundaki renklere benziyordu; ayrıca kendisi de bir çocuk kadar masumdu. Ve bir çocuk kadar geveze. Bay Pond'da bir nevi baba görmüş, içini olduğu gibi ona dökmüştü. Adamın ağzını bile açmasına gerek kalmamıştı. Ne Pond ailesinin top-

* Percy Bysshe Shelley'in "The Revolt of Islam" şiirindeki "With hue like that when some great painter dips. His pencil in the gloom of earthquake and eclipse," dizelerine gönderme. (ç.n.)

rağa gömülen trajedileri kazılıp çıkarılmış, ne Bay Pond'un yatak odası kapısının ardında işlenen suçlara dair sırlar ifşa olmuştu. Konuşma, tabii buna konuşma denebilirse, büyük ölçüde kadının Pennsylvania'daki ilk zamanları, ilk tutkuları, idealleri etrafında dönmüştü: bu ikisini hayalinde aynı şey olarak canlandırıyordu galiba, pek çok yerel geleneğe yaptığı gibi. Feministti; erkek kulüplerine, salonlarına, bencilliğine karşı Ada P. Tuke'u destekliyordu. Bir piyes kaleme almıştı ve hemen o an onu Bay Pond'a okumayı öyle çok istiyordu ki.

"Özel İnfaz meselesine gelirsek," dedi Bay Pond kibarca, "sanırım hepimiz, en çaresiz anlarımızda buna meyletmişizdir—"

"Eh, ben de şu an çaresizce bu piyesi okumak istiyorum ve — nasıldır bilirsiniz... Biliyor musunuz, benim piyes korkunç derecede modern. Fakat olabilecek en modern insanlar bile bu kadar ileri gitmedi — yani demek istiyorum ki, olaylar suda başlıyor, sonra—"

"Suda mı başlıyor?" diye sordu Bay Pond.

"Evet, çok şey değil mi — ya, bilirsiniz işte. Sanırım bütün karakterlerim mayolu olacak — fakat sahneye sağdan veya soldan girmeliler mi, bilmiyorum, sağdan gir soldan çık — hep o modası geçmiş şeyler. Benim karakterlerim sahneye yukarıdan inecek, foşşş diye bir sesle suya dalacak — Evet, evet, foşşş olmalı, değil mi? Yani piyesin başlangıcı böyle olacak demek istiyorum." Sonra hızlı hızlı okumaya başladı:

"Sahne, Lido'nun dışında deniz.

"Tom Toxin'in sesi (yukarıdan gelir): 'Bakın, nasıl foşş diye dalacağım suya, eğer—' (Toxin bezelye yeşili mayosuyla sahneye yukarıdan giriş yapıp suya dalar.

"Düşesin sesi (yukarıdan gelir): 'Senin yapacağın foşşş da bu kadar olur, sen—' (Düşes kızıl renkli mayosuyla sahneye yukarıdan giriş yapıp suya dalar.

"Toxin (sağa sola sular saçarak sudan çıkar): 'Sıçrat da sıçrat... tek püskürttüğün şey çay—'

"Düşes: 'Ah, Dedeciğim!'"

"Görüyorsunuz, ona Dedeciğim diye sesleniyor, çünkü 'çay' o eski komik şarkıdan hatırlayın, para demek — benim karakterler epey genç tabii ve daha çok... yani işte anlarsınız ya. Fakat—"

Bay Pond nazik ve kesin bir dille araya girdi: "Bayan Asa-Smith, mümkünse metnin bir kopyasını bana bırakınız veya postayla gönderiniz ki kendi başıma keyifle okuyayım. Benim gibi ihtiyar bir bunak için fazla hızlı akıyor olaylar ve kimse de başladığı cümleyi bitiriyor gibi görünmüyor. Ama baş aktör ve aktrislerimizi sahnedeki denize yüksek bir yerden dalmaya ikna edebileceğinizi düşünüyor musunuz sahiden?"

"Ah, zannedersem kimi yaşı geçkin oyuncular buna mırın kırın edecektir," diye yanıtladı, "çünkü — sizin şu büyük trajedi oyuncunuz Olivia Feversham mesela, pek hoşlanmayabilir — aslında o kadar da yaşlı değil ama, hâlâ da pek hoş, tek sorun — fazla Shakespeareyen! Öte yandan elimde Saygıdeğer Violet Varney var, sözünü aldım, kız kardeşiyle de iyi arkadaşız, tabii çok da — bir sürü amatör oyuncu da var, sırf eğlencesine yaparlar. Şu Gahagan denen adam da iyi bir yüzücü, bir zamanlar sahneye çıkmışlığı da var ve — evet ya, Joan Varney kabul ederse o da sıcak bakacaktır."

O ana kadar sabırlı ve metanetli görünen Bay Pond'un yüzüne usulca dikkatli ve canlı bir ifade geldi. Sesinin kazandığı yeni ağır tonda:

"Yüzbaşı Gahagan benim çok yakın dostumdur, beni Bayan Varney'le tanıştırmıştı. Kız kardeşine gelince, şu sahneye çıkan—"

"Joan'un tırnağı bile olamaz, değil mi? Fakat—" dedi Bayan Asa-Smith.

Şimdi Bay Pond'da bu kadına dair bir izlenim oluşmuştu. Sevmişti Bayan Asa-Smith'i. Çok sevmişti. Ve Saygıdeğer Violet Varney'i, o İngiliz aristokratını düşününce, bu Amerikalıyı daha da çok sevdi. Saygıdeğer Violet, berbat bir şekilde oyna-

mak için üzerine para veren şu zengin kadınlardandı, üstelik bu yaptığı iyi oynamak için para alan daha yoksul oyuncular karşısında resmen grev kırıcılıktı. Mayosuyla veya herhangi bir kostümle ya da çıplak vaziyette sahnede suya dalabilecek birisiydi kesinlikle, yeter ki birileri onu sahneye, sahne ışıklarının altına çıkarsın. Bayan Asa-Smith'e o absürt piyesinde de, modern olmak, bencil erkeklerden bağımsız olmak falan gibi saçma laflar konusunda da destek olacak tıynette bir kadındı. Ama aralarında bir fark vardı ve bu, Saygıdeğer Violet'in avantajına bir şey değildi. Zavallı Artemis aptalca modaları takip ediyordu, çünkü ekmeğini kazanmak zorunda olan çalışkan bir gazeteciydi, Violet Varney'in yaptığıysa, başka insanların ekmekleriyle oynamaktı. İkisi de, tamamlanmayan cümle dizileri şeklinde konuşmak gibi bir tarza sahipti. Bu, Bay Pond'un hakikaten kırık İngilizce diyebileceği bir tarzdı. Fakat Violet, sanki tamamlayacak hali kalmamış gibi sürekli cümleleri yarım bırakıyordu; Artemis ise heyecanla bir sonrakine geçmek istediği için öyle yapıyordu. Öte yandan onda bir şekilde Amerika'ya yönelik her eleştiriden sağ çıkan bir şey, bir tür hayat enerjisi vardı.

"Joan Varney'inki daha hoş," diye devam etti Artemis sözlerine, "ve iddiaya girerim, sizin şu arkadaşınız Gahagan da öyle düşünüyor. O ikisi dünya evine girecek mi sizce gerçekten? Biraz garip bir adam da..."

Bay Pond'un buna itirazı yoktu. O kasıntılı, huzursuz, kimi zaman suratsız, boş gezenin boş kalfası zampara Yüzbaşı Gahagan pek çok açıdan garipti; üstelik bir doğrucu Davut olan, yavan Bay Pond'a yönelik orantısız alakası da bu garipliklerinden biriydi.

"Bazıları ciğeri beş para etmez diyor," dedi açıksözlü Amerikalı. "Ben öyle demiyorum tabii de, yere bakan yürek bakan diyeyim. Ve sanki Joan Varney konusunda biraz tereddütlü gibi geldi bana, ne dersiniz? Bazıları da onun aslında muhteşem Olivia'ya âşık olduğunu söylüyor — şu sizin biricik trajik aktrisiniz. Ama biraz fazla trajik o da."

"Mucize eseri gerçek bir trajedide oynamıyor," dedi Pond.

Ne dediğinin gayet iyi farkındaydı, fakat Olivia Feversham'ın önlerindeki yirmi dört saat içinde rol alacağı gerçek hayat ve ölümün korkunç trajedisine dair en ufak bir önsezisi yoktu.

Tek düşündüğü, tanıdığı kadarıyla İrlandalı dostuydu; üstelik onun bilmediğini bilmeye epey yakın bir durumdaydı. Peter Patrick Gahagan, belki biraz aşırıya kaçarak modern bir hayat sürüyordu, gece kulüplerinin müdavimi, spor araba sürmeyi seven, yine de nispeten genç bir adamdı; ama her şeye rağmen ciddi bir hayatta kalma yeteneği vardı. Daha çok Byroncu bir duruşu temsil eden zamanlara ait bir insandı. Bay W. B. Yeats, "Romantik İrlanda öldü, silindi gitti, O'Leary'le birlikte mezara girdi," cümlelerini yazarken henüz mezara girmemiş olan Gahagan'la tanışmamıştı. Yüz defa sınanmış o eski gelenektendi; süvari sınıfından bir asker, aynı zamanda Parlamento mensubuydu; o yuvarlatarak konuşulan İrlanda aksanına sahip son hatipti. Tüm o hatipler gibi, bir nedenden ötürü Shakespeare'e hayrandı. Isaac Butt da konuşmalarında Shakespeare'e bolca atıf yapardı; Tim Healy ise şairden öyle alıntılar yapardı ki şiirini canlı sofra muhabbetlerinin parçası sanırdınız; Killowenli Russell ise elini başka kitaba sürmezdi. Fakat Gahagan, diğerleri gibi, on sekizinci yüzyıl tarzı bir Shakespeare'ciydi, Garrick tarzı yani; bu öyle bir on sekizinci yüzyıldı ki, hoş bir pagan yönü vardı. Pond, Gahagan'ın Olivia veya bir başkasıyla gönül ilişkisine girme muhabbetlerini kaçıracak değildi ve hal böyleyse bir fırtınanın arifesindeydiler. Zira Olivia evli bir kadındı, kocasının da pek hoşgörülü biri olduğu söylenemezdi.

Frederick Feversham başarısız aktörden de kötüsüydü: Bir zamanlar başarılı olmuş bir aktördü. Şimdilerde tiyatro camiasında unutuldu gitti, sadece duruşma salonlarında hatırlanıyor. Bu karanlık, aksi adam hâlâ vahşi bir yakışıklılığa sahipti, sürekli birilerine dava açmak gibi bir tür şöhreti veya en azından bilinirliği vardı. İnsanları kıvır zıvır, çok alakasız, gayet tartışmalı şeylerle suçlayarak sonsuz sayıda dava açmışlığı vardı:

yöneticilere, rakiplerine ve geri kalan herkese. Bir tek, kendisinden genç olup meslekte henüz popüler olan karısıyla özel bir kavgası yoktu. Ancak avukatına kıyasla karısıyla daha az mahrem bir ilişkisi vardı.

Feversham, peşinde Masters, Luke and Masters şirketinden avukatı Luke, şu dava senin bu dava benim dolaşır, haklarını arardı. Luke düz sarı saçlı, hayli tahtamsı suratlı bir genç adamdı. Müşterisinin güttüğü kan davaları hakkında ne düşündüğünü ve onları ne ölçüye kadar dizginleyebileceğini bu tahta suratlının yüzünden asla anlayamazdınız. Öte yandan, müşterisi için canla başla çalışıyordu, böylece bu ikisi zorunlu olarak bir tür silah arkadaşına dönüşmüştü. Pond bir şeyden emindi. Feversham da Luke da, yanar döner Gahagan bir kabahat işlediği an pek gözünün yaşına bakmazdı. Fakat sorunun bu yönü, tahayyülünün ötesinde bir çözüme yazgılıydı. Pond'un röportajcıyla görüşmesinden yirmi dört saat sonra Frederick Feversham'ın öldüğünü öğrenecekti.

Hukuk meraklısı bütün insanlar gibi Bay Feversham da ardında birçok hukukçuyu beslemeye yetecek hukuki bir sorun bırakarak göçtü. Burada sözü edilen, kötü yazılmış bir vasiyet veya müphem bir imzayla falan ilgili bir sorun değildi. Sorun, bir bahçede, kapının hemen önünde, butonu kırık bir eskrim kılıcıyla mıhlanmış vaziyette, gözleri bir yere dikili yatan katı cesetti. Hukuk meraklısı Frederick Feversham, son bir su götürmez hukuk dışılıktan mustarip olmuş, evine girerken kılıçla öldürülmüştü.

Yavaş yavaş toplanan bazı olgular polisin önüne serilmeden epey önce Bay Pond'un önüne konmuştu. Garip gelebilir, fakat böyle olmasının bazı nedenleri var: Bay Pond'un gerçekten de pek çok devlet memuru gibi hayli gizli, şüphe duyulmayan nüfuz alanları vardı; kamusal güçleri son derece özeldi. Daha genç, daha çekici adamların onun karşısında belirli bir huşu duyduğu da vakıadır, bilhassa bazı özel durumlarda. Lakin bunları izah etmek, bütün anayasalar arasında

en gayri anayasal olanların labirentini keşfetmek gibidir. Neyse ne diyorduk, bu musibetle ilgili ilk uyarı, Pond'un karşısına alelade bir mektup biçiminde çıktı, antetinde tanınmış Masters, Luke and Masters firmasının adı vardı, bazı bilgiler polisin veya basının eline geçmeden Bay Luke ile görüşmesi isteniyordu. Bay Pond bu mektuba bir o kadar resmi bir dille yanıt verdi, Bay Luke'u ertesi gün falanca saatte kabul etmekten mutluluk duyacaktı. Sonra oturup kimi dostlarının onu balığa benzetmesine neden olan o pörtlek ifadeye bürünmüş gözlerini boşluğa dikti.

Avukatın ona anlatacaklarının yaklaşık üçte ikisini zaten düşünmüştü.

Ertesi gün nihayet Bay Pond'un masasının öteki ucuna oturduğunda "Gerçek şu ki Bay Pond," diye söze başladı avukat mahrem ama dikkatli bir ses tonuyla. "Gerçek şu ki, bu gönül ilişkisi etrafında dönen, her şekilde acı verici olan ihtimaller, sizin için özellikle acı verici olmalı. Çoğumuz, bu gibi meselelerde insanın kişisel bir dostundan şüphe duyulmasının nasıl olduğunu hayal bile edemeyiz."

Bay Pond'un uyuşuk gözleri kocaman açıldı ve ağzında, kimilerinin çok çok balıksı bulduğu o anlık kıpırtı oluştu. Muhtemelen avukat, karşısındakinin, arkadaşının bu olayla bir alakasının oluşu karşısında şoke olduğunu varsaymıştı; halbuki Pond, neden kimsenin bu fikre çok daha önce kapılmadığını düşünerek hafiften şaşırmıştı. Bu türden sözlerin, yürekten sevdiği, Burke ve Gibbon'dan arta kalan zamanlarda okuduğu beylik polisiye hikâyelerde yaygın olduğunu biliyordu. Yüzlerce sayfaya basılı sözlerin arasından bunları gözünde canlandırabiliyordu: "Hiçbirimiz bu genç, yakışıklı kriketçinin bir suç işlemiş olabileceğine inanmazdık" veya: "Yüzbaşı Pickleboy gibi cemiyetimizin en popüler insanlarından birinin adının bir cinayet vakasında geçmesi bize saçma göründü." Bu tip sözlerin tam olarak ne anlama geldiğini hep merak etmişti. Sahip olduğu basit, şüpheci on sekizinci yüzyıl zihnine bunlar hiçbir şey ifade etmiyordu. Neden revaçta, hoş adamlar, herkes gibi

cinayet işlemesindi ki? Bu özel vakada kendisi, ta derinde bir yerlerden çok ama çok üzülmüştü; yine de hâlâ bu konuşma tarzını anlayabilmiş değildi.

Avukat, "Üzgünüm ama," diye devam etti sözlerine alçak sesle, "kendi hesabımıza yapmış olduğumuz özel soruşturma dostunuz Yüzbaşı Gahagan'ı izah gerektiren bir pozisyona düşürmüş durumda."

"Evet," diye düşündü Pond, "evet, Tanrım, doğru, sahiden de Gahagan'ın izaha ihtiyacı var! Onunla ilgili zorluk tam da bu — ama Yüce İsa, amma alık şu herif ya!" Kısacası, asıl sorun Pond'un Yüzbaşı Gahagan'a çok düşkün olmasıydı; ancak insanlar cinayet işleyebilir mi sorusu sorulduğu sürece, Gahagan'ın da cinayet işleyecek tıynette birisi olduğunu düşünme eğilimindeydi — bir şoförün kabalık kapasitesinin ötesinde bir cinayet kapasitesi vardı onda.

Gahagan'ın imgesi aniden, olağanüstü bir canlılıkla Pond'un hafızasında belirdi: Gahagan'ın, onu son gördüğü, o geniş omuzları ve epey cakalı bir şekilde hafif yana yatırılmış gri silindir şapkasının altındaki garip koyu kızıl saçlarıyla, akşam bulutlarının bir tür mor görkemle–belki bu daha çok gariban Gahagan'ın kendi görkemiydi–ufalanarak geçtiği günbatımı fonunun önünden, uzun adımlarla yayıla yayıla yürüyüşünü hatırladı. Hayır: Bu İrlandalı kırk defa olsa kırk defa affedilecek adamdı, fakat gevşek bir gerekçeyle beraat ettirilecek adam değildi.

"Bay Luke," dedi Pond aniden, "Gahagan'ın aleyhine olan şeyleri size anlatmakla işe başlasam vakitten kazanır mıyız dersiniz? Kendisi, büyük aktris Bayan Feversham'ın etrafında pervane gibi dönüyordu, neden öyle yapıyordu bilmem, çünkü bendeniz onun aslında başka bir kadına âşık olduğuna inanıyorum. Öte yandan aktrise, şüphesiz, vaktinin çok çok büyük bir kısmını ayırıyordu: saatler, saatler boyu ondaydı ve tabii gecenin ilerleyen saatlerinde de. Fakat Feversham onu olmayacak bir iş üstünde yakalamış olsaydı, dava etmeden ve bir skandala ya da Tanrı bilir başka nelere bulaştırmadan onu rahat bırak-

ması söz konusu olmazdı. Niyetim müvekkilinizi eleştirmek değil, fakat açıkçası kendisi neredeyse geçimini davalar ve skandallarla kazanan bir insan. Ve şayet Feversham tehditlerin, şantajların adamıysa, kalıbımı basarım ki Gahagan da ona en cesur şekilde karşılık verecek tek adamdır; veya belki öldürecek, özellikle de işe bir bayanın adı karışmışsa. Yüzbaşı Gahagan'ın aleyhine öne sürülebilecek argüman budur işte ve size en baştan söyleyeyim, ben inanmıyorum."

"Maalesef Yüzbaşı Gahagan'ın aleyhine dosya bundan ibaret değil," diye yanıt verdi Luke usulca, "ve korkarım, iddianamenin tamamını gördüğünüzde siz bile inanacaksınız. Soruşturmamızın en ciddi sonucu sanırım şu: Yüzbaşı Gahagan'ın, cinayet gecesi yaptığı veya yaptığını varsaydığı şeylere dair birbiriyle oldukça çelişkili, tutarsız üç farklı ifade vermiş olduğu sabit. Bu da onu, bu vakada doğru söyleme alanında birincilik nişanını almasının önüne geçiyor, söylediklerinden en azından ikisi yalan, biri doğru olmak zorunda."

"Ben hep Gahagan'ın yeterince dürüst bir insan olduğunu düşünmüşümdür," diye yanıtladı Pond, "sırf eğlencesine yalan söylediği durumlar hariç tabii; ki bu, yüce yalan söyleme sanatını bayağı ihtiyaçlar için kullanarak yerlere düşürmeyecek bir insanın nişanesidir. Bütün sıradan pratik konularda onun sadece dürüst olmakla kalmayıp oldukça kesin bir hassasiyete de sahip olduğunu düşünüyorum."

"Diyelim ki bu söylediklerinizi kabul ettik," diye karşılık verdi Bay Luke biraz şüpheyle, "yine de şuna bir yanıtımız olmalı: Diyelim ki dediğiniz gibi dobra, dürüst bir insan, ama yine de onu yalana sürükleyen, ölümcül, çaresiz bir duruma düşmüş olamaz mı."

"Bu yalanları kime söylemiş?" diye sordu Pond.

"İşte hadisenin acı verici ve hassas olduğu nokta tam da bu," dedi avukat başını sallayarak. "Öyle görünüyor ki Gahagan o akşamüzeri birçok bayanla konuşmuş."

"Genelde öyledir zaten," dedi Pond. "Yoksa o bayanlar mı onunla konuşuyormuş? Mesela bu bayanlardan biri şu çok

tatlı Pentapolisli Bayan Asa-Smith olmasın? Öyle ise şöyle bir tahminde bulunmaya cüret edeceğim: Bence konuşan oydu."

"Oldukça olağanüstü bir tahmin," dedi Luke biraz şaşırarak. "Yani bu bir tahmin mi bilmiyorum ama, evet sahiden de söz konusu kadınlardan biri Pentapolisli Bayan Asa-Smith'miş. Diğerleriyse Saygıdeğer Violet Varney ve sonuncu ama en önemlisi Saygıdeğer Joan Varney'miş. Aslında ilk konuştuğu bu son söylediğim, ki sanırım son derece normal bir durum. Sizin de belirtmiş olduğunuz gibi kendisi aslında bu son bayana tutkun, zira ona söylediği şeyler hakikate en yakın olanlar gibi duruyor."

"Yaaa," dedi Bay Pond ve düşünceli bir şekilde sakalını çekiştirdi.

"Joan Varney," dedi avukat kasvetli bir tonda, "henüz bir sıkıntı, bir trajedi hakkında bilgilendirilmemişken, Yüzbaşı Gahagan'ın 'Ben bir Fevershamlara uğrayacağım' diyerek evden ayrıldığını kesin bir dille beyan etti."

"Ve siz, Gahagan'ın diğerlerine söyledikleriyle bunun çeliştiğini söylüyorsunuz," dedi Bay Pond.

"Benim anladığım bu," diye yanıtladı Luke. "Sahnelerde Violet Varney olarak bilinen öteki kız kardeş, evden çıkarken Gahagan'ı durdurmuş, iki çift laf etmişler. Sonra oradan ayrılırken kadına açık açık, 'Fevershamlara gitmiyorum, hâlâ Brighton'dalar' veya buna benzer bir şey söylemiş."

"Peki şimdi benim şu Pentapolisli genç arkadaşıma gelelim," dedi Bay Pond gülümseyerek. "Sahi, o ne yapıyordu ki orada?"

"Gahagan tam kapıyı açmışken eşikte onunla karşılaşmış," diye yanıtladı Bay Luke, o da gülümsüyordu. "Kadın tam o sırada, 'Komedyen, Toplum Önderi' Violet Varney'le yapacağı röportajın coşkusuyla telaşla içeri dalıyormuş. O da Gahagan da fark edilmeden geçilecek insan değil, dolayısıyla birbirlerini fark etmemeleri de imkânsız. Böylece Gahagan onunla da iki çift laf etmiş, muhabbetin sonunda da gri silindir şapkasıyla selam verip çıkarken kadına, 'şimdi hemen kulübe gidiyorum' demiş."

"Emin misiniz?" diye sordu Pond, kaşlarını çatarak.

"Asa-Smith emindi, çünkü kan beynine fırlamıştı," diye yanıtladı Luke. "Mevzuyla ilgili birtakım çılgın feminist görüşleri var sanırım. Ona göre kulüplere giden bütün erkek kişiler buralara kadınlarla ilgili iftira dolu dedikodu yapmak ve küfelik olana dek içmek için gidiyor. Onun da bu konuya dair bir nevi profesyonel hissi olmalı, belki kendisi veya *The Live Wire* için uzunca bir röportaj yapmak isteyebilirmiş. Ama yemin ederim, kadın bayağı dürüsttü."

"Yaa, öyledir," dedi Bay Pond anlayışla ama biraz da kasvetle, "kesinlikle dürüsttür."

"Neyse, işte geldiğimiz noktadayız," dedi Luke, onun da nezih bir kasvet içerisinde konuşmadığı söylenemezdi. "Bana öyle geliyor ki, bu koşullar altında adamın psikolojisi fazlasıyla aşikâr. Gerçekte nereye gittiğini, sırlarını paylaşmaya alışık olduğu kıza yumurtlayıverdi; belki aslında son ana kadar o suçu işlemeyi planlamamıştı, belki her şeyi kapsamlı bir şekilde hiç planlamamıştı veya taammüden işlenmiş bir suç değildi bu. Fakat daha az dost insanlarla konuşurken, Fevershamlara gideceğini söylemenin nasıl aptalca olabileceğini fark etti. O an ilk dürtüsü, çabucak ve kabaca Fevershamlara gitmediğini söylemek oldu. Sonra sıra üçüncü görüşmeye geldiğinde epey iyi bir yalan düşündü, normal ve yeterince genel bir ifade uydurarak kulübe gideceğini söyledi."

"Evet, olaylar böyle gelişmiş olabilir," diye yanıtladı Pond, "veya şöyle de olabilir—" Ve Bay Pond cümlesinin burasında kendisini ilk defa Bayan Asa-Smith'in laçka konuşma alışkanlığına kaptırıp cümlesini tamamlamadan bıraktı. Onun yerine, o patlak gözleri, o balıksı bakışlarıyla uzaklara daldı gitti; sonra başını iki elinin arasına alıp özür diler gibi konuştu: "Bir dakika kendi başıma düşünmeme müsaade ederseniz." Ve bir kez daha kılsız kaşlarının altına gömüldü.

Sakallı balık biraz sonra daldığı yerden yine su yüzüne çıktı, bu sefer yüzünde bir şekilde yeni bir ifade vardı, canlı, neredeyse keskin bir tonda konuşmaya başladı:

"Bu suçu zavallı Gahagan'a yıkmaya pek kararlısınız bakıyorum."

Luke'un çehresi ilk defa sepsert, hatta haşin bir ifadeye büründü. "Doğal olarak müvekkilimizin katilini adalete teslim etmek isteriz."

Pond biraz öne eğildi, bakışları karşısındakini delip geçiyordu âdeta: "Fakat katilin Gahagan olduğuna pek eminsiniz."

"Size kanıtları sundum," dedi Luke sesini iyice alçaltarak, "tanıkları siz de tanıyorsunuz."

"Ama yine de ne gariptir," dedi Pond son derece ağır, "bu tanıkların beyanlarındaki, Gahagan'ın aleyhinde olan tek gerçek lanet olası şeyi henüz söylemediniz."

"Lanet olası derken ne demek istiyorsunuz?" diye patladı avukat.

"Hepsinin gönülsüz tanıklar olduğu gerçeği," diye yanıtladı Pond. "Burada bir komplo söz konusu olamaz. Benim minik İrlandalım su gibi temizdir, asla bir komploya karışmaz. Kadınların hoşlandığı türden bir adamdır kendisi. Violet Varney bile hoşlanır ondan. Joan Varney ona âşık zaten. Ama yine de hepsi onunla çelişen şeyler veya en azından onun kendisiyle çeliştiğini gösteren şeyler söyledi. Ve yine de hepsi yanılıyor."

"Siz ne halt demeye çalışıyorsunuz," diye bağırdı Luke aniden patlayan bir sabırsızlıkla, "hepsi nasıl yanılıyormuş?"

"Gahagan'ın söylediği şey konusunda hepsi yanılıyor," diye yanıtladı Pond. "Onlara, Gahagan'ın başka bir şey deyip demediğini sordunuz mu acaba?"

"Başka ne desinler ki?" diye bağırdı avukat, bu sefer sahiden öfkeliydi. "Size aktardıklarımı söylediklerine yemin edebilirler: Fevershamlara gidiyorum demiş, sonra Fevershamlara gitmiyorum demiş, adsız sansız bir kulübe gidiyorum demiş işte adam, nihayetinde de bir bayanı öfke içinde bırakarak çıkıp sokakta bir yerlerde iki kadeh yuvarlamış."

"Tam da öyle," dedi Pond. "Üç farklı şey söylediğini söylediniz. Bense üçüne de aynı şeyi söylediğini söylüyorum. Dönüp dolaşıp aynı kapıya çıkıyor."

"Peki tamam, aynı kapıya çıksın," diye yanıtladı Luke sertçe, neredeyse kindarca. "Fakat mahkemede tanık sandal-

yesine otururs görür yalan beyanın ne demek olduğunu, dönüp dolaşıp aynı yere çıkmayı."

Bir duraksama oldu, sonra Bay Pond berrak bir sesle konuştu:

"O halde şimdi Yüzbaşı Gahagan'ın Suçu'na dair her şeyi biliyoruz."

"Kim demiş her şeyi biliyoruz diye? Ben bilmiyorum. Siz biliyor musunuz?"

"Evet," dedi Bay Pond. "Yüzbaşı Gahagan'ın Suçu kadınları anlamamaktı; özellikle de modern kadınları. Genel anlamda kadın avcısı havasında olan bu tip adamlar pek anlamaz zaten. Sevgili ihtiyar Gahagan'ın aslında sizin büyük-büyük dedeniz olduğunu bilmiyor musunuz?"

Bay Luke ani ve içten bir şokla irkildi, bir anlığına Bay Pond'un deli olduğu zannına kapılan ne ilk ne son insandı.

"Görmüyor musunuz," diye devam etti Pond, "bir kadın karşısında 'kadınım, tatlı kadınım' diye diller döken ama hakkında en ufak fikri olmayan şu eski yakışıklı züppeler ekolünden olduğunu? Böyle olmakla karşısındaki kadının gücünü ciddi ölçüde artırdığını? Öte yandan böyleleri öyle iyi bilir ki kompliman yapmayı! 'Gelin, gelin, yaklaşın Styx Nehri'nin karanlık güçleri.'* Ama belki siz şu an tüm bunların konumuzla ne alakası var diyorsunuz. Gahagan'ın eski ekol kadın avcısı olduğunu söylerken ne demek istediğimi anlıyor musunuz?"

"Son derece eski moda bir beyefendi avcısı olduğunu biliyorum," diye bağırdı Luke, bu sefer sesi çok şiddetli çıkmıştı, "müvekkilim ve dostum olan pek değerli, son derece mazlum bir beyefendiyi öldürdüğünü biliyorum."

"Biraz kızgın görünüyorsunuz," dedi Bay Pond. "Doktor Johnson'ın İnsan Arzularının Kibri kitabını okumayı denediniz mi? Çok teskin edicidir, inanın bana, zaman zaman atıfta bulunduğum bazı on sekizinci yüzyıl yazarları çok teskin edici olabiliyor. Sahi, Addison'ın *Cato* oyununu okudunuz mu?"

---

* Walter Savage Landor'un Dirce şiirinden. (ç.n.)

"Siz galiba delisiniz," dedi avukat, rengi belirgin bir biçimde solmaya başlamıştı.

"Veya," diye devam etti Bay Pond şen şakrak, "Bayan Asa-Smith'in mayolu düşes hakkındaki oyununu okudunuz mu? Bütün cümleleri tuhaf bir şekilde yarıda kesiliyor — mayonun kendisi gibi."

"Yahu bu söylediklerinizin herhangi bir anlamı var mı?" diye sordu avukat alçak sesle.

"Aaa evet, tabii çok anlamı var," diye yanıtladı Pond. "Fakat izah etmesi uzun sürer — *İnsan Arzularının Kibri* gibi. Söylemek istediğim şu. Dostum Gahagan, tıpkı benim gibi, şu eski nüktedanlara, hatiplere pek düşkündür; anlamak için sonunu beklediğiniz konuşmalar, iğnesi kuyruğunda olan epigramlar. Biz de zaten ilk böyle arkadaş olmuştuk, ikimiz de on sekizinci yüzyıl tarzına düşkün olduğumuzdan birbirimizi bulmuştuk: denge ve antitez falan filan. Sizin de böyle bir alışkanlığınız varsa ve mesela *Cato*'da geçen şu bayat dizeleri okursanız sonuç iyi de olabilir kötü de: 'Başarının dizginleri ölümlülerin elinde değildir; fakat biz Sempronius, daha iyisini yapacağız, çünkü hak ettik.'* Fakat cümlenin sonuna kadar beklemelisiniz, zira biraz yavan başlıyor ama bir noktayla bitiyor. Halbuki modern türden cümleler asla son bulmuyor, zaten kimse de bitmelerini beklemiyor.

"Yani şimdi, kadın milleti biraz böyledir zaten hep. Düşünmediklerinden değil, sadece bizden daha hızlı düşünüyorlar. Genelde ağızları bizden daha iyi laf yapıyor. Fakat o kadar iyi dinleyici değiller. İlk noktadan öyle hızlı başkasına atlıyorlar ki, bir sonrasında çok fazla şey görüyorlar, sonra da dört nala koşarcasına çıkarsamalar yapıyorlar, öyle ki bazen konuşmanın kalan kısmını fark bile etmeyebiliyorlar. Fakat Gahagan, şu öteki türe, yani eski hatipler türüne ait olduğundan, cümlesini her zaman düzgün bir şekilde tamamlar, ayrıca cümlenin ba-

* Joseph Addison'ın 1713'te kaleme aldığı *Cato, A Tragedy* adlı eserinden, I. Perde, 2. Sahne. (ç.n.)

şında olduğu kadar sonunda da söylediği şeyler konusunda dikkatlidir.

"Siz avukatlar nasıl diyorsunuz... hah, bu konuda şu savı öne sürüyorum: Yüzbaşı Gahagan, ilk tanığımız Joan'a gerçekte, 'Ben Fevershamlara gidiyorum, Brighton'dan henüz döndüklerini zannetmiyorum, ama bir gidip bakacağım. Eğer dönmemişlerse kulübe gideceğim,' dedi. İşte Peter Gahagan'ın söyledikleri bunlardı; fakat Joan Varney'in duydukları bunlar değildi. Fevershamlara gitmekle ilgili bir şeyler duydu ve devamını dinlemeden tüm mevzuyu anladığını düşündü -öyle çok anladığını zannetti ki- olmayacak bir şekilde yorumlayıp 'O kadını görmeye gidiyor' diye düşündü; halbuki Gahagan'ın hemen sonraki sözleri kadının büyük ihtimalle orada olmadığına işaret ediyordu. Cümlenin ikinci yarısındaki Brighton, kulüp falan kadını ilgilendirmiyordu, o nedenle hatırlamıyor bile bunları. Neyse, şimdi ikinci tanığa geçelim. Gahagan'ın Violet Varney'e söylediği şuydu: 'Esasında şu an Fevershamlara gitmek iyi olmaz; Brighton'dan henüz dönmediler, ama belki bir uğrar bakarım; dönmemişlerse kulübe giderim.' Violet, Joan'dan çok daha az dürüst ve dikkatlidir, ayrıca Olivia'yı kıskanıyor, fakat daha sığ bir şekilde, zira Violet kendisini oyuncu zannediyor. O da şöyle bir Feversham lafını duydu, adam oraya gitmek iyi olmaz vs. gibi bir şeyler söylemişti; bu da oraya gitmediği anlamına geliyordu. Bu, kadının hoşuna gitti, Gahagan'la muhabbet etmeye tenezzül etti, fakat sonrasında söylediği hiçbir şeye dikkat etmeye tenezzül etmedi.

"Şimdi üçüncü tanığa gelelim. Gahagan'ın kapı eşiğinde Bayan Artemis Asa-Smith'e söylediği şuydu: 'Kulübe gidiyorum; yolda dostlarıma uğramaya söz vermiştim, Fevershamlara; fakat Brighton'dan döndüklerini zannetmiyorum.' Evet, söylediği buydu. Artemis'in duyduğu ve alev almış delici bakışlarıyla gördüğü, tipik küstah, bencil, şımarık bir erkek olan Gahagan'ın yüzsüz bir şekilde, kadınların iftiraya uğradığı, erkeklerin alkol bolluğunda kafayı bulduğu o meşum kulü-

be gideceğim diye sokağın ortasında böbürlenmesiydi. Bu utanmaz beyanın şokuyla tabii ki sonrasında söylediği diğer saçma sapan şeyleri dinlemeye tenezzül edecek değildi. Karşısındaki basitçe kulübe giden bir erkekti, o kadar.

"Evet, şimdi bakalım: Gahagan'a ait olan bu üç beyan gerçektir ve tıpatıp birbirinin aynıdır. Üçü de aynı anlamı taşıyor; aynı eylem dizisine işaret ediyor; üçünde ifade edilen eylemler aynı gerekçelere dayanıyor. Fakat önce hangi cümle parçasının geldiğine göre her biri kulağa tamamen farklı bir şekilde geliyor; özellikle de muhataplarının, sadece en başta söylenene atlama âdetinde olan heyheyli modern kızlar olduğu düşünülürse (çünkü pek çok durumda o ilk cümlecikten sonra dinlemeye değer bir şey olmaz). Her cümlenin başladığı anda bittiği cümleler kullanan Asa-Smith drama ekolü şayet sizi, Cato Trajedisi'yle alakalı gibi görünüp hayrete düşürmediyse, büyük ölçüde Yüzbaşı Gahagan Trajedisi'yle ilgilidir. Dünyadaki en iyi niyetlerle, basitçe, sadece ve sadece yarım cümleler halinde düşünecekleri için benim dostumu bu iki trajedi arasında pekâlâ ipe gönderebilirler. Kırık boyunlar, kırık kalpler, kırık hayatlar ve tüm bunların nedeni, kırık İngilizce dışında bir dil öğrenmeyecek olmalarıdır. Onun ve benim şu eski, antika zevkimiz üzerine, bir insanın yazdığı her şeyi okumanızı, söylediği her şeyi dinlemenizi sağlayacak türden edebiyat üzerine sizce de söylenecek bir şey yok mu? Bay Toxin ve Dalan Düşes'in su foşurdatmaları yerine Addison veya Johnson'ın dilinden önemli bir ifade dinlemeyi tercih etmez miydiniz?"

Şüphesiz epey uzun olan bu monoloğu dinlerken avukatın sabrı gittikçe taştı, gittikçe daha sinirli bir huzursuzluğa gark oldu.

"Bunlar hep süslü laflar," dedi, neredeyse hararet basmıştı. "Bunların hiçbirini kanıtlamış değilsiniz."

"Hayır," dedi Pond çok ciddi bir tonda, "sizin de söylediğiniz gibi süsleyip püsledim. Ama en azından bir tahminde bulundum. Tabii bir de bu akşamüzeri gidip Gahagan'ın ka-

pısını çaldım, o öğleden sonra sarf ettiği sözler ve hareketleriyle ilgili hakikate dair anlattıklarını dinledim."

"Hakikatmiş!" diye bağırdı Luke, son derece olağanüstü bir yakıcılıkta.

Pond ona merakla baktı. Bay Luke'un insanda uyandırdığı ilk izlenim, çehresinin uyandırdığı tahta hissi biraz irdelendiğinde, zorlama bir sabit görünüm kaygısı ile başı ve saçlarının katı yumuşaklığının birlikteliği sonucu oluştuğu anlaşılıyordu; saçları sanki bir tür yapışkan sarı boyayla boyanmış gibi görünüyordu: sarı hint zamkıyla. Gözkapakları harbiden soğuktu ve genelde yarı yarıya kapalıydı; altlarındaki gri-yeşil gözlerse garip bir şekilde küçük görünüyordu, çok uzaklardaymış gibi; mikroskobik yeşil sinekler gibi hoplayıp zıplıyor, dans ediyorlardı. Bay Pond bu peçeli, kıpırtılı, tedirgin gözlere baktıkça onları gittikçe daha az seviyordu. Sahiden Gahagan'a komplo mu yapıldı acaba sorusu geri geldi; tabii Artemis veya Joan tarafından tasarlanan değil, bir başkası. Sonunda aniden sessizliğini bozdu.

"Bay Luke," dedi, "doğal olarak merhum müvekkilinizi düşünüyorsunuz, fakat insana, profesyonel ilginin ötesinde bir şeyler olabileceği hissi geliyor. Onun çıkarlarını en küçük ayrıntısına kadar incelemiş olduğunuza göre bana onun hakkında bir şeyler söyleyebilir misiniz? O gün Bay Feversham ve eşi Brighton'dan döndü mü? O akşamüzeri, Gahagan gitmiş olsun veya olmasın, Bayan Feversham evde miydi?"

"Evde değildi," diye kesip attı Luke. "İkisinin de ertesi sabah dönmesi bekleniyordu. Bay Feversham'ın o gece neden döndüğüne dair bir fikrim yok."

"Sanki biri bizzat onu çağırmış gibi," dedi Bay Pond.

Avukat Bay Luke aniden oturduğu yerden kalkıp arkasını döndü. "Bu spekülasyonlarınızın kime ne faydası var anlayamadım," dedi ve sert bir hareketle selam vererek silindir şapkasını aldı, hiç de normal görünmeyen bir hızla evden bir anda ışınlandı.

Bay Pond ertesi gün, olağanın ötesinde bir dikkatle ve normalden daha geleneksel bir şekilde giyinip kuşanıp bir grup

bayanı ziyaret turuna çıktı: Onun için hiç de olağan olmayan abartılı bir ciddiyetle. Ziyaret ettiği ilk bayan Saygıdeğer Violet Varney oldu, o ana kadar onu sadece uzaktan görmüştü ve böyle yakından görmek onu hafiften bunalıma sevk etmişti. Son zamanların jargonuyla platin sarışın diye betimlenebilecek türden bir kadın sanırım diye düşündü. Şüphesiz Violet adını zarafetle anıştırırcasına dudakları ve yanakları, mordan ziyade menekşe denebilecek bir renge boyanmıştı, bu da dostlarının hayaletimsi, düşmanlarının hortlağımsı diyebilecekleri bir etki uyandırıyordu. Pond, bu neşesiz bayandan bile, Gahagan'ın o günkü gerçek sözlerinden yeniden bir kurgu yapmaya yardımcı olacak bazı veriler koparıp almayı başardı; gerçi bayanın kendi sözlerinde o her zamanki nitelik vardı: Cümlelerin, gerçekten bitmeyip bir iç çekişle sönümlenmesi. Sonra kardeşi Joan'la bir görüşmesi oldu ve insan şahsiyeti denebilecek, ruh halleri ve tavırlardan ayrı bir yerde duran o garip şey karşısında manen hayrete düştü. Zira Joan'da da aynı tarz numaralarının çok benzeri vardı; aynı hayli yüksek, iyi eğitimli ses, aynı baştan savma, tamamlanmayan cümleler; ama neyse ki aynı mor pudradan kullanmamıştı ve hiçbir şekilde o gözler veya jestler ya da zihniyet veyahut ölümsüz ruh yoktu onda. Bay Pond, tüm o modası geçmiş önyargılarıyla, bu öteki kızdaki yeni erdemlerin erdem olduğunu –yeni olsunlar veya olmasınlar– şıp diye anladı. Gerçekten cesur ve cömert bir kızdı, hakikate tutkuyla bağlıydı, Cemiyet haberleri öyle dese de. "Kızda bir sorun yok," dedi Bay Pond kendi kendine. "Altın gibi kız. Altından da iyi. Ve aman Tanrım, platinden de kat kat iyi!"

Hac seyahatinin son durağı olan Pennsylvanialı Bayan Artemis Asa-Smith'i ağırlama onuruna erişen, gülünç derecede büyük, hatta azman denebilecek otele geldi. Kadın onu, dünyada her gittiği yerde kendisine gösterildiğinde usandıran boğucu coşkuyla karşıladı ve Bay Pond, bu tanıktan, kulübe giden bir erkeğin pekâlâ katil olmayabileceği itirafını gayet kolay kopardı. Her ne kadar bu görüşmeden aldığı açıklamalar, Joan'dan aldıklarından daha az kişisel ve mahrem nitelikte olsa da

(Joan'dan duydukları hakkında kimselere tek söz etmeye hep karşı koyacaktı), coşkulu Artemis, aklıselim ve iyi bir tabiata sahip olmaya dair çekinceleriyle Pond'un takdirini toplamaya devam edecekti. Kadın kendisine söylenen başlıkların sırasıyla ve bunun kendi zihni üzerindeki olası etkileriyle ilgili fikri kavradı ve Bay Pond'un yürüttüğü diplomasi de işte buraya kadar başarılı oldu. Her biri çeşitli ciddiyet ve konsantrasyon düzeylerine sahip üç bayan, Gahagan'ın söylediklerine dair teorisini Pond'dan dinledi ve üçü de, evet pekâlâ bunları söylemiş olabilir dedi. Bay Pond, vazifesinin buraya kadar olan kısmını tamamladıktan sonra biraz durup dinlendi; belki de sonraki aşamayla ilgili adımı atmadan önce biraz kafasını toparladı demeliyiz: Bu son aşama da bir bayanla görüşme şeklinde olacaktı. Onu mazur görelim, zira bir adamın öldürülmüş vaziyette yere serili olduğu sevimsiz bahçeye ve dulun yalnız başına yaşamına devam ettiği o yüksek tavanlı, uğursuz eve gitmeyi de içeriyordu bu son vazife: Trajediler kraliçesi muhteşem Olivia'ya gidecekti. Şimdi iki iddiayla çifte trajik.

Tiksinmekten de kendini alıkoyamadan bahçe kapısını ve o meşum köşeyi geçti — Fred Feversham, oradaki kutsal ağacın dibinde tek bir kılıç darbesiyle toprağa çakılmıştı; yıldızlardan fonun önünde karanlık bir kule gibi yükselen, çıplak tuğladan dar, uzun evin kapısına giden kıvrımlı bahçe yolundan tırmanırken zihninde, Gahagan'ın söylediklerinde bulunduğu söylenen tutarsızlıklar saçmalığından daha büyük zorluklar arz eden meseleleri tartıyordu. Tüm bu anlamsızlığın ardında gerçek bir soru yatıyordu ve bir cevap talep ediyordu. Birisi talihsiz Frederick Feversham'ı öldürmüştü ve şüpheyi Gahagan'a yöneltmek için bazı gerçek gerekçeler vardı. Ne de olsa uzun günleri, bazı gecelerin yarısını aktrisle geçirmek gibi bir alışkanlığı vardı; Feversham'ın bir gün onları basmış olmasından daha korkunç şekilde doğal, daha iğrenç şekilde olası bir şey olamaz gibi bir tablo söz konusuydu, o iş olduğunda da buradan kanlı bir yoldan çıkış düşüncesi de doğaldı. Bayan Feversham sık sık Bayan Siddons ile mukayese edilirdi. Dışarıya sergilediği davranışları her zaman saygındı, ihtiyatlıydı. Ona göre, çıkacak skandal,

reklam işlevi görmezdi; halbuki Violet Varney'de durum bunun aksiydi. İkisi arasında sahiden de cinayet gerekçesi daha güçlü olan oydu... fakat, off Tanrım, buradan bir yere varılamaz! Diyelim ki Gahagan gerçekten masumdu — ama bunun bedeli ne olabilirdi ki! Zaafı ne olursa olsun, bir Hanımefendi'nin asılmasına izin vermektense beyefendi gibi kendini astıracak adamdı o. Pond, gözlerini yukarı kaldırıp koyu renk tuğladan kuleye, içinde gittikçe kabaran dehşet duygusuyla, zihninde acaba kadın katille buluşmak üzere miyim sorusuyla baktı... Sonra bir anda üzerindeki hasta hali öfkeyle sıyırıp attı ve yine kendini olgulara odaklanmaya zorladı. Gahagan veya dulun aleyhindeki şeyler nelerdi? Ona öyle geliyordu ki, kendini ne kadar soğukkanlı düşüncelere zorlarsa, gerçek çözüme o kadar yaklaşmaktaydı.

Gahagan sahiden de Olivia'yla muazzam uzun zamanlar geçirmişti; kadına karşı tutkusunun tek dışsal kanıtı buydu. Joan'a olan tutkusu da gerçekten son derece dışsaldı. Pond, İrlandalının gerçekten Joan'a âşık olduğuna kalıbını basardı. Adam resmen kadının etrafında pervane olmuştu ve kadın da, tabii modern gençliğin kabul ettiği standartlar çerçevesinde adamın etrafında pervane olmuştu. Öte yandan bu karşılaşmalar ya da belki çarpışmalar demeliyiz, kıvılcımlı oldukları ölçüde kısaydı. Bu tip bir sürü zafer kazanmış olan bir âşık neden tutup da çok daha yaşlı bir kadınla öyle uzun zamanlar geçirsin?.. Zihnine hücum eden bu saplantılı sorular onu bir robota benzetmişti, bu halde bilinçsizce eve girip hizmetçilerin önünden geçerek merdivenleri çıktı ve Bayan Feversham'ı beklemesi söylenen odaya girdi. Sinirli bir şekilde, orada bulduğu eski püskü, yıpranmış bir kitabı eline aldı, belli ki aktrisin okul zamanından kalma bir kitaptı, zira kitabın ilk sayfasında okul çağında bir kıza ait olabilecek bir el yazısıyla "Olivia Malone" yazıyordu. Belki de büyük Shakespeare oyuncusu, büyük Shakespeare eleştirmeninin torunu olma iddiasındaydı. Öyle veya böyle, kadın besbelli İrlandalıydı — en azından o gelenekten geliyordu...

O loş akşamüzeri, o lime lime kitabın üzerine eğildiğinde zihninde çakan beyaz bir ışınla bir anda berrak ve bütünsel

olarak her şeyi anlayıverdi: Hikâye bu ya, Bay Pond'un son paradoksunu. Tam, mükemmel bir kesinlik duygusu sardı içini; öte yandan, bunu ifade edebilecek yegâne kelimeler kendilerini Pond'un beynine hızla, hiyeroglifin hayret verici basitliğiyle yazdılar.

"Aşkın asla zamana ihtiyacı yoktur. Fakat arkadaşlığın hep vardır. Daha fazla, hep daha fazla zaman ister, gece yarısı olur, geçer, hep istemeye devam eder."

Gahagan'ın Joan Varney'e olan bağlılığını görkemle gözler önüne seren o çılgınlıkları pek vakit alan şeyler değildi. Mesela Bournemouth'taki kiliseden çıkarken paraşütle önüne atladığında, bu olay tabiatıyla son derece hızlı olup bitmişti. Samoa'da onunla sadece yarım saat daha vakit geçirebilmek için yüzlerce pound değerindeki dönüş biletini yırtıp atmıştı, sadece yarım saat için. Leander'in izinden Çanakkale Boğazı'nı yüzerek geçmesinin amacı sadece, tamı tamına otuz beş dakika Hero'yla konuşabilmek içindi. Ama aşk böyledir işte. Büyük anların olayıdır, o anların hatırasında yaşar. Belki kırılgan bir yanılsamadır, fakat yine belki, ebedidir, zamanın ötesindedir. Öte yandan arkadaşlık insanın zamanını tüketir. Zavallı Gahagan gerçek entelektüel bir dostluk içerisindeyse, o kişiyle gece yarılarına kadar sohbet edebilir. Ve, temel olarak Shakespeare'le ilgilenen İrlandalı bir aktrisle olmayacak da kiminle bu şekilde dost olacaktı Gahagan? Aklına bu düşünce geldiğinde, Olivia'nın dolgun, belli belirsiz İrlanda aksanlı sesini duydu ve o an haklı olduğunu anladı.

Dul yas yüklü bir gülümsemeyle "Bilmez misiniz," dedi, sohbeti zarifçe, Yüzbaşı Gahagan'ın başsağlığı dileklerinden başka yöne yöneltmek isteyerek, "bilmez misiniz, biz zavallı İrlandalıların gizli bir kötü huyu vardır. Ona şiir diyelim; veya belki genel anlamda ezberden okuma demeliyim. Tüm İngiliz salonlarında polis zoruyla bastırılmakta bu huyumuz, sahiden de İrlandalıların kabahatlerinin en kötüsüdür bu. Dublin'de olduğu gibi, Londra'daki insanların gece boyu birbirlerine şiir okumalarına izin verilmiyor. Zavallı Peter sık sık bana gelirdi, sabaha kadar Shakespeare konuşurduk, fakat sonunda

onu geri çevirmek zorunda kaldım. Birisi ziyaretime gelip *Romeo ve Juliet*'i baştan sona ezberden okumak istediğinde şaka mı ediyorsunuz, geçiniz bunları derim. Ama bu işler nasıldır bilirsiniz. İngilizler bu gariban arkadaşın ezberden Shakespeare okumasına izin vermez."

Bay Pond gerçekten de bu işler nasıldır biliyordu. İnsanlar hakkında, bir erkeğin gına getirene kadar konuşabileceği bir arkadaşa, mümkünse kadın bir arkadaşa sahip olmak zorunda olduğunu bilecek kadar bir şeyler biliyordu. Dublinliler hakkında, şeytanın da dinamitin de onların ezberden dize okumalarını engelleyemeyeceğini bilecek kadar bir şeyler biliyordu. Bahçede üzerine üzerine gelen tüm o cinayete dair hastalıklı, saplantılı kara düşünce bulutları, bu İrlandalı kadının güçlü, mizah yüklü sesinin ilk tınısını duyduğu anda dağılıp gitmişti. Fakat hemen sonra bulutlar yine toplanmaya başladı, bu sefer biraz uzakta. Neticede, daha önce de dile getirmiş olduğu gibi, biri bir şekilde zavallı Fred Feversham'ı öldürmüştü.

Şimdi katilin Feversham'ın karısı olmadığından oldukça emindi. Pratik olarak Gahagan olmadığına da emindi. O gece evine dönerken bu soruyu zihninde evirdi çevirdi, fakat bu huzursuzluğu sadece bir gece sürdü. Zira ertesi gün sabah gazeteleri, meşhur Masters, Luke and Masters şirketinden Bay Luke'un nedeni anlaşılamayan intiharı haberleriyle doluydu. Bay Pond kendine kızarak usulca oturdu bir kenara; insanlar beni dolandırıyor diye sürekli yırtınan bir insanın bir gün kendi avukatı tarafından dolandırıldığını keşfetmesi gibi aşikâr bir olayı nasıl düşünememişti? Feversham, bahçedeki o gece yarısı buluşmasına Luke'u çağırdığında ona bunu söyleyecekti; mesleki pozisyonu gereği dikkatli bir insan olan Bay Luke, Bay Feversham'ın bunu herkese anlatmasını engellemek için gereken acil adımları atmak zorunda kalmıştı.

"Kendimi çok kötü hissediyorum," dedi Bay Pond uysal, neredeyse ürkek bir sesle. "O son görüşmemizde fena halde korkmuş olduğunu görmeliydim ve biliyor musunuz, en korktuğum şey de şu: Sanırım onu korkutan ben oldum."

Hekimler Hemfikir Olduğunda

Bay Pond'un paradoksları çok garip bir türe aitti. Bunlar gerçekten de paradoks kanununa bile paradoksal olarak meydan okurlardı. Paradoks şöyle tanımlanagelmiştir: "Dikkat çekmek için baş aşağı duran hakikat." Paradoks, moda olan pek çok yanlış mantığın hâlâ sapasağlam ayakları üzerinde durduğu temelinde müdafaa edilegelmiştir, zira o yanlışların üzerinde durabilecekleri bir kafaları yoktur. Öte yandan, şunu da kabul etmek gerekir ki yazarlar, tıpkı dilenciler ve şarlatanlar gibi, sık sık dikkat çekme çabası içerisinde olurlar. Bir oyundaki bir replikte veya bir paragrafın başında ya da sonunda görkemli bir şekilde meydan okuyan ifadeler öne sürerler, Bay Bernard Shaw'un şu ifadesi gibi mesela: "Altın Kural, bir Altın Kural'ın olmamasıdır." Ya da Oscar Wilde'ın şu ifadesi gibi: "Günaha davet dışında her şeye direnç gösterebilirim." Veya daha sönük bir yazmanın (adını yukarıdakilerle birlikte anmayalım, şimdilerde kendisi, Bay Pond'un erdemlerini kutlamak için girdiği daha asil, zorlu uğraşla önceki ahlaksızlıklarının ruhani cezasını çekmekte) hobileri ve amatörleri ve kendi gibi genel salakları müdafaa babından öne sürdüğü, "Bir şey yapılmaya değerse, kötü yapılmaya değerdir" ifadesi. İşte yazarlar bu tip şeylere gömülür gider, sonra da eleştirmenler çıkar onlara "etki uyandırmak için konuşuyorsun" der, yazarlar da onlara, "Başka ne halt için

konuşacaktık? Etkisizlik için mi?" diye yanıt verir. Pis bir oyundur bu.

Fakat Bay Pond daha kibar bir dünyaya aitti, paradoksları da oldukça farklıydı. Bay Pond'u baş aşağı dururken tahayyül etmek oldukça imkânsızdı. Öte yandan, onu baş aşağı dururken tahayyül etmek, en az dikkat çekmeye çabalarken tahayyül etmek kadar kolaydı. Kendisi şu dünyaya ait olamayacak kadar sessiz bir insandı; ufak tefek, düzgün bir memurdu o; sadece eski moda görünmekle kalmayıp müphem bir şekilde yabancı görünen sakalı dışında dikkat çeken hiçbir şeyi yoktu: Belki biraz Fransız havası vardı sakalda, halbuki İngiltere'de yaşayan herkes kadar İngiliz'di. Konu buraya gelmişken şunu da söyleyelim: Fransız saygınlığı, İngiliz saygınlığından kat kat üstündür ve Bay Pond, her ne kadar bazı açılardan kozmopolit olsa da, tamamen saygın bir insandır. Ondaki belli belirsiz Fransız olan bir başka şey de konuşmasının aynı telden çalan titreşimiydi: Tek bir ünlü sesin üzerine çıkmayan, bir yere takılı kalmış bir monotonlukta konuşurdu. Keza, Fransızlar da eşitlik duygularını, heceler arası eşitliğe kadar vardırmıştır. Bir gün, kibar Viyana dedikodusuyla dolu böyle mutedil bir akışla bir hanımı eğlendirmekteydi, kadıncağız beş dakika geçmeden beti benzi atmış halde arkadaşlarının yanına gidip onlara, bu uysal minik adamın deli olduğuna dair çılgın bir sır fısıldamıştı.

Sohbetinin garipliği şuradaydı: Durağan akıp giden mantıklı bir konuşmanın tam ortasında, aniden, düpedüz anlamsız görünen iki üç kelime söylerdi. Çalıp duran bir gramofonda bir anda bir şeylerin ters gitmesi gibi bir etki yaratırdı. Söyleyenin asla fark etmediği türden bir anlamsızlık olurdu bu; öyle ki, dinleyenleri de böylesine doğal akışındaki bir konuşmanın anlamsızlaştığını pek fark edemezdi. Fakat fark edenlere göre Pond şuna benzer bir şeyler söylüyor olurdu: "Tabiatıyla, bacağı olmayan biri olarak yürüme yarışını kolayca kazandı" veya "İçecek hiçbir şey olmadığı için hepsi aniden sarhoş oldu." Genel anlamda söylersek, iki tip insan

onu dik bakışları veya sorularıyla durdururdu: çok aptallar ve çok akıllılar. Aptallar, çünkü saçmalık, onların kafasını karıştıracak bir zekâ düzeyinde ortaya çıkardı; bu tam da kendi başına paradoksta yatan hakikate bir örnek teşkil ederdi. Bu tip insanlar açısından onun konuşmasının anlaşılabilen tek kısmı tam da anlayamadıkları bu kısım olurdu. Akıllılarsa onu, bu tuhaf kompakt tezatlar yumağının arkasında son derece tuhaf bir hikâye yattığını bildiklerinden durdururlardı: Birazdan anlatacağımız tuhaf hikâyede olduğu gibi.

Kızıl kafalı dev arkadaşı Gahagan, şu bir şekilde uçarı İrlanda züppesi, Pond'un konuşmasının arasına o anlamsız cümleleri, karşısındakinin onu sahiden dinleyip dinlemediğini anlamak için serpiştirdiğini söylerdi. Pond ise hiçbir zaman böyle bir şey söylemedi, dolayısıyla bunu yapmasının ardındaki dürtü bir tür gizem olarak kaldı. Öte yandan Gahagan, kafaları bambaşka bir yerdeyken karşısında konuşana şevk ve dikkatle dinliyormuş gibi bir yüz ifadesi sergileme sanatından başka şey öğrenmemiş bir modern entelektüel bayanlar kabilesinin varlığından da söz eder; öyle ki bu kadınlarla konuşurken "Hazır Hindistan'dayken elbette Toronto'yu da ziyaret etti" gibi bir cümle, tık demeden bir kulaktan girip ötekinden, aradaki kültürlü zihni hiçbir şekilde rahatsız etmeden çıkabilirdi.

Böylesine uysal bir konuşmacının açtığı bu çılgın parantezlerin gerçek anlamına dair ilk izlenimlerimizi aldığımız durum, ihtiyar Wotton'ın Gahagan, Pond ve birkaç kişiye verdiği küçük bir yemekli davette vuku buldu. En başta gerçek şuydu ki, Bay Pond Fransız sakalına rağmen, başkalarına hürmet konusunda biraz sıkıcı olmak zorunda olduğunu varsayma alışkanlığıyla son derece İngiliz'di. Kendisi hakkında, dostu Gahagan'ın anlattıklarına benzer, uzun, büyük ölçüde fantastik hikâyeler anlatmaktan nefret ederdi; tabii Gahagan böyle şeyler anlatınca Pond pek bir keyif alırdı, o ayrı. Pond'un da şahsen bazı merak uyandırıcı deneyimleri olmuştu, fakat bunları uzun hikâyelere dönüştürmediğinden kısa hikâyeler şeklinde ortaya çıkıyorlardı, üstelik bu kısa hikâyeler öyle kısaydı

ki, oldukça anlaşılmazdılar. Nasıl bir eksantrikliğin söz konusu olduğunu izah edebilmek için işe en iyisi en basit örnekle başlamak: Mantığa girişte verilen çizelgeler gibi. İşte ben de, zavallı ihtiyar Wotton'ın kafasını o özel gecede fena halde karıştıran kısa bir cümlede gizli olan kısa hikâyeyle başlayacağım. Wotton eski tarz bir diplomattı, beynelmilel olmaya çalıştıkça daha milli olan türden. Militarist olmaktan çok uzak bir insan olan Wotton çok militer birisiydi. Sert, kır bıyığının altından savurduğu *staccato* cümlelerle asayişi sağlardı. Alnının kat kat ötesine geçen bir çenesi vardı.

"Duyduğuma göre," diyordu Wotton, "Polonyalılarla Litvanyalılar Wilno konusunda anlaşmaya varmış. Tabii bu geçmişi epey eskiye dayanan bir kavgadır ve ben buradan bir ayvaz kasap hepsi bir hesap durumunun çıkmasını bekliyorum."

"Siz gerçek bir İngilizsiniz Wotton," dedi Gahagan, "kalbinizin ta derinlerinden 'Şu yabancıların hepsi bir' diyorsunuz. Hepimizin size benzemediğini kastediyorsanız oldukça haklısınız. İngilizler şu dünyanın delileridir, kendileri dışında herkesin deli olduğunu bilirler. Ama bilirsiniz işte, bizler bazen birbirimizden ufak farklarla ayrılırız. Biz İrlanda'dakiler bile, birbirimizden biraz farklı olduğumuzu biliriz. Fakat siz, Papa'nın Bolşevikleri kınadığını veya Fransız Devrimi'nin Kutsal Roma İmparatorluğu'nu parçaladığını görür, yine de kalbinizin ta derinlerinden 'Tweedledum ile Tweedledee* arasında ne fark olabilir ki?' dersiniz."

"Tweedledum ile Tweedledee arasında," dedi Pond, "fark yoktu. İkisinin anlaştığına dair açık seçik bir kaydın olduğunu hatırlayın. Fakat tam olarak ne üzerinde anlaştıklarını da hatırlayın."

Wotton biraz kafası karışmış gibi baktı, nihayet homurdanarak, "Eh tamam, o herifler anlaştıysa sanırım artık biraz huzura kavuşulacak," dedi.

"Şu anlaşmalar komik şeyler," dedi Pond. "Neyse ki insanlar genelde anlaşamayarak sürdürüyor hayatlarını, ta ki

* Tweedledee ile Tweedledum *Alice Harikalar Diyarı*'ndaki tek yumurta ikizleridir. (ç.n.)

yataklarında huzur içinde ölene dek. İnsanlar pek nadiren tam anlamıyla ve nihayetinde anlaşmaya varır. İki insan tanıyorum, sonunda öyle kapsamlı bir şekilde anlaşmaya vardılar ki, tabiatıyla biri ötekini öldürdü; fakat kural olarak..."

"Öyle kapsamlı şekilde anlaştılar derken," dedi Wotton düşüncelere gark olmuş şekilde. "Şunu kastetmediğinizden emin misiniz: Öyle kapsamlı şekilde anlaşamadılar."

Gahagan, çok derinden gelen, haykırışa benzer bir kahkaha aşk etti. "Yo hayır," dedi, "onu kastetmiyor. Ne halt kastettiğini bilmiyorum ama öyle anlamlı bir şey de kastetmiyor."

Fakat Wotton o hantal tarzıyla, anlatıcıyı daha sorumlu bir ifadeye çekme çabasını sürdürdü ve varılan sonuç şu oldu: Bay Pond isteksizce de olsa ne kastettiğini izaha yönelip bize hikâyenin tamamını anlattı.

Gizem başlangıçta başka bir gizem içeriyordu: Yakın zamanlarda İskoç ve İngiliz gazetelerinde çarşaf çarşaf çıkan haberlerden hatırlanan Glasgowlu Bay James Haggis'in tuhaf cinayeti. İlk bakışta hadise ilginç bir hikâyeydi sadece, kendisinden daha da ilginç bir başkasının önceli. Haggis toplumun önde gelen, varlıklı yurttaşlarından biriydi, şehir eşrafındandı, kilisenin de eski müdavimlerindendi. Tüm bu niteliklerine rağmen bazen oldukça sevimsiz olabildiğini kimse inkâr etmezdi, fakat hakkını vermek lazım, sevimsizliğinin nedeni genelde sevimsiz birtakım davalara olan sadakatiydi. Herhangi bir Tory'den daha katı, daha antika fikirlere sahip şu eski Radikallerdendi ve teoride Tasarruf ve Reform davasına bağlı kalarak, herhangi bir Reformun Tasarruf gerekleri için fazla pahalı olduğunu öne sürmeyi becermiş birisiydi. Dolayısıyla ihtiyar Doktor Campbell'ın, iktisadi bunalım döneminde varoşlarda ortaya çıkan salgınla mücadeleye yönelik hayran olunası kampanyasına verilen beynelmilel desteğe karşı tek başına durmuştu. Öte yandan, önerdiği iktisadi önlemlere bakıp, tifodan ölen yoksul çocuk görüntüleri karşısında zevk alan bir şeytan olduğu sonucunu çıkarmak biraz abartılı olabilir. Benzer şekilde, Kalvinizm mantığıyla tüm modern tavizleri reddetmesiyle Presbiteryen konseylerinde önde gelen

bir şahıs idi; fakat bütün komşularının doğmadan önce lanetlenmesini gerçekten ümit ettiği anlamını çıkarmak, teoloji teorisinin fazla kişisel bir yorumudur.

Öte yandan, kuşkusuz iş hayatında dürüst, karısına ve ailesine sadık bir insandı; öyle ki, en sevdiği tapınağına bitişik küçük tatsız kilise bahçesindeki keltoş otlar arasında kalbinden bıçaklanmış vaziyette bulunduğunda, kamu nezdinde iyi bir adam olarak anılıp hatırasına saygı gösterildi. Bay Haggis'i, bir İskoç kaması icap ettiren romantik bir Highland kan davasına veya bir stilettoyla yarıda kesilen romantik bir randevuya bulaşmış olarak tahayyül etmek imkânsızdı. Genel hissiyat şuydu: Gömülmüş ölülerin arasında bıçaklanıp gömülmeden bırakılmak, dar kafalı, eski okul bir İskoç tüccar için biraz abartılı bir cezaydı.

Tesadüf bu ya, o sırada Bay Pond da bir gizem olarak cinayet üzerine hararetli bir tartışmanın döndüğü küçük bir partideydi. Ev sahibi Lord Glenorchy'nin kriminoloji kitapları okumak gibi bir hobisi vardı; ev sahibesi Leydi Glenorchy'nin ise daha az zararlı bir hobi olan, polisiye dediğimiz, ayakları yere daha sağlam basan, daha bilimsel kitaplar okumak gibi bir merakı vardı. Cemiyet haberlerine bakılırsa partide Baş Dedektif Binbaşı MacNabb ve çakma dedektiflik yapmak yerine avukat olmayı ziyadesiyle bunaltıcı bulan parlak Londralı avukat Bay Lancelot Browne da bulunuyordu; ayrıca mevcut kişiler arasında, yoksullarla yaptığı çalışmaları yeterli ölçüde takdir edilmeyen ama yine de saygıya değer olup saygı gören Doktor Campbell ile tıp sınavları ve bilimsel kariyeriyle ilgili genel anlamda akıl hocalığı aldığı anlaşılan Angus adlı genç bir arkadaşı da vardı.

Sorumlu insanlar sorumsuz olmaktan doğal olarak hoşlanırlar. Partideki insanların hepsi, kamusal alanda hesabını vermek zorunda olmayacakları teorilerini böyle özel ortamlarda sallamayı pek seviyordu. İnsancıl bir adam olan avukat, astırmak zorunda kalmayacağı bir insanı uluorta yargılamaktan keyif alıyordu mesela. Kriminolog, deli olduğunu asla ka-

nıtlayamadığı birinin deliliğini çözümlemekten mest oluyordu. Leydi Glenorchy ise, (onca insan arasında) zavallı Bay Haggis'i heyecanlı bir romanın baş karakteri olarak ele alma şansı karşısında âdeta büyülenmişti. Cinayeti, Birleşik Presbiteryenlere mensup, kötü üne sahip bir Sublapsaryen olan rahibe yıkma konusunda komik girişimler sergilendi sofrada: Doğal olarak, ya da hayır, kaçınılmaz olarak İskoç kamasını bir Supralapsaryene* saplayan o idi. Lord Glenorchy ise olaya, monoton demeyelim de, daha ciddi yaklaştı. O kriminoloji kitaplarından, bu bilimin tek büyük keşfi olan, zihinsel ve ahlaki sapmanın sadece yoksul insanlarda olduğu teorisini bellemişti, cinayetin yerel bir grup komünistin (hepsi yamuk yumuk tiplerdi) kurgusu olduğundan şüpheleniyordu ve sırf zevkine, şehirdeki bir sosyalisti provokatör ilan etti. Bay Angus diğerlerinden ayrı düşme cesaretini gösterdi; seçimini, o sıralarda orada olduğu bilinen, eskilerden bir serseri, bir profesyonel suçlu yönünde kullandı: Bu adam sosyalist provokatör olmak dışında akla gelebilecek her türlü dehşetengiz özelliğe sahipti. Sonra gözler, belirli bir hürmet olmadığı söylenemeyecek bir şekilde, bugün artık geride hayırseverlikle, iyi işlerle geçen koca bir hayat bırakmış olan ak saçlı, ihtiyar bilge hekime çevrildi. Doktor Campbell'ın daha eski ve belki daha dürüst bir dünyadan çıkıp geldiğine işaret eden pek çok şeyden biri, sadece İskoç aksanıyla konuşmakla kalmayıp İskoç dilinde konuşmasıydı. Dolayısıyla konuşması buraya biraz güçlükle, şüpheyle, tir tir titreyerek aktarılacaktır.

"Hımmm, Jamie Haggis'i kim nasıl çivilemiş diye mi soruyosunuz? Aççık seççik, lafı uzatmadan söyleyim kimin Jamie Haggis'i çivilediğini. Söyliycem şindi. Şüphesiz acıklı

* Lapse: Teolojide insanın düşüşü, masumiyetin yitirilişi. Infralapsarianism, sublapsarianism ve supralapsarianism: Kalvinistler arasında, Tanrı'nın hangi insanları, nasıl kurtaracağı konusunda teolojik bir tartışmada geçen üç kavramdır. İnsanın yaratılışı, düşüşüne izin verilmesi, bazılarının kurtarılmak üzere seçilmesi ve kurtarılması dizisinin sıralamasıyla ilgili ayrım üzerine bir tartışmadır. -sub öneki, masumiyetin yitirilişinden sonrasına, -supra öneki öncesine işaret eder. (ç.n.)

bi olay, pürüpagh insanoğlunun dostlarrı, insanlıktan faydalananlarrın adı zikrredilmez burda, kutlamalıyız onları; fakat büyügh katedralimizi yapan duvar ustaları ve büyügh Otterburn ve Sir Patrick Spens destanlarrımızın şairleri gibi bu Jamie Haggis'i öldürmegh gibi erdemli bir işi başarrmış olanların şu dünyağda bu konuda kişisel övgüler alacığını zannetmem; adamın birazcıgh uygunsuz bi şeyler yapdığını da düşünmegh mümkün. Yani benden tahmin falan koparramazsınız, tek söyliyceem uzun zamandır böğle sağduyulu, böğle toplum ruhu taşıyan bi adam görmediğim hiçbi yerde."

İnsanların, böyle istekli bir nükte atılımı karşısında gülsek mi gülmesek mi diye donakaldığı türden bir sessizlik oldu; daha gülmeye kalmadan, gözlerini muhterem akıl hocasına dikmiş olan genç Angus, gayretli talebe işgüzarlığıyla şu sözleri sarf etti:

"Fakat Doktor Campbell, öldürülen kişinin kimi hareket ve görüşleri yanlış olduğu için cinayetin doğru bir şey olduğunu söylemeyeceksiniz herhalde değil mi?"

"Yea, yeterince yanlış ise söyliycem," diye yanıtladı müşfik Doktor Campbell tatlılıkla. "Değil mi ki, burrda doğruyla eğriyi sınamış değiliz. *Salus populi suprema lex.**"

"On Emir bir tür sınav değil midir?" diye sordu genç adam, yüzü biraz kızarmaya başlamıştı, başının üzerinde katı bir tutam alev gibi duran kızıl saçıyla birlikte iyice ön plana çıkan bir kırmızılıktı bu.

Sosyolojinin kır saçlı azizi ona tamamen müşfik bir gülümsemeyle bakmaya devam etti, fakat gözlerinde tuhaf bir pırıltı vardı:

"Yea, On Emir sahiden de bir testtir. Biz hekimler günümüzde buna Zekâ Testi demeye başladık."

Ya kaza eseri ya da Leydi Glenorchy'nin sezgileri konunun ciddiyeti karşısında biraz ayağa kalktığı için olacak, kadın bu noktada lafa girdi:

---

* (Lat.) İnsanların iyiliği en üst yasamız olacaktır. (ç.n.)

"Eh madem Doktor Campbell bizimle görüşünü paylaşmayacak, sanırım hepimizin şüphelerimize yoğunlaşmamız gerekecek. Yemeğin ortasında sigara içmekten hoşlanır mısınız bilmem, ben şahsen bu modaya bir türlü alışamadım."

Bay Pond anlatısının bu noktasında, normalde kendisine izin vermediği ölçüde sabırsız bir tavırla arkasına yaslandı.

"Elbette yapacaklar," dedi, hafif bir patlamaya benzer bir tonda. "Öyle yaptıklarında insanlar onlara hayran kalır, çok kibar olduklarını düşünürler."

"Kim ne zaman ne yaptığında?" diye sordu Wotton. "Tanrı aşkına siz neden bahsediyorsunuz şu an?"

"Ev sahibelerinden bahsediyorum," dedi Pond, ağrısı varmış gibi bir hali vardı. "İyi ev sahibelerinden. Gerçekten çok başarılı olan ev sahibelerinden. Lafın herhangi bir yerinde dalarlar, zira laf herhangi bir yerinden kesilebilir gibi bir teorileri vardır. Hatta iyi ev sahipliğinin tanımı budur onlara göre: Nefret etseler de iki kişinin konuşmasına izin vermek, sonra tam muhabbetten hoşlanmaya başlamışken ikisini ayırmak. Ancak iyi ev sahibeleri bazen en ölümcül, en korkunç zararı verirler karşılarındakine. Bir daha başlamaya değmeyecek konuşmaları durdururlar. Ve bu feci bir şeydir, cinayet gibi."

"Fakat bir konuşma yeniden başlamaya değmeyecek gibiyse neden onu durdurmak korkunç olsun?" diye sordu vazifeşinas Wotton, hâlâ takip etmek için büyük çaba sarf ediyordu.

"Demek neden, neden böyle bir konuşmayı durdurmak korkunç olsun ha," diye yanıtladı Pond, onun gibi kibar bir kişi için neredeyse gıcık denebilecek bir tonda. "Konuşma kutsal olmak zorunda, çünkü öyle hafif, öyle incecik, öyle önemsiz, ne bileyim, öyle kırılgan bir şeydir ki onu mahvetmek kolaydır. Onun hayatını kısa kesmek cinayetten de kötü bir şeydir; bu resmen çocuk katlidir. Hayata kavuşmaya çalışan bir bebeği öldürmek gibidir. Bir insan öldükten sonra dirilir de durdurulan bir konuşma bir daha asla hayata döndürülemez. Güzel bir hafif konuşma paramparça edildiğinde

bir daha asla bir araya getirilemez, çünkü dağılan parçaların hepsini bulamazsınız. Trefusislerin evinde harika bir konuşmanın eşiğine geldiğimizi hatırlıyorum; evin tepesinde çakan bir yıldırımla bir çatırtı oluşmuş, bahçede bir kedi miyavlamış ve birisi facia hakkında oldukça kaba bir şaka yapmıştı da öyle başlamıştı. Ve bizim Gahagan o an, kediler, facialar ve diğer her şeyden yola çıkan mükemmel, tatlı bir teori öne sürdü ve Yaşlı Kıta'daki siyasi bir soruna dair muhteşem bir konuşma başlatacak oldu."

"Sanırım Katalonya sorunuydu," dedi Gahagan gülerek, "korkarım tatlı teorimi unuttum."

"Tam da bunu söylemeye çalışıyorum işte," dedi Pond kasvetli bir tonda. "O an bu konuşma başlamış olabilirdi; bu kutsal bir konuşma olmalıdır, çünkü bir daha başlatılmaya değer görülmemiştir. Ev sahibemiz ise tuttu zihinlerimizden süpürdü götürdü bu konuşmayı, sonra bir de gayet pişkin bir şekilde bu konuyu başka bir zaman konuşursunuz dedi. Konuşabildik mi? Bir bulutla, tepemizde patlayacağı şekilde bir anlaşma yapabildik mi, bir kediyi bahçede bağlayıp tam o an kuyruğunu çekmeyi ve Gahagan'a, hemen unutacağı komik bir teori esinlemeye tamı tamına yetecek miktarda şampanya vermeyi başarabildik mi? O tartışma ya tamı tamına o an başlayacaktı ya da asla başlamayacaktı; öte yandan durdurulmuş olan o konuşmanın ardından bazı kötü sonuçlar doğdu. Fakat ne derler, bu başka bir hikâye."

"Başka bir zaman bize mutlaka anlatmalısın," dedi Gahagan. "Ben şu an, anlaştıkları için bir adamın başka bir adamı öldürdüğü hikâyeyi merak ediyorum hâlâ."

"Evet," diye onayladı Wotton, "konudan epey saptık, değil mi?"

"Bayan Trefusis de öyle demişti," diye mırıldandı Bay Pond üzgünce. "Sanırım hepimiz, sahiden boş olan bir konuşmanın kutsallığını hissedemiyoruz. Fakat öteki meseleyle gerçekten ilgileniyorsanız, ayrıntısıyla anlatmaya üşenmem; öte yandan, her şeyi nasıl öğrendiğimi anlatmamayı tercih ederim.

Epey mahrem bir konuydu, itiraf dediklerinden. Kibar ev sahibemizle ilgili küçük ara faslımı maruz görün; sonrasında olanlarla bir şekilde alakası vardı ve burada zikretmemin de bir nedeni var.

"Leydi Glenorchy hiç çaktırmadan konuyu cinayetten sigaraya getirdi ve hepimizin ilk hissiyatı, On Emir'le ilgili son derece eğlenceli küçük atışmamızdan kışkışlandığımız yönündeydi. Tam manasıyla boş konuşmaydı, başka bir zamanda aklımıza gelemeyecek denli hafif, uçucu. Fakat sonrasında aklıma gelen bir başka boş konuşma oldu, de Quincey'in dediği gibi, dikkatimi o sıralar üzerinde pek az durmuş olabileceğim bir cinayete yöneltti. Bir zamanlar Kim Kimdir rehberinden Glenorchy'e baktığımı, bu şahsın Suffolk yakınlarındaki Lowestoft'tan son derece zengin bir toprak sahibinin kızıyla evlenmiş olduğunu hatırladım."

"Lowestoft, Suffolk. Hımm, pek karanlık ipuçları bunlar," dedi Gahagan. "Bunlar kendi içinde birtakım korkunç, şüpheli gerçeklere mi işaret ediyor acaba?"

"Leydi Glenorchy'nin İskoç olmadığı şeklindeki korkunç gerçeğe işaret ediyor," dedi Pond. "Şayet sigara mevzusunu babasının Suffolk'taki sofrasında öne sürmüş olsaydı, On Emir gibi boş şeyler bir anda herkesin zihninden ve hafızasından silinip süpürülürdü. Fakat ben İskoçya'da olduğumu ve hikâyenin daha yeni başladığını biliyordum. Ne diyordum, ihtiyar Campbell, tıp eğitiminde genç Angus'a destek oluyor, akıl veriyordu. Angus gibi bir oğlanın, yanında hoca olarak Campbell gibi birinin olması büyük bir onurdu; öte yandan Campbell gibi konusunda otorite birinin, talebe niyetine yanında Angus'un olması da oldukça hoş olmalıydı. Zira Angus hep en çalışkan, en hevesli, en zeki talebe olmuştur, öyle bir talebeye sahip olmak, ihtiyara paye veren bir durumdu; üstelik sözünü ettiğim zamandan sonra oğlan daha da çalışkan ve hevesli oldu, hiç olmadığı kadar. Öyle ki, hocasıyla tamamen kampa girdi ve sonunda sınavdan çaktı. İşte bu, tahminimin doğru olduğuna beni ilk ikna eden şey oldu."

"Ayrıca son derece sarih bir durum," dedi Gahagan sırıtarak. "Hocasıyla öyle çok çalıştı ki sınavdan çaktı. Kimilerine izah gerektiren bir cümle daha."

"Çok basit, gerçekten," dedi Bay Pond masumane. "Fakat mevzuyu açabilmek için önce bir anlığına Bay Haggis cinayetinin gizemine dönüp bakmalıyız. Sayesinde etrafımızda daha şimdiden bir dedektiflik salgını ateşlendi, zira bütün İskoçlar tartışmaya bayılır ve bu gerçekten de heyecan verici bir bilmeceydi. Gizemin en önemli noktalarından biri, ilk bakışta bir İskoç kamasıyla veya bir tür hançerle açılmışa benzer yaraydı, tabii sonrasında uzmanlar, oldukça garip bir şekli olan farklı bir aletle açıldığını keşfettiler. Dahası, olay sonrası bölgenin altını üstüne getirip bıçak, hançer vesaire aradılar ve şüpheler bir süre, İskoç kaması bulundurmaya yönelik tarihsel bir zaafı olma ihtimali olan Highland sınırı ve ötesindeki vahşi gençlerin üzerinde kaldı. Bütün tıp otoriteleri, cinayet aletinin İskoç kamasından daha incelikli olması gerektiği konusunda hemfikirdi, ancak hiçbir tıp otoritesi bir tahminde bulunmaya gönüllü olmadı. İnsanlar ipucu arayışı içerisinde, dur durak demeden kilise bahçesiyle kilisenin kendisini altüst ettiler. Ve o sıralarda, özellikle o kilisenin sadık bir destekçisi olan, ihtiyar hocası ve dostunu, bir gece ayininde oraya zorla götürmüş olan genç Angus'un ayağı birdenbire oradan kesildi; hatta kiliseye gitmeyi toptan bıraktı. Ben de hâlâ doğru iz üstündeyim diye düşündüm."

"Aaa," dedi Wotton boş bir ifadeyle, "demek hâlâ doğru iz üstünde olduğunuzu düşündünüz."

"Korkarım, herhangi bir iz üstünde falan olduğunu göremedim," dedi Gahagan. "Dürüst olmak gerekirse sevgili Pond, ömrüm boyunca duymuş olduğum bütün yolsuz, izsiz, amaçsız, dolambaçlı insan cümleleri arasında en dolambaçlısının, biraz önce senden dinleme şansına erdiğimiz anlatı olduğunu söylemeliyim. Başta bize iki İskoç'un cinayetin ahlakı üzerine konuşmaya başladığını ama konuşmayı asla bitiremediklerini aktardın; sonra sosyete ev sahibelerine karşı

bir tirada giriştin; sonra onlardan birinin Lowestoftlu olduğu gibi korkunç bir gerçeği ifşa ettin; sonra o iki İskoç'tan birine odaklanıp hocasıyla çok fazla çalıştığı için sınavdan çaktığını söyledin; daha sonra bulunamayan bir hançerin garip şekli üzerinde bir an durup İskoç'un kiliseye gitmeyi bıraktığını, bu nedenle doğru iz üzerinde olduğunu ifade ettin. Açıkçası, boş konuşmada gerçekten kutsal bir şeyler buluyorsan, sen de tam o iz üzerindesin demek durumundayım."

"Söylediğim her şeyin," dedi Bay Pond sabırla, "gerçekte olup bitenle oldukça ilintili olduğunu biliyorum, ama tabii siz gerçekte ne olduğunu bilmiyorsunuz. Bir hikâye, şayet gerçekte olan biteni dışarıda bırakırsanız, hep dolambaçlı ve boş laf gibi görünür. Gazetelerin böyle sıkıcı olmasının nedeni budur. Bütün siyasi haberler ile kibar dedikoduların büyük bir kısmı (her ne kadar birincilere göre daha yüksek perdeden atılsalar da), gerçekte hikâyeyi anlatmadan hikâye anlatma gereği yüzünden oldukça hayret uyandırıcıdır ama içleri boştur."

"Peki o halde," dedi Gahagan, "tüm bu anlamsızlıktan bir tür anlam çıkarmaya çalışalım: Gazete saçmalığı gibi bir bahanesi de yok bu işin. Anlamsız yorumlarından birini sınayalım bakalım: Neden, Angus hocasıyla o kadar çok çalıştı ki sınavdan çaktı dedin?"

"Çünkü hocasıyla çalışmadı," diye yanıtladı Pond. "Çünkü ben hocasıyla çalıştı demedim. En azından sınava çalıştı demedim. Hocasıyla birlikteydi dedim. Hocasıyla kampa girdi dedim, fakat bir sınava hazırlanmakla meşgul değillerdi."

"Güzel, neyle meşgullerdi o halde?" diye sordu Wotton sertçe.

"Başladıkları bir tartışmayı devam ettiriyorlardı," diye bağırdı Pond, neredeyse kulak tırmalayıcı denebilecek bir sesle. "Ne uyumak ne yemek için durdular, tartışmaya devam ettiler; tartışmaya sadece o sofrada ara verdiler. Siz hiç İskoç tanımadınız mı? Suffolklu bir kadının birkaç sigara ve ağız dolusu alakasız lafla iki İskoç'u, bir kere başladılar mı tartışmadan alıkoyabileceğini mi düşünüyorsunuz? Şapka-

larını, paltolarını giyer giymez tartışmalarına geri döndüler, daha kapıdan çıkarken birbirlerine girmişlerdi, sonrasında yaptıklarınıysa ancak bir İskoç şair tasvir edebilir:

Dal sarkar kartal kalkar
Kartal kalkar dal sarkar

"Sonra saatler saatleri, haftalar haftaları, aylar ayları kovaladı, başta Doktor Campbell'ın öne sürdüğü şu tez üzerine sonu gelmez münakaşalarından asla vazgeçmediler: İyi bir insan, kötü bir insanın toplum için etkin bir şekilde kötü olduğuna ve kanun veya başka bir edimle büyük boyutta bir kötülük yapmasının önüne geçilemeyeceğine hakikaten ikna olursa, o iyi adamın kötü adamı öldürmeye ahlaki bakımdan hakkı vardır, böyle yapmakla sadece kendi iyiliğinin ölçüsünü artırır."

Pond sözünün burasında bir an duraksayarak sakalını çekiştirip sofraya dik dik bakmaya başladı, derken yine konuşmaya başladı:

"Biraz önce zikredip izah etmemiş olduğum nedenlerden ötürü—"

"Senin sorunun da işte bu oğlum," dedi Gahagan neşeyle. "Her zaman zikredip izah etmediğin bir sürü lanet olası şey oluyor."

"Bu nedenlerden ötürü," diye devam etti Pond inadına, "ben de şans eseri o inatçı, zorlu çatışmanın aşamaları hakkında pek çok şey biliyorum, başka kimsenin en ufak bir şey bilmediği aşamalar. Zira Angus harbi bir hakikat avcısıydı, bu arayışta ruhunu tatmin etmek isterdi, üstelik sadece şanı yürüsün diye değil; Campbell ise, sınıf dolusu insanı ikna etme konusunda gösterdiği hırsı tek bir talebe için de gösterecek kadar büyük bir adamdı. Fakat ben şimdi burada size o münakaşanın tüm aşamalarını ayrıntısıyla anlatmayacağım. Doğrusunu söylemek gerekirse ben bu münakaşada, insanların hani şu tarafsız dediği türe ait değilim. Bir insan herhangi

bir münakaşada nasıl herhangi bir kanaat geliştirir ve o tarafsız denilen türe ait kalır, bu benim anlayışımın ötesinde bir mevzu. Ama sanırım o insanlar söz konusu tartışmayı adil bir şekilde aktaramayacağımı söyleyeceklerdir, çünkü sempati duyduğum taraf, kazanan taraf olmadı.

"Sosyete ev sahibeleri, özellikle de Lowestoft yöresinden olanlar, bir tartışmanın hangi yöne meylettiğini bilmezler. Ortama tuğla atmakla kalmaz, bomba atarlar, bir de onların patlamamasını ümit ederler. Neyse, ben Glenorchy'lerin sofrasındaki o tartışmanın hangi yöne meylettiğinin farkındaydım. Angus On Emir'i sınadığında ve Campbell onların bir Zekâ Testi olduğunu söylediğinde, hemen ardından gelenin ne olacağını biliyordum. Bir dakika sonra, aklı olan kimsenin On Emir'i kendine dert etmeyeceğini söyleyecekti.

"O ak saçların altında, o ileri yaşla babacan bir şekilde, hafif kamburlaşan bedenin ardında neler saklıydı! Dickens bir yerlerde, ak saçlar dışında hiçbir erdeme sahip olması gerekmeyen bir aile babasını tasvir eder. Doktor Campbell sofrada Angus'a doğru gülümsediğinde, orada bulunanların çoğu o gülümseyişte bir aile babasının babacan müşfikliğinden başka bir şey görmedi. Ama ben bir şekilde o gözlerde bir pırıltı gördüm, o pırıltıda ihtiyar adamın, ona uluorta meydan okuyan kızıl kafalı kadar savaşçı olduğunu gördüm. Sahiden de garip bir şekilde, aniden ileri yaşın kendisinin bir maske olduğunu görür gibi oldum. Ak saçlar ak bir peruğa, on sekizinci yüzyılın pudrasına dönüştü, altındaki gülümseyen yüzse Voltaire'in yüzüydü.

"Doktor Andrew Glenlyon Campbell gerçek bir insancıldı, Voltaire gibi. İnsancıllığın insanları veya bir insanı ya da insanoğlunu sevmek olup olmadığı her zaman kesin değildir. Aralarında fark var. Doktorun genel anlamda kamu veya ırka kıyasla tek bir bireye daha az önem verdiğini düşünüyorum, dolayısıyla şahsi bir infaz edimini savunmak gibi kibar bir eksantrikliğe düşebiliyor şüphesiz. Neyse, onun, Hume'dan Ross veya Robertson'a uzanan gaddar İskoç kuş-

kucular geleneğine ait olduğunu biliyordum. Ve bu İskoçlar her ne olurlarsa olsunlar, iş fikirlerine gelince son derece inatçıdır, Nuh der peygamber demezler. Angus da inatçıydı, ayrıca biraz önce söylediğim gibi, merhum James Haggis'le aynı pis kilisenin, yani, on yedinci yüzyıl püritenizminin en uzlaşmaz, en radikal mezheplerinden birinin sadık mensuplarındandı. Böylece İskoç ateist ile İskoç Kalvinist tartıştı, tartıştı, tartıştı, daha ılımlı ırklara mensup insanlar, bir aşamada yorgunluktan düşüp ölecek bunlar herhalde, derdi. Fakat ikisinin ölümünün nedeni fikir ayrılığı olmadı.

"Lakin saldırıya geçtiğinde avantaj daha ihtiyar, daha bilgili olan adamdaydı, ayrıca hatırlayın, genç olanın savunduğu inanç görece dar ve taşralı bir versiyondu. Tekrar edeyim, burada canınızı karşılıklı savların ayrıntısıyla sıkmayacağım; itiraf etmeliyim ki ben de biraz sıkıldım onlardan. Şüphesiz Doktor Campbell On Emir'in kutsal bir kaynaktan çıkmış olamayacağını söyledi, çünkü iki tanesi Çin'in İkinci Hanedanı'ndan erdemli İmparator Foo Chi tarafından da zikredilmişti ya da bir tanesi Semadirekli Synesius tarafından alıntılanmış ve Lycurgus'un kayıp kanunlarına atfedilmişti."

"Semadirekli Synesius kim ola?" diye sordu Gahagan, ani ve hevesli bir meraka kapılmış bir hali vardı.

"Minoa Çağı'ndan mitolojik bir karakter, varlığı MS yirminci yüzyılda keşfedilmiş," diye yanıtladı Pond heyecansız bir sesle. "Aslında onu tam şu an ben uydurdum, fakat ne gibi bir şeyden söz ettiğimi anladınız: Sina Dağı'nın mitolojik niteliği, ona paralel olan, Ağrı Dağı'ndaki Nuh'un gemisi ve Muhammet'in ayağına gelmeyen dağ mitiyle kanıtlanmıştır. Ancak bütün bu metinsel eleştiriler, gerçekte sadece metinlerde kurulmuş olan bir dini ilgilendiriyor. Münakaşanın nasıl devam ettiğini biliyordum, bittiğinde de bittiğini anladım. Robert Angus'un Şabat günü kiliseye gitmek üzere evden ne zaman çıktığını da biliyordum."

Tartışmanın sonu en iyi, daha doğrudan bir anlatımla betimlenebilir; sahiden de, Bay Pond şahsen garip bir tür doğru-

danlıkla betimledi, hani neredeyse o da esrarlı bir şekilde oradaydı veya olan biten ona malum olmuştu. Değil mi ki tıbbiyelerin ameliyat sahneleri, anlaşmazlıklarda veya anlaşmalarda son aşamaların sahnesidir; iki adam o gece çok geç bir vakit, okulun çoktan kapanmış olduğu, ameliyathanelerde kimseciklerin kalmadığı bir saatte oraya geri döndüler, çünkü Angus bazı ameliyat aletlerini orada unuttuğu sanısına kapılmıştı ki, kilit altına almış olsaydı daha derli toplu, uygun bir durum oluşurdu. O boş mekânda adımlarının yankıları dışında çıt yoktu; perdeli pencerelerin aralarındaki çatlaklardan titreşen cılız ay ışığı dışında doğru dürüst ışık da yoktu. Angus ameliyat takımını aldı ve yarım daire şeklinde kademeli yükselen izleme sıralarının dik merdivenlerinden çıkmaya yöneldiği anda Campbell gelişigüzel bir biçimde,

"Sözünü ettiğim gerçeghleri Aztek ilahilerrinde bulcaghsın," dedi.

Angus, takımı, kılıcını bir yere indiren bir adam misali masaya çarptı ve yoldaşına dönerek, yeni, değişmiş bir ifadeyle, açıkyüreklilik ve nihayete erme duygusuyla baktı.

"Artık ilahileri kendine dert etmene gerek yok; ben de şahsen onlarla bir işim kalmadığını söyleyeceğim. Sen bana göre fazla güçlüsün ya da şöyle diyeyim: Hakikat bana göre fazla güçlü. Elimden geldiğince kendi çocukluk kâbusumu savundum, ama sonunda beni bu kâbustan uyandırdın. Haklısın, haklı olmalısın, başka çıkış yolu göremiyorum."

Campbell, bir sessizliğin ardından yumuşacık bir sesle yanıt verdi: "Hakikat için mücadele verrdim diye özür dileyecegh değilim, faghat adamım, yanlış bi şey için gerrçekten çok fiyaghalı bir mücadele verrdin."

İhtiyar imansızın bu konuda hiç böyle tatlı, böyle saygılı bir tonda konuşmadığı pekâlâ söylenebilirdi; karşısındaki yeni dönmenin bu meydan okumaya karşılık vermemesi de biraz garip gibiydi. Campbell başını yukarı kaldırıp bakınca, yeni dönmesinin dikkatinin aniden dağılıp gittiğini gördü; ayakta dikilmiş, elinde tuttuğu alete boş boş bakıyordu: Özel

bir amaçla tuhaf bir biçim verilerek kesilmiş olan bir cerrah bıçağıydı bu. Nihayet boğuk, neredeyse duyulmaz bir sesle konuştu:

"Sıra dışı şekle sahip bir bıçak."

"Jamie Haggis sorruşturma rraporuna bagh isterrsen," dedi ihtiyar adam, yardımsever bir havayla başını sallayarak. "Yaaa, doğrru tahmin ettin sanırrım." Bir duraksamanın ardından aynı sakinlikte devam etti:

"Eveeet, şimdi anlaştığımıza göre... bu tarz toplumsal cerrahinin gereghli olduğunu düşündüğümü arrtık biliyorsun, o halde gerçeği de bilmeyi hagh ediyosun. Eveeet oğlum, ben yaptım ve şu elindeghine benzer bi bıçaghla yaptım. Beni kiliseye aldığın o akşam, yaanni sanırrım hayatımda ilgh defa ikiyüzlülügh ettiğim (umarım) zaman; dua etmegh için arrkanda durdum, sanırrım sen de bu adamı döndürüyorum sonunda gibi umutlara ghapıldın. Fakat dua ettim, çünkü Jamie dua ediyorrdu; duasını bitirrip dışarı çıktığında peşinden gittim, kilisenin bahçesinde öldürrdüm."

Angus sessizlik içerisinde bıçağa bakmaya devam ediyordu, sonra aniden, "Neden onu öldürdün?" diye sordu.

"Ne diye sorruyorsun, ahlagh felsefesi konusunda anlaşmadıgh mı biz," diye yanıtladı ihtiyar hekim basitçe. "Basit cerrahidir bu. Bedeni ghurtarmak için nasıl bir parmağı ghurban ediyorrsak, siyasi bedeni ghurrtarmak için de bir insanı feda edebilirriz. Onu öldürrdüm çünkü kötülük ediyor, insanlıgh için iyi olanı gayrri insani bir biçimde engelliyordu: varroşlarla ilgili progrramdan söz ediyorum. Ve düşününce şimdi anlıyorrum ki sen de aynı görrüştesin."

Angus gaddarca başını salladı.

Ne demiş atalarımız: "Hekimler fikir ayrılığına düştüğünde kim karar verir doğrusuna?" Fakat hekimliğin o karanlık, uğursuz sahnesinde hekimler fikir birliğine varmıştı.

"Evet," dedi Angus, "aynı görüşteyim. Ayrıca ben de benzer bir tecrübe yaşadım."

"Neymiş o tecrübe?" diye sordu öteki.

"Kötülük dışında bir şey yapmadığını düşündüğüm bir adamla günlük görüşmelerim oluyordu," diye yanıtladı Angus. "Hâlâ da senin kötülük yaptığını düşünüyorum, hakikate hizmet ettiğini düşünsen de. Benim inanışlarımın düş olduğuna inandırdın beni, fakat düş görmek uyanmaktan kötü değil. Şu mütevazı kulun düşlerini vahşice mahvettin, bu kıymetli varlığını kaybeden şu garibanın zayıf umutlarıyla da alay ettin. Haggis nasıl ki sana acımasız, insaniyetsiz göründüyse sen de bana öyle acımasız, insaniyetsiz görünüyorsun. Sen kendi yasalarına göre iyi bir insansın, fakat Haggis de kendi yasalarına göre iyi bir insandı. O, iyi şeyler yapıp ederek kurtuluşun geleceğine inanma numarası yapmıyordu; senin On Emir'e inanma numarası yaptığından daha çok değil en azından. Bazı bireylere karşı iyiydi, fakat kalabalıklar onun yüzünden mustarip oldu; sense kalabalıklara karşı iyisin, fakat bir birey senin yüzünden mustarip oldu. Nihayetinde sen de sadece bir bireysin."

Son derece yumuşak bir şekilde söylenen bu son sözlerdeki bir şey, ihtiyar hekimin aniden dikelmesine, sonra geri geri arkasındaki merdivenlerden çıkmaya başlamasına neden oldu. Angus vahşi bir kedi gibi atılarak adamın boynuna şiddetle asılıp bulunduğu yere çiviledi; hâlâ konuşuyordu, ama bu sefer sesinin var gücüyle:

"Günlerce ama günlerce, seni öldürmemek için kendimi zor tuttum, beni tutan şey sadece bu gece yerle bir ettiğin batıl inanışımdı. Günlerce, tek başına seni ölümden kurtaran vicdan azaplarına vurdun da vurdun. Sen ey bilge düşünür; sen ey temkinli mantık timsali; seni aptal! Bu gece hâlâ Tanrı'ya ve insan öldürmeyeceksin diyen emrine inanıyor olmam senin için daha iyi olurdu."

Boğazını sıkan iki elle soluksuz kalan ihtiyar adam debelendi, fakat fazlasıyla dermansızdı ve Angus onu sert bir hareketle ameliyat masasına yatırdı; ihtiyar artık yarı baygın vaziyetteydi. Etraflarında ve yukarılarındaki, iç içe geçen yarım halkalar şeklinde yükselen boş sıralar solgun, donmuş ay ışığında belli belirsiz parıldıyordu: ay ışığı altındaki Co-

losseum kadar metruk bir görüntü: "*Habet!*" diye bağıracak insanların seslerinin olmadığı metruk bir amfiteatr. Kızıl saçlı katil havaya kaldırdığı elinde bıçağıyla masanın yanında duruyordu, tarihöncesi zamanlara ait bir kurban sahnesinden fırlamış bir çakmaktaş bıçak gibi garip bir şekli vardı. Delirmiş birinin yüksek sesiyle konuşmasına devam etti:

"Hayatını tek bir şey korudu, aramızdaki barışı o tek şey sürdürdü: fikir ayrılığımız. Şimdi fikir birliğine vardığımıza göre, şimdi aynı görüşü paylaştığımıza göre, senin yapabileceğin şeyi ben de yapabilirim. Yapmış olduğun şeyi yapabilirim. Barıştık nasıl olsa."

Ve bu son kelime tınlarken darbeyi indirdi; Andrew Campbell son defa hareket etti. Kendi soğuk tapınağında, kendi tanrısız sunağında... son bir kıpırtının ardından hareketsiz kaldı ve katil tabanları yağlayıp binadan, şehirden kaçtı, geceleyin tüm Highland'i geçti, dağlara sığınıp saklandı.

Pond hikâyesini bitirince Gahagan yavaşça ayağa kalkarak devasa boyutlarına ulaştı, elindeki puroyu küllüğe abartılı bir hareketle bastırdı. "İçimde karanlık bir his var Pond," dedi, "göründüğün kadar, yani pek alakasız konuşmuyorsun. Pek alakasız değil diyorum, yani Avrupa meseleleriyle ilgili açılış konuşmamızla bile bir alaka kurulabilir."

"Tweedledum ile Tweedledee sonunda anlaştı — savaşmaya karar verdiler," dedi Pond. "Polonyalılar veya Prusyalıların ya da başka yabancıların filan anlaşmaya vardıklarını söyleyerek kolayca tatmin olabiliyoruz. Ama genelde tam olarak ne üzerinde anlaşmaya vardıklarını sormuyoruz. Halbuki anlaşma denilen şey oldukça riskli olabilir, hakikatle yapılan bir anlaşma olmadığı sürece."

Wotton için için kaynayan bir şüpheyle baktı ona; nihayet tüm bunlar metafizikten başka şey değil diyerek rahat bir nefes aldı.

Pond, Bir Komik Bunak İhtiyar

İfadelerinin veya savlarının yavan doğruluğuna şüphe yöneltildiği zamanlarda sergilediği hafif tiz sesiyle, "Hayır, hayır, hayır," dedi Bay Pond. "Bunun kırmızı kalem olduğunu söylemedim, bu siyah izleri bırakmasının nedeni de buydu. Ben onu mavi bir kalem olarak gören Wotton'ın görüşüne karşılık, nispeten kırmızı bir kalem olduğunu veya kırmızı kaleme benzediğini söyledim; bu siyah izleri bırakmasının nedeni de buydu. Aradaki fark küçük görünebilir, fakat emin ol, en büyük hatalar, bir işareti bağlamından koparma ve sonra bunu pek doğru olmayan şekilde ifade etme alışkanlığından doğar. En sıradan, en aşikâr hakikatler bu şekilde aktarıldıklarında kulağa neredeyse absürt gelecek bir hale büründürülürler."

"Neredeyse," dedi Yüzbaşı Gahagan, ağır bir ciddiyetle başını sallayıp karşısında duran küçük adama delici gözlerle bakarak: Hani sanki adam, bir tankın içindeki gizemli bir canavardı.

Sahiden de Bay Pond, kalemin rengiyle ilgili muhabbet başladığında kendi özel tankının içindeydi, yani devlet dairelerinden oluşan arı kovanındaki kendi özel yazıhanesinde, masasının başına oturmuş, resmi bir raporun taslaklarını mavi kalemiyle mavilemekle meşguldü. Kısacası Pond her zamanki gibi rutin sabah işlerini yapmaktaydı; yine her zaman olduğu gibi Peter Gahagan ise hiçbir şey yapmıyordu;

kocaman gövdesine kıyasla pek küçük görünen bir koltuğa kurulmuştu; Bay Pond'u izlemeye bayılırdı, çalışan başka insanları izlemeye daha da bayılırdı.

"Polonius'a benziyor olabilirim," dedi Pond alçakgönüllüce, gerçekten de eski moda sakalı, baykuşumsu ifadesi ve devlet memurlarına özgü kibarlığı bu kıyaslamayı neredeyse münasip kılıyordu. "Polonius gibi olabilirim, fakat Polonius değilim, ki aydınlatmak istediğim nokta tam da bu. Hamlet Polonius'a gökyüzündeki bir bulutun deveye benzediğini söyler. Hamlet gayet ciddi, bilimsel bir tonda gökyüzünde bir deve gördüğünü söylemiş olsaydı etkisi bir şekilde farklı olurdu. Bu durumda Polonius, Prens'in deli olduğunu –ki oyunun sonunda öyle olduğu ortaya çıkar– düşünse mazur görülürdü. Bazı huysuz memurların bu yazıhaneye, sevgili dostum Gahagan, senin sığır gibi dalman konusundaki görüşlerini bir yerlerde dile getirdikleri biliniyor; ne demiş modası geçmiş şair: 'Uzun yaz günlerinde yuvarlan çamurlarda.' Öte yandan Hayvanat Bahçesi yetkilileri sığır olduğun gerekçesiyle bu adamı alın getirin derse, bizim daire parmağını pek kıpırdatmaz, olayı da sumen altı eder."

"Bacak sayım, ha bir de boynuzlarım vesaire üzerine resmi hesaplar, istatistikler içeren dosyam," dedi Gahagan, "şüphesiz sendedir; tabii sağda solda maviyle, kırmızıyla alınmış notlarla birlikte — ve kesinlikle adımın yanında birtakım simsiyah işaretlerle. Fakat bu laf beni şimdi baştaki basit merakımın konusuna geri getirdi. İşaret ettiğin hususta gerçekten garip olan şeyi pek fark etmemişe benzersin. Her neyse, nispeten kırmızı olan kalem derken ne kastettiğini pek anladığımı söyleyemeyeceğim..."

"Bu cümle bile aslında müdafaa edilebilir," diye gözlemini beyan etti Bay Pond, belli belirsiz bir gülümseyişle. "Mesela sen şimdi şu taslaktaki notlarımın mavi kalemle alındığını söyleyebilirsin, halbuki—" deyip elindeki kalemin kırmızı ucunu karşısındakine doğrulttu. Pek çok kırtasiyede satılan, bir ucu kırmızı bir ucu mavi kalemlerden olduğunu göstermek amacıyla parmaklarında çevirmeye başlayana kadar, hafiften

sihirbazlık numarasına benzeyen bir hareketti. "Şimdi şöyle düşün: Diyelim ki, neredeyse tükenene kadar mavi ucun olduğu tarafı kullandım (ve cidden, Baluçistan'da Çift Maden Sistemi üzerine basit bir raporda bile ne çok tashih yapmayı başarabildiklerini görsen inanmazsın), o zaman sen kalemin nispeten kırmızı olduğunu söylersin, halbuki belki hâlâ daha çok mavidir. Şayet kırmızı uç tükenmişse, o zaman da daha çok mavi, azıcık da kırmızı olduğunu söylersin."

"Ben hiç öyle şey söylemem," diye bağırdı Gahagan ani bir sabırsızlıkla. "Önceden söylediğimin aynısını söylerim; sendeki tuhaf yön, cümlende gerçekten delice olan şeye karşı oldukça kör olman. Kendi yorumundaki paradoksu göremiyorsun. Kendi yorumunun özünü göremiyorsun."

"Yorumumun özü," dedi Bay Pond gururla, "yeterince açık seçik ifade ettiğimi düşündüğüm nokta, insanların cümleleri aktarırken kesinlikten son derece uzak oluşu: Deve ve 'deveye benzer bir şey' ifadelerinde olduğu gibi."

Peter Gahagan, arkadaşına fal taşı olmuş gözlerle dik dik bakmaya devam etti, son derece derin düşüncelere dalmış geviş getiren bir sığırı andırıyordu, nihayet, iç geçirerek, paldır küldür, gri silindir şapkasıyla bastonunu alıp çıkmaya hazırlandı.

"Hayır," dedi, "asıl noktaya nokta atışı yapmayacağım. Bu, bir kristali kırmak veya mükemmel küre şeklindeki bir sabun köpüğünü patlatmakla bir olurdu. O manyak sükûnetinin saf, küresel mükemmeliyetinin bütünlüğünü bozmak, bir çocuğun masumiyetini bozmaya benzerdi. Sen gerçekten, hakikaten ne zaman saçmalamaya başladığını bilmiyorsan, söylediklerinin hangi kısmının saçma olduğunu fark bile etmiyorsan, sanırım anlamsız zekâna el sürmesem iyi ederim. Gidip bu konuyu Wotton'la enine boyuna konuşacağım. Genelde çok iyi gözlemlediği gibi onda saçma olan bir yön yok."

Ve yazıhaneden çıkıp, Sir Hubert Wotton'ın başkanı olduğu çok önemli daireye doğru bastonunu çevirerek aylak aylak yürüdü; günlük işlerini yaparken aylak bir adam tarafından

meşgul edilen başka bir dostun neşe verici görüntüsünün keyfini çıkaracaktı.

Fakat Sir Hubert Wotton, bir şekilde Bay Pond'dan farklı bir tipti, çok meşgul de olsa asla mızmızlık etmezdi. Bay Pond mavi kaleminin harekete hazır ucunun üzerine eğilmişti, Sir Hubert'ın sergilediğiyse, bir puronun akkor ucunun arkasındaki görünümüydü, masasının üzerindeki evraka bakarak, kaşları çatık, derin düşüncelere dalmış vaziyette puflatıyordu purosunu. Asık suratlı ama nezaketsiz de olmayan bir gülümsemeyle karşıladı, ışık saçarak yüzbaşının kapıdan girişini; sonra oturmasını işaret etti.

Gahagan gösterilen yere oturdu ve iki eliyle tuttuğu bastonunu yere vurarak tempo tutmaya başladı.

"Wotton," dedi, "Pond'un Paradoksları problemini çözdüm. O çılgınca şeyleri söylediğinde farkında olmuyor. O mükemmel beyninde kör bir nokta var veya bir anlığına zihninin üzerine bir bulut çöküyor ve garip bir şey söylediğini unutuveriyor. Sonra konuşmasının akla uygun kısmından, kaldığı yerden argümanına devam ediyor; gerçekten mantıksız olan o parçayı izah etmek için de asla durmuyor. Bana, parlak kırmızı renkte olup bundan ötürü kâğıda simsiyah izler bırakan kalem falan gibi bir konuda oldukça mantıklı bir söylev çekti. Tutarsızlığını yakaladığım an onu mıhlamak istedim, o ise olayı tamamen başka tarafa çekti. Mavi bir kalem ne zaman mavi olmaktan çıkarmış vesaire diye masal anlatmaya devam etti, fakat baştaki siyah izler mevzusunu nedense bir şekilde unuttu."

"Siyah izler, öyle mi!" diye ünledi Wotton ve bir anda öyle hışımla dikleşti ki, genelde el değmemiş bir temizlikte olan yeleğine purosunun külünü düşürdü. Kaşlarını çatarak pisliği üzerinden silkeledi, sonra kısa bir duraksamanın ardından, göründüğünden daha az geleneksel bir adam olduğunu zaman zaman ifşa eden *staccato* tonda konuşmaya başladı.

"Paradokslardan söz eden adamların çoğunun tek derdi hava atmaktır. Ama Pond'un olayı bu değil; bunu yapması-

nın nedeni tam da hava atmamaya çalışması. Anlıyor musun, son derece durağan, bilimsel kafalı küçük bir herife benziyor o, sanki bir masanın veya daktilonun başından asla kalkmamış biri gibi; halbuki gerçekte son derece olağanüstü bazı deneyimler yaşamış biridir kendisi. Onlardan söz etmez, söz etmek istemez; fakat akıldan, felsefeden, kitaplarda geçen teorik şeylerden söz etmek ister; sen de bilirsin, rasyonel on sekizinci yüzyıl literatüründen seçmeler okumayı sever. Öte yandan, soyut bir akış içerisinde konuşurken bir anda gerçek hayatta yapmış olduğu somut bir şey gelir aklına, sonra, yani nasıl desem, onu alıp kırıştırır. Onu sıkıp buruşturarak küçücük bir hacme indirmeye çalışır, ki biliyorum bu söylediğim kulağa düpedüz çelişkili geliyor. O çılgın cümlelerinin her biri basitçe, pek çok insanın fena halde macerasız diye nitelendirebileceği hayatındaki çeşitli maceralardan birine dayanır."

"Sanırım ne demek istediğini anlıyorum," dedi Gahagan, ışık saçan bir düşünümle geçen bir anın ardından. "Evet, haklısın. Hatırlatayım, sizin şu İngiliz devlet okullularının kasıntı stoisizmine benim de dahil edilmemi bekleyemezsin. Ömürlerinin yarısını, basitçe, gösteriş yapmamak suretiyle gösteriş yaparak geçirir onlar. Fakat Pond bu işin en hakikisini bilir. Gerçekten de sahne ışıklarından nefret eder; bu haliyle, Gizli Polis Teşkilatı için biçilmiş kaftan olduğunu söyleyebilirsin. Ve o garip tavırlarıyla, hizmetlerinin sırlarını gerçekten gizli tutmak istediği zamanlarda gizemli olur demek istersin. Başka bir deyişle, Pond'un her paradoksunun ardında bir hikâye vardır demek istersin. Bu sahiden de doğrudur — bana hikâyesi anlatılan her vaka için."

"Şu son hikâye hakkında her şeyi biliyorum," dedi Wotton, "Pond'un yapıp ettikleri arasında en harikulade olanlarından biriydi. Son derece önemli bir mesele söz konusuydu — son derece özel bir mesele olarak kalmak zorunda olan türden, kamunun iyiliğini ilgilendiren bir meseleydi. Pond bu mevzuyla ilgili olarak iki tavsiyede bulundu, kimileri bunların çok tuhaf olduğunu düşündü, ki olaylar bunun tamı tamına

doğru olduğunu gösterdi; ve işi, epey olağanüstü bir keşfe kadar vardırdı. Neden bu konuyu tam da şimdi açma noktasına geldi bilmiyorum; ama kaza eseri yaptığına oldukça eminim. Halbuki olay ilk vuku bulduğunda yine aceleyle saklamaya, konuyu değiştirmeye çalışmıştı. Fakat İngiltere'yi kurtardığı kesin, ayrıca neredeyse öldürülüyordu."

"Ne!" diye bağırdı Gahagan biraz şaşırarak.

"Adam ona beş defa ateş etmiş olmalı," dedi Wotton olayları hatırlayarak, "sonra da altıncı atışı kendisine yöneltti."

"Off, benim kafa gitti," dedi yüzbaşı zarafetle. "Ben hep Pond'un çay saati komedilerinin en cazibeli insanlarından olduğunu düşünmüşümdür; bir melodramda rol aldığını hiç bilmiyordum. Pek yakında onu bir masal pantomiminde hayal edeceğim sanırım. Fakat şu sıralarda birtakım teatral şeylerle ilintili bir durumda anlaşılan. Bana kendisi, Polonius'a benziyor muyum diye sordu; ve sanırım bazı kötücül insanlar, onun daha çok tiyatrodaki komik bunak ihtiyar figürüne benzediğini söyleyecektir. Seninle Pond'un sihirli bir şekilde bir Noel pantomimine nakledilmesi düşüncesi hoşuma gitti şimdi: Palyaço Hubert ile Perilerin Pond'u. Olaylar gelişerek gerçek bir palyaço oyununa dönüşür, ateş bacayı sarar ve komik bunak ihtiyar dönüp dolaşıp polisin eline düşer. Saçma laflarım için beni affet — bilirsin, benim şu talihsiz aklım sadece olanaksız şeyler karşısında verimli çalışmaya başlar."

"Olanaksız demen enteresan," dedi Sir Hubert Wotton, kaşlarını düşünceli bir şekilde çattı, "zira bizim başımıza gelen tamı tamına buydu."

Sir Hubert Wotton, hikâyenin resmi ayrıntıları konusunda belli bir ketumluk, kasti bir müphemlik sergiledi, üzerinden yıllar geçmiş olayı yakın bir dostuna aktarıyor olsa bile. Özellikle İngiltere'de asla gazetelere düşmeyen muazzam olaylar vuku bulur, belli ki, bunların asla tarih kitaplarına girmesi de istenmez. Bu noktada şu kadarını söylemek yeterli olur: Bir zamanlar yerin altında, ama hemen altında, darbe hedefleyen bir komplo söz konusu olmuş, plan, Kıta Avrupası'ndaki

benzer eğilimlerden birtakım güçler tarafından da desteklenmiş. İşin içine silah kaçakçılığı, devlet belgelerini çalmaya yönelik gizli sondaj çalışmaları, planlar girmiş; birkaç küçük memurun komploculardan rüşvet aldığından, onların tarafına geçtiğinden korkulmuş. Dolayısıyla, bazı son derece gizli resmi belgelerin (Wotton ta sonuna kadar bu belgelerin tabiatıyla ilgili bir şekilde üstü kapalı konuşmakta ısrar etti) büyük kuzey limanlarından birinden çıkarılıp Londra'daki belirli bir devlet dairesine gönderilmesi söz konusu olduğunda, bu iş için başında Sir Hubert'ın, alt kademe işlerin başında da Bay Pond'un bulunduğu çok küçük ama seçkin olan birinci Konsey düşünülmüş. Gerçekten de Bay Pond bu işle görevli memurmuş. Bu süreçte ortamda kalıcı şekilde mevcut bulunan bir kişi daha varmış, bu kişi Scotland Yard'ın en tepedeki yetkililerinden biriymiş. Wotton, bazı işleri ayarlamak ve izah etmek üzere yanına memurunu da almış; fakat daha sonra adamını bir ayak işi bahanesiyle dışarı yollamış. Can sıkıcı, duygudan uzak biri olan fırça bıyıklı Yard dedektifi Dyer, biraz mekanik de denebilecek metodik bir tarzda, evrakın hedefe nakli sırasında korunmaları için gereken önlem ve düzenlemeleri açıklamış. Makineli tüfekle donatılmış zırhlı bir araç, araçta silahlarını gizli bir şekilde taşıyan bir grup adam istemiş; polis, işe karışan herkesin üzerini kutunun veya kargonun teslim alınması ve edilmesi sırasında arayacakmış. Bu ve benzeri daha bir sürü önlem...

"Pond tüm bunların felaket pahalı önlemler olduğunu düşünecekti," dedi Wotton hüzünlü bir gülümseyişle. "Pond, iktisat ve tasarruf konularında şu eski liberallerdendir. Öte yandan o da, hepimizin bu olayda belirli bir hassasiyet göstermemiz gerektiği hususuna katılacaktır."

"Ha-hayır," dedi Bay Pond, dudaklarını şüpheyle büzerek. "Bu olayda belirli bir hassasiyet göstermem gerektiğini düşünmüyorum."

"Belirli bir hassasiyet göstermemekmiş!" diye tekrarladı Wotton hayret içinde.

"Kesinlikle göstermememem gerekiyor," dedi Bay Pond. "Böyle durumlarda aklı olan kimse böyle özel önlemler almaz; önemli bir mektubu taahhütlü postayla göndermenin ötesinde bir önleme gerek yok."

"Eh, aptallığımı bağışla ama," dedi Sir Hubert, "işin doğrusu, önemli bir mektubu taahhütlü postayla gönderen bazı insanlar olduğunu duydum."

"İnan bana böyle bir uygulama var," dedi Bay Pond, mesafeli, küçümser bir tonda. "Fakat onu, bir mektubun postada kaybolmasını önlemek istediğinde yaparsın. Şu anki durumdaysa bir mektubun bulunmasını önlemek istiyorsun."

"Kulağa epey enteresan geliyor," dedi Dyer, eğlendiğini göstermemeye çalışarak.

"Görmüyor musunuz? Oldukça basit," diye yanıtladı Pond. "Bir belgenin lağıma veya çöpe atılmasını ya da ateş yakmakta veyahut mesela kuş yuvası olarak kullanılmasını, başına buna benzer ihmal kaynaklı bir kaza gelmesini engellemek istiyorsanız, üzerine pul yapıştırarak, damgalayarak veya özel önlemler alıp korumaya çalışarak dikkatleri ona çekmek iyi bir şeydir. Fakat izinin sürülmesinin, yerinin tespit edilmesinin ve şiddetle veya hileyle elinizden çekilip alınmasının önüne geçmek istiyorsanız, dünyada özel bir şekilde onu işaretlemekten daha kötü bir fikir yoktur. Mesela taahhütlü mektup şeklinde göndermek, ulağınızın kafasına bir şey indirilerek veya gasp edilerek elinden alınmayacağı anlamına gelmez. Bu sadece ulağınız veya bağlı olduğu dairenin olaydan sorumlu tutulabilmesi anlamına gelir, özür diler, telafi etmeye çalışırlar. Fakat siz özür veya telafi istemiyorsunuz, siz mektubu istiyorsunuz. Üzerine herhangi bir işaret konmayıp, ona tıpatıp benzeyen binlercesiyle birlikte gönderilmesinin, dikkatli bir düşmandan korunma açısından kat kat daha güvenli olduğunu söylemeliyim."

Bu söylev, Wotton ve Dyer'ın bariz odunluğunun altını çizmenin yanı sıra, Pond paradoksunun içerdiği esaslı zekânın diğerlerine baskın çıkışına bir övgü niteliğindeydi. Ancak

evrak sıradan mektup muamelesi göremeyecek kadar havaleliydi; dolayısıyla biraz fikir teatisinin ardından, sonunda birkaç hafif ve çok büyük olmayan beyaz ahşap kutudan birine konmalarına karar verildi; bunlar, ordu veya donanma ya da kamu hizmeti veren dairelerde genel amaçlı, çikolata veya benzeri tedarik malzemesi gönderiminde kullanılan kutulardı. Duygusuz Dyer'ın ilk planında ısrarını sürdürdüğü tek kısım, gönderinin yolu üzerindeki önemli noktalara korumalar yerleştirmek ve aramalar yapmak oldu.

"Sanırım daha sonra mevzuyla ilgili lanet bir yaygara koparılacak," dedi, "ve insanlar, yurttaşların özgürlüklerini kısıtladık falan diye kafamızı ütüleyecekler. Şu kahrolası anayasal ülkede yaşadığımız için ne kadar dezavantajlıyız. Başka yerde yaşasaydık—"

Kapının ihtiyatlı bir tonda vurulduğunu duyunca ağzını oldukça sert biçimde kapadı; Sir Hubert'ın memuru içeri süzülerek sevkiyatı başlattığını söyledi. Sir Hubert önce onu görmedi, zira somurtuk bakışları, demiryolu haritasında sevkiyatın izleyeceği rotaya dikilmişti; Dyer ise o an şans eseri, seçilip bir numunesi iletilmiş olan beyaz gönderi kutusunu son derece büyük bir dikkatle incelemekteydi. Fakat Bay Pond memuru fark etti ve adamın dikkate şayan biri olduğunu düşünmeden edemedi. Açık renk saçları doğru bir şekilde düzeltilmiş Franks adlı genç bir adamdı bu, genel görünümü ve kostümü itibariyle eli yüzü düzgün bir tipti; fakat geniş yüzünün, bazı durumlarda ortaya çıkan, tasvir edilemez bir görüntüsü vardı: Küçük bir cüce figürünün üzerindeki veya belki bir kamburun omuzları arasına göçmüş kocaman kafayı akla getirdiğini söyleyebiliriz sadece; ama o yüz normal değildi, normal bir figürün üzerine bile yerleştirilse normal olamazdı. Öte yandan, Bay Pond'un bir anlığına dikkatini çeken başka şeyler de vardı: Birincisi, memur, amirine sessizce evrakı teslim ederken dikkat çekici ölçüde huzursuzdu ve sonuncusu ama en önemlisi, bu huzursuzluğun Scotland Yard dedektifini gördüğü anda belirgin bir şekilde açığa çıkmasıydı.

İkinci Konsey –o konsey böyle adlandırılabilirse şayet– tüm manevranın stratejik merkezi olduğunda herkesin hemfikir olduğu yerde konuşlanmıştı: Midlands'deki bir demiryolu kavşağında. Akış şu şekilde olacaktı: Kutular, mektup torbaları ve benzeri şeylerle birlikte bu kavşaktaki bir trenden, aynı perona biraz sonra gelecek olan bir başkasına sevk edilecekti. Dışarıdan müdahale ihtimalinin en yüksek olduğu nokta burasıydı; ve Dyer'ın, İngiliz Anayasası'na isteksizce gösterdiği tahammülü burada pek çok noktada delmesinden korkuluyordu; polise, söz konusu istasyona giriş-çıkış yapmaya çalışan insanları durdurmak, gözaltına almak veya üstlerini aramak gibi çeşitli emirler verilmişti.

"Adamlarıma, bizim bile istasyondan iyice aranmadan çıkmamıza izin vermemelerini söyledim," dedi, "birilerinin Bay Pond gibi giyinmeye heves etmesinden korkuyorum."

"Kulağa epey eğlenceli geliyor, Noel de yaklaştı zaten," dedi Bay Pond efkârla. "O halde doğru mu anlıyorum, istasyonda kalmak zorundayız; bunun özel olarak eğlenceli olduğunu söylemek epey zor."

Sahiden de, kasvetli bir kış günü boş bir tren istasyonunun çok sayıda peronundan daha acıklı görünen bir şey yoktur; tabii, insanlara kara kış için sığınma sunan boş bir Üçüncü Sınıf Bekleme Salonu dışında. Bekleme salonu bir şekilde, sığınma sağladığı perondan daha az insani görünüyordu: Duvarlarına, hiç kimsenin mümkünatı yok okuyamayacağı birkaç duyuru, tren tarifesi veya tozlu, demiryolu planları asılı olan, bir köşesinde hiç kimsenin yazma amaçlı kullanamayacağı kırık dökük kalemler, mürekkebi kurumuş hokkaların, bir sigorta şirketine ait, donuk renklerin hâkim olduğu solmuş reklam afişinin bulunduğu bir salon. Kesinlikle sıradan bir zihne, Noel'in herhangi bir kısmını böyle Tanrı'nın unuttuğu bir yerde niye geçireyim dedirten bir yerdi; fakat böyle durumlarda Bay Pond'daki o stoik keyif açığa çıkar ve bunun karşısında, onun kediler gibi kendi ev rutinlerinin rahatına düşkünlüğünü bilenler hayrete düşer.

Bu boş, çirkin yere sert bir adımla girdi, bir an durup kurumuş hokkaya ve köşedeki masanın üzerindeki kırık kalemlere uzun uzun baktı.

"Eh," dedi dönerek, "zaten bunlarla fazla bir şey yapamazlardı; fakat elbette kendi kurşunkalemleri veya dolmakalemleri de olabilir. Olayın tamamına baktığımda şimdi iyi ki yapmışım diyorum."

"Pond," dedi Wotton ağır bir tonda, "öyle veya böyle, görev senin dairene verildi ve eminim Dyer, şu ana kadar senin tavsiyene uymakla iyi ettiğimiz konusunda hemfikir olacaktır. Fakat umarım, iyi ki yaptım dediğin şeyi az da olsa merak etmemde sakınca yoktur."

"Hiç yok," diye yanıtladı Pond. "Belki daha önce söylesem iyi ederdim. Muhtemelen daha önce yapmış olsam da iyi ederdim. Fakat iyi edip işin benim yolumla halledilmesine izin vermenizden hemen sonra –diğer tüm gönderilerle birlikte birbirinin tıpatıp aynısı o sade kutularla göndermek– oturup bunun ardından gelecek en iyi ikinci önlem ne olabilir konusuna kafa patlattım. Şayet gönderi zırhlı adamlar eşliğinde özel bir araçla yollanmış olsaydı bu aracın kaza geçireceğine ve o zırhlı adamların belki silah gücüyle soyulacağına oldukça emindim; her neyse, fazlasıyla riskli olurdu bu. Bize karşı çalışan, pek çok insanın ruhunun duymadığı çok daha incelikli bir gangster örgütü var; üstelik alımları ve hazırlıkları katlayarak artırmak, ipuçlarının ve bu adamların casuslarının mahkeme süreçlerindeki işlem sayısının da katlanarak artması anlamına gelir. Fakat çetelerin o yere yaklaşabileceğini düşünmüyorum, özellikle de polisin tüm istasyon girişlerini kale gibi tuttuğunu göz önünde bulundurursak. Tekil bir adam veya benzeri birinin onlara karşı yapabileceği pek bir şey yok. Sahi tekil bir adam ne yapabilir?"

"Evet," dedi Wotton, biraz sabrı taşmaya başlamıştı, "ne yapabilir?"

"Söylediğim gibi," diye devam etti Bay Pond sakince, "oturup bir casus ya da öylesine oradan geçen birinin, bir şekilde

doğru kutuyu tespit etmeyi başarırsa, sessiz sedasız, kavga dövüşe girmeden, cinayet, ani ölüm falan gibi bir şeye bulaşmadan neler yapabileceğine kafa yordum. Böylece halka açık telefonlardan birinden genel merkezi aradım ve onlara, posta ve ulaşım yetkililerinin, üzerindeki adresle oynanmışa benzeyen tüm kutu veya paketlere tek tek bakıp tespit etmelerini söyledim; adreslerden silinen veya eklenen herhangi bir şey varsa bulmalıydılar. Adamın biri pekâlâ uygun bir an yakalayıp bir kutuyu Londra'daki bir arkadaşına yönlendirebilirdi; kutuyu, üzeri aranmadan dışarı istasyondan asla çıkaramayacağına göre. İşte yaptığım şey buydu ve bu fikir aklıma o kırık kalemlikler sayesinde geldi. Gerçekten de, senin de söylediğin gibi orası Noel'i geçirmek için oldukça kırık dökük bir yerdi; ateşimsi bir şey yaktılardı bizim için, ki pek çok bekleme salonunda yakılanlardan daha harlı idi; fakat orası kasvetten ölecek gibi göründü bana yine de ve nedenini de merak etmiyorum açıkçası."

Hayatın konforlarına dair o bildik dürtüsüyle, bir süredir ihmal ettikleri ateşi biraz harladı, övgüye değer bir alevlenme meydana geldi, sonra ekledi: "Umarım benim bu ikinci önlemim konusunda farklı düşünmüyorsundur."

"Hayır, bunun da gayet mantıklı bir önlem olduğunu düşünüyorum; öte yandan, umarım, herhangi birinin doğru kutuyu bulma ihtimali yoktur, kazara da olsa." Hubert Wotton canlanan ateşe, dans eden kıvılcımlara bakarak bir an kaşlarını çattı ve büyük bir ciddiyetle konuştu: "Tam Noel'de insanların pantomim izlemeye gitme zamanı. Veya olmadı, sinemada görüntüler izlemeye."

Bay Pond başını salladı; bir an yaptığı bir soyutlamayla çarpılmışa benziyordu. Sonunda şunları söyledi:

"Bazen, görüntülerin sinemadaki görüntüler değil de eskiden gerçekten ateşte beliren görüntüler anlamına geldiği zamanlar işler daha mı iyiydi acaba diye merak ediyorum."

Sir Hubert Wotton sert bir sesle, görüntü niyetine bir Üçüncü Sınıf Bekleme Salonu'ndaki sönük bir ateşe bakmayı pek tercih etmeyeceğini söyledi.

"Ateş görüntüleri, tıpkı bulut görüntüleri gibi," diye devam etti Bay Pond, "tamı tamına hayal gücünü tamamlamaya davet edecek kadar eksiktir. Ayrıca," diye ekledi ateşi neşeyle karıştırırken, "közlere bir çubuk sokup karıştırarak onlardan farklı bir görüntü elde edebilirsiniz; öte yandan, bir sinema yıldızının yüzünü beğenmediğiniz için beyaz ekrana kocaman bir maşayı daldırırsanız oradan bir sürü bela çıkar başınıza."

Bu hayal gücü yüksek ara nağme sırasında platformdakilerin kökünü kazımış olan Dyer, lafın bu noktasında son derece pratik haberlerle yanlarına geldi. O labirentimsi kavşakta bulunan çok sayıda tünelde yaptığı keşifler ve bir sürü peronda yaptığı taramalar sonucu, gerçekten de uzak bir köşede, bir tür öğlen yemeği yemenin mümkün olabileceği bir istasyon büfesi bulmuştu, ki bu, işe bulaşan üç memurun hepsi için geçerli, dile getirilmemiş bir sorundu.

"Ben bu peronda kalacağım," dedi, "aslında gerekirse gece boyu bu peronda kalırım. Bu benim özel görevim. Ama siz gidip öğlen yemeğinizi yiyip gelin, ben de sizden sonra yerim olmazsa. Trenleri dert etmeyin, ben her şeyi ayarladım, zaten, öyle veya böyle tek olası tehlike anında ben burada olmak zorundayım."

Aslında son sözleri, gürültüyle yaklaşan ilk trenin nabız atışları arasında neredeyse boğuldu gitti. Hep beraber, mektup torbaları ve kutular ve paketlerin gereğince perona boşaltılmasını seyrettiler; sonra, zil çalan karnı yüzünden ufak ufak sinirlenmeye başlayan, düzenli alışkanlıkların adamı Wotton, Dyer'ın önerdiği düzenlemeye kolayca ikna oldu ve ağzına atacak bir lokma aramak üzere gitti. Wotton ile Pond, tatsız tuzsuz denebilecek öğlen yemeklerini makul bir hızda hallettiler; ancak dönüşte, ilk bulundukları peron görüş alanlarına girdiğinde pergelleri iyice açmak zorunda kaldılar, çünkü ikincisi olduğu anlaşılan tren oflaya poflaya istasyondan çıkmaktaydı; arkadaşlarının yanına geldiklerindeyse peron çoktan boşalmıştı.

"Her şey yolunda," dedi Dyer tatmin duygusuyla. "Tüm kutuların, her şeyin araca yüklendiğini gözlerimle gördüm ve burada tek bir tanrının kulu yoktu. Temel sorunumuz gerçekten bitti, dolayısıyla ben de şöyle gidip hafif bir öğlen yemeği yemekten imtina etmem."

Kendini tebrik edercesine ellerini ovuşturup sırıttı ve altgeçitlerin olduğu kısma doğru yöneldiğinde diğer ikisi bir kez daha bekleme salonu denen o kuyumsu dumanlı hücreye gitme niyetiyle o tarafa döndüler.

"Eh artık burada pek işimiz kalmadı galiba," dedi Wotton. "Şu barakanın dondurucu boşunalığını artırmaktan başka."

"Ben bunu sıkı bir Noel zaferi olarak görüyorum," dedi Bay Pond, neşesinde en ufak bir azalma olmamıştı, "yani, her nasılsa ateşi canlı tutmayı başardık... Ooo, sanırım kar yağmaya başladı."

Erken çöken kış akşamına doğru daha şimdiden kararmaya başlayan ikindi vaktinin, kar yüklü bulutlar altında sıklıkla pırıldayan o donuk yeşil ışıktan bir şeyler barındırdığını fark ederek bir süre etrafı seyrettiler; hiç bitmeyecekmiş gibi uzayıp giden peron boyunca yürürlerken düşmeye başladı hafif hafif kar taneleri, konforsuz bekleme salonuna ulaştıklarındaysa çatısı ve kapı eşiği çoktan gümüşten tozla kaplanmıştı. İçerideki ateş capcanlıydı, besbelli Dyer kendisini sıcak tutmaktaydı.

"Şeytanca bir gariplik var," dedi Wotton, "sahiden de tüm bunlar bir Noel kartına benzemeye başladı. Pek yakında bizim şu kasvetli *salle d'attente** bir pantomimdeki Noel Baba kulübesinin parodisine dönüşecek."

"Tüm bunlar bir pantomimin parodisi zaten," dedi Pond alçak sesle, sonra daha da alçak bir sesle, "ve tam söylediğin gibi, çok garip."

Kısa bir duraksamanın ardından Wotton aniden,

"Seni kaygılandıran ne Pond?" diye sordu.

---

* (Fr.) Bekleme salonu. (ç.n.)

"Kaygılandırmasa da merakımı cezbediyor," diye yanıtladı Pond, "bir insan, kalem veya benzeri bir şeyin bulunmadığı böyle bir yerde bir kutuyu alıkoymak veya başka tarafa yönlendirmek için tam olarak ne yapabilir merak ediyorum... Tabii ya, yanıt basit; bir dolmakalemi veya kurşunkalemi olmalı."

"Ooo bakıyorum çözdün yine olayı, kafayı kurşunkalemlere takmışa benzersin," dedi Wotton sabırsızlanarak. "Her şey dönüp dolaşıp o senin ardı arkası gelmeyen taslaklarında kullandığın mavi kaleme bağlanıyor."

"Mavi kalem olduğunu zannetmiyorum," dedi Pond başını sallayarak. "Kafamda daha çok kırmızı kaleme benzer bir şey var; son derece siyah izler bırakan. Zihnimi kurcalayan şu: Hep, insanın tahayyül edeceğinin ötesinde başka yollar oluyor, böyle bir yerde bile."

"Ama sen bu ihtimallerin önünü zaten kestin," diye ısrar etti öteki, "telefon ettin ya."

"Evet ama," dedi Pond inatla, "telefon ettiğimi de biliyorlarsa, bunun üzerine ne yapabilirler?"

Wotton'ın kafası karışmışa benziyordu, Pond ise sessizce oturmaktaydı; ateşi karıştırıp derin derin seyrediyordu.

Sessizliğin ardından aniden, "Umarım Dyer geri döner," dedi.

"Ne için istiyorsun şimdi onu?" diye sordu arkadaşı. "Küçük bir geç öğlen yemeğini hak etti bence. Gördüğüm kadarıyla vazifesini tamamladı, burada yapılacaklar bitti."

"Korkarım," dedi Pond başını şömineden kaldırmadan, "her şey daha yeni başlıyor."

Gittikçe artan gizemle yüklü yeni bir sessizlik oluştu, dışarıda toplanmakta olan karanlık gibi. Ve sonra Pond aniden,

"Sanırım biz doğru platforma döndük," diyerek gözlemini beyan etti.

Wotton'ın yüz ifadesine o an sadece duygusuz bir uyuşukluk hâkimdi, ki içinde bulundukları durum düşünülürse bu doğaldı; fakat, kimilerinin varsaydığından çok daha derin

olan derinliklerden dünyadışı bir ürperti geldi dokundu ona o gün ilk defa. Uykusuna kâbus karıştırılmış gibi oldu; bir sorunun salt pratik çapraşıklığı değil, aklın ötesinde, zamanın ve mekânın etrafında dönüp duran tüm şüpheler geldi, hücum etti. Ağzını açamadan Pond,

"Farklı bir şekle sahip bir maşa," diye devam etti sözlerine.

"Sen ne halt demeye getiriyorsun?" diye patladı sonunda Wotton. "Adamlar istasyonu tamamen kapattılar ve burada bizden başka kimse yok, tezgâhta duran şu kızdan başka. Bütün bekleme salonlarına yeni birer mobilya takımı ve ateş demiri koyduğunu düşünmüyorsun herhalde?"

"Hayır," dedi Bay Pond. "Yeni bir maşa demedim. Şekli yeni olan bir maşa dedim."

Konuşup dururken bir anda şöminenin önünde ayağa fırladı, maşayı ateşte bırakıp kapıya koştu, kafasını dışarı uzatıp dinlemeye başladı. Arkadaşı da dinliyordu ve kâbus değil nesnel bir gerçeklik olarak, peronun bir yerlerinden gelen ayak seslerini fark etti. Fakat oraya koştuklarında peronun bomboş olduğunu gördüler, artık katı bir kar örtüsüyle kaplıydı; işte o an ayak seslerinin ayaklarının altında bir yerlerden geldiğini fark eder gibi oldular. Demiryoluna baktıklarında, istasyonun ahşap doğramalarının bir noktada otlarla kaplı bir toprak setle kesintiye uğradığını gördüler, duman yiye yiye son derece gri, solgun bir görünüm kazanmıştı; tam o anda, setin üzerinden atlayıp peronun altına giren cılız karaltıyı gördüler, bir an sonra sürünerek hattın biraz ilerisinden çıkacak gibi bir hali vardı. Gerçekten de çaktırmadan perona çıktı ve tren bekleyen bir yolcu misali orada dikildi.

Yabancının istasyonu resmen soymuş olduğu gerçeği bir yana, bu tür son derece özel güçlüklere rağmen Wotton'ın, zaten bir sürü şüpheyle dolu olan zihni bir bakışta onun fazlasıyla siyah bir ata benzediğine karar verdi. İlginçtir, sahiden de toynaklılara çalan suratıyla ve garip kambur duruşuyla biraz atı andırıyordu; esmerdi, yabanıl bir hali vardı ve çöküк gözleri öylesine yoğun gölge lekelerine benziyordu ki, o çu-

kurlardaki gözlerin gerçekte parıldadığını görmek bir tür şok oldu. Son yılların aşırı uç pejmürde tarzında giyinmişti, üzerinde uzun, havı dökülmüş, yırtık pırtık bir palto vardı; hayatlarında hiç perişanlığı, hazin bir trajediyi böylesine sembolize eden bir yüz, bir figür görmediklerini düşündüler. Wotton'a bu, görev gereği savaşmak zorunda olduğu pek çok devrimci hareketi tetikleyen çaresizliğin derinliklerine ilk gerçek bakışıymış gibi geldi; fakat illa ki vazife duygusu galebe çaldı.

Adama doğru yürüdü, kimsin nesin diye sordu, neden polis kontrolünden geçmemişti. Adamın diğer soruları şimdilik duymazdan gelecekmiş gibi bir hali vardı, fakat sen nesin sorusuna cevaben ince-uzun trajik çenesi, oynayarak son derece beklenmedik sözler çıkardı:

"Ben bir palyaçoyum," dedi bunalımlı bir sesle.

Bay Pond, bu cevap üzerine sıfırdan, yeni bir tür heyecana kapılır gibi oldu. O ana kadar üzerlerinde derinlemesine düşündüğü çeşitli bilmeceler, kişinin belki de şaşırtıcı bulacağı, fakat onun artık fazla da şaşırmadığı şeyler üzerinde yapılan çalışmalar gibiydi. Fakat bu bilmece karşısında çaresizlikle bakakalmıştı, bir insanın mucize karşısında düştüğü durumdaydı; hatta daha da ötesi, şu an olduğu gibi, bir tesadüf karşısında düştüğü durumdaydı. Sonra başka, daha da haysiyetsiz bir değişim hissetti kendisinde. Şöyle anlatılabilir: Demin gözleri yuvalarından fırlamış bakarken şimdi kıkırdamaya başlamıştı.

"Aman Tanrım, bu kadarı cidden fazla!" diye ünledi ve bir kez daha bir bunağınkine benzer bir kahkaha koyuverdi. "Bunun hikâyeyle hiçbir alakası yok, pantomime muhteşem bir ekleme bu. Hep, pantomimin önde gelen motiflerinin anlatılan hikâyeyle hiçbir alakasının olmayışı dikkatimi çekmiştir."

Fakat o andan itibaren Sir Hubert Wotton'ın da Bay Pond'un acayip gizemleriyle bir alakası kalmamıştı; özellikle de bu son ve en gizemli olanıyla, onu bu kadar neşelendiren bu gizemle. Yabancıyı, polis usulü çapraz sorguya almıştı bile; keza yabancı da ona iç karartıcı fakat sarsılmaz bir sarihlikle kafa tutmak-

taydı. Kendisinin ifadesine göre adı Hankin idi ve özel toplantıların yanı sıra kamuya açık yerlerde halkı eğlendirmek gibi bir işle iştigal ediyordu; aslında geçimini nasıl depresif bir yolla kazandığına bakılırsa, herhangi birine bir eğlence sunabildiği için mutlu olmalıydı. O akşam bir çocuk partisinde palyaçoluk işi almıştı ve o an belirli bir trene binmek zorunda olduğunu söyleyip duruyordu; girişteki polisler ona yolcuların binebileceği normal trenlerin bir saat içinde çalışmaya başlayacağını söylemişse de onu sakinleştirememişlerdi, zira randevusunu kaçıracak, bu da aylardır ilk defa eline geçecek olan birkaç şilini kaybetmesine neden olacaktı. Hareket kabiliyeti ve cesareti olan pek çok kişinin böyle bir durumda memnuniyetle yapacağı gibi, başında bekçi olmayan bir delikten istasyona girmişti. Bu cümle basit, kendinden emin bir tonda söylenmişti ve belli ki Pond buna inanmıştı; fakat Wotton'ın içini hâlâ birtakım şüpheler kemirmekteydi.

"Bizimle bekleme salonuna gelmenizi rica etmek durumundayım," dedi. "Hikâyenizi teyit edecek herhangi bir şey var mı acaba?"

"Yanımda kartvizitim yok," dedi karanlık adam Bay Hankin. "Rolls-Royce'um ve İskoçya'daki küçük şatomla birlikte kaybetmişim. Dilerseniz şu görkemli, son moda gece kıyafetime bir bakın. Sanırım sizi ikna etmeye yetecektir."

Adamın elinde yırtık pırtık, şekilsiz bir torba vardı, sürükleyerek bekleme salonuna yürüdü, oraya varınca Wotton'ın delici bakışları altında üzerindeki paltoyu çıkardı; altından bir tür beyaz sirk kıyafeti çıktı, patlak botları ve pantolonunun içine sokuluydu. Sonra elini torbaya daldırıp içinden canavarımsı bir sırıtışı olan göz kamaştırıcı beyaz bir maske çıkardı, üzerinde kırmızı süsler vardı, tam kafasına oturuyordu. Ve işte karşılarında, kanlı canlı ve görünen o ki, inanılmaz şekilde biraz önce hakkında konuştuklarına benzer, hakiki bir eski moda pantomim palyaçosu durmaktaydı.

"Sanırım bir yer kapağından çıkmış olduğunu kabul etmeliyiz," diye mırıldandı hayretler içerisindeki Bay Pond. "Ama

bende, bir kar tanesi gibi gökyüzünden düşmüş gibi bir his uyandırdı. Kader veya periler de şu son dokunuşu yaptı; şu yabanıl yerde kocaman bir pantomim sarayını nasıl da yavaş yavaş vücuda getirdiklerine baksana; önce ateş, sonra kar ve şimdi biricik, orijinal 'Here We Are Again!' şarkısı. Ne hoş, sıcacık, mutlu bir Noel gecesi! Küçük çocukların sevinç dolu çığlıkları... Aman Tanrım, ne dehşetengiz tüm bunlar!"

Arkadaşı dönüp ona baktığında, o sakallı suratın aslında feci şekilde solduğunu görünce ikinci bir şok geçirdi, tabii hâlâ tesadüf karşısında yaşadığı ilk neşenin izlerini taşıyan o perimsi ifadeyi taşımaktaydı.

"Ve en dehşetengiz kısmı da," dedi Bay Pond, "benim sizin kostümünüzü tamamlayacak olmak efendim."

Ateşe daldırılmış vaziyette duran demir çubuğu aniden çekip aldı, ucu akkor haldeydi. Kibarca palyaçoya uzattı.

"Komik bir bunak ihtiyar gibi görünüyor olabilirim," dedi, "ama bu kesinlikle palyaço rolüne daha uygun bir aksesuar. Polisi yerinden hoplatacağınız akkor demir çubuk işte bu."

Wotton, ne olup bittiği hakkında artık en ufak fikrinin kalmadığı bu sahneye boş boş bakıyordu ve ardından gelen sessizlikte, dışarıda uzanan peron gittikçe yaklaşan sert, ağır ayak sesleriyle yankılandı. Dedektif Dyer'ın kalıplı gövdesi kapıda belirdi; gördüğü şey karşısında taş kesilip kaldı.

Wotton, onun böyle şaşırmasına şaşırmadı. Bunun, pantomim figürünün bağlantısız bir şekilde duruma müdahalesi karşısında hissettiği şaşkınlık olduğunu varsaydı. Fakat Pond daha yakından bakıyordu duruma ve Pond'un gözünde o an, yaklaşık son bir saattir zihnine gelip yerleşen ürpertici şüphenin bir teyidi oldu. Hiç kimse, Dyer'ın palyaçoya dik dik bakmasına şaşırmazdı. Fakat Dyer aslında palyaçoya bakmamaktaydı. Ayrıca Dyer'ın sadece şaşırdığı da söylenemezdi; belki de en şaşırtıcı olanı, tam da şaşırmamış olmasıydı. Gözlerini sadece demir çubuğa dikmişti ve belli ki ona hiç de komik gelmemişti. Yüzü neredeyse şeytansı bir korku ve öfkeyle

çarpıldı; kızıl pantomim çubuğuna, daha ziyade, suçlayıcı meleğin alev almış kılıcına bakar gibi bakıyordu.

"Evet, bu akkor demir çubuk," dedi Pond alçak, neredeyse zorla çıkan bir sesle, "ve polisi yerinden hoplattı."

Polis yerinden hoplamıştı, geriye doğru üç adım hoplamıştı, her adımda, ordunun verdiği kocaman altıpatları çıkarıp Bay Pond'a üst üste ateş etti; patlama seslerinin yarattığı şok dalgaları, içinde bulundukları üfürük kulübeyi temellerinden sarstı. İlk kurşun, duvara, Bay Pond'un yarım kubbeye benzeyen alnından birkaç santim yukarıya kendini gömdü, diğer dördü serseri kurşunlardı; bunlar Wotton ile yabancının duruma ayıp, biraz sonra katil olma ihtimali olan adamın üzerine çullanmasına ve elini zaptetmesine neden oldu. Adam nihayet elini onlardan kurtarmayı başardı ve tabancayı kendisine çevirdi; koca adamın gövdesi kollarının arasında bir anda katılaştı; ve dedektif bürosundan Dyer, dans eden alevlerin önünde yere yığıldı.

Hadise hakkındaki açıklama belli bir zaman sonra Bay Pond tarafından verildi, zira facia karşısındaki ilk hareketi açıklamaya zaman bırakmamıştı. Belirli aralıklarla, tekrar tekrar, bekleme salonundaki duvar saatine bakıyordu, tatmin olmuş bir hali vardı; fakat hiçbir şeyi şansa bırakacak değildi. Hışımla kapıdan fırladı, koşarak peronu geçti ve birkaç saat önce kullanmış olduğu telefon kulübesine ulaştı. O soğuğa rağmen, alnındaki teri silerek geri döndü; öte yandan yaşanan bu trajedinin ortasında görece rahatladığına işaret eden bir gülümseme vardı yüzünde. Ne yaptığı sorulduğunda basitçe şu yanıtı verdi: "Paketin görünümünü anlatmak amacıyla bir yere telefon ediyordum. Şimdi her şey yoluna girdi, bizim için onu bulup tutacaklar."

"Paket derken?" diye sordu Wotton. "Diğerlerinin tıpatıp aynısı olduğunu zannediyordum."

"Her şeyi şimdi açıklayacağım," diye yanıtladı Pond. "Gidip şu insanları eğlendiren adamla kibarca vedalaşalım, ger-

çekten de bize öyle hoş bir eğlence sundu ki. Bence bu hizmeti için ona beş pound gibi bir tutar ödemeliyiz."

Wotton, son derece beyefendi bir adamdı, en eli açık olanlarından, bu öneriye tüm kalbiyle katıldı; ve her ne kadar at suratlı melankolik adam için kişnemeye çok yaklaşan bir gülüş çıkarmak bile zor olsa da, içinden epey neşelendiği belliydi, ince uzun suratı çarpık bir gülümseyişle âdeta çatladı. Sonra iki kafadar, o garip şenlik sahnesindeki Noel eğlencelerini bitirmek babından, oradaki tek ama tek istasyon büfesine geçip iki uzun bira bardağının başına oturdular; uğursuz bekleme salonunda hâlâ yanmakta olan alabildiğine kan kırmızısı ateşin başında oturup ellerini ısıtma istekleri kalmamıştı.

"Dyer'ı böyle köşeye sıkıştırman enteresandı," dedi Wotton. "Hiç o olabileceği aklıma gelmemişti."

"Benim de hiç o olabileceği aklıma gelmemişti," dedi Pond, "aslında o kendisini köşeye sıkıştırdı, tıpkı kendisini öldürdüğü gibi. Düşünüyorum da, birçok komplocu gerçekte böyle kendilerini köşeye sıkıştırır. Baksana, koca bir istasyonu boşaltıp kapattırarak, ne kadar verimli olduğunu gösterip bizi etkilemeye çalışarak kendisini mantıksal bir hapse tıkmış. Bu arada, o diktatörce yöntemlerinin, Anayasa'yı çiğneme taleplerinin ardında ikili bir anlam olduğunu tahmin etmeliydim; tamı tamına düşmanlarımız ve onların yabancı dostları gibi konuşuyordu. Fakat asıl mesele şu. Özellikle o gibi düşünmemiştim; mantıksal dörtgeninin veya hapsinin içinde dönüp durmaya başlamasına kadar hiçbir şekilde o olduğunu düşünmemiştim: Geometrideki dikdörtgen gibi. Tüm bu zaman zarfında tek bir şey düşündüm: Bu insanlar, tüm bu önlemler karşısında artık doğrudan saldıramayacaklarına veya gürültü koparacak benzer bir şey yapamayacaklarına göre, kutuyu yanlış adrese göndermek veya yolundan alıkoymak için neler yapabilirlerdi? Onu bir şekilde farklı yöne yönlendirmeye çalışacaklarına gittikçe daha çok ikna oldum, böylece posta hizmetinin normal yolundan gitmesi

bizim değil onların işine yarayacaktı. Ben de yetkilileri, üzerinde oynanmış, şüpheli adresleri olan tüm postaları durdurmaları konusunda uyardım ve kendime şöyle dedim: Peki düşman şimdi ne yapacak? Elinde hiçbir araç gereç, yol yordam kalmamış vaziyette, şu muhteşem sığınakta kapalı kalmışken ne yapabilir? Görmüyor musun, tam da bu düşünce, düşmanımızın kim olduğuna dair ezici şüphenin doğmasına neden oldu!

"Üzerinde oynanmış adresler olan bütün postaları durdurun demek için telefon ettiğimi söylediğimde orada sen ve Dyer'dan başka kimse yoktu. Esrarlı bir hikâye kurarken, istasyonu, etrafı gizlice dinleyen sessiz kişiler, bir bacanın içinde gizli bir casus, bavul kısmının orada yerlerde emekleyen bir başka casus falan gibi şeylerle doldurmam gerektiğini biliyorum; fakat gerçek hayatta böyle şeyler olmaz. Tek ama tek bir davetsiz misafirin sesini, o da sokaktan içeriye sızarken duyduk. Onu duyan kişi tam da Dyer'dı, duyduğunda derhal, bizim yemek yerimizi bulma çabası içinde peronun ucuna yürüdü; ama aslında amacı peronda volta atarak, bir sonraki adımım ne olmalı diye fellik fellik düşünmekti, zira eminim ki ilk planı, tahmin ettiğim gibi adresleri değiştirmekti. Şu dımdızlak yerde aynı amaca veya benzer başka bir amaca hizmet edecek herhangi bir şey bulabilir miydi? Bulabilirdi tabii ki. Ama ben ne olduğunu hiçbir şekilde tahmin edemedim, ta ki bekleme salonuna geri dönüp hasbelkader demir çubuğa bakana dek. Hafiften farklı bir açıyla bükülmüş olduğunu gördüm; bunun tek anlamı olabilirdi: Akkor hale getirilip, örste atnalı şekli verilesiye dövülmüş olmalıydı. Ve sonra tabii ki, akkor hale getirilmiş bir demirin pekâlâ kalem veya dolmakalem görevi görebileceğini fark ettim, daha da iyisi, ahşap bir kutunun üzerine nakşedilen bir yazıyı değiştirme görevi. Kalem sadece yazının üzerine çizebilirdi, halbuki demir çubuk yakarak değiştirebilirdi. Maharetle yapılırsa, bu çaba sonucu, orada bulunan herhangi bir marka, yazı vesaire, her şeyi toptan yok edebilirdi. Hatta bunun da ötesine geçilebilirdi. Pal-

yaço, demir çubuğu ustalıkla kullanan tek sanatçı değildir; demir çubuk işi adı verilen koca bir zarif zanaat var. Beyaz bir sevkiyat kutusunun görünümünü, benzer kutularla aynı sınıfa konamayacak şekilde tamamen değiştirmek oldukça kolay olmalı; mesela etrafına siyah bir bordür geçersiniz, üzerine motif koyarsınız, isterseniz neredeyse tamamını simsiyah yaparsınız. Sadece tek bir boşluk bırakırsınız, oraya da kutunun iletilmesini istediğiniz adresi yazarsınız, son derece sade, siyah kalın harflerle, böylece, tesadüf bu ya, el yazısına bakılarak yazanın kimliğinin tespit edilmesi tehlikesini de bertaraf edersiniz. Gönderilen şey, normal yoldan postayla, ayrı bir gönderi gibi o adrese gider ve bizim onu normal yolla postaya verme planımız da böylece geri teper. Neyse ki, demir işçiliğiyle işlenmiş kutuyu tam vaktinde tespit edip durdurdum. Siyah yazan kırmızı kalemle ilgili saçma bir şaka yaptım; fakat o sırada bile Dyer'dan şüphelenmeye pek başlamamıştım; utanarak söylüyorum, şüphelenmeye başladığım tek kişi, senin o talihsiz memurun Franks oldu, istisnai bir masumiyete sahip biri."

"Franks mi!" diye bağırdı Wotton. "Tanrı aşkına ne diye şüphelendin ondan?"

"Çünkü götün tekiydim de ondan," dedi Pond, "ve tahayyül edebileceğinin ötesinde bir komik bunak ihtiyarım ben. Tuhaf görünümlü bir herif o; ancak, acı çekiyormuş gibi bir görünüme sahip olmanın, çaktırmama çabasından ziyade genelde bilinçle yapıldığını tahmin etmeliydim. Fakat paha biçilmez bir göt olduğum an, dedektife bakmak yerine şüpheliye baktığım andı. Tam o anda Dyer elinde kutuyu tutmuş büyük bir dikkatle inceliyordu; öteki tarafında duran Franks ise hiç çaktırmadan üzerine bir işaret koyduğunu görebilirdi, ileride hangi kutu olduğunu bilebilirdi. Franks bu kutu numarasını biliyordu ve o son derece sinsi, el çabukluğu marifeti hareketi görünce daha dikkatli bakmaya başladı; şimdi bana hiç garip gelmiyor. Aslında gerçek dedektif Franks'ti, benden fersah fersah ilerideydi, çünkü ben hiçbir

şekilde Dyer'dan şüphelenmedim. Tabiri caizse, onu suç mahallindeki hırsız pozisyonunda enseleyene dek. Mantıksal suç mahallinde demem daha yerinde olur." Hafifçe öksürdü. "Kelime oyunumu mazur görün."

Uzun zaman sonra Wotton ona hikâyeyi anlatıp bitirdiğinde, "Hımm," dedi Yüzbaşı Gahagan, "bu tiyatro oyunundaki favori karakterim palyaço. Öyle alakasız ki. Ben de öyleyim işte. Ben de öyle alakasızım ki."

"Sahiden de öylesin," dedi Sir Hubert Wotton ve önündeki evrakı incelemeye geri döndü.

"Shakespeare'deki palyaçoya benziyor," diye devam etti Gahagan, neşesinde en ufak bir değişim olmamıştı. "Shakespeare'deki palyaço, anlatılan hikâyeyle hiçbir ilintisi olmayan bir şekilde, kaza eseri oradadır, öte yandan trajedideki koro görevini üstlenir. Aptal ise, ölümün karanlık evindeki ayrıntılar, mobilyalar üzerinde dans ederek onları aydınlatan fantastik alev benzer. Neticede belki Pond ile Polonius'u ilişkilendirebiliriz." Ve, ateşli bir hayranı olduğu dramatik şair Shakespeare'deki komik karakterlere dair teorisini örneklerle açıklamaya, eski İrlanda hitabet tarzında adı geçen oyunlardan yaptığı upuzun alıntılarla devam etti; o an Vancouver'da ticaretle ilgili Amerikan taleplerinin neden olduğu boğucu, hassas sorunlarla meşgul olan devlet dairesinin işini görmesine ve hızlandırmasına en ufak bir yardımı dokunmuyordu.

Adı Ağza Alınamayan Adam

Bay Pond istiridye yiyordu: Ciddi gelişmeleri yansıtan bir görüntü. İstiridye, arkadaşı Wotton'ın umurunda değildi; pek tadı olmayan bir şeyi boğazınızdan yollamakta bir anlam göremediğini söylerdi. Zaten sık sık şeylerde bir anlam göremediğini söylerdi, ayrıca arkadaşı Gahagan'ın, acaba anlamsızlığı görebilir misin nevinden coşkulu sorularına karşı da sağırdı. Sir Hubert Wotton'la ilgili anlamsız herhangi bir şey yoktu, öte yandan, Yüzbaşı Gahagan'da epey anlamsızlık vardı. Gahagan istiridye severdi, fakat umursamaz bir adam olarak onlara pek şefkat duyduğu söylenemezdi; ve önünde duran istiridye kabuğu kuleleri, basit mezelermiş gibi çabuk çabuk yuvarlarken onlardan düşüncesizce keyif aldığının birer göstergesiydi. Öte yandan, Bay Pond istiridyelere büyük bir itina gösteriyor, sürüsündeki koyunları sayar gibi birer birer alıp olağanüstü bir dikkatle tüketiyordu.

Gahagan, "Pond'un aslında bir istiridye olduğu, nispeten az bilinen bir gerçektir," diyerek bir gözlemini ifade etti. "İstiridyelerden kalıcı bir imge inşa eder. Aceleci natüralistler (burada sadece tez canlı Pilk'in adını zikretmem yeterli olacaktır), Pond'un balığa benzediği beyanını tekrar tekrar dile getirmişlerdir. Amma balık ama! Pondus Ostroanthophus veya İnsan İstiridye Açığa Çıkarıldı başlıklı çığır açıcı araştırmasıyla, dostumuzun biyolojik düzende hak ettiği

yüksek kademeye yerleştirilmesi Nibbles'a kalmıştır. Bununla ilgili argümanlarla sizin canınızı sıkmama gerek yok şimdi. Pond sakallıdır. Sadece o ve istiridye, böylesi bir süsle modern moda dünyasının karşısına dikilir. Kafasını örttüğünde istiridyeye çok yakın bir varlık haline gelir. Ancak o bizi bir şeyler yutmaya ikna ettikten sonra anlarız suların derinliklerinden gelen nasıl bir canavarı yutmuş olduğumuzu (genellikle hepimizin hemfikir olduğu bir durumdur bu). Ama her şeyin ötesinde işte şu istiridye kendisinde bazı paradokslar barındırır; bunlar son derece pahalı incilerdir." Sonra söylevini tamamlayıp hadi kadeh kaldıralım der gibi, Pond'a doğru kadehini salladı.

Bay Pond ağır bir havayla başını eğdi ve midesine bir istiridye daha gönderdi. "Aslında, şu istiridyelerin görüntüsü bana sohbetimizle ilgili başka bir şey hatırlattı, ya da daha kesin ifadeyle, istiridye kabuklarının. Tehlikeli kişileri, yalnızca zanlı oldukları halde sınır dışı etme meselesi, karşımıza bazı garip, kafa karıştırıcı sorunlar çıkarıyor. Epey tuhaf bir vaka hatırlıyorum da, bir hükümet, istenen bir yabancıyı sınır dışı etmeyi düşünmek zorunda kalmıştı..."

"Sanırım istenmeyen bir yabancı demek istedin," dedi Wotton.

Bay Pond, zar zor duyulan bir gulp sesiyle bir istiridyeyi daha mideye indirip sözüne devam etti: "...istenen bir yabancının sınır dışı edilmesi... üstelik, ortaya çıkan güçlüklerin gerçekten oldukça aşılamaz olduğu anlaşılmıştı. Sizi temin ederim, söz konusu garip durumu, mükemmel, uygun terimlerle tanımlıyorum. Burada bir şey sorgulanacaksa, 'istenen'den ziyade 'yabancı' kelimesi olmalı. Bu kişi bir bakıma, son derece istenen bir yerli olarak da tanımlanabilirdi."

"İstiridyeler," dedi Gahagan kederle. "Zihin hâlâ derin derin istiridye olayını düşünmekte. Çok istenen yerlilerden oldukları kesin."

"İstenmeyen biri idiyse de en azından istenmiş olan biriydi," diye devam etti Pond telaşsızca. "Hayır sevgili Gahagan, 'istenen' derken 'polis tarafından aranan' demek istemiyo-

rum. Hemen hemen herkesin onun kalmasını istediğini kastediyorum, oradan gönderilme zorunluluğunun aşikâr oluşu tam da bu nedenleydi. Onun, tüm ülkelerin istediği bir şey olduğunu söyleyebilirim, kimseye saygısızlık etmeden; veya şairlerin dünyanın arzusu diye tanımladıkları şey. Ve yine de sınır dışı edilmedi. İstenmiş olsa da sınır dışı edilmedi. Tek gerçek paradoks işte bu."

"Demek öyle," dedi Wotton dik dik bakarak. "Demek gerçek paradoks bu."

"Bu vakadan bir şeyler hatırlıyor olmalısın Wotton," diye devam etti Bay Pond. "Birlikte Paris'e gittiğimiz sıralarda olmuştu, hatırlarsan epey hassas bir—"

"Pond Paris'te," diye mırıldandı Gahagan. "Pond'un Pagan Gençliğini yaşadığı zamanlardı, (Swinburne'ün çok güzel bir şekilde ifade ettiği gibi) 'Aşk, onun istiridyesinin incisiyken ve Venüs şaraptan kıpkızıl çıkarken."

"Paris, pek çok başkente giden yolun üzerindedir," diye yanıtladı Pond diplomatik bir mesafeyle. "Neyse, bu küçük uluslararası sorunun tam olarak yaşandığı sahneyi tasvir etmeye gerek yok burada. Bir şekilde, bütün modern savaşlar ve devrimler arasında kaybolmuş monarşinin yerine temsili demokrasiye dayalı cumhuriyetle yönetilen pek çok modern devletten biri olduğunu söylemek yeterli olur. Diğer pek çok benzeri gibi, siyasi eşitliğin kurulmasıyla birlikte, tüm dünya iktisadi eşitlik yüzünden derinden altüst olmuşken, başındaki bütün belaların bitmediğini gören bir devletti. Ben oradayken ulaşım hizmetlerinde, başkentte hayatı durduran bir grev vardı; baştaki hükümet, söz konusu ulaşım hatlarını işleten Kramp adlı bir milyonerin etkisi altında hareket etmekle suçlanıyordu; ve hükümet ısrarla grevin, bazen Tataristan Kaplanı lakabıyla anılan meşhur terörist Tarnowski tarafından gizlice tasarlandığını söylüyordu, bu da krizi daha korkutucu kılıyordu; adamın Doğu Avrupa'da yaşadığı köşesinden sürgüne gönderildikten sonra Batı'da bilinmeyen bir yerde saklandığına, oradan kurduğu komploları her

yere yaydığına inanılıyordu." Ve böylece Bay Pond, o küçük tecrübesini anlatmaya başladı; Gahagan'ın söz kesmeleri ve Pond'un bir şekilde gereksiz kesinlikteki anlatımları bir kenara, olay özünde şöyle bir şeydi.

Pond, o günlerde bu tuhaf başkentte bayağı yalnızdı, zira Wotton, diğer hassas görevi için başka bir yere gitmişti; o şehirde arkadaşı olmayan Pond, kendine birkaç ahbap buldu. Daha sonra çeşitli açılardan oldukça ilginç oldukları ortaya çıkacak olan üç ahbap seçti kendine. Birinci yaklaşımı yeterince sıradan gibi görünebilir, sadece bir kitapçıyla edilen sohbete dayanıyordu; normal koşullarda oldukça sıradan görünen bir esnaftı bu adam, fakat on sekizinci yüzyıl başlarından bilimsel kitapları iyi biliyordu, ki bu dönem Pond'un hobilerinden biriydi. Bunun dışında Bay Huss ağırbaşlı redingotu, yanaklarından çenesinin altına kadar uzanıp patriarkal bir sakal oluşturan antika görünümlü uzun favorileriyle son derece burjuva bir tipti. Dükkânından dışarı adım attığı zamanlarda –ki çok nadir bir şeydi bu– cenazede giyilen türden baca külahına benzer bir şapka takardı. Bilimsel çalışmalar onda bir tür, hem saygın hem insanı bunaltan, durgun ateizmin izlerini bırakmış gibiydi; ancak bunun ötesinde onu sayısız Kıta Avrupalı dükkân sahibinden ayırt edecek hiçbir şey yoktu. Pond'un kendisini bir tür sohbetin içinde bulduğu ikinci adam ise çok daha enerjik ve uyanık, birincisinden daha genç bir dünyaya ait bir tipti, bir kafede tanışmışlardı. Fakat o da son derece ciddi biriydi, devlete gerçekten inanan, faal bir genç devlet memuruydu veya en azından devletin ilkelerine inanan diyelim: İlk önce ilkeler gelir diyen insan türündendi. Grevi, hatta sendikayı kınıyordu; snop olduğundan değil –zira bir işçininki kadar basit bir hayat sürüyordu– serbest sözleşme adını verdiği eski bireyci teoriye gerçekten inandığından. Bu insan tipi İngiltere'de hemen hiç bilinmez, bu teori Amerika'da daha yaygındır. Fakat o tutam tutam siyah saçların arasından fırlayan kelimsi, neredeyse katmanlı alna, o öfkeyle karışık

kaygılı gözlere bakan hiç kimse onun fanatik iyi niyetinden şüphe edemezdi. Adı Marcus'tu ve Cumhuriyet'in ilkelerini, devlet kademelerine yerleşmiş müşavirlerin aracılığı olmadan, büyük bir tatmin duygusuyla denetleyebileceği küçük bir memur pozisyonunda çalışıyordu. Bay Pond'un üçüncü ahbabını fark etmesi, bu ikinciyle bir kafenin önünde sohbet ederken gerçekleşmişti; üçü arasında açık ara farkla en olağanüstüsü oydu.

Bu adam, insan gözünü âdeta mıknatıs gibi kendine çeken bir niteliğe sahipti; Pond kısa süre sonra, bunun sadece kendi gözleri için değil herkesin gözleri için doğru olduğunu fark etti. Öyle veya böyle, adamın sigara tüttürüp sade kahvesiyle Benedict likörünü yudumladığı küçük masasının etrafında hep bir iletişim silsilesi dönerdi. Pond onu ilk gördüğünde, etrafındaki genç adam grubu konuşmalar, gülüşmeler karmaşası içinde orayı terk etmekteydi, sırf konuşma hatırına geçerken masasının yanında takılıp kalmış gibi bir halleri vardı. Bir an sonra, bir dizi sokak çocuğu adamın yalnızlığını istila ederek kahvesine koymadığı şeker parçalarını topladı; sonra asık suratlı, irikıyım bir işçi gelip onunla diğerlerinden çok daha uzun bir süre konuştu. Hepsinden garibi de, böyle ülkelerde evinin dışında pek görülmeyen, her tarafından aristokrasi akan bir bayanın, arabasından çıkıp bu tuhaf beyefendiye resmen dik dik bakmaya başlaması, biraz sonra da arabasına binmesi oldu. Sırf bunlar, Pond'u söz konusu şahsa bakmaya yöneltmiş olmalıydı; fakat aslında, şu veya bu sebeple bu adama birincisinden daha büyük bir merakla baktığı kesindi.

Adam kocaman beyaz bir şapka takmıştı, oldukça pejmürde bir lacivert takım giymişti, uzun, kemerli bir burnu, sivri bir uç oluşturacak şekilde taranmış solgun sarı sakalı vardı. Uzun, kemikli ama zarif elleri, bir parmağında da yalıçapkını renginde taşlı bir yüzük vardı: Oldukça kılıksız görüntüsündeki tek lüks emaresi. Ve bir de o, beyaz şapkanın gri gölgesinde, taşın rengine benzer mavilikte parıldayan gözleri. Pozisyonunda

ehemmiyet arz eden hiçbir şey yoktu; kafenin önünde değil de dış duvarının önünde, yangın çıkışının hemen oradaki sarmaşığın altında oturuyordu. Etrafında kümelenen küçük kalabalıklara rağmen, ara ara aslında yalnız kalmayı tercih ediyormuş gibi tuhaf bir havası vardı. Pond adamı sordu soruşturdu, neden sonra adını sordu; ancak yaygın olarak M. Louis adıyla bilindiği dışında bir şey öğrenemedi; bu onun gerçek soyadı mıydı yoksa bir tür yabancı soyadından yapılan bir uyarlama mıydı veya tuhaf, eksantrik popülaritesi herkesin onu ilk adıyla çağırmasına mı neden olmuştu, pek açıklığa kavuşturamadı.

"Marcus," dedi Bay Pond genç ahbabına, "bu adam kim?"

"Onu herkes tanır ve kimse kim olduğunu bilmez," diye yanıtladı Marcus biraz kulağı tırmalayan bir sesle. "Ama kesinlikle gidip öğreneceğime emin olabilirsiniz."

Onlar böyle laflarken, grevciler ve yaygaracılar tarafından parlak kızıl kâğıda basılmış devrimci gazeteyi dağıtan kişiler, kafenin önündeki kalabalıktan kendilerine ciddi sayıda alıcı bulmuş, satmaktaydı; böylece kara birlik, kan kırmızı lekelerini hızla etrafa saçmaktaydı. Bazıları gerçekte gazeteye sadece alay etmek için göz atıyordu, bazılarıysa mesafeli bir merakla, belki sadece birkaç kişi gerçek sempatizanlara özgü saygıyla. Belirli bir tarafsızlıkla, fakat görünürde kesin bir itiraz sergilemeden okuyanlar arasında sakallı, mavi taş yüzüklü bir beyefendi de vardı: M. Louis.

"Güzel," dedi Marcus kararmakta olan bir çehreyle. "Bırakınız yapsınlar. Bu sanırım onların son şansı."

"Neden, ne demek istiyorsunuz?" diye sordu Pond.

Marcus'un çehresi daha da kırıştı, sıkıntılı bir hal aldı; sert ve hayli mesafeli bir tavırla uzun bir yanıt verdi: "Ben şahsen tasvip etmediğimi söylemek zorunda hissediyorum kendimi. Cumhuriyet'in liberal ilkeleriyle gazetelere baskı uygulamasını nasıl uzlaştıracak bilemiyorum. Fakat bu gazeteye baskı uygulayacakları muhakkak. Epey bir kışkırtılmışlar. Başbakanın kendisinin gerçekte baskıdan hoşlandığına inanmıyorum; öte yandan İçişleri Bakanı küçük öfkeli bir şeytan ve

genelde kendi bildiğini okur. Öyle veya böyle, bu insanların bürolarını yarın polis basacak ve bu, muhtemelen son sayısı olacak gazetenin."

M. Marcus, ertesi sabah oluşan genel durum düşünülürse, gerçek bir kâhin olduğunu kanıtlayacaktı.

Görünen o ki gazete bir sayı daha çıktı; fakat bir yerlerde sergilenmiş bile olsa başarıyla dağıtılamadı, zira polis bu sayının sağda solda bulduğu bütün kopyalarına el koydu ve kafenin önünde, suçsuz bir şekilde, pirüpak oturan siyahlar içindeki burjuvazinin üzerine tek bir kan lekesi sıçramadı; yangın çıkışının orada, sarmaşığın altındaki köşesinde oturmuş, bu değişiklik karşısında kılı kıpırdamadan kanlı gazetenin bir kopyasını okumakta olan M. Louis hariç. Etrafındaki kişilerden bazıları onu hafiften şüpheyle süzmekteydi; Pond'un dikkatiniyse özellikle, yakındaki bir masaya oturmuş, kızıl gazetenin okurunu yaman bir şüpheyle süzmekte olan, siyah silindir şapkası, beyaz favorileriyle kitapçı Bay Huss çekti.

Marcus ile Pond, her zamanki masalarının yanındaki sandalyelere oturdu; onlar tam bu işi yaparken, hızlı adımlarla sokakları temizleyerek ilerleyen bir polis birliği sökün etti. Onlardan daha da öfkeli bir hızla yanlarında yürüyen, şemsiyesini süvari kılıcı gibi sergileyen, devlet nişanı taşıyan, kibirli bıyıklı, bodur, köşeli bir adam vardı. Bu yüce şahsiyet büyük militan, İçişleri Bakanı Doktor Koch idi; polis baskınının bizzat başındaydı ve fıldır fıldır dönen gözleri bir anda kalabalık kafenin köşesindeki tek kızıl noktayı fark etti. Gelip M. Louis'nin karşısına dikilip resmigeçitteymiş gibi bağırdı:

"Bu gazeteyi okumanız yasak. Doğrudan suça teşvik var o gazetede."

"Peki öyleyse," diye sordu M. Louis efendice, "bu elim olguyu okumazsam nasıl keşfedebilirim?"

Sesindeki nazik tonda bir şeyler, garip bir nedenden ötürü İçişleri Bakanı'nın, deyim yerindeyse şalterlerini attırdı. Şemsiyesini kafedeki adama doğru sallayarak, herkesin fark edebileceği bir şiddetle bağırıp çağırmaya başladı:

"Tutuklanabilirsiniz, sınır dışı edilebilirsiniz ve neden biliyor musunuz? Şu kanlı saçmalık yüzünden değil. Onurlu yurttaşların arasında ayırt edilmek için şu kızıl paçavraya ihtiyacınız yok."

"Benim kendi günahlarım da kızıl olduğundan," dedi öteki usulca başını eğerek, "buradaki mevcudiyetimin skandalı gerçekten de büyük bir skandal. Peki beni neden tutuklamıyorsunuz o halde?"

"Tutukluyor muymuşuz, bekleyin de görün," dedi bakan dişlerini gıcırdatarak. "Neyse ki, böyle bir numarayla bizi yolumuzdan alıkoyamaz, toplum mekanizmasının bir bütün olarak işlemesini engelleyemezsiniz. İlerleme tekerlerinin yol üzerindeki böyle pis, paslı, küçük bir kırmızı çivi yüzünden durmasına izin vereceğimizi mi zannediyorsunuz?"

"Peki sizin bu dediğiniz türden ilerlemenin tekerlerinin," diye yanıtladı beriki sert biçimde, "yoksulların belini bükmekten başka şey yaptığını düşünüyor musunuz? Hayır, ben sizin devletinizin bir yurttaşı olma şerefine nail olmadım; açlıkla tehdit ederek savaş açmış olduğunuz, sokak köşelerinde dikilen o mutlu, neşeli, besili, varlıklı yurttaşlardan biri olamadım. Ayrıca ben herhangi bir yabancı devletin tebaası da değilim, dolayısıyla beni kendi ülkeme gönderme konusunda oldukça garip bir güçlükle karşılaşacaksınız."

Bakan öne doğru hiddetli bir adım attı ve durdu. Sonra, bir anda karşısındakinin varlığını toptan unutmuşçasına bıyıklarını burarak, polis birliğinin peşi sıra yürüdü gitti.

"Burada birden çok gizem var gibi geldi bana," dedi Bay Pond dostuna. "Birincisi, neden sınır dışı edilmesi gereksin? İkincisi, neden sınır dışı edilmemeli?"

"Bilmiyorum," dedi Marcus ve kaşlarını çatarak oturduğu yerde dikildi.

"Gelgelelim," dedi Bay Pond, "bu adamın kim olduğuna dair bir tür düşünce geliştirmeye başladım."

"Evet," dedi Marcus karanlık bir tonda, "ben de ne olduğuna dair bir düşünce geliştirmeye başladım. Pek hoş bir dü-

şünce değil, o ayrı." Sonra aniden, uzun adımlarla masadan uzaklaşıp tek başına sokakta kayboldu.

Bay Pond derin düşüncelere dalmış vaziyette oturduğu yerde kaldı. Birkaç dakika sonra kalktı, kitapçı ahbabı, mükemmel Huss'ın halen bir şekilde karanlık bir görkemle oturmakta olduğu masaya yöneldi.

Pond kalabalık kaldırımdan geçerken arkasında kalan, alacakaranlığın yayıldığı sokakta bir gümbürtü koptu ve büyük, gri grevci kalabalığının, bürolarını biraz önce basmış olan polisin peşinden toplu halde yürüdüğünü fark etti. Fakat kopan çığlığın nedeni daha özel, hatta kişiseldi. Yarı aç yarı tok kalabalığın alaycı gözleri, kafenin önünde oturan saygın insanlardan oluşan karanlık, kibar kalabalığın üzerinde gezindi ve bir an yasaklanmış olan gazetelerinin yokluğunu fark etti; sonra bu gözler aniden, sükûnetinde en ufak bir değişim olmaksızın okumaya devam eden M. Louis'nin ellerinde gazetenin uçuşan sayfalarının o bildik kızıl alevini gördü. Grevcilerin hepsi kaskatı durup bir ordu selamı çaktı; ardından, kızıl paçavraya sadık kalan tek adamın karşısında dizilen bu grup büyük bir bağırtı kopardı; sokak lambaları, küçük ağaçlar titredi âdeta. M. Louis ayağa kalktı, alkışlayan kalabalığın karşısında ağırbaşlı bir şekilde eğilerek selam verdi. Bay Pond ise kitapçı ahbabının karşısında oturduğu yerden o favorili yüzü ilgiyle incelemekteydi.

"Eh," dedi Bay Pond, "şuradaki arkadaş, pek yakında devrimci partinin lideri olacağa benzer."

Bu yorumun Bay Huss üzerinde epey tuhaf bir tesiri oldu; biraz rahatsız gibi bir tonda, "Hayır, hayır," diyerek konuşmaya başladı; karışan yüzünü toparladı ve olağanüstü bir kesinlikteki şu kısa cümleler dizisini sarf etti:

"Ben şahsen burjuvayımdır, şu ana kadar siyasetten uzak durdum. İçinde bulunduğumuz koşullarda süregiden hiçbir sınıf savaşına dahil olmadım. Kendimi ne proletaryanın itirazlarıyla ne de kapitalizmin mevcut durumuyla ilişkilendirecek bir sebep görebiliyorum."

"Ya," dedi Bay Pond, gözlerinde belli bir anlayışın izleri belirmişti. Bir an sonra, "En içten özürlerimi kabul edin ihtiyar dostum. Sizin komünist olduğunuzu bilmiyordum."

"Ben hiçbir şekilde böyle bir itirafta bulunmadım," dedi Huss heyecanla, sonra aniden, "birinin beni ele verdiğini söylemek üzeresiniz," diye ekledi.

"Sözleriniz ele veriyor sizi, Galileo gibi," dedi Pond. "Her tarikat kendi dilini konuşur. Bir insanın ben Budist değilim deme biçiminden Budist olduğunu anlarsınız. Beni ilgilendirmez gerçi ve tek bir kimseye dahi söylemeyeceğim, yani siz istemezseniz. Tek söylemek istediğim, şuradaki adamın grevciler arasında çok popüler olduğu ve hareketin başına geçebileceği."

"Hayır, hayır, hayır," diye bağırdı Huss iki yumruğunu masaya indirip. "Asla, asla başına geçemez hareketin! Beni anlamalısınız! Biz bilimsel bir hareketiz. Ahlaki değil. Doğru olsun yanlış olsun tüm burjuva ideolojilerinden bıktık. Biz realpolitikiz. Marx'ın programını destekleyen her şey kendi başına iyidir. Marx'ın programını engelleyen her şeyse şeytanidir. Fakat bazı sınırlar var. Öyle kepaze adlar var ki, öyle kepaze insanlar var ki, her zaman Parti'nin dışında tutulmak zorundalar."

"Birisi öyle kötücül ki, Bolşevik bir kitapçıda bile uyumakta olan ahlak duygusunu uyandırdı mı demek istiyorsunuz," dedi Pond. "Neden, ne yaptı ki?"

"Sorun sadece ne yaptığı değil, ne olduğu," dedi Bay Huss.

"Böyle söylemeniz enteresan," dedi Pond. "Zira ne olduğuna dair bir tür tahminde bulundum şu an."

Paltosunun cebinden bir gazete kupürü çıkarıp ötekinin önüne itti, öylesine aklına gelmiş gibi, "Terörist Tarnowski'nin şimdilerde sadece bu ülke genelinde değil, özellikle bu başkentte grev kışkırtıcılığı yaptığı dikkatinizi çekmiştir. Eh, şu beyaz şapkalı dostumuz bana o eski kurtlardan gibi geldi," dedi.

Huss masada hafiften tempo tutmaya devam ediyordu. Belli belirsiz, "Asla, asla lider olmamalı," diye homurdandı.

"Peki ya lider oysa?" dedi Pond. "Besbelli onda bir tür o eski liderlik alışkanlıklarından var, bir tür otorite jesti. Tamı

tamına Kaplan Tarnowski'nin muhtemel hareket biçimine uygun hareket etmiyor mu sizce de?"

Bay Pond kitapçıyı şaşırtmayı ummuş olabilir, fakat şaşıran Bay Pond oldu. Kitapçı üzerinde öyle bir etki yaratmıştı ki burada şaşırma gülünç ölçüde yetersiz bir tanım olurdu. Bay Huss doğruldu, taş bebek gibi dimdik oturur pozisyona geçti; fakat o oyma taştan görüntünün yüzündeki değişim sarsıcıydı. Yalnız başına bir masada otururken aslında şeytanla yemek yediğini fark eden bir adamın korkunç hikâyesine falan benziyordu durum.

"Tanrım," dedi ateist, sonunda usul, zayıf, hayli tiz bir sesle, "yani siz onun Tarnowski olduğunu düşünüyorsunuz!" Bu cümleyle birlikte silindir şapkalı kitapçı aniden bir kuru kahkaha tufanına boğuldu, baykuştan çıkan kasvetli seslere benziyordu gülüşü, acı, monoton ve görünüşe göre kontrolsüzce, sonsuza dek tekrar edecek bir ses.

"Peki," diye kahkahasını kesti Pond, ufak ufak çileden çıkıyordu, "Tarnowski olmadığını nereden biliyor olabilirsiniz?"

"Çünkü Tarnowski benim," dedi kitapçı ani bir itidalle. "Siz casus olmadığınızı söylüyorsunuz. Fakat isterseniz bana ihanet edebilirsiniz."

"Sizi temin ederim Majesteleri," dedi Bay Pond, "ben casus değilim, daha da kötüsü dedikoducu bile değilim. Pek konuşkan olmayan bir turistim sadece, gezgin hikâyeleri anlatmayan bir gezgin. Her şey bir yana, önemli bir ilke konusunda aydınlanmamı sağladığınız için siz Majestelerine bir borcum var. Daha önce o ilkeyi hiç bu kadar sarih bir biçimde görmemiştim. İnsan her zaman tamı tamına kastettiği şeyi söyler, özellikle de onu saklamaya çalıştığında."

"Sanırım," diye gözlemini beyan etti beriki, gırtlaktan gelen çoook yavaş bir sesle, "bu sizin paradoks dediğiniz şey oluyor."

"Aaa, bari siz öyle demeyin," diye sızlandı Bay Pond. "İngiltere'de herkes diyor zaten. Üstelik yemin ederim, ne anlama geldiğine dair en ufak fikrim yok."

"Ama bu durumda," dedi Bay Pond kendi kendine, "o beyaz şapkanın altındaki adam kim Tanrı aşkına? Hangi suçu işledi? Hangi suç için tutuklanmış veya sınır dışı edilmiş olabilir? Ve aynı şekilde hangi suç için tutuklanamaz veya sınır dışı edilemez?"

Pond ertesi sabah muhteşem bir güneş ışığı altında yine o kafedeki küçük masasına oturmuş, vakada ortaya çıkan yeni güçlükler üzerine derin düşüncelere dalmıştı. Güneş, yakınlarda Bolşevik gazetenin kan lekeleri misali belirdiği epey kasvetli, hatta kapkara görünen sahneye bir tür altın neşe saçmaktaydı. En azından toplumsal anlamda, grevin kendisi olmasa da fırtına bulutları kaybolmuşa benzerdi; başkaldırı tehdidi köşeye sıkıştırılmış, sokağın aşağısına polis konuşlandırılmıştı; fakat huzurlu güneş ışığı altında zararsız oyuncak ağaçlara, boyalı sokak lambası direklerine benziyorlardı. Bay Pond, bir İngiliz'in bazen salt yurtdışında olmakla hissettiği müphem zindelik duygusunun irrasyonel bir şekilde geri döndüğünü hissetti; Fransız kahvesinin kokusu, bazılarının çayır veya deniz kokusu duyduğundakine benzer bir his uyandırmıştı onda. M. Louis pek hoş olan, sokak çocuklarına şeker dağıtma hobisine kaldığı yerden devam etmekteydi ve şeker pancarı küplerinin tam da şekilleri Bay Pond'un pek hoşuna gitmişti. Sanki o sahneye çocuklardan birinin gözlerinden bakıyormuş gibi belli belirsiz bir duygu içerisindeydi. Kaldırıma konuşlanmış olan jandarmalar bile onu düpedüz anlamsız bir şekilde eğlendiriyordu: Eğlenceli bir kukla tiyatrosundaki bebeklere veya mankenlere benziyorlardı; yüksek başlıkları, bir Bay Punch Bayan Judy* kukla gösterisindeki kilise görevlisinin sönük hatırasını getirmişti geçmişten. Bu renkli komedinin tam göbeğinde, politik püriten olarak kukla gösterilerine falan inanmadığını capcanlı bir şekilde sergileyen yüzüyle M. Marcus'un dimdik figürü belirdi.

* İngiliz geleneksel kukla tiyatrosu. Punch adlı kargaburunlu, kambur bir adam ile Judy adlı karısı ana karakterlerdir. Punch elindeki sopasıyla oyundaki diğer karakterlere sürekli vurur. (ç.n.)

"Hımm," dedi, Pond'a bir tür dizginlemeye çalıştığı öfkeyle ters ters bakarak, "sanırım onun hakkındaki hakikati tahmin ediyorum."

Pond nezaketen hal hatır sordu, karşılığında da beklenmedik çirkinlikte alaycı bir gülüş aldı.

"Her yerde selamlarla, gülüşlerle karşılanan bu ne biçim bir adamdır?" diye sordu Marcus. "Herkesin sürekli böyle kibar, böyle muhabbetle karşıladığı bu adam kimdir? Kimdir Halkın bu cömert Dostu? Kimdir Yoksulun böylesine kutsal Babası? Sınır dışıymış! Böyle herifler darağacına gönderilmeli."

"Korkarım ben hâlâ bir şey anlamadım," diye yanıtladı Pond uysalca, "tek anladığım, bir nedenden ötürü sınır dışı bile edilemiyor."

"Böyle güneşin altında oturmuş çocuklarla oynarken ne kadar da babacan görünüyor, değil mi? Dün gece ortam daha karanlıktı ve ben onu daha karanlık bir iş üzerinde yakaladım... İlk önce şunu bir dinleyin. Dün akşam, gün daha yeni batmıştı, bana sorarsanız kafede yalnızdı; beni gördüğünü sanmıyorum, ayrıca görse umursar mıydı, onu da bilmiyorum. Siyah, perdeleri sımsıkı kapalı bir araba yanaştı, içinden daha önce görmüş olduğumuz o bayan indi, son derece havalı bir bayan, öte yandan, göründüğü kadar zengin olmadığını düşünüyorum. Bu adamla bir görüşmesi oldu, resmen şu çamurlu kaldırımda adamın karşısında diz çöktü, yalvar yakar bir şeyler istiyordu, beriki öylece oturup gülümsüyordu. Bir bayanın, karşısında ayaklarına kapanışını izleyip sadece şeytan gibi sırıtan ve başından şapkasını bile çıkarmayan ne tür bir adamdır? Toplum içinde Sultan havalarına girip herkesin onun karşısında gülümseyeceğine, ona kibar davranacağına emin olan, ne tür bir adamdır? Hayvanların en hayvanıdır bence."

"Basit bir dille ifade etmek gerekirse," dedi Bay Pond, "bir şantajcı olduğu için tutuklanmalı demek istiyorsunuz. Aynı zamanda şantajcı olduğu için tutuklanamaz diyorsunuz."

İlk defa Marcus'un öfkesi bir tür, hani neredeyse utanca varan mahcubiyetle karışık bir hal aldı. Sert bakışlarını masaya indirmişti.

"Şüphesiz fark etmişsinizdir," diye devam etti Pond uysal bir sesle, "ikinci çıkarım, oldukça hassas unsurlar içeren birtakım tahminler içermekte, özellikle de, tabiri maruz görün, sizin pozisyonunuzdaki bir adam için."

Marcus, öfkeye boğulmuş bir sessizlik içerisinde bekledi, sonunda kontrolünü kaybetmiş gibi büyük bir öfkeyle patladı: "Yemin ederim Başbakan yüzde yüz dürüst bir insandır."

"Sizi Başbakanla ilgili herhangi bir skandal dedikodusuyla," dedi Bay Pond, "eğlendirmek istediğimi sanmıyorum."

"Ve şu küçük doktorun gerçekten bu işin içinde olduğuna inanamıyorum," diye devam etti Marcus vahşi bir sesle. "Dilinin dolaşmasına, öyle kindar olmasına neden olan tek şeyin hep samimiyet olduğunu düşünmüşümdür. Bütün bu olan bitenin ortasında ben sadece düzgün davranmak istedim."

"Bütün bu olan biten derken?" diye sordu Bay Pond.

Marcus oturduğu yerden kocaman ani bir dirsek hareketiyle döndü: "Off, anlamıyorsunuz."

"Bilakis," diye yanıtladı Pond. "Anladığımı düşünüyorum."

Uzun bir sessizliğin ardından Pond sözlerine kaldığı yerden devam etti:

"Sizin bizzat mükemmel ölçüde şerefli, alicenap bir insan olduğunuza dair iğrenç hakikati anlıyorum, ayrıca sizin kendi sorununuz, çözülmesi son derece zor bir sorun. Sizi temin ederim ben sizinle alay edecek adam değilim. Sizin sadakat yemini ettiğiniz Cumhuriyet'tir, eşitlik ve adalet düşüncesidir; sadakat sergilediklerinizde bunlar oldu."

"Ne düşünüyorsanız açıkça söyleyin," dedi Marcus kasvetle. "Siz şimdi benim sadece alçağın tekinin çıkıp şantaj yapabileceği bir madrabazlar çetesine hizmet ettiğimi mi söylüyorsunuz?"

"Hayır, şu an bunu itiraf etmenizi istemeyeceğim sizden," diye yanıtladı Pond. "Şimdilik sadece başka bir soru sormak isterim. Grevcilere sempati duyan, hatta kalben sosyalist olan bir adam tahayyül edemiyor musunuz?"

"Şey," dedi Marcus, gergin bir konsantrasyon içerisinde, "sanırım böyle bir şey tahayyül edilmeli. Sanırım, bir insan toplumsal sözleşmeye dayalı cumhuriyetin, serbest sözleşmelere de üstün gelebileceğini savunabilir."

"Teşekkür ederim," dedi Bay Pond tatmin duygusuyla, "benim istediğim tam da buydu işte. Bu söylediğiniz Pond'un Paradoks Yasası'na önemli bir katkı, kendimi böyle şakacı bir tarzda ifade etmeme izin verirseniz. Peki öyleyse şimdi gidip M. Louis ile iki çift laf edelim."

Hayretler içerisindeki memurun karşısında ayağa kalktı, görünüşte adamın, hızla kafeden geçip yürüyen Pond'un arkasından yürümek dışında bir seçeneği yoktu. Birkaç neşeli, konuşkan genç adam da tam o sırada M. Louis'nin yanından ayrılmaktaydı; adam boşalan sandalyeleri göstererek yeni gelenleri kibarca buyur etti. Arkalarından, "Genç dostlarım, bir şekilde sosyalist görüşleriyle yalnızlığıma neşe katıyor böyle işte," gibi bir şeyler söyledi.

"Genç dostlarınızla pek aynı fikirde olduğumu söyleyemeyeceğim," dedi Marcus ters bir şekilde. "Serbest sözleşmeye inanacak kadar eski kafalıyım."

"Sizden daha yaşlı biri olarak ben şahsen serbest sözleşmeye belki daha çok inanıyorum," dedi M. Louis gülümseyerek. "İster-beğen-ister-beğenme tarzı sözleşmenin serbest sözleşme olmadığına dair o çok, çok eski yasa ilkesini hatırlayın. Ve açlıktan ölen bir adamla dünyanın bütün yemeklerine sahip olan bir adam arasındaki pazarlığın ister-beğen-ister-beğenme tarzı bir sözleşme olmadığını söylemek ikiyüzlülüktür." Yangın çıkışına bir bakış attı, yukarıdaki çok yüksek tavanlı tavanarasının balkonuna çıkan bir merdiven vardı. "Ben şu tavanarasında oturuyorum, daha doğrusu şu balkonda. Balkondan düşüp bir direğe asılı kalsam, düştüğüm yer

merdivenlerden çok uzak olsa, merdiveni olan biri bana yüz milyon frank ver seni kurtarayım dese, adamın merdivenini kullanıp sonra, canın cehenneme, yüz milyon frankı da unut, desem ahlaken oldukça doğru bir yerde olurum. Gerçekten de, cehennem bu sahnenin çok dışında bir şey olmaz; çünkü çaresiz durumdaki bir kişiye, eldeki bir avantajı zorla kabul ettirmeye çalışmak bir adaletsizlik günahıdır. Eh, tüm o yoksul insanlar çaresiz durumda; hepsi aç bilaç direklerin üzerine asılı. Kolektif olarak pazarlık etmeyeceklerse hiç pazarlık etmesinler daha iyi. Siz sözleşmeyi desteklemiyorsunuz, aslında bütün sözleşmelere karşı çıkıyorsunuz, zira sizinki gerçek bir sözleşme falan olamaz."

Sigarasının dumanı balkona doğru yayılırken Bay Pond gözüyle onu takip etti ve hepsi de son derece külüstür görünümlü, karyola benzeri bir şey, bir örtü ve eski bir aynayla donatılmış balkona ulaştı. Balkondaki tek diğer nesne ise, hani şu tuhaf şeyler satan dükkânlarda görülebilecek türden tozlu, eski, haç kabzalı bir kılıçtı. Bay Pond bu son nesneye epey bir merakla baktı.

"Size bir şey ikram etmeme izin verin," dedi M. Louis nezaketle. "Bir kokteyl veya benzeri bir şey ister misiniz? Ben tercihimi küçük bir kadeh Benedict liköründen yana kullanacağım."

Sandalyesinde garsona doğru döndüğünde kafe silah sesiyle çınladı ve önündeki küçük kadeh paramparça oldu. İçkiye denk gelen kurşun içeni birkaç santimle ıskalamıştı. Marcus dehşetle etrafına bakındı; kafe bomboştu, çünkü saat epey geç olmuştu, görüş alanında, dışarıda dikilen jandarmanın dimdik sırtı dışında hiç kimse yoktu. Fakat Marcus korkudan bembeyaz kesildi, zira M. Louis tek bir küçük, acayip harekette bulunmuştu ve hareketinin herhangi bir anlamı var idiyse, bu sadece polisin bir anlığına dönüp ateş etmiş olabileceğiydi.

"Belki de haydi beyler herkes yatağa şeklinde küçük bir uyarı," dedi M. Louis neşeyle. "Yangın merdiveninden çıkıp

şu balkonda uyuyorum. Hekimler de açık havada uyumanın şifahi yönlerinden bahseder. Eh, benim halkım da hep elâlemin ortasında uyumuştur, pek çok serseri de öyle yapıyor, değil mi? İyi geceler beyler."

Çevik bir şekilde merdivenleri ikişer ikişer çıktı ve diğerlerinin şaşkın bakışları altında ferah bir geceliği üzerine geçirip uyku hazırlıklarına başladı.

"Pond," dedi Marcus, "bir anlamsızlıklar kâbusunun içindeyiz."

"Hayır," diye yanıtladı Pond, "bilakis ilk defa her şey bir anlam kazanmaya başladı. Ne aptalmışım, fakat sonunda tüm bunların ne anlama geldiğini çözmeye başlıyorum." Bir an dalıp gitti, sonra özür diler gibi sözüne kaldığı yerden devam etti:

"Pond Yasası'yla ilgili aptalca yaklaşımıma bir kez daha atıfta bulunacağım müsaade ederseniz. Sanırım şu an oldukça faydalı bir ilke keşfettim. Şöyle ki: İnsanlar, çeşitli nedenlerle, tamamen kendilerine ait olmayan ilkeleri savunabilir; çakma bir tartışmada şaka olarak veya meslek icabı, mesela avukatsanız, ya da salt, ihmal edilen, vurguya ihtiyaç duyan bir şey hakkında abartma dürtüsüyle; sadede geleyim, bu işi ikiyüzlü bir şekilde yapanlar veya para aldıkları için yapanlar vardır. Bir insan kendisine ait olmayan ilkeleri savunabilir. Fakat bir insan kendisine ait olmayan ilkelerden hareketle bir şeyi savunamaz; benimsediği ilk ilkeler, ister safsata ister savunuculuk amaçlı olsun, muhtemelen kendi ilk temel ilkeleri olacaktır. Tam da kullandığı dil kendisini ele vermesine neden olacaktır. Şu Bolşevik kitapçı burjuva olduğunu öne sürdü, halbuki burjuvadan söz eden bir Bolşevik gibi konuşuyordu. Sömürüden, sınıf savaşından dem vurdu. Aynı şekilde, siz de kendinizi bir sosyalist olarak tahayyül etmeye çalıştınız, fakat bir sosyalist gibi konuşmadınız. Bizim ihtiyar Rousseau gibi Toplumsal Sözleşme'den dem vurdunuz. Şimdi dostumuz M. Louis'ye bakalım: Grevcilere, hatta sosyalistlere duyduğu sempatiyi savundu. Fakat olabilecek en eski, en geleneksel argümanı kullandı, Roma Kanunları'ndan bile

eski bir argüman. İster-beğen-ister-beğenme tarzı sözleşme* fikri, Leo kadar eskidir, XIII. Leo'dan kat kat daha eskidir. Dolayısıyla, sizin Rousseau'nuzdan, Devrim'inizden de eski bir şeyi temsil ediyor o. Sarf ettiği beşinci kelimeden sonra onun romanslardaki şantajcı alçaklardan olmadığını, ama yine de romantik bir insan olduğunu anladım. Ayrıca yasal olarak tutuklanabilirdi, fakat sadece epey garip bir suçtan ötürü. Ve aynı zamanda tutuklanamazdı. Sadece katledilebilirdi.

"Şantaj suçlaması gördüğümüz sahnelerden birine dayanıyor, hani şu bayanın sokakta bunun karşısında diz çöktüğü sahne. Haklı bir şekilde, ülkenizdeki bayanların formalite ve adaba fazlasıyla düşkün olduklarını öne sürdünüz, öyle ki böyle bir hareketi, aşırı ıstırap ve çaresizlik durumu söz konusu değilse, asla yapmazlar. Belki de siz, ortada ancak aşırı bir formalite ve adap durumu olabileceğini düşünemediniz."

Marcus yavaş bir şekilde, "Siz ne halt—" demeye kalmadan Bay Pond zekice bir hamleyle atladı: "Ve tabii kılıç. Kılıç ne işe yarar? Dövüşmek için olduğunu söylemek saçmadır; karşısında dikilen ateşli silahlılara bir ortaçağ kılıcı savuracak hali yok. Mevzu düello olsaydı, bir düello kılıcı bulundururdu, hatta belki iki tane. Kılıçla başka ne yapılabilir? Eh, mesela yutabilirsiniz; bir ara sahiden bu adam acaba sihirbaz mı dedim. Fakat bu iş için fazlasıyla büyük bir kılıç; düşüncesi bile... Mızrak veya ateşli silah ya da savaş baltasıyla yapılamayıp kılıçla yapılabilen nedir? *Accolade* diye bir şey duydunuz mu? Uzun zaman önce bir insan herhangi bir şövalye tarafından şövalye ilan edilebilirdi, fakat modern töreye göre ancak—"

"Ancak," diye söze başladı Marcus, dik dik bakmaya da başlamıştı.

---

* Leonine contract / Leo ile söz oyunu. Leonine contract: Tek tarafın tüm avantaja ve güce sahip olduğu, diğer tarafın her şeyi kabul etmek zorunda olduğu sözleşme. İster-beğen-ister-beğenme diye karşılanmıştır. (ç.n.)

"Ancak bir Kral tarafından," dedi Pond ve genç Cumhuriyetçi bu meydan okuma karşısında ok gibi fırladı.

"Evet," diye devam etti Pond, "Kral aranıza sızmıştı. Sizin suçunuz değil. Cumhuriyetler, Cumhuriyetçiler sizin gibi onurlu insanlar olursa yolunda gider; fakat siz olmadıklarını... itiraf ettiniz ve o da elâlemin ortasında yatmakla ilgili şeyler söylerken kastettiği de buydu. Bilirsiniz, eski zaman kralları gerçekten öyle yapardı. Fakat onun başka bir gerekçesi vardı. Tek, gerçek bir korkusu vardı; onu gizlice sınır dışı edebilirler diye korkuyordu. Teknik olarak onu sınır dışı edebilirlerdi elbette; tüm o Cumhuriyetlerin, ortamda hâlâ bulunan Kralcı talepleri olan insanlara karşı yasaları var. Fakat o işi elâlemin ortasında yaparlarsa kendini ifşa edebilirdi ve—"

"Neden elâlemin ortasında yapmıyorlar o zaman?" diye patladı Cumhuriyetçi.

"Politikacılar çok şeyden anlamaz, fakat politikacılar politikadan anlar," dedi Pond düşünceli bir tonda. "Yani, kalabalıklar ve toplumsal hareketler üzerindeki anlık etkisinin ne olabileceğini bilirler demek istiyorum. Bir şekilde aranıza sızdı ve kim olduğunu anlamalarına kalmadan bir özel popülarite kampanyası başlattı. Bir defa popüler oldu mu, çaresiz duruma düştüler. Nasıl çıkıp 'Evet, o popüler biri, halkın ve yoksulun yanında; gençler onun liderliğini kabul ediyor, fakat o Kral, dolayısıyla gitmek zorunda,' diyebilirlerdi? Tüm dünyanın şu yanıtı vermeye korkunç ölçüde yakın olduğunu biliyorlardı: 'Evet, o Kral ve Tanrı'nın emriyle kalmak zorunda.'"

Bay Pond bu hikâyeyi bir şekilde oldukça uzatarak, üstelik klasik söyleyişle anlattı; hikâyesinin sonuna geldiğindeyse istiridyelerini bitirmişti. Düşünceli bir ifadeyle kabuklara bakarak sözlerine şunları ekledi: "Elbette toplum dışına itilmenin anlamını hatırlarsınız. Eski Atina'da bazen bir adam sırf önemli biri olduğundan sürgün edilirdi ve oylar, istiridye kabuklarıyla sayılırdı. Bu olayda da, bu adam önemli biri olduğu için sürgün edilmeliydi, fakat öylesine önemliydi ki bu önem kimseciklere söylenemedi."

Âşıkların Yüzüğü

"Daha önce de söylediğim gibi," diye gözlemini dile getirdi Bay Pond, o sarih ama hayli uzun söylevlerinden birinin sonuna doğru, "şurada gördüğün dostumuz Gahagan son derece dürüst bir adamdır, lakayt, gereksiz yalanlar söyler. Fakat tam da bu dürüstlüğü—"

Yüzbaşı Gahagan eldivenli elini, herhangi birinin söylediği herhangi bir şeyi nazikçe kabul ederim ben gibisinden salladı; paltosuna gösteriş amaçlı bir çiçek iliştirmişti ve o gün sıradışı bir şekilde neşeli görünüyordu. Küçük topluluğun üçüncü kişisi olan Sir Hubert Wotton ise oturduğu yerde dikleşti. Zira kelimelerin akışını yorulmak bilmez, zekâ dolu bir ilgiyle takip etmekteydi; Gahagan'ın ise, ışıl ışıl bir hali olsa da kafası bir şekilde başka yerlere gitmiş gibiydi; ve bu aniden gelen saçmalıklar Sir Hubert'ın her zaman oturduğu yerde dikleşmesine neden olurdu.

"Bir daha söyle bakalım," dedi, ses tonunun sarkastik olmadığı söylenemezdi.

"Kesinlikle yeterince açık bence," diye açıkladı Bay Pond. "Gerçek bir yalancı; lakayt, gereksiz yalanlar söylemez. Dostumuz zekice, gerekli yalanlar söyler. Gahagan'ın bir zamanlar bize bir değil, her biri bir öncekinden büyük tam altı deniz yılanı gördüğünü söylemesine gerek yoktu mesela; bu sürüngenlerden her birinin sırasıyla bir sonrakini tamamen yuttu-

ğu, en sonuncusunun da gemiyi yutmak üzere ağzını açtığı da gereksiz bir bilgiydi: Hele bunun çok ağır bir yemeğin ardından kocaman bir esneme olduğu, hemen ardından canavarın uykuya daldığını da eklemesi. Esneyen yılanın içindeki yılan, uyuyan yılanın içindeki yılan şeklinde sergilenen matematiksel simetri konusuna fazla takılmayacağım; bu sistemde sadece en küçük yılan yemek yemez, dolayısıyla yiyecek bir şeyler bulmak üzere yola düşer. Demek istediğim şu: Gahagan'ın bize bu hikâyeyi anlatması gerekmiyordu. Hiç de zekice bir hikâye değil bu. Ona dünyevi kazançlar kazandırma ihtimali pek olmayan bir hikâye, bilimsel araştırmaları için ödül, terfi falan kazandıracak bir şey de değil. Nedendir bilmem, resmi bilim camiası, her türlü hikâyeye karşı önyargılıdır, tek bir deniz yılanıyla ilgili olanlara bile, üstelik bu haliyle anlatının kabul edilme ihtimali düşük.

"Başka bir örnek: Yüzbaşı Gahagan'ın, Broad Kilisesi misyonerlerinden olduğu ve Anglikan Kilisesi karşıtlarının kürsülerinde, sonra Müslümanların camilerinde, sonra Tibet manastırlarında seve seve vaaz verdiği, ayrıca dünyanın o kesimlerinde yaşayan gizemli Teistler arasında son derece sıcak karşılandığı hikâyesi; güya aşkın bir ruhani coşku içindeki insanlar ona tanrı gibi tapmışlar, ta ki o, bu insanların insan kurban eden kaçıklar, kendisinin de kurban olduğunu anlayana dek. Bu ifade de oldukça gereksizdi bence. Serbest fikirli bir din adamı olmak, mevcut mesleğinde ilerlemesine veya şu anki arayışlarına uymasına pek de katkısı olacak bir şey değil. Bu hikâyenin kısmen bir mesel veya alegori olduğundan şüpheleniyorum. Her neyse, oldukça gereksizdi, ayrıca gerçek olmadığı da çok belliydi. Ve bir şey açık bir şekilde doğru değilse, açık bir şekilde yalan değildir."

"Peki o zaman," dedi Gahagan aniden, "sana gerçekten doğru olan bir hikâye anlatsam?"

"Ona büyük bir şüpheyle yaklaşırdım," dedi Wotton gaddarca.

"Yani, romans palavrası attığını düşünürüm demek istiyorsun. Ama neden?"

"Çünkü fazlasıyla romansa benzerdi," diye yanıtladı Wotton sert bir şekilde.

"Ama gerçek hayatın," diye sordu Yüzbaşı düşünceli, "bazen romansa benzediğini düşünmüyor musun?"

"Her zaman," diye yanıtladı Wotton, çok çok derinlerinde yatan bir tür sahici kurnazlıkla, "ikisi arasındaki farkı ayırt edebileceğimi düşünüyorum."

"Haklısın," dedi Pond, "ve fark bana şöyle bir şey gibi görünüyor: Hayat, bütün olarak değil, kısmen sanatsaldır; çeşitli sanat eserlerinin kırık parçalarına benzer. Her şey bir araya geldiğinde ve resme tamamen oturduğunda şüpheye düşeriz. Gahagan'ın altı deniz yılanı görmüş olduğuna bile inanabilirim, fakat her birinin bir öncekinden büyük olduğuna inanamam. Birincisi büyüktü, sonraki küçüktü, sonraki biraz daha büyüktü deseydi bizi kafalayabilirdi. Toplumsal bir durum karşısında sık sık 'tıpkı romanlardaki gibi' deriz; fakat sonu roman gibi olmaz — en azından aynı roman gibi olmaz."

"Pond," dedi Gahagan, "bazen çaktırmadan şeytandan esinlendiğini veya içine şeytan kaçtığını düşünüyorum. Böyle söylemen tuhaf, çünkü yaşadığım tecrübe tam da buydu. Şu farkla: Bilinen bütün melodramlar sona erdi, fakat sona ererken daha karanlık bir melodrama –hatta trajediye– dönüştüler. Tekrar tekrar. Kendimi bir magazin hikâyesinin tam ortasında gibi hissettim, tam o sırada başka bir hikâyeye dönüştü. Sanki görüntüler eriyip gidiyordu, kâbus gibi. Evet özellikle kâbus gibi."

"Neden özellikle?" diye sordu Wotton.

"Korkunç bir hikâye de ondan," dedi Gahagan sesini alçaltarak. "Ama şimdi o kadar da korkunç gelmiyor."

"Tabii öyledir," dedi Bay Pond başını sallayarak. "Şu an mutlusun ve bize korkunç bir hikâye anlatmak istiyorsun."

"Bu da ne demek oluyor şimdi?" diye sordu Wotton.

"Şu demek oluyor," dedi Gahagan, "ben nişanlandım, bu sabah da evleniyorum."

"Hadi canım sen de," dedi Wotton kıpkırmızı bir suratla. "Tabii tebrik ederim falan da. Fakat bunun kâbusla ne alakası var?"

"Aralarında bir bağlantı var," dedi Gahagan rüyada gibi. "Fakat siz şimdi mutlu değil korkunç olan hikâyeyi dinlemek istiyorsunuz. Eh, biraz gizemli bir hikâye, en azından bana göre, ama sonunda çözdüm."

"Peki kafamızı karıştırman bittiyse çözümü bizimle paylaşır mısın acaba?"

"Hayır, Pond anlatacak çözümü," dedi Gahagan kötücül bir sesle. "Şişinmeye başladı bile, çünkü henüz duymamış da olsa ne tür bir hikâye olduğunu tahmin etti. Duyduğu bir hikâyeyi bitiremezse—"

Sözünü burada kesti, sonra daha kararlı bir şekilde kaldığı yerden devam etti:

"Her şey yemekli bir partide başladı, şu erkeklere özel parti dediklerinden; Leydi Crome'un o bildiğimiz kokteyl partilerinden birinin ardından Lord Crome'un verdiği bir partiydi. Leydi Crome uzun boylu, hareketli, zarif bir insandı, küçücük esmer bir kafası vardı. Lord Crome ise aksine, fiziksel olsun zihinsel olsun her açıdan 'uzun kafalı' bir insandı. At suratlı tabirini duymuşsunuzdur; onun suratı, kendi kafasından yontulmuş bir atınkine benziyordu, daha doğrusu bedeninden yontulmuş: Öyle ki geriye daha ince, daha önemsiz bir figür bırakılmış gibi. Kendisi iktisatçıdır ve insana dalgın biriymiş izlenimi verir; harikulade karısının, o hareketli kuğunun peşinde dolaşan bütün bayanlardan sıkılıyormuş gibi bir hali vardır; belki de bu yüzden, kendi cinsinden olanların oluşturduğu daha sakin topluluğu istemişti o akşam. Neyse, o gece evlerindeki küçük partinin ardından, erkek misafirlerinden bazılarını düzenlediği basit akşam yemeğine davet etti. Ben de bir şekilde davetlilerden biriydim; buna rağmen seçkin bir topluluk olduğunu söylemeliyim.

"Evet, seçkin bir topluluktu, ne var ki, katılımcıların seçildiğini söylemek epey zor. Çoğunluğu bilinen kişilerdi, öte yandan Crome sanki onların isimlerini bir şapkadan piyango çeker gibi çekmişti. İlk karşılaştığım kişi Komutan Blande oldu, kendisi güya İngiliz Ordusu'nun en yüksek rütbelisidir,

ama iş stratejik hedeflere gelince bence en aptalıdır. Tabii ki ihtişamlı görünüyordu, altın ve fildişinden yapılma bir Herkül heykeline benziyordu, savaş zamanı olsa en az onun kadar faydalı biriydi. Bir zamanlar onun için bu 'altın ve fildişi' tanımını kullanmıştım, 'ne, bana fil mi diyorsunuz' gibi bir tepki vermişti. Birinci sınıf bir beyefendinin klasik eğitimi işte. Neyse, onun yanına oturtulan adam, Macar bilim adamı, toplumsal reformcu Kont Kranz'dı. Felsefe dili dahil, yirmi yedi dil konuşur kendisi. Komutan Blande ile hangi dilde konuştu merak ediyorum doğrusu. Kont'un diğer yanında, Blande tipinde bir şahıs oturuyordu, fakat ondan daha esmer, daha cılız, daha hayat dolu bir adam, meçhul bir Bengal alayından Wooster diye biri. Onun kullandığı dil de epey sınırlıydı galiba: Latince *polo, polas, polat:* Ben polo oynuyorum, sen polo oynuyorsun, o polo oynuyor veya (daha acıklısı) o polo oynamıyor. Öte yandan polo Asya kökenli bir oyun olduğundan ve kökleri yaldızlı İran ve Hint aydınlanma cangıllarına kadar uzandığından, bu Wooster denen adamda belli belirsiz bir Avrasyalılık vardı; siyah şeritli bir kaplana benziyordu, rahatlıkla onu bir cangılda süzülürken hayal edebilirdiniz. Bu ikisi en azından birbirlerine iyi uymuş denebilirdi; zira Kranz da kavisli, siyah Asur kaşlarıyla, yaba veya bir kuşun çatallı kuyruğu gibi yayılan uzun, siyah sakalıyla, esmer ve yakışıklı bir tipti. Ben de onun yanında oturmuştum ve Wooster'la da epey iyi anlaştık; öbür yanımda, Olymposlulara özgü bukleleri ve Roma burnuyla –bukleler de burun da son derece hoş ve kocamandı– meşhur tiyatro menajeri Sir Oscar Marvell oturuyordu. Burada da bir tür uyum eksikliği söz konusuydu. Sir Oscar Marvell, Sir Oscar Marvell dışında herhangi bir konuda konuşmak istemiyordu; diğer adamlarsa hiçbir şekilde Sir Oscar Marvell hakkında konuşmak istemiyorlardı. Diğer üç adam ise şunlardı: Augustus Caesar büstünü andıran son derece soğuk görünümlü genç bir adam olan yeni Dışişleri Bakanı Pitt-Palmer –gerçekten de epey klasik bir tipti, klasiklerden gayet doğru alıntılar yapabiliyordu–; adını hatırlayamadığım İtalyan bir şarkıcı ve adını kimsenin hatırlayamadığı

Polonyalı bir diplomat. Sürekli kendime şunu söylüyordum: Ne komik bir insan grubu bu!"

"Ben bu hikâyeyi biliyorum," dedi Wotton olumlu bir havada. "Mizah yönü güçlü bir ev sahibi, ağız dalaşına girsinler de eğleneyim diye bir grup alakasız insanı toplar. Anthony Berkeley'in polisiye hikâyelerinden birinde bu izlek çok iyi kotarılmıştır."

"Hayır," diye yanıtladı Gahagan. "Bence bu insanların uyumsuzluğu oldukça rastlantısaldı ve Crome'un bu durumu onları dalaştırmak için kullanmadığını biliyorum. Aslına bakarsanız, kendisi son derece kibar bir ev sahibidir, davetlilerin dalaşmalarını engellediğini söylemek daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Ayrıca bu işi gayet zeki bir şekilde, muhabbeti ata yadigârlarından, mücevherlerden falan bahsederek açmak suretiyle halletti. Farklı meşreplerden de olsalar davetlilerin çoğu varlıklıydı, şu iyi aileden gelme denen türdendiler; dolayısıyla bu, hepsini olabildiğince ortak paydada buluşturabilecek bir sohbet konusuydu. Kelimsi fakat son derece zarif tavırlarıyla sofradaki en nüktedan kişi olan Polonyalı, Sobieski madalyasının serüvenlerine dair eğlenceli bir şeyler anlatıyordu; ilk önce bir Yahudinin, sonra bir Prusyalının, sonra da bir Kazak'ın eline geçmiş. Saçsız ve konuşkan Polonyalının aksine yanında oturan İtalyan, o fırça gibi siyah saçının altında sessiz, hatta suratsız bir tipti.

"Polonyalı kibarca, 'Şahsınızın takmış olduğu yüzük pek ilginç görünüyor Lord Crome,' dedi. 'Bu ağır yüzükler genelde tarihi şeyler. Piskopos, hatta daha iyisi Papa yüzüğü takmaktan gerçekten çok hoşlanırdım sanırım. Fakat Papalıkla ilgili tüm o yorucu hazırlıklar, tantanalar, bekâr kalma zorunluluğu falan... bana pek—' deyip omuz silkti.

"Lord Crome, 'Şüphesiz çok can sıkıcı şeyler bunlar,' dedi Polonyalıya zalimce gülümseyerek. 'Şu yüzük derseniz, şey, oldukça enteresan bir durumu var, yani işte aile meseleleri tabii. Ayrıntıları bilmiyorum fakat on altıncı yüzyıla ait olduğu çok belli. Göz atmak istemez miydiniz?' Ve parmağındaki kırmızı taşlı ağır yüzüğü kaydırıp çıkararak yanında oturmakta

olan Polonyalıya uzattı. İnceleme sonucunda, son derece ince işlenmiş bir grup yakutun, bir gülün içine oyulmuş bir kalbe yerleştirilmiş olduğu tespit edildi. Ben de gözlerimle gördüm, zira yüzük masada dolaştırıldı; üzerinde eski Fransızcayla 'bir âşıktan sadece ve sadece sevilene verilmiştir' gibisinden bir şeyler yazıyordu.

"Macar Kontu, 'Hımmm, sanırım aile tarihinizden bir romans,' dedi. 'Ve olay on altıncı yüzyılda geçiyor. Fakat siz hikâyeyi bilmiyor musunuz?'

"'Hayır,' dedi Crome, 'fakat sizin de dediğiniz gibi sanırım aile içinde vuku bulan bir romans.'

"Derken aralarında on altıncı yüzyıl romansları hakkında uzun uzadıya konuşmaya başladılar, sonunda Crome, son derece kibar bir biçimde herkesin yüzüğü görüp görmediğini sordu."

"Aaa," diye bağırdı Wotton derinden gelen bir nefesle. Bir sihirbazın gösterisi karşısında minik bir okul çocuğuna benziyordu. "Ben biliyorum bu hikâyeyi. Magazin hikâyesi, senin tabirinle! Yüzük geri dönmez, oradaki herkesin üzeri aranır veya aralarından biri aranmaya karşı çıkar ve bu karşı çıkışının ardında fena halde romantik bir neden yatar."

"Haklısın," dedi Gahagan. "Bir noktaya kadar haklısın. Yüzük geri dönmedi. Hepimizin üstü arandı. Hepimiz aranmakta ısrar ettik. Kimse aranmaya karşı çıkmadı. Fakat yüzük sırra kadem bastı."

Gahagan biraz huzursuzlandı, kaykılıp kolunu sandalyesinin arkalığına attı, bir an duraksamanın ardından konuşmaya devam etti:

"Lütfen bu söylediklerinden etkilenmediğimi düşünme, bir romanın içine hapsolmuş gibiyiz filan, üstelik çok da yeni tür bir roman değil. Fakat aradaki fark tamı tamına Pond'un söylediği gibi: Roman uygun bir şekilde bitmedi de sanki başka bir şeye dönüştü gibi oldu. Kaybolan şeyin ilk fark edilişiyle birlikte çıkan tartışmanın tantanası devam ederken tam yemeğin kahve aşamasına gelmiştik. Fakat tüm o üst arama saçmalığı gerçekten de çok hızlı ve basit bir biçimde olup bit-

ti, bu arada kahveler soğumadı bile, öte yandan Crome biraz daha kahve buyurmaz mıydınız, dedi. Hepimiz elbette fark etmez dedik, fakat Crome masanın etrafında dolaşıp herkese kahve sunan uşağını yanına çağırdı ve aralarında epey hararetli olduğu anlaşılan bir konuşma geçti. Sonra Pitt-Palmer tam kahve fincanını dudaklarına götürürken, tüyleri diken diken olan Lord Crome ok gibi ayağa fırladı ve kırbaç gibi bir sesle bağırdı:

'Beyler, önünüzdeki kahvelere dokunmayın. Zehirli.'"

"Bırak Tanrı aşkına," diye sözünü kesti Wotton, "başka bir hikâye bu anlattığın! Gahagan, bütün bunları rüyanda görmediğine emin misin? O okuduğun yığın yığın tarihi geçmiş dergiler yüzünden bütün sonları birbirine karıştırıyor olmayasın? Bir grup insanın tamamının zehirle öldürüldüğü hikâyeyi tabii ki hepimiz biliyoruz."

"Bu hikâyedeki sonlar o dediğinden daha fevkalade," dedi Gahagan sakince. "Böyle masaya şimşek gibi düşen bir tehditle çoğumuz doğal olarak taştan heykeller gibi donakaldık. Fakat o soğuk, pürüzsüz, klasik yüzüyle genç Pitt-Palmer, elinde kahve fincanı, ayağa kalktı ve olabilecek en soğuk tonda şunları söyledi:

'Çok pardon ama kahvemin soğumasından nefret ederim.'

"Sonra da fincanı fondip yaptı ve Tanrı şahidimdir yüzü siyaha veya korkunç birtakım renklerin karışımına döndü, insandışı, feci bazı sesler çıkararak, sara krizine tutulmuş gibi gözlerimizin önünde yere yığıldı.

"Tabii ilk bakışta pek emin olamadık. Fakat Macar bilim adamının tıp derecesi vardı, aktardıkları, derhal oraya çağrılan bölgenin hekimi tarafından da doğrulandı. Öldüğüne şüphe yoktu."

"Yani," dedi Wotton, "hekimler, zehirlendiği konusunda hemfikir miydi?"

Gahagan başını sallayarak tekrar etti: "Hekimlerin, öldüğü konusunda hemfikir olduklarını söyledim."

"Fakat zehirlenmediyse ölüm nedeni başka ne olabilir?"

"Boğazına bir şey kaçtı ve boğuldu," dedi Gahagan ve bir anda, o güçlü endamını ani bir titreme sardı.

Bu titremenin tetiklediği bir sessizliğin ardından Wotton sonunda şunları söyledi:

"Söylediklerinin tek kelimesini anlamadım. Kahveye kim zehir koymuş?"

"Kimse kahveye zehir koymamıştı, kahvede zehir falan yoktu," diye yanıtladı Gahagan. "Öyle denmesinin tek nedeni, kahvenin fincanda kalmasını sağlamaktı, olduğu şekliyle tahlil edilmesi için. Zavallı Pitt-Palmer, bu uyarının hemen öncesinde kahvesine koca bir şeker parçası atmıştı; fakat şeker dediğin erir. Bazı şeylerse erimez."

Sir Hubert Wotton birkaç saniye boşluğa baktı, sonra son derece gerçek olup pek hızlı işlemeyen zekâsıyla ışıldamaya başladı.

"Sen şimdi," dedi, "Pitt-Palmer'ın bir şekilde yüzüğü sade kahvesinin içine attığını mı söylemeye çalışıyorsun; böylece üzeri aranırken bulunamayacaktı. Başka bir deyişle Pitt-Palmer hırsızdı, öyle mi?"

"Pitt-Palmer öldü," dedi Gahagan son derece kasvetli bir sesle, "ve onun hatırasını korumak benim daha öncelikli vazifem. Yaptığı şey şüphesiz yanlıştı, sonra düşününce daha iyi gördüm bunu; öte yandan, pek çok insanın bazı yaptıklarından daha kötü değildi. Şu çok yaygın kabahatle ilgili istediğini söyleyebilirsin. Fakat o hırsız değildi."

"Tüm bunların ne anlama geldiğini açıklayacak mısın, açıklamayacak mısın?" diye bağırdı Wotton ani bir kızgınlıkla.

"Hayır," diye yanıtladı Gahagan, birdenbire tembel, bıkkın havasına dönmüştü. "Burada Bay Pond devreye girecek."

"Pond orada değildi, değil mi?" diye sordu Wotton keskin bir sesle.

"Yo hayır," diye yanıtladı Gahagan, uykuya dalmak üzere olan birinin sesiyle. "Fakat kaşlarından, her şeyi bildiğini anlıyorum. Ayrıca sıra başkasına geçsin artık."

Öylesine çaresiz bir uysallıkla gözlerini kapattı ki kafası karışan Wotton, azgın bir boğa gibi hışımla orada bulunan üçüncü kişiye dönmek zorunda kaldı.

"Gerçekten bu hadiseyle ilgili bir şey biliyor musun?" diye sordu. "Yüzüğü saklayan adam hırsız değildi, derken ne demek istedi."

"Şey, belki küçük bir tahminde bulunabilirim," dedi Bay Pond alçakgönüllü bir tonda. "Lakin bulunabilmemin tek nedeni, başta söylediği bir şeyi aklımda tutmuş olmam; şeylerin bize yanıltıcı yollarla romantik şeyleri hatırlatmasıyla ilgili olan, tek sorun, romanslarda olduğu gibi sonunda asla toparlanmıyorlar. Sorunun ne olduğunu anlıyorsun değil mi, gerçek bir olay bize bir romanı hatırlattığında, şuursuzca olayla ilgili her şeyi bildiğimizi düşünüyoruz, çünkü roman hakkında her şeyi biliyoruz. Bilinen bir kurgunun oluğuna veya hattına giriyoruz, sonra oluğun, kurguda olduğu gibi ileri ve geri ilerlediğini düşünmeden edemiyoruz. Zihnimizin bir köşesinde hikâyenin tüm arkaplanını tutuyoruz ve aslında başka bir hikâyenin içinde olduğumuza inanamıyoruz. Her zaman, kurgusal hikâyede varsayılan bir şeyi varsayıyoruz, halbuki doğru değil. Bir kere yanlış başlangıç yapmışsan, sadece yanlış yanıt vermekle kalmazsın, daha baştan yanlış soru sormuş olursun. Bu örnekte elinde bir gizem vardı; fakat sen yanlış bir gizeme takıldın."

"Gahagan senin her şeyi açıklayacağını söyledi," dedi Wotton, dizginlemeye çalıştığı bir hiciv tonuyla. "Müsaadenle, şu söylediklerin açıklama mı şimdi diye sorabilir miyim? Bunlar çözüm mü gizemin kendisi mi?"

"Yüzüğe ait gerçek gizem," dedi Pond ağır bir sesle, "nereye gittiğinde değil, nereden geldiğinde yatıyor."

Wotton ona bir an kıpırtısız baktı, sonra bir şekilde yepyeni bir sesle, "Devam et," dedi.

Bay Pond da devam etti. "Gahagan, zavallı Pitt-Palmer'ın hırsız olmadığını söylerken son derece haklıydı. Pitt-Palmer yüzüğü çalmadı."

"O halde," diye patladı Wotton, "yüzüğü çalan hangi Tanrı'nın belasıydı?"

"Lord Crome çaldı yüzüğü," dedi Bay Pond.

Kısacık bir an için grupta bir sessizlik oldu, sonra uykulu Gahagan şöyle bir silkinip, "Temel noktayı göreceğini biliyordum," dedi.

Bay Pond, olan biteni biraz aydınlatmak babından, neredeyse özür diler gibi,

"Fakat, yüzüğü kimden çalmış olduğunu anlamak için masada gezdirmesi gerekiyordu," dedi.

Bir an sonra o bildik mantıksal, gayretkeş tavrına geri döndü: "Anlamıyor musun, söyledim ya, başta bir varsayımda bulunuyorsun, çünkü bütün hikâyeler öyle başlar? Bir ev sahibi sofrada bir şey dolaştırınca, bunun ona ve hanesine ait bir şey olduğunu varsayıyorsun, muhtemelen eski bir aile yadigârı filan diyorsun, çünkü bütün hikâyelerde bu böyledir. Fakat Lord Crome, korkunç bir ironiyle ailesinde vuku bulan bir romansın anısına dediğinde aslında çok daha karanlık, çok daha acıklı bir şey kastetmişti.

"Lord Crome o yüzüğü, bir haberleşmeyi engellediği zaman çalmıştı, başka bir deyişle, karısına gönderilmiş olan bir zarfı açıp da içinde sadece bir yüzük olduğunu gördüğünde. Adres daktiloyla yazılmıştı, tabii olası bütün el yazılarını bildiği falan da yoktu. Öte yandan yüzüğün üzerine nakşedilmiş olan çok eski yazı karakterini biliyordu; öyle ki yüzük ancak ve ancak bir amaç için verilmiş olabilirdi. O adamları o gece oraya yüzüğü göndereni bulmak amacıyla topladı, başka bir deyişle yüzüğün sahibini arıyordu. Yüzüğün sahibinin bir şekilde, mümkünse, mülkiyetinin kendisine ait olduğunu ifade edeceğini biliyordu; yani skandalın önüne geçmek ve kanıtı ortadan kaldırmak için. Ve bunu yapan bir adam şüphesiz, istediği kadar rezil biri olsun, bir hırsız olmayacaktı. Aslında biraz vicdansız da olsa, az buçuk bir kahramandı bu adam. O Augustus'un taş maskesine benzer soğuk, güçlü yüzü de boş yere öyle değildi belki. Öncelikle en basit fakat en akla yatkın olan adımı atarak yüzüğü sade kahvesinin içine, şeker atıyormuş gibi bir jestle attı. O an

için, orada görünmez olacaktı yüzük; böylece rahatlıkla üzerinin aranmasına izin verecekti. Her şeyi korkunç bir rüyaya çevirebilecek, Crome'un kahvede zehir olduğunu söylediği o deli an, aslında Crome'un numarayı anlayıp çaresizce başvurduğu karşı hamle anıydı; amacı kahveye dokunulmaması ve yüzüğün kurtarılmasıydı. Fakat o soğuk yüzlü genç adam, o korkunç tarzda ölmeyi tercih etti: Ağır yüzüğü yutup boğularak. Sırrı, daha doğrusu Leydi Crome'un sırrı fark edilmesin diye. Her halükârda çaresizce başvurulan bir yoldu; öte yandan, önünde duran yolların hepsi arasında, bu amacı düşünüldüğünde, muhtemelen en iyisi de buydu. Neyse, bence hepimiz o zavallının hatırasının, daha düşük seviyeli tahminlerden korunmasıyla ilgili Gahagan'ın son derece münasip bir şekilde söylediklerini desteklemeliyiz; sonuçta bir beyefendi kendisini kendi yüzüğüyle boğmayı tercih ediyorsa, şüphesiz hırsız değildir."

Bay Pond, argümanını bu şekilde bağladıktan sonra nazikçe öksürdü, Sir Hubert Wotton ise gözlerini ona dikmiş, sorundan ziyade çözümü karşısında afallamış vaziyette bakakaldı. Yavaşça ayağa kalkarken, üzerinde kötü bir rüyanın etkisinde olan ama her şeyin gerçek olduğunu bilen birinin havası vardı.

"Eh, haydi bana müsaade o zaman," dedi, ağır bir rahatlama edasıyla. "Whitehall'a uğrayacaktım, sanırım şimdiden epey geciktim. Bu arada, bu söylediklerin doğruysa, çok yakın zamanda olmuş olmalı. Bildiğim kadarıyla Pitt-Palmer'ın intiharıyla ilgili haberler henüz bana ulaşmadı, yani en azından bu sabah ulaşmamıştı."

"Dün gece oldu," dedi Gahagan ve arkadaşını uğurlamak üzere yayılıp oturduğu koltuktan kalktı.

Wotton gittiğinde, birbirlerine kasvetli bir şekilde bakan diğer iki kafadar derin bir sessizliğe gömüldü.

"Dün gece oldu," diye tekrar etti Gahagan. "Sana, bu sabahki hadiseyle ilgili olduğunu söylememin nedeni de bu. Bu sabah Joan Varney ile nişanlandım."

"Evet," dedi Bay Pond kibarca. "Sanırım anlıyorum."

"Evet, sanırım anlıyorsun," dedi Gahagan, "fakat buna rağmen ben yine izah etmeye çalışacağım. Biliyor musun, o zavallı herifin ölümünden daha korkunç olan başka bir şey var. Ve bu benim kafama, o lanetli evden birkaç yüz metre uzaklaşmışken dank etti. Niye beni de davet ettiklerini biliyorum."

Ayağa kalkmış, derin düşüncelere gark olmuş vaziyette pencereden dışarıya bakıyordu, geniş sırtı Pond'a dönüktü; bu son sözlerinin ardından, dışarıdaki fırtınalı manzaraya dalıp giderek sessizliğe gömüldü. Belki o manzaradaki bir şeyler zihninde başka bir hatırayı harekete geçirmişti, zira yine konuşmaya başladığında, yeni bir konu açmış gibi görünse de bir önceki konunun farklı bir veçhesinden söz ettiği ortaya çıktı.

"O akşamüzeri yemekten önce bahçede nasıl bir parti yaptıklarıyla ilgili sana pek bir şey anlatmadım, kokteyl falan ikram ettiler, çünkü kişi hikâyenin doruk noktasını fark edene kadar hiçbir şey fark edemez gibi bir hissiyat içerisindeydim; her şey havadaki buhar gibi gelir kulağa. Halbuki dün biraz garip türden bir hava vardı, ki şu an da hâlâ öyle; tek fark, dün biraz daha fırtınalıydı ve sanırım fırtına geçti. Ayrıca garip türden bir atmosfer de vardı; öte yandan, tabii ki havanın durumu sadece tesadüftü, meteorolojik durumların insanları ahlaki durumlarla ilgili daha bilinçli kıldığı da bir vakıadır. Bahçenin üzerinde tuhaf, korkutucu türden bir gökyüzü vardı, öte yandan neredeyse şimşek kadar kaprisli, bir miktar değişken güneş ışığı da vardı. Çini mürekkebi ve çivit renklerinde koca bir bulut dağı, hâlâ soluk bir ışık akınıyla yıkanan evin solgun, sütunlu cephesinin üzerine üzerine geliyordu; daha o zaman bile Pitt-Palmer'ın solgun bir mermer heykel olduğuna ve binanın bir parçası olduğuna dair çocuksu hayalle eğlendiğimi hatırlıyorum. Fakat sırra dair ipucu veren pek az emare vardı; kimse Leydi Crome'un bir heykele benzediğini söyleyemezdi, zira cennet kuşu misali sağda solda hava atarak uçuşmaktaydı. Fakat ister inan is-

ter inanma, ilk his olarak üzerimde bir nevi baskı hissettim, hem fiziksel hem ruhsal; özellikle de ruhsal. İçeriye girdiğimizde ve yemek salonunun perdeleri bizi fırtınaya dair her türlü gerçek görüntüden yalıttığında bu his arttı. Yaldızlı ağır püsküllü, koyu kırmızı renkte eski moda perdelerdi bunlar ve sanki her şey aynı boyaya yatırılıp emdirilmiş gibiydi. Kırmızı gören adamı duymuşsundur, eh işte orada gördüğüm koyu kırmızıydı. Duyguyu en iyi böyle anlatabiliyorum; çünkü bu oraya ilk girdiğim an hissettiğimdi, henüz bir tahminde bulunmamıştım.

"Ve sonra o uğursuz, iğrenç şey, masada, gözlerimin önünde vuku buldu; porto karaflarındaki koyu kırmızı şarabı, abajurların solgun parıltılarını görebiliyordum. Ama yine de sanki görünmezdim, insandışı bir şeydim; kendime dair bilincim neredeyse yoktu. Elbette hepimiz kendimize dair soruları yanıtlamak zorundayız; yolu trajediyle kesişen resmi tantanayı sana anlatmama gerek yok. Fazla sürmedi, zira bunun bir intihar vakası olduğu fazlasıyla belliydi; böylece oradakiler ayağa fırlayıp birbirlerini ite kaka fırtınalı gecede kendilerini bahçeye atmaya çalıştılar. Dışarı çıktıkça sanki yeni şekillere, yeni hatlara bürünüyorlardı. O hararetli gece ile korkunç ölüm ve zorla nefes almaya çalıştığımız o boğucu nefretin çılgın sisi arasında, onlar hakkında başka bir şey gözümün önünde belirmeye başladı; belki onları oldukları gibi görmeye başlıyordum. Artık uyumsuz değil grotesk bir şekilde uyumlu görünüyorlardı: Sanki iğrenç bir yoldaşlığın kişileriydiler. Tabii ki bu bir ruh haliydi, üstelik maraziydi; gerçekten de yeterince birbirlerinden farklıydılar, fakat ortak bir yönleri vardı.

"Ben en çok Polonyalıyı sevdim, mizah duygusu ve hoş tavırları vardı; fakat Papa'nın pozisyonunu öyle kibar bir şekilde reddedince ne kastettiğini anladım, çünkü konu bekârlıktı. Crome da anlamıştı ve bir iblis gibi ona sırıttı. Sevdiğim bir diğer kişi Albay Wooster idi, şu Anglo-Hintli; fakat bir şeyler bana onun cangıla ait olduğunu söylüyordu:

Sadece kaplan avlamayan bir şikâr, sadece geyik avlamayan bir kaplan. Ve tabii bir de o Asur kaşlı, sakallı unvan sahibi hekim; bahse girerim Macar'dan daha çok semitiktir. Neyse... sık sakalın altındaki o kalın dudaklar ve hiçbir şekilde hoşlanmadığım, o badem gözlerdeki bir bakış. Aralarında en kötüsünün o olduğunu söylemek zorundayım. Blande hakkında, muhtemelen kendisinin dışında hiçbir konudan hiçbir şey anlamayacak kadar aptal olduğundan daha kötü bir şey söyleyemem. Bir akla sahip olduğunu bilecek kadar aklı yoktu. İkimiz de Sir Oscar Marvell'i tanıyoruz; zararsız kızların, fakat onlardan daha akılsız kadınların da alkışlarının sonsuz yankılarının arasında kürklü pelerinini savurarak rap rap yürüyüp gidişini hatırlıyorum. İtalyan tenora gelirsek, alışılmamış şekilde İngiliz aktöre benziyordu. Onun hakkında bundan daha kötü bir şey söylenemez.

"Evet, bu neticede son derece seçkin bir gruptu. Az buçuk çılgın, zeki bir adam tarafından, Londra'da karısını baştan çıkarmak için bir kumpas kurma ihtimali en yüksek olanlar arasından altı kişilik bir grup olacak şekilde seçilmişlerdi. Sonra büyük bir şokla, kelimenin doğrudan anlamında kendime geldim. Resmen kendi mevcudiyetimi fark ettim. Ben de oradaydım. Crome, çapkınlardan seçme bir grup oluşturmuş, her bir adamı dikkatle seçmişti. Sonuç olarak beni de partiye davet ederek onurlandırmıştı.

"İşte ben buydum. En azından böyle olduğum farz ediliyordu. Lanet olası bir züppe, aylak bir hergele, sürekli başka adamların karılarının peşinde dolaşıp onlara asılan bir tip... Sen beni bilirsin Pond, ben bu kadar da kötü biri değilim, fakat o gece oradaki insanların hiçbiri de değildi. Bu olayda hepsi masumdu, ama yine de bahçenin üzerinde çakan şimşek hepimizin üzerine bir hüküm gibi düştü. O olayı hatırlasana, hani, aslında hiç umursamadığım bir kadının etrafında dolaştığım için neredeyse asılıyordum, o zaman da masumdum. Belki de hepimiz hak ettiğimizi bulduk; o gece yanlış olan, yarattığımız atmosferdi: Antika ihtiyarların bizim

ruh durumumuzu adlandırdıkları, adları ağza alınamayacak gazetelerdeki sütü bozuk adamların seksapel dedikleri şey. Beni asılmanın eşiğine getiren şey ve şu arkamdaki evde şu an bir cesedin olmasına neden olan şey. Ve kafamda, orduların rap rap sesleri gibi tınlayan, uzun zaman önce, tüm yasak aşklar arasında en asiline adanmış, Guinevere'in sonunda Lancelot'u reddettiğini anlatan şu dizeler, bana demir yüzük olan şu kelimeler:

Elveda de şu hayatta bildiğin her şeye
Bunun sonu bayağılık, acı ayrılık
Ve o büyük çabanın sonu ölüm

"Benim de bu gibi durumlara epey dolaşmışlığım vardır, yine de kendimi böyle bir şey yaparken hayal edemiyorum pek; ta ki iki hüküm beni, göklerde patlayan fırtına gibi çarpana dek. Neredeyse siyah cüppeli, kan kırmızı roplu bir hâkimden, boynuma takılan bir ipin ucunda ölene kadar asılı kalmam gerektiğini söyleyen bir hüküm alacaktım ki daha da kötüsü oldu, Lord Crome'dan bir davet aldım."

Pencereden dışarıya derin derin bakmaya devam etti, sonra Pond onun yeniden, şimşeğin belli belirsiz homurtusuna benzer bir sesle mırıldanmaya başladığını duydu: "Ve o büyük çabanın sonu ölüm."

Bay Pond, ardından gelen derin sessizlikte, çok çok alçak bir sesle konuştu:

"Senin sorunun şu, sana iftira atılmasından hoşlanıyorsun."

Gahagan havlu attığını gösteren bir jestle dönüp Pond'a baktı, devasa cüssesiyle pencerenin neredeyse tamamını kaplıyordu, halbuki rengi belirgin şekilde solgundu.

"Evet kamerad," dedi, "o kadar küçük bir insanım işte."

Dostuna gülümsedi, fakat dudaklarındaki donuk, epey zoraki bir gülümseyişti, sonra sözlerine devam etti:

"Doğrudur, ben hep tüm ahlaksızlıklar arasında en çok o pis kibre önem vermişimdir. Kaç insan aptalların hayran-

lığını kazanmak için ruhunu satmıştır, sorarım sana? Ben de satmanın eşiğine geldim, salt aptallar benden şüphe etsin diye. Tehlikeli adam, yarıştaki sürpriz at, ailelerin korkması gereken adam olmak için: İşte hayatımın çok büyük bir kısmını çarçur ettiğim ve aşkımın gerçekleşme şansını neredeyse kaybetmeme neden olan böyle iğrenç bir tutkuydu. Sağda solda aylaklık ettim, avare dolaştım, çünkü bana verilen kötü unvandan vazgeçemezdim. Ve Tanrım, neredeyse o darağacında sallanacaktım."

"Ben de öyle varsayıyorum," dedi Bay Pond, en asil, en kibar edasıyla. Ve sonra Gahagan bir kez daha patladı:

"Göründüğümden daha iyi bir adamdım. Fakat bu, olduğumdan daha kötü görünmek isteme ruh kâfirliği değilse nedir? Ahlaksızlık etmekten kat kat kötü bir şekilde, ona hayranlık beslemek değilse ne olabilir? Doğrudur, ben kendimde buna hayranlık duydum, bende öyle bir şey olmasa da. Yeni ikiyüzlü bendim, fakat benimki, erdemin ahlaksızlığa sunduğu hürmetti."

"Öte yandan," dedi Bay Pond, herkes üzerinde son derece teskin edici etkisi olan o garip şekilde soğuk, mesafeli tonda, "etkili bir şekilde tedavi olduğunu görüyorum."

"Tedavi oldum," dedi Gahagan gaddarca. "Fakat tedavim için iki ölü ile bir darağacı gerekti. Asıl sorun şu: Ben neyin tedavisini oldum? Tamı tamına doğru teşhiste bulundun sevgili doktorum, sana doktor dememde bir mani yoksa. Bana iftira atılmasının verdiği gizli hazdan vazgeçemiyorum."

"Öte yandan, şu an itibariyle," dedi Bay Pond, "devreye başka durumlar girdi ve seni, desteklenmesi mümkün olmayan erdem suçlamasını desteklemeye yöneltti."

Gahagan aniden gaddarca ama yine de bir şekilde gönülden güldü. Birileri çıkıp, ardından gelen ilk yorumunu bu gülüşün garip bir uzantısı olarak görebilir. "Bu sabah itiraf vesaire için gittim," dedi, "ve müphem bir şekilde dönüp dolaşıp itirafta bulunmak için sana gelmiş oldum. Adamı öldürmediğimi itiraf etmek için. Adamın karısıyla asla sevişmedi-

ğimi itiraf etmek için. Kısacası, tamamen palavra olduğumu itiraf etmek için. Tehlikeli bir adam olmadığımı itiraf etmek için... şey, neyse, tüm bunları yaptıktan sonra ıslık çalarak, bir kuş gibi mutlu şeye gittim... sanırım nereye gittiğimi biliyorsun. Bir kız var, daha uzun zaman önce başımı bağlamalıydım, bunu her zaman istedim; al sana paradoks. Ama senin bütün paradokslarından daha lanet, daha komik bir paradoks, Pond."

Bay Pond usulca güldü, genelde birisi ona zaten bildiği bir şeyi uzun uzadıya anlattığı zamankine benzer bir gülüşle. Tamam, soğuk tavırları olabilirdi, fakat Yüzbaşı Gahagan'ın epey çileden çıkarıcı romansının gerçekte nasıl sonlandığına dair bir tür tahminde bulunmayacak kadar yaşlı bir adam değildi o.

Bu hikâye, hikâyelerin nasıl arapsaçına dönme eğiliminde olabileceğine dair birtakım ifadelerle başladı; bir hikâye bir başkasıyla karışır dendi, özellikle de bunlar gerçekten yaşanmış hikâyelerse. Bu hikâye de Lord Crome'un evindeki, ümit vaat eden genç politikacı Bay Pitt-Palmer'ın açıklanamaz bir şekilde yere yığılıp öldüğü olağanüstü trajedi skandalla başladı, muhtemelen de onunla bitmek zorunda. Halka açık, etkileyici cenazesinin; basında çıkan övgü korosunun ve devlet erbabının mezarı başında düzdüğü övgülerin Parlamento'daki bütün partilerin liderlerinden gelen çiçeklerle birlikte mezarına serilişinin düzgün bir anlatısıyla bitmek zorunda bu hikâye. Muhalefet liderinin "Siyasette pek çok konuda ayrı düşsek de" gibi dokunaklı sözlerinden, iktidar liderinin "Davamızın, aramızdaki en asil şahsiyetten dahi bağımsız olduğuna emin olsam da, onun arkasından yas tutuyorum vs." gibi (mümkünse) daha da dokunaklı gözlemlerine kadar.

Her neyse, anlatı akışının Pitt-Palmer'ın cenazesinden Gahagan'ın düğününe savruluşu, ana izlek açısından gerçekten de son derece alakasız bir durum. Şunu söylemek yeterli olur: Daha önce de çıtlatılmış olduğu üzere, bu şok edici hadisenin

Gahagan üzerindeki gerçek etkisi, onu eski bir aşkına çekmek yönünde oldu; pek uygun şekilde hâlâ genç olan eski bir aşkı. Bayan Violet Varney diye biri, o günlerde sahne dünyasında öne çıkan bir şahsiyetti; burada "öne çıkan" kelimesi, olabilecek bütün sıfatlar arasından itinayla seçilmiştir. Camianın genel bakış açısına göre Bayan Joan Varney, Bayan Violet Varney'in kız kardeşiydi. Yüzbaşı Gahagan'ın sapkın kişisel görüşüne göre ise Bayan Violet Varney, Bayan Joan Varney'in kız kardeşiydi; ayrıca bu ilişki konusunda ısrar etmeye de meraklı değildi. Joan'u sevmişti, Violet'ten hoşlanmamıştı bile; fakat burada şimdi öteki hikâyenin dolambaçlarına girmeye gerek yok. Sonuçta tüm bunlar Eski Ahit'te İsrailli kralların tarihçelerinde yazılı değil midir?

O fırtına sonrası pırıl pırıl, berrak mı berrak özel sabahta Yüzbaşı Gahagan'ın küçük ara sokaktaki kiliseden çıkıp Varney ailesinin evinin bulunduğu caddeye büyük bir neşe içerisinde gittiğini, orada Bayan Joan Varney'i bahçede elinde çapayla çalışırken bulduğunu, ona ikisi için de önem taşıyan pek çok şey söylemiş olduğunu aktarmak yeterli olacaktır. Bayan Violet Varney, küçük kız kardeşinin Yüzbaşı Gahagan ile nişanlandığını duyduğunda, hayran olunası bir süratle tiyatrocuların takıldığı kulübe gidip, kafasındaki hedef için kullanabileceği, iyi kötü asil bir kandan gelen sürüyle budaladan birini yakaladığı gibi onunla nişanlandı. Son derece akla uygun bir şekilde bir ay kadar sonra nişanı attı, fakat nişan haberi başta cemiyet sayfalarına girmişti bile.

Korkunç Trubadur

"Doğada çok yükseklere çıkan şeyleri bulmak için çok aşağılara inmelisiniz."

Bu, Bay Pond'un Paradokslarını toplayanların koleksiyonlarına yaygın olarak aldığı bir paradokstur; zira hayli sıkıcı, fazlasıyla mantıklı bir söylevin sonlarına doğru karşımıza çıkar ve hiçbir anlamı yoktur. Ve bu tip paradokslar, Bay Pond'un stilistik yöntemlerinin emareleri olarak görülür. Fakat birazdan aktarılacak olan hadisede bu ifadeyi, *Köpek ya da Maymun, Antropoidlerin Evcilleştirilmesi Üzerine İncelemeler, Neandertal Gelişimine Dair Notlar* vesaire gibi kitapların yazarı, eski ahbabı Doktor Paul Green'den arakladığı da vakıadır.

Doktor Paul Green küçümen, solgun, zayıf ve hafiften aksak bir adamdı, fakat hareketleri, bedensel olanları bile görece dikkat çekiciydi, zihniyse seri atışlı bir tabanca kadar hızlı hareket ederdi.

Güneşli bir akşamüzeri Bay Pond'un karşısına birdenbire şok edici, hatta sinir bozucu bir haberle çıkan işte bu eski ahbabı idi: Bir silah bildirimi kadar paniğe sevk edici bir bildirim.

Fakat Bay Pond'a son derece katı, otoriter bir sesle, dostu Yüzbaşı Gahagan'ın kaçak bir katil olduğu söylendiğin-

de, "Hımm, bakın siz şu işe," demişti. Bir nevi olan biteni olduğundan önemsiz gösteren bir yaklaşım; bu durum için Yunanca bir kelime var da, yerli yersiz kullanmazdı kendisi. Bu konuşma gerçekten de gelişigüzel başlamıştı, laf doktorun sağlığından doktorun hayvan alışkanlıkları üzerine çalışma hobisine gelmişti. Eohippus üzerine kısa bir yüzeysel laflamanın ardından *Homo Kanensis* üzerine gevşek bir şakalaşma; sonra Vialleton'un *Dört Ayaklı Hayvanların Refleksleri Üzerine İncelemeler* çalışması üzerine kısa, zekice taşlamanın tırmanarak sohbete belirli bir keskinlik katması... zira Darwin ve doğal seçilim konusunda iki kafadar oldum olası anlaşamamıştır.

"Bir değişimin," dedi Bay Pond, "hızla gelse bir hayvana yardımcı olacakken nasıl olur da yavaş gelip yardım ettiğini asla anlayamadım. Üstelik de torununun torununa gelip. Arkada tek bir torun bırakmayıp neslinin çoktan tükenmesi gereken zamandan çok sonra. Mesela benim üç bacağım olsa daha iyi olurdu, ikisi üzerinde rahatça dururken üçüncüsüyle bir bürokrat meslektaşıma tekme atabilirdim. Evet, üç bacağım olsa iyi olurdu; öte yandan sadece tam gelişmemiş bir bacağım olsaydı daha iyi olmazdı."

"Benim iki bacağım olsa iyi olurdu," dedi doktor ciddi bir tonda, "öyle olacağına pek bacaktan sayılamayacak, aksak bir bacağım var. Ama yine de onu epey faydalı buluyorum."

Genelde son derece ince düşünceli bir insan olan Bay Pond, eski ahbabının aksak olduğunu unuttuğu için usulca kendine, neden böyle kabalık ettim, diye kızdı. Fakat en azından ondan özür dilemeyecek veya hatta konuyu bariz şekilde değiştirmeyecek kadar düşünceliydi.

Kendine has zarif, akıcı tarzda sözüne kaldığı yerden devam etti: "Demek istediğim, bir bacak koşmaya veya tırmanmaya yetecek ölçüde uzun değilse, koşucu veya tırmanıcının taşıyacağı ekstra bir yük olabilir ancak."

"Gariptir, gerçekten de söze koşmak ve tırmanmaktan başlamış olmalıydık," dedi doktor, "Buraya sizinle Darwinizm veya bu düşüncenin yarısı kadar makul ve mantıklı şeyleri

tartışmaya gelmedim. Ancak benim, o zalim ateist gibi şüpheli olduğumu düşünüyorsanız, şöyle izah edeyim: Şu anda bana değil, dostum, Hanging Burgess rahibi Muhterem Cyprian Whiteways'e kulak vermenizi istiyorum, kendisinin görüşleri muhtemelen en az sizinkiler kadar bilimdışıdır. Onun Darwinci olduğunu zannetmiyorum, neyse işte, sizi onunla tanıştıracağıma söz verdim, size geç Taş Devri'nden epey sonra olan bir şeyler anlatmak istiyor."

"O halde," diye sordu Pond, "koşmak ve tırmanmak hakkında konuşalım derken ne kastediyorsunuz?"

"Şunu kastediyorum," diye yanıtladı Doktor Green, "bu rahibin, şu arkadaşınız Yüzbaşı Gahagan'la ilgili oldukça kötü bir anısı var; belli ki bacakları tırmanmakta çok iyi, hatta koşarak kaçmakta daha da iyi."

"Bir askeri," dedi Pond ağır bir tonda, "kaçmakla itham etmek ciddi bir şeydir."

"Aslında rahibin onu suçladığı, çok daha ciddi bir şey," dedi Green. "Onu bir balkona tırmanıp rakibini vurduktan sonra kaçmakla suçluyor. Fakat bu benim hikâyem değil; ben bu hikâyenin konusu değil sadece girizgâhıyım."

"Hımm, bir balkona tırmanmak," dedi Bay Pond, biraz düşünceli, "bir rahip için epey romantik bir hikâye."

"Halat merdivenle başlayıp," dedi doktor, "darağacında iple biten türden bir hikâye biliyorum."

Bay Pond, aksak arkadaşının, bahçenin taş döşeli yolunda aksak bir şekilde tınlayan adımlarının sesini dinlerken kasvetli bir ruh haline gömüldü gitti. Tıbbi arkadaşını, salt bir girizgâh mektubu olarak kabul etmeye hayli meyyaldi. Fakat bu oldukça karanlık, trajik türden bir girizgâh mektubuydu. Muhterem Cyprian her ne hikâye anlatacak olursa olsun, yine talihsiz dostu Peter Gahagan'ın aleyhine olan o hikâyelerden biri olacaktı. Ve Gahagan öyle talihsizdi ki, bazılarında, bu adam sadece talihsiz mi acaba gibi çılgın bir şüpheye neden olurdu. Bazılarına bir anda şu korkunç düşünce gelirdi: Belki de bilakis talihli bir adam bu. Geçmişte iki defa adı, gizemli ve şiddet içeren bir ölümle sonuçlanan hadiselere karışmış,

en azından cinayetin tadını almıştı. İki hadisede de aklandı. Fakat üç uğursuz bir sayıdır.

Ve sonunda Muhterem Cyprian Whiteways'le tanışması tam bir şok oldu: onun dürüstlüğü ve adilliğinden ötürü bir şok.

Bay Pond asla ve asla, hiçbir zaman, din adamlarının aptal olduğu gibi aptalca bir fikre kapılmamıştı. Gerçek hayata dair düşüncelerini Özel Sekreter gibi farslardan almamıştır. Fakat Muhterem Cyprian da aptalın öylesine tersiydi ki; kızıl kumtaşına benzeyen pütürlü yüzlü bir adamdı ve harbiden, geçmişin ışığıyla parıldayan zengin renklerle bezeli bir kayayı hatırlatırdı; İngiliz taşrasını, tarif edilemez bir derinlik ve arkaplanla yanında taşırdı; bir şekilde, havadan sudan, gecenin günün ağarmasından falan söz etmeden sıradan konuları konuşabilen biri değildi; doğuştan betimlemeci bir yazardı, ama yazmak yerine konuşan. Kimse söylediklerinin doğru olduğu veya en azından doğruya sadık olduğu konusunda şüpheye düşemezdi.

Bay Pond'a, Gahagan'ın gizli günahının kara, kanlı hikâyesini kılı kırk yaran ayrıntılarla aktaran işte böyle kıymetli bir tanıktı. Ve tüm bunların Bay Pond üzerinde yarattığı tuhaf etki, o sakallı ve bir şekilde oval olan yüzüne yayılan kocaman gülümsemeyle, olağandışı bir neşeyle, gayet uygun, tek yapmamız gereken Gahagan'ın kendisine sormak, o bize her şeyi anlatır, diyerek aniden havaya fırlamak şeklinde oldu. Bazı durumlarda buna yüzleşme deniyor.

Doktor Green'e gelince, girizgâh mektubuyla birlikte vazifesini yerine getirmiş ve bir şekilde Pond'un formalitelerinden şimdiden sabırsızlanmaya başlamıştı; rahibi, salt o ikna gücü yüksek İrlandalı çapkınla yüzleşecekseniz, bir avukat tutsanız iyi olur diye uyarmak suretiyle afallatmıştı.

Böylece bilim insanı, bir piteakontroposun evcilleştirilmesi mevzusunda derin düşüncelere dalarak uzaklaştıktan sonra, müdahalesinden geriye, olay mahalinde sadece Luke Little adlı bir avukatın adı kalmıştı.

Bay Pond'un dostu, meşhur diplomat Sir Hubert Wotton toplantıya başkanlık edecekti, fakat Bay Little, dizginler elinde olduğu sürece başkanlık koltuğunda kimin oturduğunu fazla umursayan biri değildi.

"Bu son derece olağandışı bir sorgulama beyler," dedi. "Ancak özel bir teminat beni müvekkilimin dosyasını sorguya sunmaya yönlendirebilirdi. Anladığım kadarıyla Sir Hubert ve Bay Pond, şimdi ve burada bir izah talep edileceğini beyan etmekte."

Sonra ekledi: "Bay Pond'un da kabul edeceği gibi bu üzücü bir mesele."

"Gerçekten de son derece üzücü bir mesele," diye yanıtladı Pond kasvetli bir tonda, "eski bir dostumun böyle korkunç bir eylemde şüphe altında olması."

Arkadaşı Wotton, Pond'a bir an buz gibi bir şaşkınlık ifadesiyle baktı; fakat Gahagan'ın birkaç saattir devam eden sorgu süresince ilk ve son defa aniden konuşması karşısında onu çok daha uzun bir süre şaşkınlıkla izledi.

"Evet," dedi gaddar ama makul bir ifadeyle. "Şüphesiz korkunç bir hikâye."

"Öyle ise," diye devam etti avukat kaldığı yerden, "şimdi müvekkilimden, hiçbir etki altında kalmadan, hikâyeyi bir kez daha anlatmasını isteyebilirim."

"Çirkin bir hikâye," dedi din adamı dürüst bir tonda, "ve size elimden geldiğince özetleyerek anlatacağım."

Pond hikâyeyi zaten, hem gevşek hem daha ayrıntılı bir anlatıyla dinlemişti; bu anlatıda, böyle son derece yasal bir gözetim altında verilen bir ifadeye nazaran çok daha betimleyici ayrıntılar ve müdahaleler içeren bir tarz söz konusuydu. Fakat şimdi her ne kadar daha kesin bir çerçevede ikinci defa dinlese de, betimlenen sahnenin gayri tabii bir biçimde canlı geldiği duygusundan kurtulamıyordu: Bir kâbusun canlılığına sahip bir betimlemeydi bu.

Hikâyeyi kâbusla mukayese etmenin, başlangıçtaki iki hadisenin de geceleyin vuku bulması dışında o aşamada özel bir nedeni yoktu.

İkisi de rahibin bahçesinde, rahibin evinin balkonuna yakın bir yerde vuku bulmuştu; ve belki uyandırdıkları izlenim bir şekilde başka bir çökmekte olan geceyle bağlantılıydı, izlenimden çok baskı denebilir belki; hayat dolu bir nebatat gecesiydi bu, başından sonuna balkonun saksılar, palmiyelerle, ağır, sarkık yapraklı sarmaşık bitkileriyle dolu olmasının da bir anlamı vardı.

Belki de nihayetinde sadece Hanging Burgess adıyla müphem bir sözsel ilinti söz konusuydu; gizemin bir şekilde Babil'in asma bahçeleriyle ilintili olması falan gibi bir şey. Ve yine belki kısmen, Doktor Green ile yapılan konuşmanın mantıksız akışıyla ve onun imansız bir karanlıkta körlemesine, el yordamıyla büyüyen, serpilen hayat gücü öğretisiyle alakası vardı; zira Green gelişim düşüncesini, botaniğin yanı sıra biyolojiden de ödünç aldığı her tür fanteziyle geliştirmişti.

Öte yandan, Bay Pond olan bitene bir bütün olarak bakarak, kendi garip ruh halinin tek bir gerçeğin sonucu olduğu sonucuna vardı: Halen ayrıntısıyla betimlenmeye ihtiyaç olan bir gerçek. Zira rahip, iki hadise için de, anlatısını anlaşılır kılabilmek için balkonunun ön kısmının aşağıdan yukarıya, uzuvları iç içe geçmiş, damarlı, geniş, fantastik yapraklı dev bir tropik sarmaşık tarafından işgal edildiğini izah etmek zorunda kalmıştı. Hikâyenin baş kahramanının sarmaşık olduğunu söylemek hepten abartı olmaz.

"Bu iş Büyük Savaş zamanı vuku buldu," diye izah etti din adamı, "o zamanlar kızımla birlikte Hanging Burgess'taki evimde yaşıyorduk. İki yanımızdaki iki ev, insani atıkların boşaltımıyla ilgili durumlardan ötürü boştu, o zamanlar pek yaygın bir şeydi bu. Epey bir süre boyunca iki ev de boş kaldı, halbuki nehre uzanan geniş bahçeleriyle pek hoş evlerdi. Sonra dostum Doktor Green çıkıp geldi, komşum oldu ve orada sessiz bir köşede bilimsel araştırmalarını yapmaya başladı. İşte o sıralar bir kitap yazıyordu, hayvanların evcilleştirilmesi üzerine; köpekler, kediler, evcil marmosetler, maymunlar vesaire ve bu tip evcil hayvanlara ilgi duyan kızım da arada sırada ona yardım ediyordu.

"Şimdi geçmişe dönüp bakıyorum da güzel zamanlarmış, hele bizim gibi iki ihtiyar kafadarı düşünürseniz; belki de sakin zamanlardı da ondan.

"Ve sonra bir gün, kaza eseri gibi görünen bir olayla bu yalnızlığımız son buldu ve bütün belalar, trajediler sökün etti.

"İlk önce Albert Ayres adlı genç bir sanatçı gelip komşu evi kiraladı; aslında orayı sadece bavullarını koyacak bir üs gibi düşünüyordu galiba, zira ülkeyi uçtan uca dolaşıp eskiz çiziyordu; neyse, biraz sonra göreceğiniz gibi, o eskiz seyahatlerinden birine hemen ertesi sabah çıkacağını söylediği kabul edilse adil olacaktır. Yani demek istiyorum ki, ona daha sonra ne olduğunu hiçbir şekilde kanıtlayamayız. Maalesef ben ona ne olduğunu fazlasıyla biliyorum.

"İlginç bir şahsiyetti, belki o eski sanatçı mefhumuna fazlasıyla uyuyordu; insanın pek, ister dikkatsizce ister dikkatlice pitoresk diye niteleyemeyeceği türden sanatçı mefhumuna; sempatik birinin Galahad'la, antipatik birinin Struwwelpeter'le ilişkilendirebileceği, kafasındaki o sarı saç halesini düşünürsek... Hatırlatmak isterim ki onda hiçbir şekilde efeminelik yoktu, savaş karşısındaki tutumunda da yanlış hiçbir şey yoktu. Çürüğe çıkarılmıştı ve yaptığı uyduruk değil gerekli bir işti; ayrıca o sıralarda kısa ve son derece hak edilmiş bir tatilin keyfini sürmekteydi.

"Sonrasında gelen kavgalarında, hatta nefretlerinin cinayetle nihayete eren son, en karanlık ve –umarım– delice günlerinde bile yüzbaşının asla rakibiyle alay etmediğini, asker üniformasıyla hiçbir şekilde kasıntılık etmediğini söylemek Yüzbaşı Gahagan'a karşı adil bir tutum olacaktır. Fakat o sıralarda Yüzbaşı Gahagan halen üniformalıydı, cepheden kısa bir izinle ayrılmıştı, bu izni normalde yakınlardaki bir pansiyonda geçirmesi gerekirken zamanının çoğunu benim evimde geçirmişti.

"Hadise hakkında konuşma konusundaki isteksizliğimi anlayışla karşılamalısınız; kısa bir izin almış olduğu gerçeği, kızıma hayli aceleci bir tarzda kur yapmasına, belirli bir sabırsızlık içerisinde olmasına neden olmuş olmalı, zira bu yaptığına başka bir ad verilemez. Kimileri kadınların buna

özellikle itiraz etmediğini söyler, fakat ben, böyle bir meselede herhangi bir spekülasyonda bulunmamayı kat kat tercih ederim. Tamamen olguları ele almak isterim. Olgular şunlardı:

"Bir akşam, güneş battıktan hemen sonra, tavukkarası vaktinde bahçemde doktorla birlikte yürüyüş yapıyordum, biraz sonra Albert Ayres de bize katıldı. Tam o sırada dostum Green'e bize gelip akşam yemeğe kalmasını söylemiştim, fakat kendisi bilimsel çalışmalarıyla yorucu bir gün geçirmişti, solgun ve bitkin görünüyordu, dolayısıyla biraz mesafeli, kafası karışık bir havada teklifimi geri çevirdi. Aslında, onun biraz hasta göründüğünü düşündüm."

"Sağlığı çok iyi durumda değildi," diye araya girdi Bay Pond aniden. "Pek dışarılarda dolaşma âdetinde değildi. Hatırlarsanız kendisi aksaktır." Diğerleri, bu söylediğinin ne gibi bir önemi olabilir gibisinden bir kez daha ona dik dik baktı, sonra gelen şu sakin yorumunu duyunca kafaları iyice karıştı:

"Bu gizemin anahtarı Doktor Green'in aksak olmasında yatıyor."

"Ne demek istediğinizi hiçbir şekilde anlamadım," dedi Hanging Burgess rahibi çabucak. "Neyse, ben en iyisi devam edeyim, gerçekte olanları anlatayım; böylece ne aksaklıkla ne Doktor Green'le kesinlikle hiç alakası olmadığını göreceksiniz.

"Bahçede dolaşırken, çiçek tarhından çıkıp yukarıya, balkona tırmanan dev sarmaşığın altına gelip durduk; Ayres, eşsiz gücünden ve lüks düşkünlüğünden dem vururken bir anda hepimiz bir tür şokla donakaldık. Koca sarmaşık, o huzurlu bahçenin ortasında canavarımsı bir yılan gibi hareket ediyor, kıvrılıyor, her bir uzvu inip kalkıyor, bükülüyordu, yapraklarının oluşturduğu çerçevenin bütünü, imkânsız bir depremle sarsılıyordu. Sonra bir devinkine benzeyen uzun bacaklarının aşağı doğru sallandığını, tepemizden vahşi tekmeler attığını gördük; ve ayağının basacağı son noktayı kaçıran Yüzbaşı Gahagan yüzünde kocaman bir sırıtışla hemen önümüze, taşlı yolun üzerine iniş yaptı.

"'Yalvarırım affedin beni,' dedi, 'Bir öğle sonrası ziyareti. Uğrayıp bir çay içeyim demiştim, ya da daha doğrusu çay davetine atlayayım dedim ve işte sonra da buraya atladım.'

"Ona, belki biraz soğuk bir tonda, biz her zaman misafir ağırlamaktan memnuniyet duyarız, fakat misafirlerimiz genelde ön kapıdan gelir, dedim. Bana, biraz utanmazca, Romeo ve balkonlara tırmanma romansına yönelik şiirsel bir sempati duyup duymadığımı sordu. Bu sorusuna yanıt vermemeyi tercih ettim; fakat doktor dostum o sırada, sarmaşığa tuhaf tuhaf bakmaktaydı, muhtemelen salt botanik kaygılarla duyduğu uçuk kaçık meraktan, sonra hafif ekşi bir mizahla şöyle dedi: 'Romeo'yla ilgili, böyle zararlı bir otun bir balkona tırmanabilmesi olgusuna dayalı bir hiciv yok mu? Tropik bir bitkinin ön kapıya gelip zili çalıp içeri girmesi pek yaygın bir durum değildir de. Tırmanmak, sınıflandırmanın güvenilir bir yoluna benzemiyor. Doğada çok yükseklere çıkan şeyleri bulmak için çok aşağılara inmelisiniz."

Bay Pond oturduğu yerde birden dikeldi ve koca bir nefes çekti, ama tek söylediği şu oldu: "Ben de öyle düşünmüştüm."

"Ayres adlı sanatçı," diye devam etti rahip, "bu absürt macera karşısında ikimizden daha çok sinirlenmişe benziyordu ve söylediği şey gerçekten de çok çok kışkırtıcıydı, halbuki soğuk bir sesle sadece, 'Eh, tırmanmak kolay bir şey gibi görünüyor, büyük yeşil bir merdiven kolaylığı olduğuna göre. İş buralara geldiyse sanırım şahsen ben de tırmanabilirim.'

"Sonra ilk defa Gahagan'ın ona ters ters baktığını fark ettim, böyle şeylerde ben biraz yavaşımdır da, sert bir sesle şöyle yanıt verdi: 'İş buralara geldiyse derken?' Ardından, ikisinin birbirine ters ters baktığını fark ettim, sonra ilk defa neden birbirlerinden nefret ettiklerini tahmin ettim ve huzurlu bahçemde yaşanmakta olan bu sahnenin ne anlama geldiğini anladım.

"Neyse, bu iki trajik rakibin öfkeli tafralarının, meydan okumalarının zirvesine elimden geldiğince hızla geleyim. Çünkü gerçekten de ikisinden hangisinin en korkunç trajediyi yaşamakta olduğunu bilmiyorum. Sonunda gece çökmüş, gölgeli bahçeye ışığıyla yeni bir gölge motifi nakşeden ay yük-

selmişti, fakat çok geç bir saat değildi, üst katlardan birindeki çalışma odamın penceresinden dışarı bakacak oldum.

"Köpek havlamasına ya da daha çok ulumasına benzer bir ses duyduğumda sigaramı tüttürüp kitap okuyordum, sesle birlikte kalkıp kafamı biraz dikkatsizce pencereden çıkardım; Doktor Green'in köpeklerinden biri herhalde deyip üzerinde fazla durmadım; fakat belki bilinçaltımın etkisi, belki ay çarpmasına uğrayan bahçedeki hayaletimsi bir şeyler ve bunun tetiklediği ruh hali veya biraz sonra olacaklara dair bir tür gizemli önsezi, ulumayı gerçekte olduğundan daha kof, daha korkunç kılıyordu.

"Berrak bir ay yükseliyordu arkamdan; gölgeli bahçenin büyük bir kısmı kopkoyu tonlara bürünmüştü; patikalarında ve karşımda duran duvarda ay ışığının yarattığı geniş, solgun parçalar vardı, bir gölge tiyatrosu dekor kartonu gibi, özellikle kesilmişe benzer kesin hatlara sahipti. Belki de bu paralelliği ben zihnimde yaratmıştım, bunun nedeni kısmen ışık ve gölgenin farklı düzlemlerde, çocukların bu tip bir piyes için siyah ve beyaz kâğıtlardan kestiği figürlere benzeyen, dikey veya yatay kıvrılmış ya da katlanmış şekillere bürünmüş olmasıydı. Her neyse, o an, son derece canlı bir şekilde karşımda duranın bir gölge tiyatrosu olduğunu düşündüm; ve bir sonraki an, tiyatro figürlerinden birinin siyah siluetiyle duvarın üzerinden geçmekte olduğunu gördüm.

"O an gölgenin kim olduğunu anladım. Tabii ki süzgün ve çarpık bir görünümü vardı, gölgelerin ne kadar aldatıcı olduğunu bilirsiniz; fakat ben birbirine girmiş ot öbeğini ayırt edebiliyordum, Struwwelpeter'lerden birini hatırlattı bana; bu arada, size daha önce sanatçı Ayres'in, saçlarını kestirmemiş olan geleneksel sanatçı figürüne biraz fazla benzediğini de söylemiş olmalıyım. Ayrıca, bu tip sanatçıların bedenlerine uyarladığı o hafif süzgün, öne eğilmiş duruş da vardı onda; bir de, gölgelerin abartarak yaptıklarına benzer, omuzları yükseltip öne eğilme duruşunu da abartmıştı.

"Bir an sonra, bu karanlık karikatürlerden bir tane daha belirdi duvarda; ötekinden daha da hataya yer vermeyen bir

gölgeydi bu. Ayrıca daha hareketliydi; bir gölge tiyatrosu karakteri olmakla kalmıyor, hayli uğursuz bir şekilde, pespaye bir pantomimden fırlamışa benziyordu."

"Gölgeler çok aldatıcıdır," dedi Bay Pond ve diğerleri bir kez daha ona dik dik baktı, bu müdahalesi önemli olduğundan değil, harcıâlem ve kesinlikle gereksiz göründüğü için. Ancak yine sessizliğe gömülmeden önce şöyle dedi:

"Bir gölgede en aldatıcı olan şey, hayli kesin olabilmesidir."

"Yaaa gerçekten de öyle!" diye patladı Wotton; fakat bir dereceye kadar ılımlı olan bu patlama, bir iki defa devasa Gahagan'ı kocaman, şaşırtıcı jestler, bağlantısız ama taşkın müdahaleler yapmaya sevk eden ani hareketlerden biri tarafından gölgede bırakıldı. Kendisini suçlayan bu adamı buyurgan bir nezaketle, hatta belki hürmetle eğilerek selamlayıp şöyle dedi:

"Sizi uyarıyorum beyefendi. Bay Pond'un paradokslarından biriyle karşı karşıyasınız. Bizim Pond ve paradokslarından çok gurur duyarız biz. Banyonuzda da deneyiniz. Pond'un paradoksları her eve lazım. Pond'suz anneler ne yapardı?"

"Alıklık etme Gahagan!" diye bağırdı Hubert Wotton; sesinde, arkadaşlarının ondan hep duymayı istedikleri çelik tını vardı. Herkes sessizliğe gömüldüğü sırada Bay Pond basitçe,

"Hayatımda ağzımdan tek bir paradoks çıkmadı. Söylediğim şey, herkesin bildiği bir gerçek," dedi.

Hanging Burgess rahibinin kafası ciddi şekilde karışmış görünüyordu, yine de itidalini kaybetmeden hikâyesine devam etti.

"Korkarım tüm bunlar bana biraz konudan sapma gibi geldi; özellikle de henüz asıl söylemek istediğime gelmediğim düşünülürse. Yani hikâyemin kıssasına. Elbette gölgelerin aldatıcı olup olmamasının bir önemi yok, zira bir iki dakika sonra gerçek insanları gördüm. Bir dakikalığına ikisinden sadece birini görmüş olduğum doğrudur, isterseniz buna şipşak deyin; fakat ötekini de yeterince açık ve net gördüm.

"İlk figürü, şu uzun saçlı olanı, hemen sanatçıyla ilişkilendirdim, ay ışığı parçaları arasından hızla kaçıp gitti, balkona tırmanan sarmaşığın geniş gölgesi altında kayboldu;

sarmaşığa tırmanmaya başlamış olduğu konusunda hiç şüphe yok.

"İkinci figürse bir an, ayın dik bakışları altında dik dik bakarak durdu; onun kim olduğuna dair de şüphe yok. Üniformaları içinde Yüzbaşı Gahagan idi ve ordunun verdiği altıpatları çoktan çıkarmıştı. Gayri tabii, yüksek bir sesle, yaprakların oluşturduğu romantik merdivenden, tam da önceden kendisinin yaptığı gibi çıkmış olan diğer trubadurun arkasından bağırıp küfretmeye başladı.

"İşte tam o an durum gün gibi ortaya çıktı; talihsiz sanatçının tropik yaprak kördüğümünden yükselen bol saçlı kafasını gördüm, gölgeler içindeydi, fakat ay ışığından halenin ortasında hataya yer vermeyecek şekilde sahibini ele veriyordu. Öte yandan aynı ay ışığı yüzbaşının yüzüne olduğu gibi vuruyordu, ışıl ışıl yüzü sanki bir portre fotoğrafıydı; üstelik, nefretle buruşmuş yüzdeki korkunç sırıtış göze çarpıyordu o portrede."

Bay Pond bir kez daha kibar bir şekilde lafa girdi, fakat bu sefer hafifçe sarsılmış gibi bir hali vardı: "Nefret dediniz de, dehşet olmadığına emin misiniz?"

Rahip çok zeki bir adamdı, yanıt vermeden önce düşündü, ancak Pond'un ne demek istediğini hiçbir şekilde anlamamıştı. "Nefret sanırım. Hem Yüzbaşı Gahagan neden Bay Ayres'in görüntüsü karşısında dehşete düşsün ki?"

"Belki de," dedi Pond küçük bir duraksamanın ardından, "saçını kestirmediği içindir."

"Pond!" diye bağırdı Wotton hızla. "Burada şaka yaptığımızı mı zannediyorsun? Daha biraz önce kendin bunun üzücü bir mesele olduğunu söyledin, unutmuşa benziyorsun."

"Eski bir dostumun korkunç bir şey yapmış olmasının," dedi Pond, "üzücü bir mesele olduğunu söyledim." O ani duraksamalarından birinin ardından, "Fakat burada kastettiğim Gahagan değildi," dedi.

Şaşkına dönen rahip, inatla hikâyesini anlatma gayreti dışında her konuda pes etmişe benziyordu.

"Önceden de söylediğim gibi Yüzbaşı Gahagan aşağıdan, yukarıdaki rakibine küfretti ve aşağı inmeye davet etti; fakat

kendisi sarmaşıktan yukarı tırmanmaya yeltenmedi, halbuki bu işi ne kadar hızlı yapabileceğini daha önce göstermişti. Maalesef başka bir şey yaptı, çok daha hızlı yapabileceği bir şey. Ay ışığında tabancanın namlusundan çıkan ani mavi ışıltıyı gördüm, sonra da kırmızı ışıltıyı, sonra kendisini tabancadan koparıp bir bulut gibi göğe yükselen dumanı ve sonra da yeşil merdivendeki adamın yeşil yaprak harmanından aşağıdaki siyah zemine bir taş misali düşüp çarpışını.

"O siyah yerde olup biteni çok net göremedim, fakat her tür pratik açıdan adamın ölmüş olduğunu biliyordum; zira katili, cesedi bir bacağından tutup bahçeden aşağıya uzanan karanlık patikalarından sürükleyip götürdü. Sonra da uzaktan cup diye bir ses duydum, cesedi nehre attığını anlamıştım.

"Eh, önceden de söylediğim gibi, gördüğüm ve bildiğim şeylere dair son derece ciddi şahitliğim işte budur; şahitliğimi sunmamın tek nedeni de, hadiseye dahil olmuş olabilecek bütün şahıslara yönelik toplumsal vazife duygumdur; öyle bir durum söz konusu ki, hadisenin hukuki kanıtlarını bulmanın son derece zor olabileceğini de kabul ediyorum.

"Ertesi sabah Albert Ayres sırra kadem basmıştı; tabii önceden de söylediğim gibi, kendisi erkenden eskiz seyahatine çıkacağını söylemişti.

"Ertesi sabah Yüzbaşı Gahagan da sırra kadem basmıştı; fakat ben, oradan ayrılışının pratik nedenleri de olduğuna inanıyorum, zira her halükârda cepheye dönmek zorundaydı; ve her bir erkeğe ihtiyaç duyulan bir dönemde, adi suçluların bile cezalarını cephede çektiği, her türlü bilginin kısıtlandığı, bizimle 'Fransa'da bir yerlerde' diye özetlenebilecek her şeyin arasında engin bir labirentin uzandığı bilinirken ortaya böyle bir soruyla çıkmanın son derece umutsuz olduğu da vakıadır, sorulur sorulmaz şüpheli bir soru diye nitelendirileceği bellidir. Öte yandan kişisel nedenlerden ötürü, Yüzbaşı Gahagan'dan sabıkasını temizlemesinin, kendisiyle ilgili şüpheleri izah etmesinin talep edilmesinin asli önem taşıdığını düşündüğümden meseleyi şimdi sizlere yeniden sunuyorum. Ayrıca görmediğim hiçbir şeyi beyan etmedim."

"Son derece sarih bir şekilde beyan ettiniz," dedi Bay Pond. "Bildiğinizden de sarih bir şekilde. Ancak hepimizin hemfikir olduğu üzere, olabilecek en aydınlık ay ışığı altında bile gölgeler çok aldatıcı olabilir."

"Bunu daha önce de söylemiştin," dedi Sir Hubert hayli rahatsız bir tonda.

"Ve daha önce de söylediğim üzere," diye gözlemini beyan etti Bay Pond telaşsızca, "bir gölge en çok, mükemmelen kesin olduğunda yanıltıcıdır."

Gruba ani bir sessizlik çöktü, sonra bu sessizlik gittikçe yoğun hale geldi, çünkü Bay Pond'un argümanını söyleyip kenara çekilmeden önce yaptığı rasgele atışlar sayesinde –tam da bu atışlar çok rasgele göründüğünden– herkes gerçek hamleyi artık hiçbir şeyin geciktiremeyeceğini hissetmişti. Zira bu hal bir süreliğine eylemsizlik gibi görünmüştü; her geçen saniye biraz daha kasvete bürünen Gahagan hâlâ, sanki söyleyecek hiçbir şeyi yokmuş gibi topuklarını yere çarparak oturmaktaydı. Gerçekten de, Sir Hubert sert bir şekilde, sen ne diyorsun, diye sorduğunda, çok gaddarca olmasa da ciddi olduğu anlaşılan bir tonda söyleyecek hiçbir şeyi olmadığını söyledi.

"Suçumu kabul etmek dışında ne söyleyebilirim? Korkunç bir şey yaptığımı söylemek dışında ne söyleyebilirim; iğrenç bir suç işledim ve günahım o gün bugündür hep karşımda durmakta."

Avukatın saçları aniden, buz gibi bir heyecanla, elektrikli dikenler batmış gibi diken diken oldu.

"Affedersiniz de bir dakika!" diye bağırdı. "Bir şey daha söylemeden, tek bir söz daha etmeden önce, tüm bunları yasal çerçevede kayda almamız gerektiğinin anlaşılması gerekiyor. Bazı küçük hadiselerde biz avukatların belirli ölçüde sessiz kalmasına izin verilir, fakat gerçek bir cinayet itirafı dinleyeceksek—"

Gahagan bağırdı; öyle yüksek sesle bağırdı ki, oradakiler bir an sonra bunun bir kahkaha bağırması olduğunu anlayıp neredeyse hayrete düştü, fakat bu çok da neşeli bir kahkaha değildi.

"Ne!" diye bağırdı. "Burada cinayet itirafında bulunduğumu mu zannediyorsunuz? Offf, bu iş bıktırıcı olmaya başladı! Tabii ki ben asla cinayet işlemedim. Ben bir suç işledim dedim, fakat onun için lanet olası kıytırık bir avukata özür dileyecek değilim."

Büyük bir jestle dönüp din adamıyla yüz yüze geldi, bedensel ve zihinsel tavrı tamamen değişmişe benziyordu, öyle ki, sonunda konuştuğunda artık yeni bir adam konuşuyordu sanki.

"Yani bu itirafım size. Ben size ne söyleyebilirim? Sizin açınızdan kişisel bir mesele, yani demek istiyorum ki gerçek bir mesele. Böyle konularda lakayt bir tarzda konuşmak iyi değildir. Kalabalıkların arasında saklanmak iyi değildir; suçun, cehennemden izin alıp ayrılmış bir grup zavallı iblis tarafından işlendiğini söylemek de iyi değildir; onlara göre tatil cennettir; tek fark, bunun son derece dünyevi bir cennet olmasıydı, Müslüman cennetine biraz fazla benzeyen bir yer. Hakkım olmadığı halde kızınızla seviştim, gerçekten de o sırada aklım neredeydi bilmiyorum. Cehennemden çıkıp gidilen tatillerde hiçbirimizin aklı yerinde olmaz. Ve doğrudur, bir rakibim vardı. Rakibime çok kızdığım da doğrudur, hatta şu an bile ona çok kızgınım, yaptığı şeyi düşününce... Sadece—" Sözünün burasında duraksadı, yeni bir utanç dalgası gelmiş gibi.

"Devam et," dedi Bay Pond usulca.

"Sorun şu ki, rakibim o uzun saçlı sanatçı değildi," dedi Gahagan.

Hubert Wotton bir kez daha sert bir bakış fırlattı, kaşları çatılmıştı; fakat sakin bir sesle Gahagan'a hikâyesini baştan doğru dürüst anlatmasını söyledi.

"Öteki hikâyenin başladığı yerden başlasam iyi olur," dedi Gahagan, "karanlık bahçede ikimizin de o köpek ulumasını duyduğumuz andan. O gece aslında sanatçı Ayres'te kalıyordum diye açıklamama müsaade edin; sahiden de epey iyi iki dost olmuştuk; daha önce trubadur meselesiyle ilgili aramızda az buçuk romantik bir horozlanma olmuş olabilir tabii.

"Küçük bavulumu yapmakla, eşyalarımı elden geçirmekle uğraşıyordum, haydi ordunun verdiği altıpatları da temizleyeyim dedim. O sırada Ayres, eskiz defterlerini inceliyordu, evinden ayrılırken onu o vaziyette bıraktım, gecenin içinde birdenbire o gürültü patladığında Bay Whiteways de öylesine bize bakıyordu. Tek fark, ben onun duymadığını duydum. Sadece köpek ulumasına benzer o sesi duymakla kalmadım, bir ıslık sesi de duydum, köpek çağırırken çalınan ıslığa benzer bir sesti.

"Onun görmediğini de gördüm. Bir anlığına, bitki kafesi ve ona sarılı ağ örgü yaprakların arasındaki bir boşlukta, ay ışığında bembeyaz parlayan bir yüz gördüm, Paul Green'di, o saygın bilim insanı. Kendisi saygın bir insandır ve saygın bir görünümü vardır; o sırada ne hoş bir kafası var diye düşündüğümü, ay ışığında yüz hatlarının gümüşi kalıbının o hatları ne güzel gösterdiğini hatırlıyorum. O gümüşi maskenin dikkatimi cezbetmesinin bir nedeni vardı, zira tam o anda insanın kanını donduran bir nefret gülümseyişi vardı o maskede.

"Sonra yüz ortadan kayboldu ve yine rahibinkine benzer bir deneyim yaşadım, tek fark, hemen arkamda olup biten her şeyi görememiş olmamdı. Ancak zamanında arkamı döndüğümde birinin patikadan koşarak uzaklaştığını ve sarmaşığa tırmanmaya başladığını gördüm. Çok hızlı tırmanıyordu, benden çok çok daha hızlı, fakat yaprakların karanlık gölgelerinde onu görmek, ayırt etmek kolay değildi.

"Bacak kısmı uzun, biraz önce betimlendiği gibi omuzların dikleştirildiği bir duruşa sahip bir insanmış fikrine kapıldım; sonra, tıpkı rahip gibi, kafanın yapraklar arasında belirişini gördüm, ay ışığının sarmaladığı bol saçtan oluşan bir hale. Tek fark, o gece ikinci defa olan bir olay, rahibin görmediğini görmem oldu. O Romeo, o tırmanan trubadur kafasını çevirdi ve bir anlığına onu profilden gördüm, ay ışığı altında kara bir şekil. Ve kendime şöyle dedim: 'Aman tanrım! Altı üstü bir köpekmiş bu.'"

Rahip bu niyazı hafif bir sesle tekrar etti; avukat duruma müdahale etmek istercesine keskin bir harekette bulundu;

Wotton ise, hayli kaba bir sesle arkadaşına devam et dedi; sesinde, bir tür ani dermansızlık, orayı hemen terk etmek istiyormuş gibi bir ton vardı, şaşırtıcı bir şekilde.

"Şu Marco Polo hayli ilginç bir adam," dedi Yüzbaşı Gahagan, belli belirsiz bir muhabbet tonunda. "Sanırım Venedikli Marco Polo'ydu ya da neyse işte, o erken dönem ortaçağ seyyahlarından biri. Bilirsiniz, o dönemde herkes onların tek yaptığının kankurutanlar ve denizkızları hakkında inanılması güç hikâyeler anlatmak olduğunu söylerdi; fakat pek çok örnekte sonradan, bu anlattıkları inanılması güç hikâyelerin aslında gerçek olduğu anlaşılırdı. Neyse, bu herif, etrafta köpek kafalarıyla dolaşan adamlar olduğunu söylerdi. Günümüzde büyük maymunlara, mesela bir şebeğe bakın, kafasının gerçekten de köpek kafasına fena halde benzediğini görürsünüz; daha küçük maymunlarınki insanınkine benzerken onlarınki pek benzemez."

Avukat Bay Little, önündeki evrakı hızla, uyanık bir adamın çatık kaşlarıyla ve keskin, dikkatli bir tavırla karıştırdı.

"Bir saniye Yüzbaşı Gahagan," diye itiraz etti. "Sizin şahsen bir seyyah olduğunuza dair bir düşüncem var, gezdiğiniz çeşitli yerlerden seyyah hikâyeleri topluyorsunuz. Bu hikâyeyi de Morgue Sokağı'ndan almışsınız gibi geliyor bana."

"Keşke öyle olsaydı," diye yanıtladı yüzbaşı.

"Bildiğim kadarıyla," diye devam etti avukat, "o hikâyede, sahibine itaatsizlik edip kaçan ve bir daha geri dönmeyen kaçak bir antropoid maymun vardı."

"Evet," dedi Bay Pond alçak sesle, daha çok iniltiye benziyordu. "Fakat bu olayda söz konusu olan, sahibe itaatsizlik değildi."

"Hikâyenin devamını anlat en iyisi Pond," dedi yüzbaşı, yine o garip, sorumsuz sükûnet anlarından birine gömülerek. "Nasıl oldu bilmiyorum, ama belli ki ben daha anlatmaya başlamadan gerçek hikâyeyi tahmin ettin."

Bay Little bir şekilde sinirlenmeye başlıyor gibiydi, pat diye şunları söyledi: "Bana göre yüzbaşı bu garip masalı son derece melodramatik ve yanıltıcı bir şekilde zaten anlattı. Şurada

notlarımda var, kesinlikle şöyle dedi: 'Birisi patikadan koşarak uzaklaştı ve sarmaşığa tırmanmaya başladı.'"

"Epey ukala bir şekilde doğru söyledim," dedi Gahagan, elini küçümser bir tavırla sallayarak. "Bir bedenin koşup tırmandığını söylemeye özellikle dikkat ettim. Bir maymunun ruhuna dair ne teolojik ne metafizik spekülasyon yapma niyetindeydim."

"Ama bu son derece feci bir şey!" diye bağırdı din adamı, derinden sarsılmış bir hali vardı. "Gördüğüm şeyin maymun olduğuna emin misiniz?"

"Onun oldukça yakınındaydım," dedi yüzbaşı. "Ben şeklini, siz sadece gölgesini gördünüz."

"Hayır," dedi Pond yumuşacık bir sesle, "o da şekli gördü, fakat gölge olduğu için inanamadı. Bir gölgenin kesin yapısından dolayı aldatıcı olabileceğini söylerken bunu kastediyordum. On vakadan dokuzunda gölge, taslağa benzer. Ancak bazı özel durumlarda kesin bir siluet de olabilir. Tek sorun bizim her zaman onun bozulmuş bir görüntü olduğu beklentisinde olmamızdır, böylece bozulmuş olmamasından dolayı aldanırız. Rahip, bol saçlı, dik omuzlu Bay Ayres'in, paytak bir kambur veya kıllı hörgüçlü bir figür görünümünde bir gölgesi olmasına şaşırmadı. Ama gerçekte o tam da kıllı hörgüçlü bir figürdü. Ben bunu, senin kendi figürünün daha sarih olduğunu söyleyince tahmin ettim. Öteki bir hata değilse, bu neden sarih olsun ki?"

"Benim bulunduğum noktadan yanılmak mümkün değildi," dedi Gahagan. "Ben onun maymun olduğunu biliyordum ve hemen yanda oturan saygın biyoloğun kafeslerinden veya kulübelerinin birinden kaçtığı tahmininde bulundum. Bir tür eşek şakası olmalı gibi çılgın bir ümidim vardı; fakat bu hayvan hiçbir riske girecek gibi değildi, ki ben bir şekilde bu tür antropoidlerin şakasının olmadığını biliyorum. Başıma gelecek en iyi şey onun tarafından ısırılmaktı ve sonra... neyse, kişinin zihninde yarım yamalak beliren çeşit çeşit kâbus geliyor da aklıma, boş verin.

"Biyolojik arkadaşınızın evcil hayvanlara ilgisinin başka bir yönü de vardı; deney amaçlı ameliyatlar, aşılamalar, zehirlemeler, ilaçlar vesaire... Tanrı bilir, bu hayvana da neler verilmişti. Böylece hayvanı vurup öldürdüm ve korkarım bunun için özür dileyecek halim yok. Cesedini nehre attım; bildiğiniz üzere çok hızlı, coşkulu akan bir nehirdir, dolayısıyla bildiğim kadarıyla cesetten bir daha haber alınamadı. Elbette Bay Paul Green de bu olayı basına duyurmadı."

Sağlam, geniş göğüslü rustik papaz aniden tepeden tırnağa titredi. Kasılma geçtiğinde, çok ağır bir tonda bunun berbat bir mesele olduğunu söyledi.

"İşte ben de," dedi Bay Pond, "eski bir ahbabın korkunç bir şeyle itham edildiğini duymanın ne kötü olduğunu söylerken tam da bunu kastediyordum. Yine, bu bilmecenin anahtarının Doktor Green'in aksak olması olduğunu söylerken de bunu kastediyordum."

"Şu an bile," diye mırıldandı rahip, "böyle söylerken ne kastettiğinizi tam olarak anlamış değilim."

"Olay yeterince çirkin," diye yanıtladı Pond, "fakat doktorun, kelimenin doğrudan anlamıyla çılgın bir doktor olduğunu söylememiz herhalde adil olur. Söylemek istediğim şu: Sanırım onu neticede delirtenin ne olduğunu biliyorum. Olağanüstü bir kişiliği vardı; rahibin evindeki bayana âşıktı, üstelik o evde ciddi bir etkisi vardı; Gahagan'ın haklı olarak söylediği gibi gerçekten son derece yakışıklı bir adamdı ve tabiatıyla oldukça aktif bir yapısı vardı, tek sorun, her şeyin onun kazara aksak olması üzerine kurgulanmasıydı.

"O ay ışığıyla yıkanan korkunç yaz gecesinde onun deliliğinin üzerine son rötuşu yapan, azıcık bir hayal gücüyle kişinin kısmen anlayabileceğini düşündüğüm bir şey idi; büsbütün gayri tabii olmayan bir şey; gerçi böylesine çılgınlıkla sonuçlanan bir şey gayri olmasın da ne olsun. Rakiplerinin, onun yapamayacağı bir şeyle birbirlerine horozlandıklarını duydu. İlk önce genç adamlardan biri, ben o işi yaptım diye caka sattı, sendin o caka satan Gahagan, yapmadım deme

şimdi burada. Ve ikinci genç adam daha da kötüsünü yaptı, o işi kolayca yapabiliyorken yapamayan birini küçümsedi: Green'in yapmasının mümkün olmadığı bir şeyi.

"Doğal olarak, onunki gibi bir akıl hızla sıçrayarak ilerler, normal bir sohbette bile öyle olduğunu biliyoruz; tırmanmanın büyük, önemli bir üstünlük göstergesi olmadığını, beyinsiz bir tırmanıcının da tırmanabildiğini, maymunun insandan daha iyi tırmandığını söyleyerek cevabı yapıştırdı. 'Doğada çok yükseklere çıkan şeyleri bulmak için çok aşağılara inmelisiniz.' Bu mantıklı, yerinde bir cevap olmanın yanı sıra hayli iyiydi de. Fakat onun aklı salt mantık veya hazırcevaplık üzerinden işlemiyordu; kıskançlık ve tutkuyla körleşmiş, fokur fokur kaynamaya başlamıştı, üstelik biraz da çatlak bir adamdı. Sadece bir tür gösteri yapmak istemiş olduğunu ümit edelim; her halükârda göstermeye çalıştığı şey tam da buydu."

Avukat Bay Little, hâlâ orada bulunanlara çatık kaşlarla bakmaktaydı; kanunlara uyan ve hukuk alanında çalışan insanları kendi yolu yordamınca rahatsız etmek gibi bir özelliği olan Gahagan'dan nefret ettiği aşikârdı.

"Bu olağanüstü hikâyeyi Bay Pond'un yaratıcı hipotezinin gücüne dayanarak kabul etmek zorunda mıyız bilmiyorum," dedi hayli sert bir sesle, "fakat sormak istediğim bir soru daha var."

Sanki orada bir şey görecekmiş gibi yine önündeki evraka baktı, sonra başını kaldırıp biraz öncekinden daha da sert bir sesle, çapraz sorgularda öğrendiği tarzda şöyle dedi: "Siz Yüzbaşı Gahagan, harikulade hikâyeler anlatma konusunda bir tür şöhretiniz olduğu doğru mu? Önümde şöyle bir not var, bir keresinde, altı büyük deniz yılanı gördüğünüzü, her birinin bir öncekini yuttuğunu anlatarak bir grup insanı eğlendirmişsiniz. Muswell Hill'de kaşlarına kadar toprağa gömülen devle ilgili olağanüstü küçük hadiseyi aktarmışsınız; ayrıca, taaa gökyüzüne kadar donan bir su oluğuna dair son derece canlı bir betimleme yaptığınız söyleniyor. Babil Kulesi harabelerinin keşfine dair ilginç anlatınız ise—"

Görünürdeki o basitliğine rağmen Sir Hubert Wotton'da bazen çekiç gibi inen bir akla sahip olma niteliği vardı. Tüm bu zaman zarfında, mükemmel bir tarafsızdan beklenecek sessizliğini korumuştu, fakat avukatın kindarlıkla tükürükler saçarak yaptığı bu son konuşmayı aniden durdurdu, adam âdeta fiziksel olarak donup kaldı.

"Yeter, daha fazla tahammülüm kalmadı," dedi. "Gahagan'ı tanırız, uzun uydurma hikâyelerinin saçma olduğunu da biliriz, fakat sizin bunları onun aleyhine kullanmaya çalışmanız daha büyük bir saçmalık. Ona yönelteceğiniz ciddi bir suç varsa, size kanıtlamanız için her türlü imkânı verdik. Şu hayatta kimsenin, en başta da Gahagan'ın asla ciddiye almadığı şeylerden söz edecekseniz, ben bunu kabul etmem."

"Güzel öyleyse," diye patladı Bay Little, "son sorum çok pratik bir soru olacak. Yüzbaşı Gahagan sadece bu söylediği şeyi yaptıysa, ne halt yemeye edebiyle çıkıp söylemedi? Neden sırra kadem bastı? Neden ertesi sabah erkenden oradan sıvıştı?"

Peter Gahagan, büyük bir gayretle o koca gövdesini sandalyeden kaldırdı, avukata dönüp bakmadı bile, derin bir üzüntü ifadesiyle yüklü gözleri, ihtiyar din adamına dikiliydi.

"Buna verilecek bir yanıt var," dedi. "Ancak bu yanıtı Bay Whiteways dışında herkese vermeyi tercih ederim."

Ve belki de yeterince tuhaf bir şekilde Bay Whiteways de bu reddi duyduğu an ayağa kalktı ve elini Gahagan'a uzattı.

"Size inanıyorum," dedi. "Size inanmamı sağlayan son cümleniz oldu."

Alaycı avukat, müvekkili tarafından bu şekilde kovulduktan sonra önündeki evrakı derleyip toparlayıp küçük siyah çantasına tıktı ve böylece o başıbozuk grup dağıldı.

Gahagan, daha sonra, o son soruyla ilgili hakikati, her şeyini paylaştığı insana, yani nişanlısı Joan Varney'e anlattı. Ve enteresandır, o da anlamışa benzer.

"Şöyle de yorumlamak isteyebilirsin," dedi, "ben polisten kaçmadım, kızdan kaçtım. Üstelik kulağa delice geldiğinin far-

kındayım, ama gerçekten de o an, o hayvansı durumda ve birçok hayvansı seçeneğin ortasında onun için en iyisini yaptığımı hissettim. Ertesi sabah rahibin beni cinayet işlerken gördüğünü söylediğini biliyorum. Diyelim ki o an ona itiraz ettim, eh, bir kere daha en başta kız, eski dostunun, evcil hayvanlarının dostunun korkunç bir manyak olduğunu, adamın onu en hafif tabirle iğrenç bir şekilde aşağıladığını öğrenecekti.

"Sadece bu da değil. Orada kim olsa öyle kötü davranırdı, utanç verici ölçüde yanlış bir pozisyondaydım ve şayet orada kalsaydım, bizi bekleyen tek şey, tüm o sefil izahlar, umutsuz pişmanlıklar batağında sürünmek olacaktı, ki bu işte kadın mı erkek mi daha kötüdür kestirmek zor. Sonra aklıma tuhaf bir fikir geldi, gizli, neredeyse bilinçaltından bir düşünce, bir türlü kurtulamadığım bir mefhum. Diyelim kız düşünmeye devam etti ve daha sakin bir zamanında, bir erkeğin onun için başka bir erkeği öldürdüğünü hatırladı. Ne kadar büyük bir dehşete düşer, değil mi, fakat kendisini aşağılanmış hissetmez. Uzun vadede bir şekilde, kızın birazcık gurur duyacağını söyleyen deli bir fısıltı tekrar tekrar ziyaret etti beni."

"Sanırım kız konusunda haklısın," dedi Joan o dolaysız tarzıyla. "Fakat yine de ona gerçeği söylemeliydin."

"Joan," dedi, "yaa aslında basit, cesaret edemedim."

"Biliyorum," dedi Joan. "Üstün Hizmet Madalyası alma hikâyeni de biliyorum, seni kendi gözlerimle uçurumdan atlarken de gördüm, çok fena oldum. Fakat işte sizin gibi hoş, mücadeleci beyefendilerin sorunu da bu." Usulca başını kaldırdı. "Cesaretiniz yok."

Kısa Kesilen Uzun Hikâye

Almanya'daki son meseleleri tartışıyorlardı: üç eski dost, meşhur memur Sir Hubert Wotton, ne idüğü belirsiz memur Bay Pond ve hayatında tek bir işin ucundan tutmamış olan, bir kere bile bir kalemi kâğıda değdirmemiş de olsa kaşla göz arasında en fantastik hikâyeleri uydurmayı seven Yüzbaşı Gahagan. Fakat bu hadisede grubun sayısı dörde çıkmıştı, zira Gahagan'ın, samimi görünümlü, kumral saçlı, koyu kahverengi gözlü genç bir kadın olan karısı da oradaydı. Yakınlarda evlenmişlerdi ve Joan Gahagan'ın ortamdaki varlığı yüzbaşıyı hâlâ gösteriş amaçlı aşırı çıkışlar yapmaya sevk ediyordu.

Yüzbaşı Gahagan saraylı bir züppeye, Bay Pond sakalı ve Sokrates alnı olan yuvarlak gözlü bir balığa, Sir Hubert Wotton ise Sir Hubert Wotton'a benziyordu — arkadaşlarının büyük bir hürmet duyduğu son derece sağlam, erkeksi bir nitelik vardı onda.

"Cehennemi bir utanç bu," diyordu Wotton, "bu heriflerin Yahudilere, o mükemmelen saygın, zararsız, benden daha fazla komünist olmayan Yahudilere muamele biçimi... Çalışıp didinip liyakat ve beceri kazanmış o küçük insanlar, tek kuruş tazminat almadan hepsi işlerinden kovulmuşlar. Bu konuda elbette benimle hemfikirsindir, değil mi Gahagan?"

"Elbette," diye yanıtladı Gahagan. "Ben asla bir Yahudiyi kovmadım. Böyle bir şey yapmaktan kendimi kesinlikle geri

tuttuğum üç buçuk vakayı net biçimde hatırlıyorum. Bütün o gariban küçük kemancıları, aktörleri, satranççıları düşününce, yüzlerce, binlercesinin kovulmak zorunda olmaları veya basbayağı kovulmaları feci bir utançtı. Ama bence onlar kendilerini kovdular; Almanya'ya öylesine sadık oldukları ve dünyanın her yerinde genellikle hep Alman taraftarı oldukları için."

"Bu bile abartılı olabilir," dedi Bay Pond. "Carl Schiller hadisesini hatırlıyor musunuz, hani savaş zamanı yaşanan o olayı? Olay sumen altı edildi, ama bilmek için nedenim var, zira olay bir şekilde benim dairemde vuku buldu. Casusluk hikâyeleri bana genelde, bütün polisiye anlatılar arasında en sıkıcıları gibi gelmiştir; popüler cinayet edebiyatı türleri üzerine yaptığım kendi halinde araştırmalarımda karşıma her çıkışlarında istisnasız yok sayarım bu tip hikâyeleri. Fakat bunların gerçekten de beklenmedik, hayli şaşırtıcı sonları vardır. Tabii bilirsiniz, savaş zamanlarında bu tip şeylerle uğraşan memur çokça amatöre maruz kalır, tıpkı Wellington Dükü'nün yazarlara maruz kalması gibi. Biz casusları kovuştururduk, casus manyakları da bizi kovuştururdu. Sürekli bunlardan biri çıkar gelir, casusa benzeyen birtakım insanlar gördüklerini söylerdi. Casusların casusa benzemediklerini nafile anlatmaya çalışırdık. Sahiden de düşman, gerçekten şüpheli olan tipleri gözlerden ırak tutma konusunda oldukça ustaydı; bunlar kâh sıradan tipler olurdu, kâh gerçekten sıradışı; biri fark edilemeyecek kadar kısa boylu, bir başkası görünmeyecek ölçüde uzun boylu olurdu; bir diğeri görünüşte hastanede felçli yatardı, sonra geceleyin pencereden sıvışırdı filan—"

Joan, o içten, kahverengi gözlerindeki kafası karışmış ifadeyle Pond'un ötesinde bir yerlere bakıyordu.

"Bay Pond, lütfen bize görünmeyecek ölçüde uzun derken ne kastettiğinizi açıklar mısınız?"

Şimdiden iyice keyiflenen Gahagan bir kahkaha patlattı ve hafiften doğaçlama döktürmeye başladı.

"Böyle şeyler olur sevgilim," dedi. "Buna denk düşecek bin tane örnek verebilirim sana. Misal, Muswell Hill'de oturan talihsiz dostlarım Balham-Brownların başına gelenler. Bir gün Bay

Balham-Brown işten eve yeni gelmişti (kendisi Uluslararası İmparatorluk Kurşun Boru Şirketi'nde çalışmaktaydı), her zaman yaptığı gibi aletle bahçedeki çimleri biçerken otların arasında yeşil olmayıp hayvan kılına –hatta insan saçına– benzeyen kızılımsı, kahverengi bir oluşum fark etti. Dostum Bay Pond'un özel Dev Favori koleksiyonu rakipsizdir (tabii Sir Samuel Snodd'un eşsiz koleksiyonu hariç). Pond, bu oluşumu Anakin'in uzun saçlarıyla özdeşleştirmeyi başardı ve o coşkuyla, Anak'ın oğlunun diri diri gömüldüğü, halen de hayatta olduğu yargısına vardı. Profesör Pooter, bilim âleminin kindarlığıyla, Pond'un karşısına başka bir teoriyle çıktı: Ona göre Jüpiter, Titanları gömmüştü, birini Etna'nın, diğerini Ossa'nın, üçüncüsünü Muswell Hill'in altına. Her neyse, canavarı çıkarmak için talihsiz dostlarım Balham-Brownların villası yıkıldı, mahallenin tamamının, zelzele olmuş gibi altı üstüne getirildi. Başta sadece kafası çıktı ortaya, muazzam bir sfenkse benziyordu; Bayan Balham-Brown, kafa çok büyük, beni çok korkutuyor diye yetkililere yakındı. Tesadüfen oradan geçmekte olan Bay Pond o an bir paradoks uydurdu (çıkınında hep bir miktar tedariki vardır zaten) ve bilakis, kısa süre sonra bu kafanın çok çok küçük olduğunu anlayacaklarını söyledi. Uzun lafın kısası—"

"Ya da uzun hikâyeyi kısa kesmek babından," dedi Joan ikna edici bir tavırla.

"Yerin altından çıkartıldığında Titan'ın çok uzun olduğu görüldü, öyle uzundu ki, yaygın perspektif kurallarına göre, gökyüzündeki kafası nokta kadar kalıyordu. O eski, bildik yüzden tek bir çizgiyi dahi ayırt etmek, hatırlamak imkânsızdı. Yürüyüp uzaklaştı, neyse ki, Atlantik'in üzerinden yürümeye karar vermişti; o boyla bile suya batmıştı. Bahtsız yaratığın Amerika'da ders vermeye gittiğine inanılıyor; onu sürükleyense, herhangi bir nedenle o yolu benimsemek gibi kötü şöhrete sahip her kişinin içindeki gizemli dürtü."

"Eh, bitti mi hikâyen?" diye sordu Joan. "Seni ve mavallarını hepimiz biliyoruz, ipe sapa gelmez şeyler. Fakat Bay Pond, birisi görünmeyecek ölçüde uzun dediğinde bir şeyler demek istiyor. Ne demek istiyor olabilir acaba?"

"Şey," dedi Bay Pond hafifçe öksürerek, "aslında tam şimdi zikrettiğim hikâyenin bir parçası bu. Kullandığımda bu ifadede herhangi bir gariplik fark etmemiştim; fakat ikinci defa düşününce belki de bir izaha ihtiyaç duyan bir ifadedir diyorum." Ve o hafiften ukala tarzıyla, aşağıda nakledilen hikâyeyi anlattı:

Her şey o sıralarda revaçta olan bir sahil kasabasında vuku buldu; burası aynı zamanda meşhur bir limandı, dolayısıyla resmi olsun amatör olsun doğal olarak casuslara karşı izleme faaliyetlerinin yoğunlaştığı bir yerdi. Sir Hubert Wotton, bölgenin genelinden sorumlu yetkiliydi, Bay Pond ise söz konusu kasabada pratik fakat özel bir işle vazifelendirilmişti: Görevi, bir arka sokakta bulunan, yukarıdaki bir odası dikkat çekmeyecek şekilde büro yapılmış, daracık bir evden olan biteni gözlemlemekti; ayrıca, yanına iki asistan verilmişti: Butt adlı kalın enseli, geniş omuzlu, fakat oldukça kısa boylu, gürbüz, son derece sessiz bir genç adam ile hemen hemen herkesin Arthur diye bildiği, Travers adlı, ondan çok daha uzun ve konuşkan, şık bir devlet memuru. İri yarı Butt genelde giriş katındaki bir masada oturur, kapıyı, giren çıkanı gözlerdi; Arthur Travers ise üst katta, aralarında limandaki madenlere ait tek planın da bulunduğu son derece değerli birtakım devlet evrakının tutulduğu büroda çalışıyordu.

Bay Pond da büroda saatlerce vakit geçiriyordu, fakat diğer ikisine kıyasla kasabaya inmesini gerektiren daha çok vesile oluyordu; dolayısıyla bulundukları muhit hakkında genel bir kavrayışa sahipti. Burası son derece salaş bir mahalleydi; gerçekten de, küçük kenar mahalle evlerinin bitiminde, çoğu artık yıkık, metruk, birkaç eski tarz, kibar evden ibaretti; o dönem, İsyan denilen şey yüzünden, özellikle savaş zamanında son derece tehlikeli ölçüde kalbura dönmüştü. Pond kapısının önünde, o özelliksiz sokakta özellikli denebilecek pek az şey bulabiliyordu; ama sokağın tam karşısında, vitrininde tarihi Asya silahları sergileyen eski bir antika dükkânı; bir de, dün-

yanın bütün silahlarından daha endişe verici olarak, yan evde Bayan Hartog-Haggard diye biri vardı.

Bayan Hartog-Haggard, orada burada insanın karşısına çıkan, kızkurusu tipinin geleneksel karikatürüne benzeyen ama aslında mükemmel anneler olan o kişilerden biriydi. Aynı şekilde, barış yanlısı mitinglerde görülen korkunç derecede adanmış bayan türüne fena halde benzemekteydi; gerçi bu bayan türü gerçekte tutkulu bir vatansever çıkar ki, militarist olduğunu söylemeye bile gerek yok. Gerçekten de, bu iki aşırı ucun kendilerini aynı türden sürükleyici fanatizmin akışına bıraktığı genelde vakıadır. Zavallı Bay Pond, kadının sokaktan gelip kapısında dikilerek o garip kare gözlüğünün ardından şüpheli gözlerini içeriye dikip gölgesini içeriye düşürdüğü köşeli, telaşlı siluetini ilk gördüğü o hazin günü haklı olarak hatırlıyordu. Anlaşılan, içeriye tamamen girmeden hemen önce bir duraksama olmuştu, çünkü o sırada sundurmada tamirat vardı, kenara çekilmemiş olan gevşek bir tahta veya direk, kadının girişini kapatmışa benziyordu; ki kadının beyan ettiği üzere bu tahta, tamiratı yapan usta tarafından isteksizce, biraz söylenerek yoldan çekilmişti ve kadın sorumlu memura ulaştığında, zihninde çoktan bir teori eksiksiz biçimde oluşmuştu.

"O adam sosyalist, Bay Pond," diye ilan etti, o talihsiz işçinin tam burnunun dibinde. "Kendi kulaklarımla duydum, sendikam falan gibi bir şeyler geveliyordu. Büronuza bu kadar yakında ne yapıyor bu adam?"

"Aralarında fark var," dedi Bay Pond. "Bir sendikacı, hatta militan bir sendikacı illa ki sosyalisttir diye bir şey yok; bir sosyalist de illa ki pasifisttir diye bir şey yok, hele Alman yanlısıdır hiç denemez. Benim görüşüme göre Sosyal Demokratlar Federasyonu'nun önde gelenleri İngiltere'deki en aşırı uç Marksistlerdir ve hepsi İtilaf Devletleri için sokaklardadırlar. Liman grevi önderlerinden biri son günlerde iyice havaya girdi, İmparatorluğun dört köşesinde orduya insan kaydetmek için konuşmalar yapıyor."

"İngiliz olmadığına eminim; zerre kadar İngiliz'e benzemiyor," dedi bayan, hâlâ o fena proleterini düşünüyordu.

"Teşekkür ederim Bayan Hartog-Haggard," dedi Pond sabırla. "Uyarınızı kesinlikle dikkate alacak, konuyla ilgileneceğim."

Gerçekten de, kaldırılmadık tek taş bırakmayan bir adamın gayretkeş titizliğiyle ilgilendi konuyla. Adamın pek İngiliz'e benzemediği kesinlikle doğruydu; ancak Alman'dan ziyade belki İskandinav denebilirdi. Adı Peterson'du, aslında muhtemelen Petersen'di. Ama hepsi bu da değildi. Bay Pond bilge adamın son kıssasını bellemişti: Ahmaklar da bazen haklı çıkar.

Fazla geçmeden işinin gücünün ayrıntılarında kaybolup bu hadiseyi unuttu ve ertesi gün masasından –daha doğrusu Bay Butt'ın masasından, çünkü o sırada masayı Pond kullanmaktaydı– başını kaldırıp bir kez daha vatansever bayanın kapısından içeri uzanan gölgesini gördüğünde yeni bir başlangıç yapması gerekti. Bu sefer gölge, sosyalist bir barikatın engeline takılmadan kayarak hızla içeri girdi ve Pond'a olabilecek en korkunç haberleri getirdiğini söyledi. Kadın önceki şüphelerinin tamamını unutmuşa benziyordu; daha doğrusu, yeni şüpheleri doğal olarak ona şimdi daha önemli geliyordu. Bu seferki sorun şuydu: Daha önce pek bilincine varmamış da olsa kendi evinde Alman bir mürebbiye yaşamaktaydı. Söz konusu yabancı aslında daha önce Pond'un da dikkatini çekmişti; bu açık renk saçlı, tıknaz bayanı Bayan Hartog-Haggard'ın üç kızı ve bir oğlunun yanında görmüştü, çocukları, iskelede sahnelenen Çizmeli Kedi gösterisinden getiriyordu. Hatta kadının onlara bir şeyler anlattığını, bir halk masalıyla ilgili eğitsel bir şeyler söylediğini duymuş, o Germen bilgiçliği karşısında belli belirsiz gülümsemişti: Biz masal deriz, onlar halk masalı. Öte yandan, bu bayan hakkında epey bilgi sahibiydi, daha fazlasını kurcalamak için bir neden görmemişti.

"Yukarıda odasına saatlerce kapanıyor, hiç çıkmıyor," dedi Bayan Hartog-Haggard boğuk bir sesle, kulağının dibinde. "Birilerine işaret gönderiyor veya gizlice yangın merdiveninden iniyor falan olabilir mi, ne dersiniz? Bu ne anlama geliyor sizce Bay Pond?"

"İsteri bence," dedi Bay Pond. "Ne yani, çığlıklarıyla evi tepenize yıkmadı diye zavallı bayanın isterik olamayacağını mı düşünüyorsunuz? Halbuki herhangi bir hekim size isterinin daha çok gizli gizli, sessizce yaşandığını söyleyecektir. Üstelik Almanların ezici çoğunluğunda gerçekten de isteri damarı vardır; Latinlerin dışa vurdukları coşkunun taban tabana zıddı. Hayır hanımefendi, ben onun yangın merdiveninden falan indiğini düşünmüyorum. Bence talebelerinin onu sevmediğini düşünüyor ve *weltschmerz** içinde, intiharı düşünüyor. Sahiden de zavallı kadın son derece zor bir durumda kalmış."

"Aile dualarımıza katılmıyor," diye devam etti vatansever ana, tuttuğu yoldan sapmamaya kararlı, "çünkü biz İngiltere'nin zaferi için dua ediyoruz."

"Yoksulluk veya vazife ya da bağımlılık yüzünden Almanya'ya demir atmış olan bütün İngiliz kadınlar için dua etseniz daha iyi olur," dedi Bay Pond. "Vatanını seviyorsa, bu bir insan olduğunu gösterir sadece. Bunu göstere göstere ortadan kaybolmalar, surat asmalar, kapı çarpmalarla ifade ediyorsa, bu onun fazlasıyla Alman olduğuna işaret eder. Aynı zamanda pek de Alman casusu olamayacağını gösterir."

Ancak Bay Pond bir kez daha uyarıyı göz ardı etmeyecek veya toptan küçümsemeyecek kadar dikkatliydi; bir gözü Alman mürebbiyenin üzerindeydi ve bu bilgili hanımın öne sürdüğü kimi incir çekirdeğini doldurmaz şeylere özellikle dikkat etti — tabii bu kadının değindiği herhangi bir şey önemsiz kalabilirmiş gibi.

"Milli tiyatromuz üzerine çalışmalarınız," dedi Pond ciddi bir tonda, "zaman zaman size Almanya'da kaleme alınan, gelmiş geçmiş en büyük, en asil eseri hatırlatmış olmalı."

"Sanırım Goethe'nin *Faust*'unu kastediyorsunuz," diye yanıtladı mürebbiye.

"Hayır, *Grimm Masalları*'nı kastediyorum," dedi Bay Pond. "Şu an, bizim Çizmeli Kedi diye bildiğimiz hikâye Grimm'de aynı biçimde mevcut mu korkarım hatırlayama-

* (Alm.) Zihinsel bunalım, varoluş acısı. (ç.n.)

dım, fakat bir çeşitlemesinin olduğundan oldukça eminim. Bana hep dünyadaki en iyi hikâye gibi gelmiştir."

Bunun üzerine Alman mürebbiye Pond'u folklordaki paralellikler konusunda kısa bir konferans dinlemeye mecbur etti; Pond da, yakınlarda iskelede Bayan Patsy Pickles tarafından, o ışıklarla, süslerle püslerle, kendisine AlbertoTizzi diyen ve Blackfriars Caddesi'nde doğmuş dünyaca ünlü komedyenle birlikte sahnelenen bu halk masalı üzerine etnolojik ve bilimsel bir irdeleme fikri karşısında hafiften keyif almadan edemedi.

Alacakaranlıkta bürosuna döndüğünde yine Bayan Hartog-Haggard'ın oralarda gezindiğini görüp bakakalan Bay Pond artık bir kâbusta olduğunu düşünmeye başlamıştı. Kendisinin Germen mürebbiyeyle buluşmuş olmasından birtakım karanlık sonuçlar çıkarıp çıkarmadığını deli gibi merak ediyordu. Belki Bay Pond da bir Alman casusuydu. Halbuki komşusunu daha iyi tanıyor olmalıydı; zira Bayan Hartog-Haggard konuşmaya başladığında, bir kez daha önceki şikâyet konusunu unutmuş olduğu anlaşıldı. Fakat bu sefer hiç olmadığı kadar heyecanlıydı; inşaat iskelesinin altında beklerken bir anda içeri dalıp bağırmaya başladı:

"Bay Pond, evinizin tam karşısında ne olduğunu biliyor musunuz?"

"Şey, sanırım biliyorum," dedi Bay Pond şüpheyle, "yani kabaca."

"O dükkânın adına hiç dikkat etmemişim!" diye bağırdı hanımefendi. "Siz de biliyorsunuzdur, hep karanlık, kir pas içinde, eğreti bir hali var oranın, şu antika dükkânını diyorum, o mızraklar, hançerler filan. Adamın küstahlığına bakın! Bir de tutup adını yazmış oraya: *'C. Schiller.'*"

"C. Schiller yazmış tamam da, adını yazmış mı pek emin değilim," dedi Bay Pond.

"Yani aslında iki adı olduğunu biliyorum mu demek istiyorsunuz?" diye bağırdı. "Bu durumu daha da kötü yapıyor!"

"E o zaman," dedi Bay Pond aniden ayağa kalkarak, tüm nezaketi bir yana bırakan bir sertlikle, "gidip bununla ilgili ne yapabilirim bir bakayım," dedi.

Ve Bay Pond üçüncü defa, bir Hartog-Haggard ifşaatını doğrulama amaçlı birtakım adımlar attı: Sokağın karşısına geçip, o ışıldayan süvari kılıçları, yatağanlarıyla C. Schiller'in dükkânına girmek için gereken on-on iki adım. Kendisi, sıra sıra dizili o silahların arkasında duran son derece barışçıl görünümlü bir şahıstı, yumuşak ve şık olması da cabası; Pond tezgâhın üzerinden eğilip ona alçak ve mahrem bir sesle şöyle hitap etti:

"Siz insanlar ne halt yemeye böyle şeyler yaparsınız? O absürt Alman isimden dolayı ne idüğü belirsiz bir güruh buraya gelip vitrinlerinizi aşağı indirse, kabahatin yarısından fazlası sizin olur. Bunun sizin kavganız olmadığını gayet iyi biliyorum. Son derece farkındayım," dedi Bay Pond ağırbaşlı bir bakışla, "siz asla Belçika'yı işgal etmediniz. Milli hazlarınızın o yönde olmadığının tamamen farkındayım. Luvi Kütüphanesi'nin yakılması veya Lusitania'nın batırılmasıyla hiçbir alakanızın olmadığını da biliyorum. O halde, Tanrı aşkına neden açıkça söyleyemiyorsunuz? Neden atalarınızın, soyları dünyanın en eski ruhbanlarına uzanan o atalarınızın yaptığı gibi Levy adını kullanamıyorsunuz? Üstelik, Schiller adını kullanmaya devam ederseniz başınız bir gün Almanlarla da derde girecek. Olmadı, gidin Stratford-on-Avon'a yerleşin, adım da Shakespeare deyin."

"Soyumla ilgili pek çogh önyargı vargh zaten," dedi teçhizat deposu gardiyanı.

"Tavsiyeme uymazsanız daha da çok olacak," dedi Bay Pond, ondan beklenmeyecek bir özlülükle ve dükkânı o an terk edip bürosuna döndü.

Kapı girişine bakan masada oturmakta olan Bay Butt'ın köşeli bedeni, Pond'un içeri girmesiyle ayağa kalktı, fakat Pond bir el işaretiyle oturmasını söyledi ve sigarasını yakarken, hayli karamsar bir havada dalgın dalgın odada dolanmaya başladı. Önünde açılmış olan üç şüphe hattından birinde bile fazla önemli bir şey olduğuna inanmamıştı; öte yandan, üçüncü hatta dolaylı birtakım ihtimaller olduğunu

teslim ediyordu. Bay Levy kesinlikle Alman değildi, ayrıca Almanya için gerçekten coşku duyan biri olması da son derece küçük bir ihtimaldi; fakat tüm o modern uluslararası hengâmenin yarattığı karmaşanın, kafa karışıklığının içinde, bilinçli veya bilinçsizce, gerçek bir Alman komplosunun bir tür aleti olabileceğini varsaymak da tamamen imkânsız değildi. Bu mümkün olduğuna göre, izlenmesi gerekiyordu adamın. Bay Pond, Bay Levy'nin hemen karşıdaki dükkânda yaşıyor olmasından çok memnundu.

Gerçekten de kendisini, çökmekte olan gecede, tahlil etmekte güçlük çektiği birtakım duygular içerisinde sokağın karşısını seyrederken buldu. Garip, eski silahlarla döşeli dükkânı, sundurmasındaki inşaattan geriye kalan iskelenin birkaç direğinin oluşturduğu çerçeve ardından hâlâ görebiliyordu; inşaat işçilerinin işi sadece sundurmayla sınırlıydı ve işin çoğunu tamamladıklarından iskele desteklerinin çoğunu söküp götürmüşlerdi; ancak alacakaranlığın tam da o en kafa karıştırıcı anında görüntüyü başka bir şeyle karıştırmaya yetecek ölçüde bir çizgi kümesi kalmıştı geriye. Bir an, çizgilerin ardında bir şeyin kıpraştığını zannetti, sanki bir gölgenin yeri değişmişti ve içinde Bayan Hartog-Haggard'ınkine benzer bir dehşet duygusu yükseldi; bu, can sıkıntısından gelen bir dehşet duygusu, bir tür paralize olmuş sabırsızlıktı: Hayatın en büyük kederlerinden biriyle ilgili bir sabırsızlık.

Derken, hareket eden gölgenin, karşıdaki dükkânın ışıklarının söndürülmesiyle ortaya çıkmış olabileceğini fark etti; sonra yine, ama bu sefer çok daha açık bir şekilde, tüm o yabancı Asya kökenli silahların garip hatlarını fark etti: Eğri oklar, canavarsı kurşunlar, korkunç şekilde kancalara benzeyen kılıçlar, demirden yılanlar gibi ileriye geriye kıvrılan bıçak ağızları... Rüyada gibiydi, Hıristiyanlıkla beşeri medeniyetin diğer büyük yarısı arasındaki uçuruma dair bir bilinç uyandı; öylesine rüya gibiydi ki, bunların hangisi işkence aleti hangisi sıradan edevat ayrımını neredeyse kaybetmişti. Bu düşünceye, düşman barbarlıkla yürekten savaştığına dair kendi inancı mı

karışıyordu, yoksa o dükkânı işleten, görünüşte zararsız insani arazın yaydığı tuhaf Şark kokusu mu burnuna gelmişti, emin değildi; fakat daha önce hiç hissetmediği şekilde, işinin tuhaf baskısını hissetti o an.

Sonra şöyle bir titreyip kendine geldi, sert bir şekilde kendisini, benim işim, işin atmosferiyle ilgili kaygılanmak yerine sadece çalışmak diye uyardı; iki yardımcısı –hemen arkasındaki Butt ile yukarıda, bürodaki Travers– harıl harıl çalışırken böyle aylaklık ettiğin için kendinden utanmalısın, dedi. Aniden arkasına dönüp Butt'ın çalışmakla falan alakası olmayıp, kendisi gibi, son derece büyük bir hayretle dolu gözlerini alacakaranlığa dikmiş olduğunu, hatta ters ters bir şeye baktığını görünce iyice şaşırdı. Butt normalde olabilecek en sakin, en yavan yardımcıydı; o an yüzündeki ifade, gerçekten fena halde önemli bir durum olduğunu ispatlamaya yeterdi.

"Bir şey canını mı sıktı?" diye sordu Pond, insanların son derece cesaret verici bulduğu kibar bir sesle.

"Evet efendim," dedi Bay Butt. "Bir hayvana mı dönüşüyorum acaba diye canım sıkıldı. Kişinin yoldaşlarına veya onlarla bağlantılı herhangi birine laf etmesi veya laf etmeye yeltenmesi, bir hayvanın edebileceği bir terbiyesizlik. Ama her şey bir yana, şey efendim, ülke burada değil mi?"

"Evet ülke kesinlikle burada," dedi Bay Pond büyük bir ciddiyetle.

"Şey," diye patladı Butt sonunda, "Arthur'un yanında kendimi zerre kadar rahat hissetmiyorum."

Sonra bir tür iç geçirmenin ardından bir kez daha denedi: "Yani şöyle ki, hiç Arthur'a benzemiyor... yani onun davranış tarzı gibi değil. Mevzuyu bu şekilde ifade etmek iyice çirkin gösterdi. Fakat geçen hafta nişanlandığını biliyorsunuz. Nişanlısıyla tanıştınız mı efendim?"

"O şerefe nail olamadım henüz," diye yanıtladı Pond o ağdalı tarzıyla.

"Neyse efendim, Arthur, bugün siz dışarıdayken onu buraya getirdi, hemen öncesinde onu iskeledeki Çizmeli Kedi

gösterisine götürmüş, güle oynaya geldiler. Elbette bunda herhangi bir sorun yok, sonuçta izinli olduğu saatlerde gitmişler; fakat kızın, nişanlısı dahil kimse onu davet etmemişken içeri girip dosdoğru yukarı, ziyaretçilerin girmesine izin vermediğimiz özel büromuza çıkması bana pek de olacak iş gibi görünmedi. Elbette başka her durumda engelleyebilirdim. Olağan koşullarda, mükemmelen güvendeyiz, yani evrakımız mükemmelen güvende. Tek bir kapı var, siz ve ben her zaman kapı gibi duruyoruz orada; ayrıca tek bir merdiven var ve üçümüzden başka kimse kullanmıyor. Elbette kadın bu hareketi tamamen masum saiklerle yapmış olabilir, bu da ona haddini bildirmeyi hayli berbat bir şey gibi gösterir. Ama yine de... Eh, çok güzel bir kız, çok hoş olduğuna da şüphe yok; fakat ona dair aklıma ilk gelen kelime bir şekilde, şey, ne desem, masumiyet değil."

"Neden, ne tür bir kız bu?" diye sordu Pond.

"Şey," dedi Bay Butt, kasvetli bir şekilde doğru kelimeyi arayarak, "hepimiz biliyoruz ki, makyaj yapmak, hatta saç boyamak günümüzde geçmiştekine benzer bir anlam taşımıyor; günümüzde mükemmelen saygın pek çok kadın yapıyor bunları; fakat, nasıl desem, son derece tecrübesiz olanlar yapmıyor. Bana öyle geliyor ki, bu kız bir taraftan mükemmelen dürüst, bir yandan da, bir davranışın münasip olup olmadığını katiyetle biliyor."

"Arthur'la nişanlı olduğuna göre," dedi Pond, hayli sıradışı bir ciddiyetle, "onun burada son derece gizli bir görevle bulunduğunu biliyor olmalı, dolayısıyla Arthur'un şerefini koruma konusunda en az bizim kadar kaygılı olmak zorunda. Korkarım senden kızı tasvir etmeni istemek zorundayım."

"Şey," dedi Butt, "çok uzun boylu ve şık bir kadın ya da... hayır, durun bir dakika, evet şık tam doğru kelime. Çok güzel sarı saçları var –çok çok güzel sarı saçlar– ve çok güzel çekik siyah gözleri var, bu da kafasındakinin yaldızlı bir peruk olduğu izlenimi doğuruyor. Çıkık elmacık kemikleri var, İskoç kızlarınkiler gibi değil de, kafatası şeklini insanın gözüne sokar gibi; bir de dişleri kesinlikle iri olmasa da biraz dişlek sanki."

"Arthur onunla Belfort yakınlarındaki Besançon'da mı tanışmış?"

"Böyle söylemeniz bayağı enteresan," dedi Butt dertli bir ifadeyle, "çünkü sahiden de orada tanışmış."

Bay Pond bu haberi sessizlikle karşıladı.

"Efendim umarım Arthur'un aleyhine herhangi bir şey düşünmüyorsunuzdur," dedi Butt boğuk bir sesle. "Adını aklamak için elimden geleni esirgemeyeceğimi—"

Tam o anda tepelerindeki tavandan küt diye bir ses geldi, sonra telaşla uzaklaşan adım sesleri, sonra da tam bir sessizlik. Bay Pond'un olağan gezinmelerine aşina olan hiç kimse, bunun üzerine merdivenlerden uçarcasına koşuşuna inanamaz.

Kapıyı açtılar ve görülmesi gereken her şeyi gördüler. Görülmesi gereken her şey şuydu: Arthur Travers yerde yüzükoyun, sere serpe yatmaktaydı, iki omzunun arasında ise çok garip görünümlü bir kılıcın çok uzun sapı dikilmekteydi. Butt hemen davrandı ve bedeni yarıp halı kaplı zemine de saplanmış olduğunu görünce hayrete düştü; öyle ki, aleti büyük bir kas gücü sarf etmeden çıkaramadı. Pond çoktan nabzı yoklamış, kasların sertliğini fark etmişti, eliyle yardımcısına çekil dedi.

"Üzülerek dostumuzun kesinlikle ölmüş olduğunu söylemeliyim," dedi duygusuz bir sesle. "Hal böyleyken, olması gerektiği gibi incelenene kadar hiçbir şeye dokunmasan iyi edersin." Sonra Butt'a büyük bir üzüntüyle bakarak şunları ekledi:

"Onu aklamak için hiçbir şeyi esirgemeyeceğini söylüyordun. Kesin olan şu ki: Epey aklanmış durumda."

Derken Pond sessizce, gizli bölmesinde limanın gizli planını sakladıkları masaya doğru gitti. Bölmenin boş olduğunu görünce dudaklarını sıkmakla yetindi.

Pond telefona gitti ve altı kadar kişiye çeşitli emirler verdi. Kendisi de yirmi kadar şey yaptı, fakat üç çeyrek saat kadar bir süre ağzını açmadı. Hayrete ve dehşete düşmüş olan Butt da ancak aşağı yukarı o sıralarda bir daha konuşabildi.

"Ben bu işin içinden çıkamıyorum. O kadın gitmişti, üstelik hiçbir kadın onu yere bu şekilde mıhlayamaz."

"Üstelik böyle olağanüstü bir mıhla," dedi Pond ve bir kez daha sessizliğe gömüldü.

Gerçekten de bilmece, hırsız ve katilin ardında bıraktığı tek şeyin üzerinde dönüp durmaya devam etmekteydi: O muazzam şekilsiz silahın üzerinde. Onu neden geride bıraktığını tahmin etmek güç değildi; yerden söküp almak o kadar zordu ki, Pond'un paldır küldür merdivenlerden çıktığını da duymuşsa, etkili şekilde çabalamaya vakti olmamıştı muhtemelen; bir yolla kaçmanın daha akıllıca olacağını düşünmüştü, tahminen de pencereden. Ama o şeyin özelliklerine gelince, herhangi bir fikir yürütmek zordu, çünkü oldukça anormal bir görünümü vardı. Çift ağızlı bir kılıç kadar uzundu, öte yandan, bilinen herhangi bir kılıcın biçimine sahip değildi. Kını veya topuzu yoktu. Kabzası keskin sırtıyla aynı uzunluktaydı, keskin sırtı ise kabzanın iki katı genişlikteydi; kabza kısmı en dar yeriydi, ucuna doğru, en uçta dik açılı bir tür üçgen yapacak şekilde uzanırken, sadece dış kısmı, yani üçgenin hipotenüsü keskindi. Pond derin düşüncelere gark olarak, bu demirden ve cafcaflı renklerle boyalı, tahtadan yapılma, kaba saba silaha uzun uzun baktı; sonra düşünceleri yavaşça yolun karşısındaki, her yerinden garip, vahşi silahların sarktığı dükkâna kaydı. Ama yanlarındaki, tarz olarak oradakilerden daha kaba, daha gösterişsiz gibiydi. Bay Schiller-Levy tabii ki bu silah hakkında tam bir inkâr içerisinde olacak, muhtemelen ne sorulsa bir şey bilmiyorum diyecekti; fakat daha da ikna edici olanı, barbarlara veya Şark'a ait silahlar konusunda gerçek otoritelerin hepsinin daha önce böyle bir şey görmediklerini söylemeleriydi.

Karanlık usulca incelerek, her şeyin üzerini kaplayarak bir şekilde daha da kasvetli bir şafağa doğru yol alıyordu. Zavallı Arthur'un nişanlısı zanlının kayıplara karıştığı kesinleşmişti, büyük ihtimalle yanında kayıp planla birlikte. Şafak sökerken, bir evrak çalabilecek, hatta adam bıçaklayabilecek yetenekte bir kadın olduğu anlaşılmıştı. Öte yandan, bir kadın o devasa, ağır, hantal aletle bir adamı yere zımbalayacak şekilde bıçak-

layabilir mi konusu hâlâ şüpheliydi; ayrıca bu amaç için neden böyle bir alet seçtiğini tahayyül etmek de pek mümkün değildi.

"Her şey gün gibi ortada olabilirdi," dedi Bay Butt buruk bir tonda, "o uzun saplı, garip şekilli kılıç veya her ne ise o olmasa. O şey asla Levy'nin dükkânında bulunmadı. Asla Asya'da veya Afrika'da ya da kültürlü seyyahların bize aktardığı o kabilelerden birinde yoktu. Tüm bu olan bitenden geriye kalan gerçek gizem işte bu."

Bay Pond, saatler, günler süren trans halinden yavaşça uyanır gibiydi.

"Ya benim de," dedi, "tüm hadisede gerçekten anlamaya başladığım tek şey bu."

Bay Pond'un Bayan Hartog-Haggard'ın ziyaretlerine yönelik tutumunun, belki de kavrayışlı olmaktan ziyade edilgen olduğu, umarız ki ziyadesiyle hassasiyetle belli edilmiştir; bu ziyaretleri dört gözle, soğuk sulara hasret karacalar gibi* beklemediğini biliyoruz; gerçekten de ona göre karacalar sanki sıcak suya atlıyor gibiydi. Kadının acıklı bir hikâyeyle geldiği son ziyaretinde Pond'un coşkuyla, hatta zafer edasıyla resmen ayağa fırladığını buraya kaydetmemiz yerinde olur. Ahmaklığın hikmetine dair sezgide haklı çıkmıştı, söz konusu zafer gerçekten de ahmağın zaferiydi. Neticede ona gereken ipucunu Bayan Hartog-Haggard vermişti.

Komşu kadın yine kapı girişindeki inşaat iskelesinin oradan, o aynı karanlık ve neredeyse antika suretiyle içeriye atıldı. Yeni davasıyla dolup taşıyordu, Pond'un arkadaşının katli gibi önemsiz şeyler onu hiçbir şekilde ilgilendirmiyordu. Şimdi de kendi mürebbiyesini zaten hiç onaylamadığına ilişkin eski fikrine geri dönmüştü. Kendi mürebbiyesini onaylamayışının nedenleri dışında değişen bir şey yoktu. Daha önce, pantomimlerde kullanılan masalın İngilizceden başka dilde bulunmadığı ve İngiltere'nin heybetli evlerindeki sağlıklı masumiyetin bir parçası olduğu iddiasını benimsemiş gibiydi.

---

* 1713'te Handel'in Kraliçe Anne için bestelediği bir ilahi. (ç.n.)

Şimdiyse, Alman kadının çocukları gösteriye götürmesi fikrinin kendisini kınıyordu; zira gösteriyi, çocukların zihnini Grimm'in korkunç masallarıyla, barbar ormanın dehşetleriyle dolduran bir şey olarak görmeye başlamıştı.

"Onları buraya bu iş için gönderdiler," diyordu tekrar tekrar, bu tip durumlarda ortaya çıkan o öfkeli, kendinden emin sesiyle. "Buraya, bütün çocuklarımızın sinirlerini zıplatmak, zihinlerini baltalamak için gönderdiler. Onlar kadar kötü ruhlu başka millet var mıdır, sorarım size Bay Pond! Çocukların zavallı küçük kafalarını, büyücüler, sihirli kediler falan gibi şeylerin dehşetiyle zehirliyor, bunun böyle olacağını biliyordum. Eh siz de bunu durdurmak için hiçbir şey yapmadınız ve benim hayatım resmen altüst oldu. Üç kızım dehşetten tir tir titriyor şimdi, oğlumsa deliye döndü."

Bay Pond'un gösterdiği belirti hâlâ temel olarak bezginlikti; bu sırada kadın aynı teraneye başladı.

"Size söylüyorum, çocuk delirdi Bay Pond; o korkunç Alman masalları yüzünden olmayan şeyler görüyor; ay ışığı altında kasabada elinde kocaman bir bıçakla yürüyen bir dev gördüğünü söylüyor, dev diyorum size Bay Pond, dev."

Bay Pond sendeleyerek ayağa kalktı ve ilk defa gözleri gerçekten pörtledi, balık gibi yutkundu. Bayan Hartog-Haggard çılgına dönmüş gözlerle ona bakıyordu, kesik kesik bir sesle, "Şu anneyi teselli etmek için söyleyecek bir şeyiniz yok mu?" diye ünledi.

Bay Pond bir anda kendini kontrol etmeyi ve en azından belli belirsiz bir nezaketi yeniden benimsemeyi başardı.

"Evet hanımefendi," dedi. "Bir anne için olabilecek en iyi teselliyi biliyorum. Oğlunuz deli değil."

Pond, Bay Butt, Sir Hubert Wotton ve bölgeden sorumlu Başmüfettiş Grote ile konsültasyona oturduğunda daha hukuki, hatta ciddi bir havaya bürünmüştü.

"Olay şuna geliyor," dedi Bay Pond son derece sert bir biçimde, "gerçekte Çizmeli Kedi hikâyesinden bihabersiniz. Bir de bu hikâyeden eğitimde çığır açıcı diye söz edilir."

"Yani, hikâyeyi biliyorum, işte akıllı bir kedi var falan," dedi Butt neredeyse duyulmayan bir sesle. "Efendisinin bir şeyler çalmasına yardım eden bir kedi varmış—"

Müfettiş dizine öyle bir şaplak attı ki ses büroda çınladı.

"Hırsız kedi ha!" diye bağırdı. "Yani olay bu diyorsunuz. Başta o kapının önündeki inşaat iskelesinde yanlış bir şeyler var diye düşünmüştüm, fakat hemen sonra bir insanın oradan yukarıdaki pencereye tırmanamayacağı kadar alçak ve küçük olduğunu fark ettim. Öte yandan, elbette söz konusu olan gerçekten zeki bir hırsız kediyse, her zaman mümkündür ki—"

"Pardon ama," dedi Bay Pond, "bir hırsız kedi veya hatta herhangi bir hırsız, bir kediden daha çok hırsız olabilen biri, bahçe küreğinden hallice dev bir bıçağı yüklenebilir mi? Bir dev dışında kimse devasa bir bıçak taşımaz. Besbelli bu suç bir dev tarafından işlendi."

Hepsi gözlerini ona dikti, Pond ise, o bildik soğuk azar ifadesine yeniden bürünmüştü:

"Anlaşılan o ki Çizmeli Kedi hikâyesinde bir dev olduğunu bilmiyorsunuz ve ben böyle vahim entelektüel gerilikler karşısında gerçekten üzülüyorum. Bu dev aynı zamanda büyücüdür, fakat resimlerde ve gösterilerde hep kocaman bir bıçağı olan bir öcü gibi tasvir edilir. Şu bir şekilde şüpheli şahıs olan yabancı sanatçı Sinyor Alberto Tizzi, iskeledeki gösteride bu rolü üstlenmişti, üzerinde upuzun paçalı pantolonun örttüğü aşırı uzun direklerden oluşan o yaygın kostüm vardı. Fakat kendisi bazen pantolonu bir kenara atıp o direklerle etrafta gezinmekte, geceleri neredeyse tamamen boşalan sokaklarda yürüyüş yapmakta. Özellikle bizim burada adamın görünme ihtimali düşük; burada bizimkiyle, sokağa sahanlık penceresinden bakan Bayan Hartog-Haggard'ınki dışında bütün büyük evler kapalı; işte küçük oğlu da (muhtemelen pijamaları içinde) bu pencereden bakıp kocaman korkunç bıçağıyla, belki de kocaman sırıtan maskesiyle ayın altında görkemli bir şekilde yürüyen gerçek bir öcü gördü — çocukluk hatıralarına yerleştirilen hayli hoş bir görüntü. Geri kalanlar, yani

diğer bütün yoksul evlerse tek katlı alçak evler, dolayısıyla buralarda yaşayanlar, şayet dışarı baktılarsa adamın bacakları veya daha doğrusu direkleri dışında bir şey görmediler, ki muhtemelen dışarı falan bakmadılar. Böyle sahil kasabalarında yaşayan gerçekten ilkel yoksullarda taşra alışkanlıkları vardır, bu insanlar genelde erkenden yatarlar. Öte yandan, birileri tarafından görülse bile adamın planlarına gerçekten halel gelmezdi. Kendisi herkes tarafından bilinen, halkı eğlendiren bir kişiydi, üzerinde herkesin bildiği kostümü vardı, üstelik sokakta direklerin üzerinde yürümekte yasadışı bir şey de yok. Tüm bu hikâyede gerçekten zekice olan, direklerini dik durur vaziyette tutup herhangi bir çıkıntıya, çatıya veya yüksek bir noktaya tırmanma numarasıydı. Böylece direklerini bizim kapının girişindeki inşaat iskelesinin direklerine dayayıp dik durur vaziyette bıraktı, üst kat penceresine tırmanıp zavallı Travers'i öldürdü."

"Şayet bundan eminsen," diye bağırdı Sir Hubert Wotton aniden ayağa fırlayıp, "derhal harekete geçilmeli!"

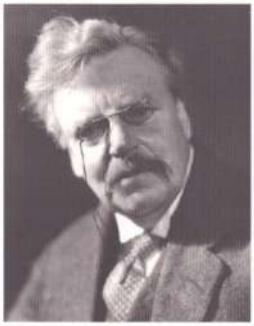
"Zaten derhal harekete geçtim," diye yanıtladı Pond, hafif bir iç geçirmeyle. "Bu sabah yüzleri beyaz makyajlı iki-üç palyaço direkler üzerinde yürüyerek sahilde gösterinin broşürünü dağıtıyordu. Aralarından biri tutuklandı, bu kişinin Sinyor Tizzi olduğu anlaşıldı. Büyük bir memnuniyetle belirteyim ki planlar da hâlâ üzerindeydi." Ancak bir kez daha iç geçirdi.

"Fakat neticede," dedi Bay Pond, uzun zaman sonra hikâyeyi aktarırken, "her ne kadar gizli planları kurtarmayı başarmış olsak da, hadise zaferden ziyade trajediydi. Ve bu trajedide şiddetle hazzetmediğim şey ise taşıdığı ironiydi; buna sanırım trajik ironi veyahut Yunan ironisi deniyor. Büronun tek girişini tuttuğumuzdan mükemmelen emindik, çünkü oturup iki küçük direk kümesinin arasından sokağı gözetliyorduk, bunların evin geçici dekorasyonu olduğunu biliyorduk. Ama direkleri saymamıştık, dolayısıyla mevcut ahşap direklere iki tane yeninin eklendiğini fark etmedik. Kesinlikle bu iki direğin tepesinde

ne olup bittiğine dair en ufak bir fikrimiz de yoktu; ne de hayal dünyamız, orada bir gösteriden fırlamış bir devin olabileceği fikrine yaklaşabilmişti. Onu normalde görmüş olmalıydık — tabii," dedi Bay Pond, özür diler gibi belli belirsiz bir gülümsemeyle, hikâyesinin başına dönerek, "görünemeyecek kadar uzun olmasaydı."

SON

Chesterton'ın 1936 yılındaki ölümünden hemen sonra yayımlanan *Bay Pond'un Paradoksları*, sekiz dedektiflik öyküsünden oluşuyor. Sıradan bir devlet memuru olan Bay Pond, başta dostları Yüzbaşı Gahagan ve Sir Hubert Wotton olmak üzere çevresindekileri çileden çıkaran paradokslarıyla, ilk bakışta anlamsız görünen çelişkili ifadeleriyle ünlüdür. Ne var ki "kafasında bir anlığına yüzeye çıkıp sonra dibe batan" bu "canavarlar" Bay Pond'a, karşılaştığı gizemli olayları çözecek müthiş bir sezgi gücü kazandırmıştır. Sherlock Holmes'ta temsilini bulan İngiliz polisiye geleneğinin hem devamı hem de yöntemsel bir eleştirisi sayılan *Bay Pond'un Paradoksları*, hiciv ile akılcılığın çarpıcı bir bileşimi olarak dünya klasikleri arasında yerini almıştır.

GILBERT KEITH CHESTERTON (1874-1936): Yirminci yüzyıl başı İngiltere düşün yaşamının önde gelen yazarlarından Chesterton kurmacada olduğu kadar edebiyat ve sanat eleştirmenliği, ilahiyat ve gazetecilik gibi pek çok alanda önemli yapıtlar verdi. George Bernard Shaw, H. G. Wells, Bertrand Russel gibi isimlerle dostlukları kadar polemikleriyle de bilinen Chesterton canlı kişiliğini kurmacalarına en sivri biçemlerde yansıttı. İrlanda bağımsızlık hareketi lideri Michael Collins'e ilham vermesiyle ünlü *The Napoleon of Notting Hill* (1904: Notting Hill'li Napolyon) yapıtından sonra *The Club of Queer Trades* (1905; Garip Meslekler Kulübü), ünlü alegorik romanı *The Man Who Was Thursday* (1908; Bay Perşembe) okurda güçlü bir karşılık buldu. Sıradan insanı ve aklıselimi savunan bakışıyla özgün siyasal yorumlar ortaya koyan Chesterton'ın diğer önemli yapıtları arasında *The Blue Cross* (1910; Mavi Haç), *The Poet and the Lunatics* (1929; Şair ve Kaçıklar) bulunuyor.

9 786254 296314